

Alfred Ingman

Kahden taalarin
raha

Kahden taalarin raha

Meripoikien seikkailuja

ALFRED INGMAN

FRISLANDER

KAHDEN TAALARIN RAHA

ALFRED INGMAN

KAHDEN TAALARIN RAHA

MERIPOIKIEN SEIKKAILUJA

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ KIRJA, HELSINKI.

TAMPEREEN KIRJAPAINO-OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINO TAMPEREELLA 1917

I

MUKLAREILLA

Kun katselet Suomen läntisen rannikon merikorttia, huomaat 64 ja 65 leveysasteen välillä, noin kolme penikulmaa rannikosta, muutamia pieniä saaria. Nämä saaret muodostavat todellisen pienen saariston tai oikeammin sanottuna kariston, sillä ainoastaan yksi näistä saarista kasvaa puita. Vesi näitten saarten läheisyydessä on matalaa, pari kymmentä jalkaa vain, minkätähden laivat tarkoin karttavat näitä vesiä.

Merikortissa näillä saarilla ei ole nimeä, mutta lähipitäjissä ne ovat tunnetut nimellä Muklarit eli Muklarien saaret.

Nimi Muklarit on arvatenkin lyhennetty sanasta „Mukulakarit”. Serkkuni Tom ei usko kuitenkaan tähän selitykseen. Hän väittää, että nimi on ruotsinkielestä mongerrettu ja viittaa muka siihen, että saaret ovat entisinä aikoina olleet salakuljettajien tyyssijana.

Tämän saariston synnystä kertoo kansa seuraavan tarinan:

Siihen aikaan kun suomalaiset vielä olivat pakanoita, eli näillä seuduilla eräs rohkea suomalainen merimies, nimeltä Roima. Hänellä oli nimi

miestä myöten. Sillä kun tähän aikaan muut suomalaiset markkinapaikoillaan odottivat kauppasaksain laivoja ostaakseen ulkomaalaisilta niitä vieraitten maitten tuotteita, joita ilman eivät katsoneet tulevansa toimeen, purjehti Roima poikinsensa omalla laivallaan Saksaan, osti sieltä halvalla kauppatavaroita ja myi hyvällä voitolla omassa maassaan. Joka kesä teki hän pari tämöistä kauppamatkaa, kooten itselleen suunnattomat rikkaudet.

Eiväthän varsinaiset kauppasaksat pitäneet tämöisestä kilpailijasta. Esimerkki saattoi tarttua toisiinkin suomalaisiin, ja aikaa voittaen voisi kauppa siirtyä suomalaisten omiin käsiin. He päättivät sentähden tehdä Roiman kauppamatkoista lopun.

Tämän päätöksensä toimeenpanemiseen he luulivat saaneensa erinomaisen tilaisuuden, kun Roima eräänä juhannusaattona laski Lyypekin satamasta. Hänen pieni kaksimasto-aluksensa oli lastattuna täyteen erinomaisen arvokkaita tavaroita. Turkiksensa oli hän vaihtanut kallisarvoisiin kankaisiin ja koristeihin ja näitten lisäksi oli hän Lyypekin parhaimmalta asesepältä puhtaalla rahalla ostanut monta kauniisti koristettua miekkaa ja oivallista teräsjousta.

Lyypekin rikkain kauppamies läksi samana iltana kuin Roimakin suurella kuunarilla kauppamatkalle Suomeen.

Laivat kulkivat aluksi melkein rinnatusten, ja kun Roiman onnistui päästä tuulenpuolelle lyypekkiläisten laivasta, vei hän heiltä tuulen, etteivät lyypekkiläiset päässeet ohitse, vaikka heidän laivansa oli monta vertaa suurempi. Tämä antoi aiheita monen leikkisanan vaihtoon miehistöjen kesken.

Illan hämärtäessä purjehtivat laivat vieläkin vierekkäin. Suomalaisessa laivassa seisoi Roiman vanhin poika peräsिमessä ja nuorin poika oli kansivahtina. Nuorukainen huomasi silloin, että lyypekkiläiset salaa toivat laivansa kannelle aseita, jousia ja miekkoja. Hän ilmoitti asian veljelleen ja sai käskyn herättää isänsä, joka makasi kannen alla. Isä, joka juuri teki unen kanssa kauppaa, sieppasi jousen käteensä ja ryntäsi kannelle. Hän oli tuskin ehtinyt sinne, ennenkuin vieraalla laivalla kilahti jousi, ja mies peräsिमessä keperäsi kannelle. Sekunnin perästä kilahti myös Roiman jousi. Vieraan laivan kapteeni, joka oli kajuuttansa vierustalla seisoen ampunut Roiman esi-kaisen kuoliaaksi, naulattiin oman kajuuttansa seinään kiinni.

Vaikka Roima oli jo muutaman sekunnin perästä itse peräsिमessä, oli hänen laivansa ehtinyt kääntyä kokka tuuleen ja lyypekkiläinen laiva jatkoi matkaansa häviten yön hämärään.

Kun Roima nyt rupesi asiaa tarkemmin ajattelemaan, ymmäräsi hän, että hänelle olikin aluksensa

pysähtyminen ollut onnellisinta. Henki oli saatu hengen kostoksi. Vihollislaivassa oli toistakymmentä miestä, ja hänellä itsellään oli vanhimman poikansa kuoltua vain kaksi miestä, joista toinen puolikasvuinen. Taistelu olisi varmaan tuottanut hänen omansa ja hänen omaisuutensa häviön. Roima hautasi siis poikansa mereen ja päätti mikäli mahdollista pysytellä vihollislaivasta loitolla. Hän muutti siis laivan suunnan, ja seuraavan aamun sarastaessa ei saksalainen laiva ollut enää näkyvissä.

Saksalaisten salakavala hyökkäys oli silminnähettävästi tehty ryöstämisen aikeessa. He tiesivät, kuinka kallisarvoinen suomalaisen lasti oli ja vihasivat häntä vaarallisena kauppakilpailijana. Oli siis enemmän kuin luultavaa, että viholliset olivat väijyksissä Ahvenanmaan saaristossa, arvaten, että Roima poikansa kuoleman jälkeen pyrkii kotiinsa niin pian kuin mahdollista. — Tässä saksalaiset olivatkin laskeneet oikein. Mutta suomalainen tunsikin monta väylää saariston läpi ja onnistuikin saksalaisten huomaamatta pujahtamaan ohitse. Heillä oli kuitenkin ollut urkkijoita ja kun nämä tiesivät kertoa, että vihollisensa purjehtii jo vapaasti Ahvenanmaan saariston pohjoispuolella, kiiruhti saksalainen laiva hänen jälkeensä.

Vasta Merenkurkussa tuli takaa-ajaja suomalaisen laivan näkyville. Nyt oli Roiman valitseminen: joko etsiä itselleen kätköpaikka Merenkur-

kun monien saarien väliltä tai yrittää ehtiä kotirannalle, josta tiesi saavansa pikaista apua, ehkäpä kostetuksi viholliselleen. Kovassa tuulessa purjehti isompi laiva nopeammin kuin hänen, mutta heikossa tuulessa kulki hänen oma laivansa yhtä nopeasti kuin saksalainen. Kun tuuli näytti nyt olevan asettumaan päin, valitsi hän jälkimäisen keinon. — Roimalla ei ollut enää kovinkaan monta penikulmaa kotiinsa ja hän oli mielestään vielä kohtalaisen paljon vihollisestaan edellä, kun odottamatta tuuli, joka oli tähän asti ollut eteläinen, kääntyi läntiseksi ja samassa kasvoi puolimyrskyksi. Vihollinen, joka ensimmäisenä sai etua kasvavasta tuulesta, läheni vinhaa vauhtia. Pelastus näytti miltei mahdottomalta. Myrskytuuli jo kantoi takaa-ajajain riemuhuudot suomalaisten korville.

Mutta suomalainen laivuri oli yhtä mahtava tietäjä kuin roima merimies. Hän antoi peräsimen vanhemmalle pojalleen, astui itse laivan keskikannelle, kääntyi vihollisen puoleen ja alkoi loihkia:

Nouse veestä veen emäntä,
 sinilakki lainehista,
 hienohelma hettehestä,
 puhasmuotoinen muasta,
 väeksi vähän urohon,
 miehen pienen miehuueksi,

jott'ei minua syyttä syöä,
eikä tauitta tapeta.

— — —

Liehdo tuuli, kasva myrsky,
vartu vihainen vihuri,
meren muta, Ahdin hauta,
veen vuoteet, maan perusteet,
nouskaa ihmisten ilmoille
tuota hiittä hieromahan,
juutasta rutistamahan.

— — —

Itse taatto taivahinen,
remupilven reunahinen,
tule tänne tarvittaissa,
ajajte anottaessa,
työt kehnot kerittämähän,
miekalla tuliterällä,
säilällä säkehisellä.
Omat auttaos inehmot,
mereen suista muukalainen,
vetehen ve'en omaksi
Tuonen mustaan jokehen,
hävytön hornan tuuttihin,
kuss'ei kuuta, aurinkoa,
eikä päiveä iässä. — — —

Roiman loih tiessa rupesi meri kiehumaan kuin hornan kattila, kivinen pohja nousi nousemistaan, mutta vihollinen myös läheni lähenemistään. Jo seisovat saksalaiset merimiehet laivansa kokossa jännittäen jousensa, kun heidän laivansa romahti merestä nousevaan kallioon ja mastot, purjeet hirvittävällä ryskeellä menivät mereen.

Mutta Roima poikinensa purjehti tyyneen satamaan, jonka hän oli loih tinut kolmen saaren väliin. Myrskyn tauottua vei hän lastinsa kotiin ja kulki vielä monta kertaa edestakaisin samaa tietä, vieden karille joutuneen suuren vihollislaivan lastin omiin aittoihinsa. Mutta kauppamatkoja Saksaan hän ei enää tehnyt. — Lyypekkiläiset merirosvot haudattiin Rosvokankaalle, missä heidän hautapaikkaansa vieläkin vieraille näytetään.

— — —

Tämä on tarina Muklarien synnystä.

Mutta meri on pakosta vain luovuttanut nämä saaret vallastaan. Roima oli ne loih tinut esiin kirkontornin korkuisina. Meri ryhtyi heti työhön valloittakseen ne takaisin, ja sen sijaan että maa muualla Suomen rannikoilla voittaa, voittaa täällä meri. Suurin näistä saarista, ainoa, joka nyt enää kasvaa metsää, on tuskin parin kymmenen jalan korkuinen. Meren pohja näiden saarien läheisyydessä on kuitenkin vieläkin matalaa ja kallioista, ja se kallio, jonka Roima loih ti esiin vainolaistensa laivan surmaksi, nousee vieläkin pitkäh-

könä, aaltojen kuluttamana karina muutama jalka meren pintaa ylempänä. Tästä ulospäin syvenee vesi äkisti.

Taru ennustaa Muklarin saaristolle yhtä odottamattoman häviön kuin saarien syntykin on ollut äkillinen.

I.

Rantakylässä vastapäätä Muklareita olen syntynyt ja kasvanut. Äitini kuoleman jälkeen lähti isäni Amerikkaan jättäen minut, juuri rippikoulun käyneenä, yksin maailmaan. Katsoin, asiain näin ollen, erityisen onnelliseksi tapahtumaksi, että enoni juuri silloin oli nuoremman rengin tarpeessa ja tarjosi paikan minulle.

Enoni talo ei ollut suuri. Kuten useimmat rantalaiset otti hänkin osan elintarpeistaan merestä. Hän oli taitava ja onnellinen kalastaja, ja talossa tultiin hyvin toimeen, joskin tosin mitään varsinaista rikkautta ei näkynyt.

Jo ennenkuin nyt astuin vakinaisesti enoni palvelukseen, olin useana kesänä ollut hänellä n. s. kesärenkinä, parhaasta päästä apulaisena kalastuksessa. Tunsin siis entuudestaan hyvin olot talossa. Kalastaminen on raskasta tointa, ja kiireisimpänä kalastuskautena ei ole paljon aikaa nukkumiseen: usein muutama tunti vain, sittenkuin kalat on perattu ja langat reilattu, ja uudestaan

pyyntiin. Mutta tämähän oli niinkuin olla piti, ja olin siihen jo entuudesta tottunut. En pitänyt siis työtä liian raskaana. Ja jos kesäisin laihduinkin, niin laihtuivat muut kalastusapulaiset myös. Ja talvella eivät olleet enon talossa työt kiireellisiä enemmän kuin toistenkaan talonpoikain kodeissa. Olipa silloin aika lihoa, niin minulla kuin muillakin.

Enoni oli koko nuoruutensa ja parhaimman osan miehuuden aikaansakin purjehtinut merillä. Jossakin Englannin merikoulussa kuuluu hän myös suorittaneen aliperämiehentutkinnon, jonkatähden muutamat myöskin sanoivat häntä kapteeniksi, mutta sitä nimitystä hän ei kuitenkaan itse hyväksynyt. Hän oli jossakin vieraassa maassa ollut naimisissa ja toi tullessaan kuudenkymmenenvuotiaana kotiin mukanaan pienen pojan, osti, kuten niin moni muukin vanha merimies, jonka on onnistunut koota pieni pääoma, talon kotikylässään ja päätti elää loput ikäänsä maamarrinaisena.

Poikansa näkyi kuitenkin olleen merimieheksi syntynyt. Hän oli nyt minun tullessani taloon vasta kymmenennellä, mutta terhakka poika, ikäänsä katsoen ja kelpo jungmanni, joka sitä vain valitteli, ettei palvelusaikaa isän kalastusvenheellä laskettaisi hänen hyväkseen merikouluun pyrkiessä. Isänsä oli puhdetyönä talvi-iltoina tehnyt kolmen jalan pituisen erinomaisen kauniin

rekatiksi taklatun laivan, joka olisi hänen kuolemansa jälkeen koristava seurakunnan kirkkoa, kuten se nyt koristi hänen omaa asuintupaansa. Tässä laivassa ei ollut sitä jalusta, harusta, pylpyrää tai muuta taklauksen osaa, jonka nimeä poika ei tuntenut ja jonka tarkoitusta ja toimintaa hän ei tietänyt. Tässä asiassa olisi hän jo suoriutunut ankarassakin merikoulututkinnossa. Ja englanninkielessä olisi hän pystynyt kapteenintutkintoon paremmin kuin useimmat Suomen merikouluista päästötodistuksen saaneet.

Kasteessa oli serkkuni saanut aito maamoukan nimen. Pekka muistutti isän mieleen elävästi kultaista kotoa, jota hän siihen aikaan, kuin poikansa syntyi, ei ollut viiteentoista vuoteen nähnyt. Tämä nimi ei ollut kuitenkaan vähääkään omistajansa mieleen, ja hän hyväksyi sen myöskin ainoastaan isänsä suusta. Kenelle vain, joka kuulla tahtoi, hän julisti, että nuoren merimiespojan nimeksi ei sopinut mikään muu kuin joko Bob, Dshäkk tai Tom. Näistä nimistä hän oli valmis hyväksymään minkä hyvänsä. Mutta jos joku muu kuin hänen isänsä uskalsi häntä Pekaksi sanoa, niin sai pitää hyvänään, jos hänen selkänahkaansa kypsytettiin.

Kun ehdolle asetetuista nimistä kaksi ensimmäistä tuntui kaikista liian korskealta, hyväksyttiin Tom, jolle kuitenkin tietysti annettiin paikkakunnallinen muoto. Pekasta tuli siis Tuppu. Itse hän väitti tämän muodon liian moukkamai-

seksi vesillä käytettäväksi, mutta „kansan tahto” oli sanansa sanonut, ja Pekka tyytyi vähitellen Tuppu-nimeen. Minä olin ainoa, joka Tomiksi häntä nimitin, kun hän piti siitä paremmin. Isänsä ei kuitenkaan tottunut koskaan tuohon uuteen nimeen. Hän väitti nuorena tapelleensa niin monien Bobien, Dshäkkien ja Tomien kanssa, että tahtoi nyt vanhoilla päivillään olla niistä erillään.

Tämänluontoinen poika oli siis serkkuni. Enoni, hänen isänsä, ei ollut mikään semmoinen kärrinkoukku, joksi monet vanhat luuvalotautiset merimieskulut valitettavasti käyvät, vaan vielä hyvissä voimissa oleva merijätkä, joka itse kalastustoi-messa otti raskaimmat tehtävät omalle osalleen. Kalojen perkaamisessa ja lankojen reilaamisessa oli Tom yhtä vikkelä kuin mikään tottunut kalastaja. Kun itse en ole Pekkoja pahempi, ei ole ihmettä, että meillä, vaikka kolmihenkinen vene-kunta vain, oli useana syksynä yhtä paljon suola-kalaa myytävänä kuin monella nelihenkisellä vene-kunnalla.

Kolmella eri kalastuspaikalla oli talolla saunat. Kaukaisin niistä oli kuitenkin tarpeen vasta myöhemmin kesällä, kun kevätkesällä kala ei käynyt siellä. Tästä kaukaisimmasta kalastuspaikasta näkyivät Muklarit pienenä harmaansinisenä pilkkuna taivaanrannalla. Rannasta päin nämä saaret eivät näy, rannikkoalue kun on täälläpäin kaikki-alla matalaa.

Tom oli lukemattomat kerrat rukoillut, että isä kertakin lähtisi kalaonnea koettamaan Muklareille. Minäkin olin, niin usein kuin uskalsin, yhdistänyt pyyntöni Tomin rukouksiin. En häpeä tunnustaa, että tuo salaperäinen nimi mahtavasti vaikutti minun vielä lapselliseen mieleeni. Mutta ukko antoi aina saman vastauksen: kun on lähempänä kolme hyvää kalastuspaikkaa, joilla kaikilla on mukavat kalasaunansa, minkätähden silloin lähteä kaukaisille luodoille, joissa ei ole saunaa ensinkään, tai ainakaan miltei ensinkään. Luodoilla pitäisi näet oleman kaksisataa tiiltä ja kahdeksan kerrosta korkea kalasaunakehän alku. Tämän on saarelle noin parikymmentä vuotta sitten toimittanut eräs vanha kalastajaukko, joka aina oli ollut vähän omituinen eikä nyt vanhuuden houreissaan tahtonut enää kalastaa kenenkään muun ihmisen kanssa. Hän oli lähtenyt yksin Muklareille, vieiden mukanaan oven, pienen lasiruudun, tarpeelliset kattolaudat ja tiilet takan muuraamista varten.

Ukon puuhasta ei tullut kuitenkaan ikinä valmista. Hän oli lähtenyt kotoa kauniilla säällä ja hyvällä myötäisellä, ja oli purjehdus mennyt hyvin siihen asti kuin Muklarit rupesivat kajastamaan. Silloin oli tuuli kasvanut myrskyntapaiseksi, ja äkisti oli peikko, Krakla, vilahtanut veneen kokan edessä. Veneen noustessa seuraavalle aallonharjalle näkyi Krakla uudestaan hirvittävän suuren yökön muodossa. Levitetyin siivin

ratsasti se nyt vakavasti veneen edessä aalloilla. Veneen luisuessa aaltoa alas sitä ei näkynyt, mutta niin pian kuin vene taas aallon pohjasta rupesi nousemaan, istui se jo seuraavan aallon harjalla, josta poistui vasta niin viime tingassa, että vene melkein kosketteli siihen, ennenkuin se pääsi solu- maan harjan yli seuraavaan laaksoon. Peikko arvatenkin siipiensä avulla siirsihen toiselta aallonharjalta toiselle; mutta kun ohjaajan veneen soluessa aallonharjaa alas on pakko herkeämättä katsoa aallon pohjaa kohti voidakseen vakavasti pitää perää, ei purjehtija voinut varmuudella tätä huomata. Se vain, että niin pian kuin hän taas rupesi nousemaan ylöspäin, vainolainen istui harjalla hänen edessään.

Ukko, joka oli vanhan ajan väkeä, osasi kyllä apusanat ja hätäsanat, mutta juuri ne luvut, jotka tässä tilaisuudessa olisivat olleet tarpeen, meritursaan peloitussanat, puuttuivat. Hän ei voinut siis päästä peikosta erilleen.

Krakla oli useampia kertoja yrittänyt kääntyä venettä kohti siten pakottaakseen ukon palaamaan kotirannalle päin. Mutta suurista siivistään huolimatta se ei päässyt tuumaakaan vastatuuleen, myötätuuleen vain on tuon kuvatuksen pakko purjehtia. Ukon oli kyllä ollut koko aika henki ham- paissa, mutta tavattoman itsepintainen ukko kun oli ja kun nyt huomasi, ettei Krakla hänelle mitään kyennyt, oli hän hellittämättä jatkanut mat-

kaansa määrättyyn päämaaliin asti. Itäisestä saarienvälisestä salmesta oli hän purjehtinut satamaan, johon tultuaan Krakla oli ruvennut siiville ja rumasti räakkyen lentänyt tiehensä. — Se oli ukon mielestä tällä matkalla kuitenkin kaikkein ihmeellisintä, että vaikka merellä kävi semmoinen tuuli, ettei olisi voimakaskaan mies jaksanut pitää kirvestään pohjatuulta vastaan, oli satamassa niin rasvatyyni, ettei pieninkään tuulahdus pannut veden pintaa karehtimaan.

Ukko oli nyt vetänyt veneensä maalle pienen lahdekkeen pohjaan, purkanut lastin veneestään ja ryhtynyt heti työhönsä. Se sujui nopeasti — viikossahan ravakka työmies tuommoisen kalasaunakoppelin salvaa kokoon, — ja pian olivat seinät tasakertaan asti nostetut, päätyjä vain vailla. Kun salvumies nyt lähti metsään päätyjä hakkaamaan, seisoi arvaamatta hänen edessään sotapukuun puettu mies miekka vyöllä, toisessa kädessä jousi, toisessa tappara. Mies kielsi jyrkästi vanhusta jatkamasta rakennusta. Kieltoonsa hän lisäsi hirvittävän uhkauksen: niin pian kuin ihminen näillä saarilla nostaa kurkihirren rakennuksen päälle, on hän ne syöksevä takaisin siihen meren syvyyteen, josta hän on ne nostanutkin.

Nyt ymmärsi ukko seisovansa mahtavampansa edessä. Hän lupasi paikalla lähteä pois, pyysi vain hartaasti miestä olemaan tällä kertaa lähettämättä Kraklaa hänen tiellensä. Tämän mies lupa-

sikin, ehdolla että ukko lähtee heti pois ja juhlallisesti lupaa olla ikinä enää takaisin tulematta.

Ukko oli luvannut, nostanut purjeensa ja lähtenyt. Tuskinpa oli tuon tapauksen jälkeen kukaan käynytkään Muklareilla. Näillä saarilla ei ollut kaikki niinkuin olla pitää.

— — —

Jos nyt isäntä uskoi tällä kertomuksellaan peiloittaneen poikaansa kättämistä enää kalastusretkeä Muklarien saaristoon, pettyi hän pahoin. Minä, joka olin jo rippikoulun suorittanut, olin saanut parempaa oppia ja tiesin tuommoisia satuja niiden oikeaan arvoonsa arvostella. Toisin oli Tomraukan laita. Hänen mielikuvituksensa oli niin täyteen ahdettu kummituslaivoja, lentäviä hollantilaisia, meripeikkoja, laivatonttuja ja sen seitsemää hullutuksia, että ukon kertomus Kraklasta erinomaisesti soveltui näitten seuraan. Ei päivääkään hän suonut isäukkolleen rauhaa, vaan uudisti pyyntönsä tuon tuostakin. Ja kun isä oli luvannut ensi talvena rakentaa hänelle oman veneen, uhkasi hän heti kesän alussa lähteä yksin Muklareille.

Tomin vene valmistui kevättalvella ja annettiin hänelle juhlallisesti hänen kahdentenatoista syntymäpäivänään. Siitä päivästä asti Tom ei enää vaivannut isää turhilla pyynnöillään, mutta ei myöskään puhunut mitään omista aikeistaan. Isä, joka pojan alituisesta mangunnasta kai oli tus-

kastunut, vaikk'ei hän ollut sitä näyttänyt, piti arvatenkin muistissa hänen viimekesäiset rohkeat tuumansa ja ajatteli luultavasti, että jos on tuomoinen retki kuitenkin tehtävä, on parempi, että se tapahtuu hänen johdolla kuin ilman sitä.

Heti kun kotilahden rannat heittivät jääpeitteensä, laittoi hän ison verkkoveneen vesille ja varusti siihen kaikki tarpeelliset kobjeet pitempää kalastus- ja ampumamatkaa varten. Tavallisesti oli meillä kalastusmatkoilla vain yksi ainoa pyssy mukana, kun tilapäisesti joku vesilintu ammuttiin. Mutta nyt vietiin myös molemmat ulkomaalaiset suurireikäiset luodikot veneeseen. Tomkin ymmärsi nyt, että on kysymys matkasta Muklareille. Kareilla saarten ympärillä oli arvatunkin paljon hylkeitä.

Matka oli siis kaikin puolin hyvin valmistettu, ja kaikki odotimme innokkaasti jäänlähtöä mereltäkin.

Mutta enoni elämäkertaan oli kirjoitettu, ettei hän tulisi koskaan viemään poikaansa Muklarien saaristoon. Hän sairastui, ja niinkuin moni vanhus, joka ei ole elämänsä aikana ollut ikinä sairas, tunsikin heti, että tämä sairaus tulee olemaan samalla kertaa hänen ainoansa ja viimeinsä. Niin kävikin ja viikon kuluttua hän kätettiin maan rakoon. Hän oli minulle ollut hyvä isäntä ja holhooja, ja minun suruni oli syvä ja teeskentelemätön, kuten hänen poikansakin, joka

nyt puolikasvuaisena oli jäänyt yhtä yksinäiseksi maailmaan kuin minäkin. Hän oli nyt minun isäntäni, ja minä hänen renkinsä. Tämä asianlaita vähensi ihmeteltävällä tavalla ikäeroa välillämme.

Että matkasta Muklareihin nyt ei tule mitään, pidettiin itsestään selvänä asiana. Eikä myös Tomilla enemmän kuin minullakaan ollut enää mitään haluakaan tähän matkaan. Muutamat naapurit, niiden joukossa lautamieskin, pitivät hautajaisten jälkeen kokouksen meillä, jossa päätettiin, että kunnes Tomille määrätään holhooja, mikä ei voinut tapahtua ennenkuin syyskäräjillä, hoitaisi taloa vanhempi renki isäntärenkinä, neuvotellen vähemmässä asioissa emännöitsijän kanssa ja tärkeämmissä jonkun naapuri-isännän kanssa. Tomin ja minun tuli kieltämättä totella isäntärengin käskyjä niinkuin isäntävainajankin. Ja niin pian kuin nyt vallitseva kova itätuuli laimenisi, tuli meidän erään vanhemman miehen, „Vanhansalamin” johdolla lähteä kalastamaan kotolaakalle, jossa oli kalasaunoja, ja jonne kevät-kesän ensimmäinen kalamatka aina tehtiin. Tom kyllä kysyi, eikö hänelle myönnettäisi mitään isäntävaltaa talossa, ainakin minun ylitseni. Mutta isännät vain nauroivat ja kehottivat häntä suoriutumaan minun kanssani miten taisi, mikä minusta oli hyvä ja viisas päätös.

Yhtä hyvänä en pitänyt määräystä olla ehdottomasti kuuliainen isäntärengin käskyille. Isäntä-

renki ei ollut semmoinen hyväluontoinen ja hyväsydäminen mies kuin isäntävainaja, vaan tiukka mies, joka ei kärsinyt vähääkään tinkimistä. Ja hänen kouransa olivat kovat. Huomasin myös, että Tom puri hampaat kovasti yhteen kuullessaan tämän ankaran markongin julistettavan. Se ei ollut mikään suloinen sanoma pojalle, joka kaikenlaisissa pikku asioissa oli tottunut saamaan isän tahdon käymään yhteen oman tahtonsa kanssa.

Jo iltapuolella samana päivänä saimme vakavan syyn tyytymättömyyteen uutta isäntäämme kohtaan. Tuuli oli päivällä kasvanut ja vetäynyt pari viivaa pohjoiseen. Tällä tuulensuunnalla veneemme ei ollut kotirannassa hyvin turvattuna, kotiranta kun joutui nyt tuulenpuoleen, kun korteranta oli lahden toisella puolella.

Uusi isäntämme käski nyt Tomin ja minun lähteä soutamaan veneen parempaan suojaan lahden toiselle puolelle. Tom ei puhunut ensin mitään, mutta minä vastustin, sanoen käyvän ihan mahdolltomaksi kahden saada tällaisella tuulella vene soudetuksi lahden yli. Pyysin sentähden isäntärenkiä tulemaan itse mukaan auttamaan. Tom nyt myöskin yhtyi pyyntöön, arvelen, että tämä juuri oli semmoinen „vähempi asia”, jossa isäntärengin tuli neuvotella emännöitsijän kanssa, joka tuntui olevan meidän puolellamme. Ehkä olisimme muuten saaneet apua, mutta tuo muis-

tuttaminen siitä, että isännöys ei ollut jakamaton, suututti käskijää. Hän vastasi vain, että jollemme heti mukisematta lähde, tulemme näkemään kumia. Meidän oli siis lähteminen. „Tee niinkuin käsketään, älä niinkuin hyvä on”.

Isäntärengin puolustukseksi on minun mainitseminen, että hän varmaankaan ei olisi tätä käskyä antanut, jos hän olisi voinut aavistaa, kuinka huonosti kävi. Hän oli kelpo renki pellolla ja niityllä, mutta merestä hän ei paljoa tiennyt. Hänen mielestään tuuli ei ollut aivan kova, lahti oli kapea vain, ja hän luuli kai meidän suoriutuvan tehtävästä. Kun minä olin muka paremmin ymmärtävinäni asiaa kuin hän ja Tom myös sekaantui asiaan, hän suuttui.

Istuimme siis Tomin veneeseen ja ryhdyimme isoa venettä hinaamaan lahden vastaista rantaa kohti. Muulla tavalla emme saaneet sitä kulkemaan, lahti kun on kivinen, ettemme uskaltaneet ajatellakaan purjeita nostaa. Ja isossa veneessä soutaen emme olisi voineet pariairoja käyttää, iso vene kun on „kuudensylen vene” ja näiden veneiden leveys on kahdeksan jalkaa.

Olimme tuskin ehtineet soutaa parikymmentä sylvä, ennenkuin tuuli otti meidät jo kokonaan haltuunsa. Lahden pohjaan, josta päin tuuli tuli, oli vain pari kolme sataa metriä, ja kuitenkin rupesi jo aallonräiske tulemaan kokasta veneeseen. Ei kestänyt kuin kymmenen minuuttia, ennenkuin

olimme jo painuneet enemmän kuin sata metriä lahden suun ulkopuolelle. Ymmärsimme nyt että kaikki voimanponnistuksemme olivat turhia. Tenäsimme, että lihakset natisivat, mutta ulapalle päin vain painuivat veneet. Ainoa pelastus asiain näin ollen oli päästä isoon veneeseen, saada purjeet nostetuksi, ja luovimalla onnistua purjehtimaan lahteen takaisin. Oman henkemme olisimme tietysti kyllä voineet pelastaa heittämällä hinausköyden irti, jossa tapauksessa iso vene kalliine lasteineen olisi ollut mennyttä kalua. Tiesimme hyvinkin, että tässä tapauksessa olisimme kotiin tullessamme kokeneet enemmänkin kuin kummia. Liian kovalle kokeelle oli isäntärengin kovuus meidät asettanut. Mutta tämä oli hänen asiansa. Ja kukin tiennee parhaiten itse taikinansa.

Tomin onnistui hyvin heittäytyä isoon veneeseen, mutta minä tulin nielaisseeksi pari kylmää siemausta, ennenkuin sain pikku veneen kokkaköyden siirretyksi isoon veneen kokasta sen perään. Mutta enhän minä ollut ensimmäistä kertaa märkänä. Heitimme heti molemmat harkit. Kumpikaan ei ulottunut pohjaan. Ja köysivarasto emme kiireessä löytäneet. Nostimme harkit ja ryhdyimme isoon purjeeseen reivataksemme ja yrittääksemme sitten saada sitä nostetuksi. Vene lammersi nyt kylki edellään ulapalle päin. Mutta kun venettä ei voitu ollenkaan ohjata, rupesi partaan yli loiskimaan pahoin vettä. Ym-

märsin, että vene on oleva puolillaan vettä, ennenkuin reivaus on suoritettu. Olin aivan neuvoton ja pelkäsin jo pahinta.

Tom pelasti meidät tästä pahasta pätkähästä. Hän oli lukenut isänsä kaikki merimieskirjat moneen kertaan ja selitti, että ainoa, mikä nyt voi meidät pelastaa, on ajoankkuri, joka on kukonjalalla kiinnitettävä veneen kokkaan. Minähän tiesin, että ankkuri on oleva pohjassa eikä ajolla, ja myös ymmärsin, että kukonjalalla tällaisella myrskytuulella tuskin jaksaisi pitää pojan kaarna-venettä, saatikka kolmenkymmenen kuuden jalan pituista kalastusvenettä. Tom julisti, että minä ymmärsin merimiehenammattia vähemmän kuin nuorin kajuuttapoika. Samassa hän veti esille ihka uuden silakkaverkon, mutta jätti sen heti, kun äsken etsitty köysikimppu tuli esille sen alta.

Keskellä venettä oli suuri lujarakenteinen silakka-amme. Nopeasti sai Tom työkalukirstusta näverin ja väänsi ammeen yläreunaan neljä reikää, siten että reikien välit tulivat yhtä suuret. Sitten hän leikkasi kaksi viiden sylen pituista yhdeksänsäikeistä köyttä ja kiinnitti köysien päät ammeen reunassa oleviin reikiin siten, että saman köyden päät tulivat vastatusten oleviin reikiin. Nyt hän mittasi tarkasti köysien keskipohdat ja pani vähän sen paikan alapuolella köydet yhteiseen solmuun, joten syntyi kahden köyden vahvuinen

silmukka. Jo rupesin aavistamaan, että Tomin kukonjalka ei ollutkaan mikään kelvoton merimiestaika, vaan että hän sillä tarkoitti samanlaista sidelaitosta, johon poika kiinnittää paperileijansa nuoran. Se vain erona, että tässä kaikki nuorat olivat yhtä pitkät.

Tom kiinnitti nyt silmukkaan kymmenen sylen pituisen touvin, jonka toinen pää kiinnitettiin veneemme kokassa olevain harkkivitjain irtonaiseen päähän, josta harkki otettiin irti ja siirrettiin kuten varaharkkikin toiseen paikkaan. Irtonaisen osan touvia kiersi Tom, käyttäen kelana vasemman käden peukalohankaa ja kyynärpäätä, tarkasti kääroksi, jonka sitoi kokoon löyhällä havaslangalla ja asetti veneen partaalle.

Koko tämä tehtävä ei ollut vienyt kymmentä minuuttia, vaikka Tom ei mitään liikanaista kiirettä käyttänyt. Meri kasvattaa varhain mieheksi ja totuttaa tekemään työn kunnollisesti ja kuitenkin nopeasti. Minä olin koko ajan pumpunnut kaikin voimin enkä vielääkään täysin ymmärtänyt, mitä Tom aikoi tehdä. Tom tarkasti vielä kerta koko laitostaan, ettei mikään paikka pettäisi, ja komensi nyt minut apuun.

Vaivalla saimme yhdistetyin voimin tuon raskaan sammion vieritetyksi mereen. Kahden minuutin jälkeen tiesin, mikä ajoankkuri on. Vene kääntyi vakavasti kokka tuuleen ja kellui aalloilla yhtä pehmeästi kuin jos se olisi ollut ankkuri-

poijuun kiinnitetty. Ei pisaraakaan vettä tullut veneeseen.

Tarvitsimme kipeästi muutaman minuutin lepoa. Sillä ajalla ehti Tom minulle kertoa, että hän oli ensin aikonut ottaa silakkaverkon, mutta pelkäsi, etteivät paulat kestä. Verkon päähän olisi silloin ollut kiinnitettävä purjevarpa, jonka päihin yhdestä köydestä tehty kukonjalka kiinnitetään. Purje puomeineen tai raakoineen on erinomainen ajoankkuri, leviytyen vedenpinnalle ja murtaen samalla aaltojen vallan. Mikä hyvänsä, joka vain ei pääse uimaan liian nopeasti veden läpi, kelpaa ajoankkurina käytettäväksi. Jos hätä olisi ollut niin kiireellinen, ettei olisi ehtinyt muuta tehdä, olisi Tom vienyt pikkuveneen köyden kokkapuolelle ja kaatanut veneen, joka täynnänsä vettä kyllä olisi riittänyt pitämään ison veneen kokkaa tuulta vasten. Kaikki tämä oli jokaiselle meripojalle hyvin tunnettu asia, ja minun tuli niin pian kuin mahdollista tutustua näihin jokaiselle purjehtijalle tai kalastajalle tärkeihin tietoihin.

Tom kertoi, että erään luotsin poika Valassaarilla oli istunut pienessä veneessä onkimassa, kun äkkiä syntyi kova tuuli, joka repi veneen ankkurikivestään irti. Hetken perästä poika ei enää jaksanut pitää venostaan tuulta vastaan, vaan aallot pakkasivat tulemaan veneeseen. Hän riisui pitkävärtiset jalastaan, pisti kokkaköyden pään rak-

sien läpi, sitoi kiinni ja heitti mereen. Saappaat täyttyivät vedellä ja vene ajoi kauniisti Ruotsin puolelle. Vasta kun ensimmäiset saaret Ruotsin puolella rupesivat näkymään, väheni äkkiä vastus, ja pojan täytyi ruveta auttamaan airoilla, kunnes vihdoin pääsi onnellisesti erään saaren taakse kosteeseen ja siinä rannalle. Mutta nyt olikin toinen saapas poissa. Raksit vain olivat tjälellä. Ne olivat saappaasta irtaantuneet, ja toinen saapas ei riittänyt pitämään yksin veneen kokkaa tuulta vastaan. — Tom huomasi samassa, että minun toisesta merimiessaappaastani toinen raksi puuttui kokonaan. Hän torui minua isällisesti ja sanoi, että jos hän olisi huomannut rannalla tämän puutteen, hän ei olisi astunut samaan veneeseen näin varomattoman merimiehen kanssa. Puute oli ehdottomasti ensi tilaisuudessa korjattava. Muuten emme voineet pysyä ystävinä.

Pumppusimme nyt veneen tyhjäksi ja ryhdyimme reivaamiseen, joka kovasta tuulesta huolimatta kävi hyvin, kun vene nyt pysyi tasaisesti kokka tuulta vastaan. Isossa purjeessa oli kolme reiviä, mutta kokkapurjeessa kaksi vain, kuten usein on tavallista. Että tuuli nyt vaati pohjareivausta oli selvä, ja minä tahdoin, työtä jouduttaakseni, kiertää suorastaan pohjareiviin. Tämä ei kuitenkaan kelvannut Tomille, se ei ollut kyllin merimiehen tapaista. Sanoin olleeni mukana purjeiden reivaamisessa silloin jo, kun Tom vielä

ryömi tuvan lattialla. Mutta Tom oli merimiesmielensä perinyt sekä isältään että äidiltään ja isänsä kirjat hän osasi kannesta kanteen. Ja olihan Tom isäntä, minä renki. Siitä ei päässyt pieleen eikä puoleen. Hänen tahtonsa voitti.

Tom komensi siis reivaamaan ensin ison purjeen ensimmäisen, sitten toisen ja sitten vasta kolmannen reivin ja sen tehtyäni menettelemään samaten keulapurjeen molempien reivien kanssa.

Reivaaminen merellä on kovalla tuulella paljon vaikeampi tehtävä kuin satamassa, jonka tähden purjehtimaan lähtiessä, jos tuuli näyttää olevan kova, on viisainta reivata jo satamassa. Siinä voi nostaa purjetta juuri niin paljon, että se reivaamisen jälkeen on parahiksi pingoitettuna. Silloin huomaa heti, pyrkiikö purje rypistymään, missä tapauksessa voi kohta korjata sitä paikkaa, jossa reivaus on tapahtunut epätasaisesti. Hutiloimalla reivattu purje on merimiehelle silmätikkuna, jota paitsi hyväkin purje siitä turmeltuu. Ja jos purjehtija kovalla tuulella ei ole reivannut, vaan purjehtii puoleksi läpättävin purjein, voit olla varma siitä, että peräsिमessä istuu oikea poropeukalo.

Nyt emme voineet menetellä tällä tavalla. Nostamatta purjetta pingoitimme purjeen alemmaa helmaköyttä hyvin tiukaksi. Sitten ompelimme köydentutkaimella maston halssiraksin lujasti yhteen ensimmäiseen reivilaatan kohdalla olevaan raksiin. Nyt vedimme ensimmäisen reivin laatan

myös tiukalle ja ompelimme perä-helmaköydessä olevan renkaan tutkaimella yhteen vastaavaan paikkaan purjeen alempaan helmaköyteen. Nyt vasta kokoilimme laatan ja helmaköyden välillä olevan irtonaisen osan purjetta, n. s. vasikan, ja solmitsimme reivinuorat. Tomin isä, joka oli itse purjeet tehnyt, ei hyväksynyt tähän tarkoitukseen irtonaisia tutkaimia, koska ne purjeen lepattaessa helposti hyppivät hyppysistä pois. Samalla tavalla jatkoimme nyt, kunnes saimme molemmat purjeet pohjareiviin. Silloin katsoimme taas ansainneemme parin minuutin lepoajan.

Tom ehti näinä minuutteina minulle selittää, minkätähden reivaus on tapahtuva siten kuin hän tahtoi. Jos tuuli vähenee, sopii purjehtijan laskea yksi reivi, mikä tapahtuu parissa minuutissa. Risteillen laskee hän mieluummin reivin isosta purjeesta, koska vene nousee paremmin päin tuuleen, kuta suurempi isopurje on. Mutta jos on myötäinen tai lousituuli, laskee hän reivin kokkapurjeesta, koska venettä käy tällä tuulella helpommin ohjaaminen, kuta suurempi kokkapurjeen pinta on. Sen mukaan kuin tuuli vähenee, voi hän vähitellen päästää monta reiviä tai kaikkikin.

Nyt oli kaikki valmista, ja nostimme keulapurjeen. Tuuli ei ollut vähääkään vähentynyt. Keulapurje oli nostettuna tasainen kuin pahvilevy. Ei vähintäkään ryppeä. Tom oli ylpeä moitteet-

tomasta työstään ja väitti, että isävainajansakin olisi tämän reivauksen hyväksynyt.

Olimme tällä ajalla sortuneet ainakin pari kilometriä rannalta, jossa nyt näkyi kaksi henkeä katselemassa pyrintöjämme, arvatenkin emännöitsijä ja isäntärenki. Tom meni peräsimeen ja minä menin kokkaan irrottamaan veneen ajoankkurista. Yritin ensin saada touvin veneeseen, mutta siihen voimani eivät riittäneet. Kaikki voimani ponnistamalla onnistuin saamaan vitjat veneeseen, mutta touvin olin pakotettu leikkaamaan poikki. Siinä meni hyvä touvi ja kymmenen sylvä ihka uutta yhdeksänsäikeistä köyttä, puhumattakaan kala-ammeesta. Jos isäntärenki saa yksin määrätä, taisi parin kuukauden palkka minulta mennä samaa menoa.

Jos iso purje olisi ollut nostettava, kuten usein on laita, ainoastaan purjevarvan avulla, emme olisi tällä tuulella saaneet sitä pohjareivattunakaan nostetuksi. Mutta onneksemme isäntävainaja ei ollenkaan hyväksynyt tuota hänen mielestään moukkamaista purjeenostamistapaa, jolla mastohelmaköyttä ei saada mitenkään tiukoitetuksi, vaikka on kaksikin miestä nostamassa. Molemmat purjeet nostettiin nostoköydellä, ja ison purjeen purjevarpakin oli kiintonainen. Kun purje ei ollut nostettuna, oli varvan ylänokka kiikkanuoralla maston päästä irti ja purjeen yläkorva nostettiin purjevarvan nokkaan vetimellä. Täten

järjestettyä purjehanketta voi kovemmallakin ilmalla yksi mies hoitaa, ja sainkin purjeen kunnollisesti nostetuksi. Paria reivinuoraa vähäisen korjattuani ei purjeessa näkynyt enää vähintäkään poimua.

Tämänlaatuiset „kuuden sylen veneet”, Kälviän mallia, menevät myötätuulella ja lousituulella murhaavaa vauhtia; mutta verraten litteäpohjaisia kun ovat, sortaa risteillessä tuuli niitä jotenkin paljon, erittäinkin kova tuuli. Meillähän oli nyt pari pientä purjelappua vain nostettuina ja huomasimme jo muutaman polven tehtyämme, ettemme tällä vaatteella tule voittamaan mitään. Ja enempää aluksemme ei mitenkään tällä tuulella kestänyt. Suojanpuolinen parras pakkasi nyt jo painumaan veden alle. Ja räiskevettä tuli runsaasti tuulenpuoliselta partaalta veneeseen.

Vielä muutamia polvia yritettyämme, näimme jo selvästi, ettemme jaksa kauaa pitää venettä tyhjillään. Ainoa pelastuskeinomme, sekin tämmöisellä myrskyllä epävarma, oli laskea peräntakaista. Tätä varten oli keulapurjeen toinen reivi ehdottomasti laskettava, sillä muuten vene ei olisi ehtinyt sujua aaltoja pakoon.

Tiesin hyvin, kuinka vaarallista tämmöinen purjehtiminen on, mutta, kuten sanottu, se oli nyt ainoa mahdollisuutemme. Yhden ainoan kerran olin ennen myrskyllä ollut mukana peräntakaista purjehdittaessa. Eno oli silloin peräsimestä, ja

koko hänen tottumuksensa ja tarkkaavaisuutensa
 olikin tarpeen. Jokaiseen veneen mutkailun yrityk-
 seen on ehdottomasti heti peräsimellä vastattava.
 Sillä jos mutka pääsee hyvään alkuun, on estämi-
 nen peräsimellä myöhäistä, (ja ennenkuin tietää-
 kään, on vene jo kääntynyt laitatuuleen ja tavalli-
 sestasi samassa täynnä vettä, ellei jo kaatunut. —
 Etteivät aallot tulisi saavuttamaan meitä tiesin jo-
 tenkin varmasti. Mutta lyhyellä, raskasrakentei-
 sella veneellä on melkein turha yrittääkään lens-
 sata tuulen alta. Aallot saavuttavat ja täyttävät ve-
 neen, nousten perästä veneeseen. Tätä vastaan ei
 ole mitään apukeinoa olemassa, vaan parasta on
 tämmöisellä veneellä purjehtiessa koettaa niin
 kauan kuin suinkin mahdollista pitää venettä pur-
 jeilla paikoillaan tai ryhtyä ajoankkuriin.

Suoraa myötäistä emme kuitenkaan nyt uskal-
 taneet laskea. Ohjaus on sillä tuulella kaikkein
 vaikein. Täytyy näet pitää purjeet siten, että tuuli
 täyttää toisen purjeen ylähangan, toisen alahan-
 gan puolelta „purjehtia virsikirjaa”, kuten saaris-
 tolainen sanoo. Jos tässä tapauksessa vene pääsee
 mutkailemaan suunnastaan, kääntyy toinen purje
 samassa toiselle puolelle. Vähin onnettomuus, joka
 silloin tapahtuu, on, että masto menee mereen.

Käänsimme siis myötätuuleen, ottamalla kui-
 tenkin tuulen niin paljon alahangan puolelta, että
 taisimme pitää molemmat purjeet jalustettuina
 ylähangan naappeista. Keulapurje oli nyt jalus-

tettava jotenkin tiukalle estämään äkkinäisiä luovia, mutta isopurje sai vetää tuulta täydellä voimalla. Tiesimme hyvin, että vene nyt oli paljon luovisempi kuin hankatuulta purjehtiessa. Kuta nopeammin vene kulkee myötätuuleen, sitä paremmin se nousee aalloille. Emme kuitenkaan uskaltaneet käyttää kokkapurjeen koko voimaa vetämään, sillä ohjaus olisi silloin tullut liian raskaaksi. Mutta jos sinun on pakko lenssata yksin kokkapurjeella, jalusta se silloin vetämään kaikella voimallaan. Yawl-taklatussa veneessä on mesaani aina korjattava kokoon lenssatessa, vaikka tuuli ei olisikaan aivan kova, muuten käy ohjaaminen kovin raskaaksi.

Se muutos, joka tapahtui kääntäessä aluksemme myötätuuleen, oli niin äkkinäinen, että olimme tuskin uskoa omia silmiämme. Purjehtimisemme oli tähän asti ollut alituista taistelemista tuulta vastaan. Ja nyt tuntui meistä, ikäänkuin olisi koko myrsky käskystä tauonnut. Tuo äkkinäinen muutos muistutti samassa mieleeni, miten Mestarin opetuslapset olivat olleet kovassa hengenhdässä merellä ja miten suuren ja äkkinäisen tyvenen hän oli heidän avunpyyntönsä johdosta luonut. Häpeäkseni huomasin, että olin aivan unhottanut kääntyä parhaimman ohjaajan puoleen; mutta en silti heittänyt häntä kiittämättä siitä hyvästä käänteestä, joka asemassamme tapahtui. Kädet, jotka pitivät helmaria, menivät ristiin.

Vene kiiti hirveätä vauhtia eteenpäin, mäkeä ylös, mäkeä alas. Omituinen kammottava tunne pakotti meidät joka kerta aallon harjalle noustessamme syvälle kyykistymään, vähäisen vaahtoa lensi veneen yli, ja taas lähdettiin samaa huimavaa vauhtia aallon rinnettä alas. Juoksimme kilpaa aaltojen kanssa ja joka kerta voitimme. Aalto nousi joka kerta melkein peräkeulan tasalle, yrittäen tässä hypätä veneeseen, mutta yhtä usein kuin se yritti, yhtä usein se myös epäonnistui. Se ei kyennyt kannustamaan hyökkäystänsä samaan vauhtiin, jolla meidän pakomme tapahtui.

Tätä alituisesti uudistuvaa kilpailua jatkui toista tuntia. Keväisen yön hämärä levisi vyöryvien aaltojen yli ja herätti mielessä epämääräisen toivon, että se kenties vaimentaisi niiden valtaakin. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, vaan päinvastoin näkyi aaltojen valta kasvavan. Mahtava, kohiseva pauhina rupesi kuulumaan alta tuulen, ja meren pinta edessämme vaaleni yhä enemmän, kunnes kaikki rupesi näyttämään yhtenäiseltä vaahtokentältä. —

— Tyrskyjä keulan puolelta, huusi Tom hypähtäen seisomaan, samassa kuin vaahdon ympäröimä, musta kallio alahangan puolelta vilahti ohitsemme.

— Survin! vastasin minä, pitäen tarkoin samaa suuntaa. Tuo ei voinut olla muuta kuin Survin.

Survin on korkea, mutta tavattoman kapea

kallio Muklarien edustalla. Ellei Survinta olisi, olisi vähänkään kovemmalla tuulella aivan mahdoton idästäpäin lähestyä Muklareita. Survin ikäänkuin etuvartijana vartioitsee idästäpäin Muklareita ympäröivää kivistä matalikkoa. Nimensä on se saanut omituisesta muodostaan, joka sattuvasti muistuttaa mieleen jättiläishuhmaren survinta. Kalastajat väittävät, että se pysyy pystyssä siten, että se on asetettu seisomaan kiviseen huumareen, missä se myrskyisellä säällä survoo kivisiä ryynejä veden väelle. Kun ilma rupeaa näyttämään myrskyiseltä, kysyvät he huolestuneina toisiltaan, jokohan ryynit veden emännän aitasta ovat loppumaisillaan, kun uusia ruvetaan survomaan. Survin ei nouse koskaan suorana ilmaan, vaan nojaa aina huumareessaan sitä reunaa kohti, mihinpäin tuulen suunta käy. Näin sanotaan. Mutta kuka on käynyt katsomassa, minnepäin se milläkin tuulella kallistuu, on minulle tietämätöntä.

Väylä, joka rannikosta päin tullen johtaa Muklareja ympäröivän matalikon läpi, on kapea ja matala ja kulkee ihan Survimen ohitse, joka purjehtijan on jättäminen alahangan puolelle. Muklarit näyttävät tästä päin katsottuina yhdeltä ainoalta saarelta vain, ja purjehtijan tulee pitää tarkoin sama suunta suoraan Muklarien vasenta eli eteläistä rantaa kohti, kunnes koillinen osa saarista rupeaa eroamaan lounaisesta, osoittaen

salmen. Tästä paikasta tulee kääntää kaksi viivaa oikealle, ohjaten suoraan itse salmeen. Survimen ja tuon kääntöpaikan väli kestää hyvällä tuulella noin kahdeksan minuuttia. Näin oli meille sanottu, kun oli ollut Muklareihin tehtävästä matkasta kysymys.

Heti kun Survin vilahti ohitsemme, olin katsellut kelloa ja laskin, että nykyisellä hirvittävällä vauhdillamme ei kestäisi kuin enintään viisi minuuttia, ennenkuin käännös oli tehtävä. Vasemmalla ja oikealla kiehui meri kuin kattila. Että olimme ainakin vielä väylässä ymmärsin siitä, ettei ainoakaan todellinen ärjyaalto ollut vielä venettä kohdannut. Mutta enempää kuin yhtä ei myöskään tarvittu, niin olisimme jo molemmat kiehuneet itse samassa kattilassa.

Neljä ja puoli minuuttia oli kulunut, kun Tom, joka seisoi tähystäjänä pitäen keulamastosta lujasti kiinni, huusi:

— Tyrskyjä yksi kaapelinmitta suoraan suuntaamme.

Viisi sekuntia myöhemmin osoitti kokanpää täsmälleen kaksi viivaa oikealle edellisestä suunnastamme. Tom höllensi omasta aloitteestaan jalukset ja palasi paikalleen, minun katseeni hievahtamatta tirkistivät enon „pyttyyn” ja veneen kokkaan. Enon „pytty” oli tavattoman suuri vanhanaikuinen laivakompassi. Se oli epämu-kava laitos veneessä, mutta sen liikkeet olivat hil-

jaisia, ja oli mukavampi pitää perää sen johdolla kuin kovin eloisan, uudenaikuisen venekompassin johdolla, jonka monet pikku heilahdukset tavallisessa purjeveneessä pian panevat purjehtijan pään pyörälle. Ja mikä oli enolle ollut pääasia: hän oli monta sataa vahtia sekä yöllä että päivällä ohjannut laivaa juuri tämän saman kompassin johdolla. Sen viivat ja merkit olivat hänelle käyneet niin rakkaiksi, että kun katteini osti laivaan toisen, ihka uutukaisen kompassin, oli eno vähällä rahalla ostanut vanhan omakseen.

Ja hyvä oli enon „pytty”. Ainakin vei se meidät onnellisesti semmoisten tyrskyjen läpi, jommoisia en halua ikinä enää elämässäni purjehtia.

Aivan ilman vahinkoa ei käännös kuitenkaan tapahtunut. Kun se oli ehdottomasti tehtävä heti, en saanut valita sopivaa aaltoa, vaan koko aallon huippu läiskyi tuulenpuolisesta looringista veneeseen, viskaten sinne kymmenkunta korvollista vettä. Pari kolme tuommoista annosta lisää, ja vene ei olisi jaksanut enää nousta aalloille. Onni meille, että olimme heti alusta ottaneet tuulen vähän sen alahangan puolelta ja siten joutuneet Muklareille. Ja jos meidän olisi tässä tilaisuudessa tullut pakko äkkiä laskea purjeet toiselle puolelle, olisi vene kastunut tai mastot purjeineen menneet mereen.

Jo muutaman minuutin jälkeen väitti Tom hämärästä huolimatta näkevänsä salmen, joka saa-

ret erottaa. Kymmenen minuuttia myöhemmin kellui veneemme ankkurissa erinomaisen hyvin suojatussa satamassa.

Olimme isäntärengin käskyn täsmälleen täyttäneet, vaikka emme tosin juuri sillä tavalla, kuin hän oli asiaa ajatellut.

II.

Olimme siis Muklareilla. Tahtomattamme olimme joutuneet siihen pieneen saariryhmään, johon olimme molemmat ennen niin hartaalla halulla tahtoneet tulla.

Ensimmäinen tehtävämme saatuamme harkin heitetyksi oli pumpputa vene tyhjäksi, etteivät suolasäkkiimme ehtisi aivan pahoin huveta. Oma mahdollista tarvettamme en todella tullut ajatelleeksi, mutta omaisuus oli ennen kaikkea pelastettava, kuinka väsyneet olimmekaan. Vesi ei ollut aivan pahoin suolaista, alimmat säkit vain olivat kastuneet. Mutta saatuamme veneen tyhjenetyksi painuimme heti verkkoläjälle, vedimme purjeen päällemme ja perin väsyneet kun olimme, oli kauppa unen kanssa samassa tuokiossa tinki-mättä tehty.

Vaikka olimme menneet myöhään maata, heräsimme kuitenkin varhain, kuten merellä aina tapahtuu. Päivä lupasi tulla kauniiksi, ja myrsky oli jo laimentunut hyväksi purjetuuleksi vain.

Ehdotin Tomille, että kun nyt kerta olimme Muklareille joutuneet, viipyisimme täällä tämän päivän, laskisimme illalla muutamia silakkaverkkoja ja palaisimme vasta seuraavana päivänä kotiin. Jos onnistuisimme saamaan kohtalaisen saaliin, ehkä isäntärenkin suuttumus siitä leppyisi ja pääsisimme jotenkin ehein nahoin tästä seikkailusta.

Tommin ajatukset eivät ollenkaan sopineet yhteen minun ehdotukseni kanssa. Hän oli vielä isäntärenkiin sydäntynyt tämän kovuudesta. Ei olisi Tommin mielestä tarvinnut ajaa perillistä isänsä hautajaispäivänä semmoiseen toimeen, jota tuskin kaksi täyskasvanutta miestä olisi kyennyt toimitamaan, saatikka pari puolikasvuista poikaa. — Minun oli tyytyminen olemaan Tommin arvostelun mukaan „puolikasvuinen poika” vain, vaikkakin olin omasta mielestäni jo aika mies. Mutta Tomhan oli isäntä, minä renki, ja vaikkakin isännät eivät olleet Tomille mitään isäntävaltaa myöntäneet, vaan kehoittaneet häntä suoriutumaan minun kanssani miten taisi, käsitti Tom kuitenkin tämän päätöksen siten, että jos jossakin asiassa emme olleet samaa mieltä, olisi hänen, isännän, mieli kuitenkin asian ratkaiseva. En ollut tosin siitä aivan vakuutettu, että pääsisin Tomia tottelemalla kaikesta edesvastuusta vapaaksi. Mutta päätin kuitenkin, niin kauan kuin hän ei aivan hullusti isäntävaltaansa käyttänyt, olla hänelle mieleen. Tämän tein niin paljoa mieluummin, kun Tom

minulle vakuutti, että touvin ja silakka-ammeen menettäminen ei tulisi ikänä minulle penniäkään maksamaan. Hänen määräyksestään oli se tehty, mikä hädän hetkenä tehtiin, ja hän lupasi myöskin olla siitä kaikin puolin vastuunalainen.

Nyt oli Tom sitä mieltä, että jos isäntärenki oli meidät tämmöiselle matkalle lähettänyt, oli myös oikein ja kohtuullista, että hän tuli meidät hakemaan kotiin. Ei kai hän niin sydämetön voinut olla, ettei hän käynyt meitä etsimässä, saati kun tuuli oli jo niin paljon tyyntynyt, että voi tänä aamuna vaaratta lähteä merelle. Arvatenkin tulee meitä jo tänään pari kolme venekuntaa etsimään, ja Muklarit on eilisen tuulen suuntaan katsoen ensimmäinen paikka, jossa käydään. Tom arveli etsijäin olevan täällä jo päivällisaikana, ehkä ennenkin. Silakkaverkot jäisivät kyllä laskematta.

Odotimme siis hartaasti koko päivän, että rupeaisi joku purje näkymään, mutta turhaan. Kun illaksi tuli melkein tyven, otimme Tomin veneen ja laskimme yöksi kuusi silakkaverkkoa. Laskimme ne parittain kolmelle eri paikalle. Ettei silakoista ollut paikalla puutetta, huomasimme heti ensimmäisellä laskupaikalla. Tom, joka istui huopareissa, huusi äkisti minulle tulla huopamaan ja rupesi samassa itse kaikin voimin airoillaan estämään veneen vauhtia. Hän oli näkeviänsä ihan kokan edessä vedenalaisen karin, jo-

hon maininki murtui. Pysähdytimme veneen ja nousin katsomaan. Luultu kari oli suuri silakka-parvi, joka parveili ihan vedenpinnassa. Joka ei ole ennen nähnyt silakkain pinnassa parveilevan tyvenellä, otaksuu ilman muuta ilmiön vedenalaisiksi kariiksi. Outo ei tahtoisi ensi näkemältä uskoa, että nämä pienet kalat voivat saattaa veden noin mahtavaan liikkeeseen.

Palatessamme satamaan näin oudon esineen, jota ensin luulin kiveksi, mutta jonka sitten huomasin liikkuvan mainingeilla. Sousimme sinne. Esine oli hävinnyt silakka-ammeemme, jonka riemulla hinasimme satamaan. Miten erinomainen ajoankkuri laitos oli, huomasimme parhaiten, kun ryhdyimme ensin hinaamaan touvin päästä. Vaikka hinattava matka ei ollut kahta kilometriä, olisimme tuskin tällä tavalla saaneet ammetta satamaan korjatuksi ennen seuraavaa aamua. Eihän tuo tyhjänäkään aivan helposti seurannut, mutta kun sitä ei sopinut pieneen veneeseemme nostaa, saimme sen kuitenkin tätenkin seuraamaan mukanaamme.

Ammeen pelastaminen oli kaikin puolin hyvä asia. Minä puolestani olin kaikista jälkilaskuista pääsevä ja jos isäntärenki huomenna saapuisi ja tahtoisi kalastusta jatkaa, oli amme tarpeellinen kapine.

Saimme seuraavana aamuna niin paljon silakoita, että ne valmiiksi suolattuina täyttivät neljä

nelikkoo. Eikä kuitenkaan yhdessä verkossa ollut ainoatakaan silakkaa. Tähän verkkoon oli, arvatenkin melkein heti sen laskemisen jälkeen, taker-
tunut keskikokoinen lohi, punoen verkosta pussin ympärilleen, kuten välistä tapahtuu. Silakka tosin on kaloista ensimmäinen, mutta lohi ei ole myöskään halveksittava. Ja koska nykyajan renki-
kontrahdeista on jo jätetty pois tuo vanhan ajan määräys, ettei saa olla lohtha päivälliseksi useammin kuin kolme kertaa viikossa, söimme nyt viikon ajan lohtha joka päivä emmekä ehtineet sitenkään pahasti kyllästyä tuohon lihavaan ruokaan.

Kolko tämän viikon odotimme, että tultaisiin meitä kotoa etsimään. Mutta kun ei mitään kuulunut eikä näkynyt, heitimme koko toivon. Laiskan päiviä emme kuitenkaan tänä odotusaikanaakaan viettäneet. Ensi kalastuksen jälkeen kuivasimme verkkomme toisella metsättömistä saarista, joka onkin oikeastaan tavattoman suuri laaka. Ilman tätä saarta olisi satamamme huonosti vain suojattu etelätuulelta. Mutta jo seuraavana päivänä ryhdyimme oikean kuivuutelineen rakentamiseen, johon työhön meni useita päiviä.

Kun viikko oli kulunut eikä oltu kotoa käyty meitä etsimässä, tulimme siihen johtopäätökseen, ettei taitanut talossa kenkään siitä välittää, elimmekö vai olimmekö hukkuneet. Tavataanhan toki hukkuneiden ruumiita etsiä, erittäinkin niin kau-

niilla ilmoilla kuin näinä päivinä oli ollut. Olimme molemmat vähän nurjalla mielellä siitä, ettei meistä sen enempää välitetty. Ettei minusta, renki-pojasta suurta tohinaa tehty, siihen oli minun tyytyminen, mutta olihan Tom hyvänpuolisen talon perillinen, jonka elämästä tai kuolemasta ei oikein olisi sopinut olla näin välinpitämätön. — Vasta kotiin tultuamme saimme tietää syyn, miksi ei meitä käyty etsimässä. Syy ei ollutkaan välinpitämättömyys kohtalostamme, kuten olimme luulleet. Päinvastoin oli ruumiitamme kotirannassa viikon aika narattu useastakin veneestä. Sekä isäntärenki että emännöitsijä olivat näet olleet näkevinänsä, miten iso aalto äkisti nieli veneemme. Harhanäkö luultavasti tapahtui samassa, kun käänsimme myötätuuleen. Jos olisivat katsojat jääneet paikalle, olisivat luultavasti hetken perästä huomanneet erehdyksensä, mutta he kiiruhtivat nopeasti lähimpään naapuriin, josta lähdettiin heti soutuveneellä apuun. Mutta paikalle tultuaan eivät enää nähneet mitään, mikä olikin luonnollista, me kun olimme silloin jo penikulmien päässä rannalta. Seuraavina päivinä naarattiin niin ahkerasti, ettei kukaan tullut ajatelleeksi etsiä veneitä, joista Tomin oli ihka uusi ja isovene kahden vuoden vanha vain.

Meidän oli siis pakko tehdä päätös vastaisista toimistamme, ja se päätös oli pian kyllä tehty. Tom sanoi, ettei mitään uutta päätöstä tehdä, py-

sytään vain vanhassa päätöksessä kiinni. Kun kotoa tullaan hakemaan, lähdetään kotiin, mutta ennen ei. Olin vähäisen epäröivällä kannalla, mutta kun minunkin teki mieleni niin kauan kuin mahdollista välttää isäntärengin isännyyttä, en paljon vastustanut. Minusta oli paljon hauskempaa olla Tomin isännyyden alla kuin isäntärengin.

Ukko, joka oli aikonut tänne rakentaa kalasaunan, oli kehänsä asettanut äskenmainitulle laa'antapaiselle saarelle saaren keskellä olevan ison kiven nojaan. Kehä, joka oli tasakertaan asti valmis, oli vielä hyvässä kunnossa. Mutta kun paikka, jossa sauna oli, oli melkein kaikkien tuulien pieksämänä, ei meitä miellyttänyt, siirsimme hirret ison saaren satamarannalle, jossa oli ruohoisa, hyvin suojattu paikka. Jo seuraavana iltana oli meillä kehä uudelle paikalle nostettuna. Katsoimme olevamme täysin oikeutetut tähän omankäden oikeuteen, kun omistaja oli jo toistakymmentä vuotta sitten päänsä mättääseen pistänyt eikä kukaan tainnut hänen kalasaunanaluksestansa enää välittää. Tällaiset kalasaunat katsotaankin meillä päin melkein yhteiseksi omaisuudeksi. Niitä ei myöskään pidetä koskaan lukittuina kesällä enempää kuin talvellaakaan. Senkautta että siirsimme ja valmistimme vainajan kalasaunan, ei se siis tullut meidän omaksemme enempää kuin kenenkään muun hyvänsä.

Kun ruvettiin päätyjä nostamaan, tuli erimieli-
 syys rakentajain kesken. Minä tahdoin, että
 sauna tehtäisiin tavalliseen malliin, mutta Tom
 pani lujasti vastaan. Hän huomautti sotauroon
 uhkauksesta saunarakennuksen alkajalle: „niin
 pian kuin ihminen näillä saarilla nostaa kurki-
 hirren rakennuksen päälle, on hän ne syöksevä
 takaisin siihen meren syvyyteen, josta hän on ne
 nostanutkin”. Tom väitti vakavasti, ettei hän ai-
 nakaan olisi mukana tuommoisessa kielletyssä
 työssä, ja jos minä sen vasten hänen kieltoansa
 teen, nostaa hän oman veneensä purjeen ja lähtee
 pois. Sauna on siis tehtävä kuin tavallinen työ-
 koju, etuseinä koroitetaan kolme tai neljä ker-
 rosta ja takaseinä jää tasakerran tasalle.

Nauroin Tomin tuumille, väittäen että jos ukon
 sotauroolla on mitään valtaa näitten saarien yli,
 ei meidän onnistu ikinä häntä tämänkaltaisilla
 tempuilla pettää. Mutta koska sotauros epäile-
 mättä ei ollut muuta kuin ukon eloisan mielikuvii-
 tuksen luoma kummitushaamu, ei meidän tarvin-
 nut sen uhkauksista vähääkään välittää, ja taval-
 liseen malliin tehty sauna on joka tapauksessa
 kodikkaampi kuin työkojun tapaiseksi tehty.

Tom ei tahtonut ruveta siitä keskustelemaan,
 oliko sotauros kummitushaamu vaiiko ei; joka ta-
 pauksessa oli hänen mielestään parasta olla hänen
 kieltoansa rikkomatta. Hän oli ulkkoa vain kiel-
 tänyt rakennustaan jatkamasta, mutta meitä hän

ei ollut käynyt kieltämässä. Mutta kiello kurkihirren nostamista vastaan oli sanottu semmoiseen muotoon, että se epäilemättä koski meitäkin. Ja sentähden mitään kurkihirttä ei nostetakaan; seinä on seinä, vaikka se kuinka korkealle nostetaan, eikä ole mitään kurkihirsi. Ja mitä taasen siihen asiaan tulee, että yritämme muka täten saarten haltijaa pettää, niin sentapainen petos ei ole mitään kiellettyä. Kuka kääsee haltijan tehdä tällöisen kohtuuttoman määräyksen? Jos hän tulee petkutetuksi, syyttäköön itseänsä. Muuta hän ei ole meiltä kieltänyt kuin kurkihirren nostamisen. Jos ymmärrämme tulla ilman kurkihirttä toimeen, on saarten haltija tehnyt kieltonsa tyhmiin muotoon eikä muuta ansaitse kuin tulla narratuksi. Merilläkin kaikki tuommoiset ennustukset käsitetään aina tarkoin kirjaimen mukaan ja siten vältetään onnellisesti monet ikävyydet.

Tommin todistus oli viisaasti sommiteltu. En voinut siihen vastata muuta kuin „puno kielesi, pilkkakirves”. Mutta sauna rakennettiin semmoiseksi kuin Tom tahtoi, eikä sen kurkihirrettömän katon alla meille mitään vahinkoa tapahtunut.

Tiilet löysimme jonkin ajan etsimisen jälkeen. Ne olivat tuohella tarkoin peitetyt ja mitä parhaimmassa kunnossa.

— — —

Samana iltana kuin viimeinen tiili muurattiin savutorven päähän kiinni, kuulumme mereltä omi-

tuisen mylvivän äänen. Metsä kuitenkin vaimensi tuota ääntä, ettemme varmuudella voineet sanoa, mikä se oli. Heitimme heti työn ja kiiruhdimme halki metsän saaren toiselle rannalle. Sinne tultuamme huomasin heti, mikä ääni oli. Se kuului nyt hyvin selvänä: varao, varao. Faraon koirra se siis oli, joka isäntäänsä huusi. Kansa kertoo, että kun muinoin Farao sotajoukkoinensa hukkuu Punaiseen mereen, olivat heidän koiransa jääneet uimaan merellä, kunnes niistä tuli hylkeet. Vielä nytkin kun ne kömpivät kivelle meressä, huutavat ne meren syvyyteen kadonnutta isäntäänsä. — En tiedä, kuinka tosi tuo tarina on, mutta sen tiedän, että olen omin korvin kuullut niiden isäntänsä nimeä huutavan.

Tom ehdotti heti, että yrittäisimme saada tuon otuksen ammutuksi. Hän väitti selvästi näkevänsä hylkeen makaavan luisuvalla laa'alla noin parin kilometrin päässä rannasta. Minä en tosin voinut saada eläintä näkyviin, mutta kun läheisyydessä näkyi toinen laaka, johon ehkä päästyämme arvatenkin olisimme osuvilla, olin heti valmis tekemään yrityksen. Rannan läheisyydessä kävi tosin vielä vähän aallokkoa, mutta kyseessä-olevien laakain kohdalla näkyi jo kuikanpeltoja, ja ulommalla oli merenpinta rasvatyyni. Onneksi ei Tomin vene ollut tavallinen lynneltainen eli limisaumainen, vaan oli tasasaumaiseksi rakennettu. Tasasaumaisella veneellä pääsee aina kul-

kemaan hiljemmin, kuin sitävastoin kynnelaitainen on, erittäinkin pikkuaallokossa, paha lapisemaan.

Kiiruhdimme nopeasti takaisin satamaan. Molemmat suurreikäiset rihlat ja kiikari pantiin Tomin veneeseen, hankain ympäri kierrettiin riepua, ja ripein aironvedoin läksimme salmesta ulos. Pyssymme olivat englantilaista tekoa, Forsythin mallia, joka siihen aikaan katsottiin parhaimmaksi. Ne ampuivat pyöreän kuulun kal. 12, joka kokonaan läpäisi isonkin hylkeen. Pienemmän kiehkuraishylkeen läpäisi tämä kuula pitkinpäinkin. — Kuta lähemmäksi laakaa tulimme, sitä selvemmin näkyi hylje. Pieni tuulenviuhka, joka samassa pani vedenpinnan väreilemään, näytti meille, että ilmanvedon suunta oli melkein suoraan hylkeestä päin sille karille, josta ampuminen oli tapahtuva, meille edullinen siis. Jos hylje saa vainua ampujasta, on se samassa tuokiossa vedessä. On omituista nähdä, kuinka nopeasti tuo sama eläin, joka kömpelästi kapuaa vedestä kalliolle, vaaran uhatessa heittäytyy omaan elementtiinsä takaisin.

Tultuamme noin puolen kilometrin välimatkalle teimme kierroksen ja saimme onnellisesti suojaa karimme takana. Olimme ensin ajatelleet ampua molemmat samalla kertaa. Mutta karille tultuamme kävi selväksi, ettemme saa vettä kiinnitetyksi, vaan toisen on pakko jäädä

veneeseen. Tom pyysi saada ampua. Hän ei ollut hyljettä ampunut, mutta pilkkaan ampumisessa tuelta voitti hän melkein aina minut. Viittasin hänelle menemään ja osotin sormellani otsaa, tarkoittaen että hän ampuisi päähän.

Vavisten innosta kiipesi Tom kalliolle. Kiive-
tessä otti hän lakin päästään, kiersi sen, tultuaan
kallion ylimmäiselle paikalle, nelinkertaiseksi ja
pisti sen pyssynpiipun ja kallion väliin saadakseen
pyssylle pehmeän alustan. Veneeseen asti näkyi hy-
vin, miten Tomin vapisevat kädet panivat pyssyn
suun viippovaan liikkeeseen. Hetken perästä
näytti kuitenkin sekä ampuja että pyssy tyynty-
vän, mutta mitään laukausta ei tullut. Hyvän
neljänneksen makasi Tom paikallaan ilman vähin-
täkään liikalhdusta. Silloin näin, miten hän kor-
jasi tähtäämistään, tulisäde syöksyi pyssynsuusta,
ja Tom nousi seisovalleen ja yritti niin nopeasti
kuin mahdollista saada uuden patruunan pyssyyn.
Mutta ennenkuin tämä onnistui, kuulin jo veden
pulahduksesta, että hylje oli onnistunut luisumaan
paadeltaan veteen.

Tom oli hyvin pahalla tuulella tullessaan ve-
neeseen. Huomasin heti, ettei miehen olleet nyt
keiturit kotona. Koetin sentähden vähäisen huojentaa hänen huoliensa muistuttamalla, että hänestä kyllä vielä voi tulla vaikka kuinkakin hyvä pyssymies. Kuta koulu kovempi, sitä pappi parempi. Ei Turkuakaan tunnissa tehty eikä Roo-

maa rakennettu päivässä. „Olisit pannut kuulan päähän, kuten minä viittasin, ei olisi hylje pääsyt luisumaan mereen”.

— Niin olisin pannutkin, mutta tämä pyssy ei viekään kuuliaan harmaan kiven lävitse.

— Ei hylkeen pää harmaasta kivistä ole. Pää on pehmeä ja luu ohutta vain; haulikkokin siihen pystyy, jos on väli lyhyt.

— Voi olla. Mutta tämä halli makasi niin hullusti, että sillä oli päänsä kallionsyrjän takana. Kun tuo laiskuri ei vähääkään siirtynyt, vaan näytti aikovan nukkua huomisaamuun asti, ikävystyin ja annoin mennä siihen paikkaan, missä luulin sydämen olevan.

— Taisi olla perän takana vika. Näinhän minä, että sinulla oli ampuessa toinen silmä killurassa, toinen silmä killin kallin.

— Eikä ollutkaan. Mutta tämä isävainajan pyssy on kortettu, se ei tapa.

— Ei ne muutkaan pyssyt tapa, muuta kuin silloin kun kuula osuu oikeaan paikkaan. Silloin se tappaa kortettukin pyssy. Ei pyssyssä vika ollut, vaan pyssyn takana.

— Mikä rannan haukku sinusta on tullut. Niinhän sinä olet suuna kuin simppe päänä.

— Hyvä kieli on parempi kuin kymmenen kapin kylvö. Ja onhan minulla syytä vähän moittiakin, kun ammut lyhyeltä matkalta ison kraaselin mereen. Mutta tyytyminen oli entisenkin ukon,

kun oli ampunut ruutisarvensa tyhjäksi ja orava yhä istui kuusen nenässä. Tuommoista kyytiä tässä annetaan, pikinokka, sanoi ja meni kotiin.

Puhelun aikana olimme jo saapuneet sille paadelle, jolla hylje oli maannut. Ampumaväli oli ollut 70 tai 80 metriä, hyvä väli vain siis. Soustimme siihen paikkaan, mistä hylje oli luisunut paadelta veteen. Paadella oli runsaasti verta, näyttäen että Tomin kuula ei ollut ohitse mennyt. Tom osoitti sormella verta ja katsoi kysyvästi minuun. Mutta kun tuo oma virhe on aina kovin paha tunnustaa, selitin, että kuula kai oli osunut kiveen, josta se oli irrottanut sirpaleen. Tämä oli haavoittanut hyljettä ja aikaansaanut verenvuodon. Tom nauroi selitykselleni, sillä tiesihän hän yhtä hyvin kuin minäkin, ettei kivisirpale mene parin kolmen tuuman paksumaisen rasvakerroksen läpi. Mitään kuulanmerkkiä kivessä ei myöskään näkynyt. Selitykseni oli siis vain katumattomain esteitä. Mutta jos hylje makaa siten, ettei sitä voi päähän ampua, jää se harvoin kivelle makkaamaan, ellei kuula ole sattunut osumaan läpi sydämen, eikä aina edes silloinkaan.

Puhuessamme oli vähäinen tuulenvilakka alkanut puhaltaa, että vedenpinta rupesi väreilemään. Yhdestä kohdasta lähellä kiveä jäi pinta kuitenkin sileäksi. Tiesimme molemmat, mitä tuo merkitsi, ja sousimme nopeasti sinne. Vesi oli tässä paikassa verensekaista, ja selvä hylkeenrasvan haju

tuntui. Veden syvyys oli pari sylvä vain, ja pohja näkyi selvästi. Mutta hyljettä siinä ei näkynyt, vaikka kuinka yritimme tirkistää. Ja kuitenkin tiesin varmasti, että näin suurta rasvatyventä ei synny, ellei hylje makaa pohjassa. Samassa syntyi pari kymmenkunta sylvä tuulenpuolella samanlainen, mutta aivan pieni tyventö. Kiiruhdimme sinne, ja suoraan tämän paikan alla makasi pohjassa hylje, iso halli eli „kraaseli”. Se näytti niin suurelta, että Tom jo arveli sen olevan veneen pituisen.

Tässä paikassa oli kuitenkin vesi syvempää. Purjevarpa ei ulettunut hylkeeseen. Harkin kynnet olivat tylsät, ne eivät olisi hylkeeseen tarttuneet kiinni. Mutta veneessä oli onneksi muutamia hauenkoukkuja. Kiinnitin pari koukkuu nuoran päähän, sukelsin pohjaan ja pistin koukut hylkeen ylähuuleen kiinni. Tuo suuri ruho nousi aivan helposti pinnalle. Syksyllä kun hylje on lihava, jää se usein ammuttuna pinnalle, mutta kevätkesällä painuu se melkein aina pohjaan. — Kiinnitimme vielä useampia hauenkoukkuja hylkeen kuonoon, ja puolentoista tunnin jälkeen oli se jo valkamassa. Ilman taljoja emme olisi sitä saaneet maalle.

Tomin saalis ei ollut juuri veneen mittainen, mutta kuitenkin täysin yhdeksän jalan pituinen. Hylkeenrasva on tähän aikaan vuodesta pysyäkensä pilaantumatta niin pian kuin mahdollista

keitettävä merirasvaöljyksi. Ja keittopatamme oli vain tavallinen viiden litran pata. Ettei sillä tulisi tässä työssä toimeen, ymmärsimme hyvin.

Tulisijana verkkoveneessä käytetään tavallisesti jotakin suurehkoa ikäloppua patarania, joka ei kelpaa enää alkuperäiseen tarkoitukseensa käytettäväksi. Välistä lyödään paremman vedon aikaansaamista varten tahallansa pala padan syrjästä pois. Meidän tulisijamme ei ollut mikään loppuunkulunut pata, vaan oli päinvastoin aivan uusi kolmenkymmenen litran pesupata, joka oli kauppiaan makasiinissa sysätty johonkin rautasineeseen, että iso pala oli reunasta lohjennut. Eno oli särkyneen padan saanut kauppamieheltä kaupanpäällisiksi, kerrottuansa mihin tarkoitukseen se vielä oli täyshyvä.

Kysymys oli siis, voisimmeko saada padan niin paikatuksi, että sitä voisi keittämiseen käyttää. Lohjennut pala oli pistettynä padan pohjan alle, mutta miten saada se niin tiivistä paikalleen kiinnitetyksi, ettei pata vuotaisi? — Tavallisesti jää veneen pohja hyvin huonosti suojatuksi tulisijasta säteilevältä lämmöltä. Mutta eno oli vanhan höyryputken eristyksestä kuorinut koko läjän asbestipahvia, josta oli laittanut tulisijan alustan. Tämä asbesti, jossa oli muutamia suurempiakin liuskoja, tuli meille nyt hyvään tarpeeseen. Muuttaman rautalevyliuskan avulla katkaisimme lohjenneen palan paikalleen takaisin, käyttäen asbesti-

pahvia tiivisteeksi, ja saimme täten padan, joka ei ollut mielestämme uuttakaan huonompi. Öljy on paha etsimään pienintäkin reikää tai rakoja, ja ilman asbestia tuskin olisimme saaneet pataamme käytettävään kuntoon. Rannassa laitoimme öljypadallemme lieden, hinkkasimme ja puhdistimme keittoastiaamme kuten uutta pataa aina puhdistetaan, ennenkuin sillä ruvetaan keittämään, ja muutaman päivän perästä meillä oli lähes kaksi nelikkoa kirkasta merirasvaöljyä. Lihoista otimme parhaimmat palat ja hinasimme loput hylkeen ruhosta merelle. Tumma hylkeenliha on monen mielestä kovin vastenmielistä, jopa tyydyttävää, mutta kun vain hyvin tarkasti nylkee pienimmätkin rasvapilkut pois, ei se ole huonoa. Onhan lentokurpan tai peltopyyn paisti parempaa, se on myönnettävä; mutta kun meillä ei ollut kumpaakaan nyt tarjona, olimme hylkeenlihaan aivan tyytyväisiä.

Meistä oli hylkeen pyydystäminen paljon hauskeempaa tointa kuin silakkaverkkojen hoitaminen. Tom odotti suurella mielenkiinnolla uutta hylkeenhuutoa eikä tarvinnutkaan aivan monta päivää odottaa. Eräänä helteisenä aamupäivänä kuului ulapalta kovaäänistä karjumista, huutoa ja meteliä lännestäpäin. Sinnepäin saarista ei ollut monta laakaa. Mutta suurin kaikista Muklareita ympäröivistä laaoista oli juuri lännessä, runsaan puolentunnin soutumatkan päässä satamasta.

Tunsimme jo tämän paikan, sillä olimme muutama iltana käyneet siellä katsomassa. Laaka oli korkeimmalla paikallaan parin sylen korkuinen. Se oli omituinen siihen katsoen, että lähellä sen toista syrjää oli niin syvä kolo, että sen pohjalla oli vettä. Lännenpuoleisella tuulella oli myös hyvä ampumasuojakin, sillä laa'asta Muklareille päin oli jotenkin laaja hietasärkkä, jonka keskeltä kohosi useita kalliontapaisia kiviä. Paikka oli arvatenkin alusta ollut kivinen kari, jonka aikojen kuluessa aallot olivat peittäneet hiedalla, jätäten ainoastaan korkeimmat paikat paljaiksi.

Läksimme heti matkalle äänen suuntaan, koettaen pysytellä hietasärkän suojassa. Tuuli oli hyvin pieni ja epätasainen heitellen välistä sinne, välistä tänne. Onnistuimme kuitenkin pääsemään huomaamatta hietasärkälle asti, vedimme veneen hiedalle ja heitimme vielä varmuuden vuoksi harkin hietaan. Tässä ei tarvinnut mitään hiljaisuutta noudattaa, sillä huuto ja karjuminen viereiseltä laa'alta oli semmoinen kuin jos kymmenkunta härkää olisi joutunut epäsopuun, puskeskellut ja mylvinyt. Olin kuulevinani äänenkin, kun sarvet ja pääkallot läjähtelivät yhteen.

Laa'alla makasi ainakin kolme- tai neljäkymmentä hyljettä, yksinomaan halleja. Suurimmat vanhat härät makasivat laa'an ylimmillä paikoilla, muutamat nukkuen, toiset tapellen tai ainakin syäten ja tuoppien toisiansa. Että tappelijat oli-

vat täysissä tosissaan, huomasi hyvin pitkistä verinaarmuista ja suuttuneesta karjunnasta. Se ääni, joka kuulosti kuin härkain puskemiselta, syntyi, kun tappelijat kämmenillään leipoivat toisiaan korville tai mihin parhaiten sattui. Pienemmät hylkeet joko makasivat lähempänä vettä tai uivat paaden ympärillä turhaan yrittäen päästä hekin lepäämään. Melske ja mylvinä oli korviahuumaava.

Meistä hylkeet eivät näyttäneet vähääkään välittävän, mutta suojamme olikin hyvä. Hetkisen katseltuamme tuon elävän sekasorron meteliä olin tuntevinani tuulenpuuskauduksen niskaani. Samassa ryntäsivät kaikki hylkeet kuin komenosta veteen ja hävisivät pinnan alle. Niin nopeasti tuo tapahtui, että sekä Tomin että minun laukaukseni menivät syrjään.

Tuuli oli kääntynyt, ja hylkeiden vainu oli tuntenut ihmisen haihtumiseritystä. Poistuvien hylkeiden päitä näkyi siellä täällä nousevan veden pinnalle.

Hetken perästä näytti meistä ikäänkuin hylkeet rupeisivat palaamaan takaisin. Jätimme makamaan paikallemme, toivossa että jokunen hylkeenpoika ehkä olisi kyllin rohkea ihmishajusta huolimatta nousemaan laa'alle, jossa nyt oli lepäämistilaa yllin kyllin. Mutta vaikka monet hylkeet tulivat kylläkin lähelle, ei yksikään uskaltanut paa-delle nousta.

Tom oli jostakin kirjasta lukenut, miten hylkeenpyydystäjät Itämeren etelärannikoilla houkuttelevat uivaa hyljettä ammuttaville, ja ehdotti, että koettaisimme täten houkutella jotakin hylkeenpoikaa rannemmalle. — Tämä houkuttelemistapa perustuu hylkeen uteliaisuuteen. Hylje on näet hyvin utelias eläin. Soittamalla esimerkiksi hanuria voi usein houkutella hyljettä seuraamaan venettä kilometrittäin. Ankarasti varoitettuani Tomia, ettei hän millään ehdolla saisi ampua minun ylitseni, ryömin rannalle ja rupesin kykyäni mukaan jäljittelemään hylkeen kömpelöitä liikkeitä. Vähän väliä nostin semmoisen hylkeenmylvän, että Tomin oli vaikea pysyä nauramatta.

Kauan ei minun tarvinnut peliäni jatkaa, ennenkuin kaksi pienempää hylkeenpoikaa rupesi hietäsärkkää lähestymään. Joka sukelluksella tulivat ne lähemmäksi, nousten joka kerta korkealle ilmaan katsellakseen uutta toveria. Kun vihdoinkin toinen nosti runsaasti kolmannen osan ruumistaan ilmaan aivan lähellä rantaa, paukahti Tomin pyssy. Tyventö levisi heti vedenpinnalle samassa paikassa. Toinen hylje oli juuri ennen laukausta sukeltanut. Vähän hetken perästä nousi sekin sopivalla ampumavälillä, ja Tomin pyssy paukahti taas. Uusi tyventö levisi vähitellen pinnalle.

Kun muita hylkeitä ei enää läheisyydessä näkynyt, läksimme korjaamaan Tomin saaliit. Olimme

tehneet vahvasta teräslangasta naarantapaisen, teroittaen hampaat viilalla hyvin teräviksi. Tällä aseella onnistui meidän heti saada molemmat hylkeet veneeseen.

Sousimme nyt takaisin hietasärkälle ja heittäydymme lämpimälle hiedalle päivää paistattamaan. Hetken perästä rupesi Tom „ompelemaan kenkiä kuninkaalle”. Minun kun ei ollut ollenkaan uni, läksin laa’alle katselemaan, miltä se hylkeiden vierailun jälkeen näyttäisi. Sekä näkö- että hajuistimille oli se tympäisevä. Pääsin kuitenkin kunnialla kulkemaan tuulenpuoleiselle syrjälle, johon hetkiseksi istuuduin katselemaan Muklarein saaristoa.

Olin istunut paikallani ehkä puolen tunnin ajan, odottaen että joku tyhmä hylkeenpoika ehkä läheneisi ammuttaville. Silloin kuulin omituisen sihi-sevän äänen siitä kolosta, joka oli laa’an toisessa syrjässä. Ensin en kiinnittänyt siihen mitään huomiota, vaan luulin erehtyneeni. Mutta kun hetken perästä ääni uudistui ja samassa toinen melkein samanlainen ääni siihen vastasi, menin katsomaan.

Ällistykseni oli suuri kun kuopassa makasi kaksi hirveän suurta „kraaselia”. Kummallakin oli monta suurta verinaarmua päässään, ja kuopan pohjassa oleva vesi oli aivan veristä. Vaikka kuopan syvyys tuskin oli kahta metriä, olivat sen rinteet niin jyrkkiä, etteivät hylkeet mitenkään

olisi päässeet karsinastaan, ennenkuin ensi myrsky olisi taas täyttänyt sen vedellä. Aavistin heti, miten eläimet olivat vankilaansa joutuneet. Kun tappelupukarien toverit olivat rynnänneet mereen, olivat ne arvatenkin kiireessään sysänneet tappeluinnoissaan varomattomat vanhat härät semmoisella vauhdilla sivulle, että nämä olivat vierineet koloon, jossa ne vieläkin sihisivät toisilleen.

Heti minut huomattuansa käänsivät hylkeet suuttumuksensa minuun, sihisten ja sylkien kuin vihaiset kissat. Elleivät viholliseni olisi olleet niin lujasti vangitut, olisin arvatenkin lähtenyt karkuun, sillä ne näyttivät kovin julmistuneilta. Ja yksi ainoa semmoinen naarmu kuin se, joka toisen päätä rumensi, olisi riittänyt minut melkein paikalla tappamaan. Mutta nyt jännitin tuliluikkuni, ja niin pian kuin toinen muutaman sekunnin piti päänsä liikkumatta, mursin kallon kuulalla. Eläin kuoli paikalla. Minuutin jälkeen kävi toiselle samoin. Yksinäisellä kalliolla vallitsi taas rauha.

Tom huusi jo särkältään, että tulisin häntä noutamaan. Hän oli laukauksista herännyt ja oli utelias näkemään, mitä olin ampunut.

Emme jaksaneet tietysti noita mahtavan suuria koljoja saada kuopastaan ylös, vaan nyljimme niistä rasvakerroksen nahkoineen samalla paikalla irti. Suurella vaivalla vain onnistui meidän saada

nämä aika isot möhkät kuopasta nostetuiksi ja veneeseen vieritetyiksi.

Kotimatalla rupesin tuntemaan outoa ihonpoltetta. Se alkoi vyötäisistä ja leveni siitä vähitellen ylöspäin ja alaspäin. Rannalle ehdittyämme oli minun pakko heti riisua vaatteet saadakseni selkoa, mikä minua niin armottomasti pisti. Olin vyötäisten kohdalta punainen kuin intiaani, ja Tom kysyi ilkkuen, olinko laillisella ajalla ollut punarokossa vai olinko tuon sairastumisen näin sopimattomaan aikaan säästänyt. Huomasin samassa muutaman verenimijän putoavan paidastani, ja ruvetessani tarkastusta pitämään sekä hämmästyin että häpesin. Tuota tautia en ollut ikinä ennen sairastanut ja päätin heti siitä niin pian kuin mahdollista parata.

Hylkeenpyytäjät, jotka kevättalvella lähtevät pyyntiretkelle, nukkuvat öisin makuusäkeissä. Makuusäkki tehdään kaksista nahkasista, jotka ommellaan yhteen. Ja pyyntimiehet väittävät vakavasti, että jos joku heistä on pelkuri, ilmaantuu makuusäkkiin syöpäläisiä, missä tapauksessa ei kukaan tahdo nukkua samassa säkissä hänen kanssaan. — Tom huomasi nyt eleistäni, mikä tauti minua vaivasi, muuttui heti kovin ylpeännäköiseksi ja ilmoitti pöyhkeästi, ettei hän voinut nukkua samassa vuoteessa pelkurin kanssa. Kun hän samassa meni saunaan, näin avonaisesta ovesta, miten hän kohta pani vuoteenjaon toimeen, erot-

taen itselleen osan vuoteesta saunan vastaiseen nurkkaan.

Kysymyksessä pelkuruudesta oli minulla hyvä omatunto. Mistä siis nuo yhtä iljettävät kuin vaivaloiset elävät noin äkisti olivat ilmaantuneet? Hylkeitä käsitellessämme olimme olleet hyvin varovaisia ja pitäneet paidanhihat käärittynä aina kainaloihin asti. Hylje on näet näin kevätkesällä, kun se ei ole vielä talvikarvaansa täydellisesti heittänyt, täpötäynnä noita mieron miehen puhtaana-pitäjiä, minkätähden on pakko noudattaa varovaisuutta ollessaan tekemisissä sen kanssa. — Vasta hetkisen ajateltuani selvisi minulle asia. Olin kyllä hylkeitä käsitellessäni ollut varovainen, mutta — olin puolen tunnin ajan istunut samalla kalliolla, joka oli sitä ennen ollut hylkeiden lepopaikkana. Hylkeet, jotka kalliolla olivat päivää paistattaneet, olivat arvatenkin käyttäneet tilaisuutta sanoakseen niin monta hyryläisistään kuin mahdollista huoneistoista irti ja tässä tarkoituksessa syyhytelleet kalliolle. Kodittomat loiset tietysti olivat suurin joukoin muuttaneet minuun asumaan, kun minäkin mitään pahaa aavistamatta yritin samalla paikalla päivää paistattaa. Tämöistä yritystä en ole tämän jälkeen koskaan uudistanut.

Minun oli nyt pakko ryhtyä totisiin toimenpiteisiin. Tuo pieni väritön elukka on erinomaisen sitkeähenkinen. Vesi ja saippua ei siihen vä-

hääkään pysty. Mutta jos oikeilla aseilla sen kimppuun ryhtyy, se ei ole voittamaton. Se kestää seitsemän pyykkiä, mutta yhtä saunansavua se ei kestä. Kun siis myöhemmin illalla Tom rupesi keittämään öljyä, laitoin kiven kyljelle kiukaan tapaisen ja rupesin vaatteitani savustamaan. Tom väitti, että minä seuraavana päivänä haisin savuhailille. Mutta savunhaju ei minua häirinnyt, ja vieraistani olin vapaa.

III.

En ole tähän asti kertonut mitään eräästä asiasta, joka kuitenkin heti Muklareille tullessamme meissä molemmissa herätti suurta sekä uteliaisuutta että ihmettelyä. Meidän veneemme eivät olleet sataman ainoat alukset. Satamassa oli tullessamme talvehtijalaiva. Ja tämä laiva oli arvatenkin jo monta sekä talveä että kesää tässä talvimajassaan ollut.

Että laiva oli pitkät ajat täällä ollut, arvasimme siitä, että sen pohja oli painunut syvälie hiekkaan eli, oikeammin sanottuna, aaltojen tuoma hiekka oli noussut sen laiduille. Tom arveli, että hiekkassa oleva osa laivaa oli kaksi tai kolme jalkaa. Laivan muoto ja koko ulkoasu ilahdutti suuresti Tomin merimiessilmää. Hän väitti sen olevan aivan erinomaisen nopean purjehtijan. Ja astuttuamme ensi kerran sen kannelle — katsoimme voivamme tämän tehdä oltuamme paikalla viikon näkemättä miehistöä — sanoi Tom, ettei alus ollut

kauppa-alukseksi rakennettu. Siinä tapauksessa pylpyrät, kelat y. m. yksityisosat eivät olisi olleet niin hienotekoista ja epäilemättä myöskin kallis-arvoista laatua. Kauppalaivaa ei kannata noin kalliisti varustaa.

Vaikka tämän aluksen pituus ei ollut viittäkymmentä jalkaa, oli se kuunariksi taklattu. Kaikki oli erinomaisessa kunnossa, pienintäkään kuunarin varustukseen kuuluvaa osaa ei puuttunut, ei ainakaan mikäli nyt taisimme arvostella, kun purjeet eivät olleet paikalleen kiinnitettyinä. Ne säilytettiin arvatenkin kannen alla. Laiva oli näet jotenkin siinä asussa, johon talvehtijalaiva asetetaan talven varalle. Kannella oli kaikki niin siistiä, kuin olisi miehistö vasta eilen laivasta poistunut.

Kävimme miltei joka päivä laivassa ja Tom antoi minulle opetusta kuunarin rakenteesta ja hoidosta, että jo parin viikon kuluttua teoreettisesti tiesin, mitä puolimatruusin tulee tietää. Vaihinko vain, että köysistöstä olivat vain kiintonaiset köydet paikallaan. Luistava köysistö oli kaikki poissa, arvatenkin sekin kannen alla.

Melkein kaikki pislät ja helat olivat messinkiä. Niissä oli tuo miellyttävä harmahtavanviheriä väri, minkä messinki ulkoilmassa saapi, ja joka onkin aluksessa sopivin. Kiilloitetut pislät näyttävät tosin komeilta, mutta ovat aluksessa varsin epäkäytölliset, ne kun pahoin häikäisevät silmiä.

Koeta istua auringonpaisteessa muutamia tunteja peräsimmässä veneessä, joka on kiilloitetulla messingillä heloitettu, niin olet ymmärtävä tämän asian. — Mutta kajuuttaportaitten kaiteet tekevät tästä poikkeuksen. Ne olivat aina yhtä kirkkaiksi kiilloitetut, ja Tom väitti, että laivanhaltija, joka ei jätä talvehtivaakaan laivaa, joka yö kävi niitä kiilloittamassa. Asia näyttikin todella siltä, sillä kovaksikaan kiilloitettuna messinki ei pysy ulkoilmassa viikkokausia puhtaana. Mutta minä kun en voinut uskoa laivanhaltijaan, hautelin omia tuumiani tässä asiassa.

Eräänä päivänä käydessämme taasen laivalla, löysin kannella aivan pienen, tuoreen lastun. Pannin lastun Tomin käteen, kysyen, oliko laivanhaltijoilla tapana tuommoisia lastuja leikellä. Tom ei sanonut siitä asiasta mitään varmaa tietävänsä, mutta arveli, että olimme jollakin edellisellä käynnillä itse tuon lastun leikanneet, vaikka emme sitä nyt enää muistaneet.

Mutta minun epäilyksiäni tuo selitys ei tyydyttänyt. Ehdotin siis Tomille, että ottaisimme samalla tavalla selkoa laivanhaltijan yöllisistä toimista, jolla muinoin Daniel kuningas Nebugadnesarille paljasti Belin pappien öiset syömingit epäjumalansa temppelissä. Tomilla ei ollut mitään ehdotustani vastaan, hän kun oli itsekin utelias tietämään, oliko hänen selityksensä oikea. Läksimme siis illalla laivalle ja sirotimme tuhkaa

kannelle sekä kajuuttaportaiden että miehistön koppilon portaiden eteen.

Iltayöstä yritin turhaan saada unta silmiini. Odotin liian suurella jännityksellä kokeemme tulosta. Puoliyön aikana menin rannalle. Kun en voinut muutenkaan nukkua, ajattelin istua rannalla hetkisen vahtimassa, näkyisikö laivassa mitään. Eikä minun tarvinnut kauvan odottaa. Tai oikeammin sanottuna, en tiedä itse, kuinka kauan odotin. Sillä vaikka olin mennyt rannalle siitä syystä, etten voinut nukkua, olin tuskin ehtinyt istuutua kivelle, ennenkuin silmäni menivät huomaamattani umpeen. Mutta kun en ole enenkään onnistunut koskaan huomaamaan sitä hetkeä, jona hereilläoleminen lakkaa ja uni alkaa — olen monta kertaa turhaan tätä yrittänyt —, en tätä asiaa ihmettele ollenkaan. Niin paljon suuremman ihmettelyn herätti minussa sitävastoin se asia, että kun äkkiarvaamatta heräsin, näkyi kajuutan ikkunoista tulta. Ikkunat olivat tosin sisäpuolelta paksujen, keltaisten silkkiverhojen peitossa, mutta muutamasta raosta loisti valoa. Herätin kohta Tomin ja kehoitin tulemaan rannalle.

Myöskin Tom huomasi heti tulenvalon. Kysyin häneltä, oliko laivanhaltijalla tapana tehdä työtä tulenvalossa, mutta hän väitti, että se päinvastoin oleskeli laivan pimeimmissä lokeroissa, peläten sekä tulen- että päivänvaloa. Poikkeustilassa vain onnistui jonkun nähdä se, kun se ei

kyllin nopeasti ehtinyt piilopaikkaansa. Tässä oli varmaankin ihminen eikä laivanhaltija liikkeellä.

Ehdotin nyt Tomille, että lähtisimme heti laivalle ja yrittäisimme tehdä tuttavuutta sen tai niitten ihmisten kanssa, jotka siellä olivat. Tom ei kuitenkaan tätä ehdotusta mitenkään hyväksynyt. Ensinkään aamuyö ei ole mikään sopiva aika ensimmäiseen vierailuun, ei ainakaan sivistyneitten ihmisten käsityksen mukaan, ja toiseksi oli hyvin luultavaa, että kun laivassa olijat epäilemättä jo aikaa sitten olivat meidät nähneet tulematta kuitenkaan meille, he eivät pitäisi paljon vierailustamme. Koetin kyllä selittää Tomille, että paikkakunnalle äskenmuuttaneen asia on käydä ensin vierailemassa ja jos toinen ei halua seurustelua, hän ei teekään vastakäyntiä, ja sillä on se asia selvitetty. Mutta Tom väitti, että niin kauan kuin laivalaiset eivät meistä välittäneet, oli viisainta, että mekin olimme heistä välittämättä. Ehkä he ovat salakuljettajia tai harjoittavat jotain muuta luvatonta tointa, johon ei juuri kukaan todistajia halua.

Tom oli ehkä oikeassa. Luovuin ehdotuksistani ja läksimme takaisin saunaan, jossa vielä kerran makasin valveella, kunnes vihdoin Nukku-matti unineulallaan ompeli luomeni umpeen.

Vasta myöhään aamupäivällä oli unikonttini tyhjentyneenä. Ehkä se ei olisi vielääkään ollut ihan tyhjä, mutta Tom, joka oli herännyt varhain ja

oli utelias näkemään, miten kokeilumme oli onnistunut, oli saanut päähänsä keittää kahvia siten saadakseen minutkin heräämään. Tuo tuoksuhan herättää miltei kuolleen, ja minäkin olin jo puolihereillä, kun Tom kävi rannasta hakemassa lasin kylmää vettä kahvinselvikkeeksi. Sillävälän menivät silmäni uudestaan umpeen, ja Tom pirskoitti tultuaan takaisin vesitilkkan kasvoihini virituttakseen unen silmistäni. Eihän tuo mikään anteeksiantamaton synty ollut, enkä minä sanonutkaan sen johdosta pahaa sanaa. Nousin päinvastoin aivan rauhallisesti, ja mukavammin pyhkiäkseni veden kasvoistani, ettei se paidankaulusta kostuttaisi, kumarruin jotenkin syvään. Silloin tuo peijooni, joka seisoj takanani vesilasi kädessään, käytti kovin väärin suojaatonta asentoani, nosti äkkiä paidanalasta ja viskasi koko lasin sisällön paidanselkämysten ja paljaan ihon väliin. Huh!

Kestäähän toki mies sen, minkä seinähirretkin. Mutta tätä eivät olisi seinähirretkään kestäneet, sen ymmärsi Tomkin ja korjasi sentähden nopeasti konttinsa. Kun hetken kilpajuoksu ei saattanut Tomia julmistuneihin käsiini, palasin saunaan, panin oven sisältäpäin hakaan, sain kuivan paidan päälleni ja tyhjensin kahvipannun. Saatua viimeisen tilkan vatsaani, tunsin itseni taas kuivaksi ja lämpimäksi ja olin Tomiin täysin leppynyt. Päästin siis oven haasta ja julistin

jalomielisesti Tomille hänen rikoksensa anteeksi.

Kun Tom huomasi kaiken vaaran olevan ohitse, tuli hänkin saunaan heittäen ilkkuvan silmäyksen paitaani, jonka olin levittänyt katajapensaalle kuivamaan. Hän näytti kohtalaisen nololta yritäessään turhaan kaataa itselleen kahvia. Lohdutin häntä parhaimpani mukaan vanhalla, hyvällä sanalla „tasan, tasan, Matti veljeni: mulle eväät, sulle kontti”. Koston laki näytti hänelle selkenevän, hänen täytyi tyytyä kohtaloonsa.

Läksimme nyt laivalle ansojamme kokemaan. Aavistukseni toteutuivat täydellisesti. Kajuuttoportaiden edessä näkyvät selvät jäljet eivät todistaneet ainoastaan, että oli paikalla käyty, vaan myöskin, että kävijä oli käyttänyt joko kalosseja tai kumipohjaisia kenkiä. Tämmöisillä jalkineilla voi kulkea hyvin äänettömästi, ja Tom vakuutti, että mies epäilemättä on salakuljettaja.

— Miehet kai tarkoitat. Jos heistä toinen on salakuljettaja, on arvatenkin toinen myös.

— On kai, jos miehiä on kaksi. Mutta eihän näistä jäljistä voi huomata, onko miehiä yksi vai kymmenen.

— Kaksi on ainakin.

— Oletko varma?

— Vertaile noita molempia oikean jalan jälkiä.

— Kas todellakin, anturan korot näkyvät sel-

vemmin toisessa jäljessä kuin toisessa. Sinusta tulee ehkä kerta salapoliisi.

— Kukapa tietää, mitä mistäkin tulee. Mutta noin paljon näkee jo tavallinen maalaispoliisikin. Ja senhän huomasi myöskin, että miehet eivät ole enää laivassa, koska viimeiseksi astutut jäljet johdivat kajuutasta pois ja miehistön koppilon edessä ei näkynyt jälkiä.

— Oikeassa olet, olet hirtettävä.

— Hyvä on, sitten en ainakaan veteen huku.

Turhaan yritin miesten jäljistä saada mitään muuta selville. En ollut siis salapoliisiksi luotu. Vastaamatta jäivät Tomin kysymykset, mitä miehet olivat illalliseksi syöneet, oliko heistä jompikumpi luonteeltaan äkkipikainen vai hidasperinen ja minkäväriset olivat heidän silmänsä. Tom väitti, että oikea Sherlokki olisi voinut sanoa tämän ja vielä paljon muutakin.

Mutta vaikka en siis voinut kävijäin luonteesta ja ominaisuuksista mitään sanoa, sain sitävastoin pian selville, mitä tietä he olivat laivasta poistuneet; samaa tietä olivat arvatenkin myös sinne tulleet. Jäljet veivät isonmaston vanteille ja siitä vanteja ylös. Tarkastaessani näin, että jokunen tuhkahitunen oli tarttunut muutamiin väylinkeihin. Nousimme ensin vanteja ylös ja jatkoimme siitä maston päähän asti — ylin tanko, itse mastonnenä oli korjattu pois — löytämättä mitään johdetta tielusteluillemme.

Tomille näytti asia kyllä olevan selvä: hän muistutti siitä, miten Krakla, joka aalloilla uikon veneen edessä, saarille tultuaan oli levittänyt siipensä ja lentänyt pois. Turhaan yritin näyttää Tomille hänen selitteensä mahdottomuuden: Krakloja ei ole muuta kuin yksi ja sekin kansanluulossa vain, eikä se siinäkään esiinny kumikalossit jalassa.

Alas mennessämme löysi kuitenkin Tom jotakin, joka saattoi hänet heittämään selitteensä. Mastonhäkkiin oli toinen kävijöistä nakuttanut piippunsa tyhjäksi. Tomin salapoliisivaistot he räisivät äkisti. Hän haisteli tupakanjätteitä ja väitti niiden olevan „kultaista ruusua”, jota merimiehet hyvin yleisesti polttelevat ja jota hänkin isältänsä salaa oli joskus vedellyt joitakuuta sauhuja. Ylpeän näköisenä hän väitti, ettei kenkään, joka vähänkään ymmärtää, miltä tupakkaruoho maistuu, voi erehtyä tämän tupakkalajin verrattoman hienosta tuoksusta. Häpeäkseni täytyi minun myöntää, etten voi häävisti nurkantakusia kessuja ryssänlehdistä erottaa. Minun oli siis pakko luottaa kokonaan Tomin asiantuntemukseen hyväksymällä hänen uusi teoriansa, että kävijät olivat ihmisiä, arvatenkin merimiehiä. Ja koska jokaisella mieronruojalla ei ole varaa tupruttaa kultaista ruusua, olivat kävijät arvatenkin varoissa olevaa väkeä — toivottavasti, lisäsi Tom, salakuljettajia eli n. s. luundreijareita.

Palasimme siis oman saaremme rannalle jotenkin yhtä viisaina kuin olimme sieltä lähteneetkin. Mutta halu saada tietoa siitä, mihin miehet laivasta poistuttuaan olivat lähteneet, ei antanut mitulle rauhaa. Olimme jo tätä ennen monta kertaa kulkeneet ristiin rastiin halki oman saaremme metsän emmekä olleet mistään löytäneet merkkiä ihmisten läsnäolosta. Se saari, missä saunakehä tullessamme oli, oli ainoastaan aaltojen sileäksi hioma laaja kallio, missä ei rottakaan olisi piilopaikkaa löytänyt. Jos miehet siis näillä mailla oleskelivät, mikä minusta oli melkein varma, niin eivät he voineet muualla asustaa kuin kolmannella saarella, samalla saarella, jonka rannassa heidän laivansakin oli. Mutta tälle saarelle ei mitenkään päässyt. Siltä ainakin meistä tuntui.

Tämä saari, joka oli melkein yhtä suuri kuin se, missä me nyt asuimme ja jota olimme sen johdosta ruvenneet Kotisaareksi sanomaan, oli kaikkialla hyvin jyrkkärantainen kalliosaari. Tomin isäkin kertoi, kun oli kysymys Muklarein saaristoon lähdöstä, että yhdellä saarella ei ole koskaan käyty, syystä että siihen ei pääse, ja juuri tämä asia oli Tomin halua korkeimmilleen kiihoittanut. Hän oli luvannut olla ensimmäinen ihminen, joka nousisi tälle saarelle, jota sanottiin Roimakallioksi. Jos nuo vieraat Roimakalliolla jo asuntoa pitivät, ei Tomin lupauksesta voinut tulla totta.

Olimme jo ennen pari kertaa soutaneet saaren ympäri löytämättä maallenousupaikkaa. Tämän päivän iltapäivällä teimme vieläkin yhden kierroksen, joka ainoastaan todensi meille, että vain pitkien tikapuiden avulla voisimme saarelle päästä. Tikapuut olisimme kyllä kyenneet tekemään, mutta kukapa ne meille kalliota vastaan pystytti.

Keskustelumme tikapuista oli minussa herättänyt uuden ajatuksen. Kierrettyämme saaren poikkesimme vielä kerran laivalle. Kallionseinä oli laivan vieressä melkein pystysuora, ja laivankyljestä oli väli kallionseinään muutama jalka vain. Kiipesin taas mastonpäähän ja heitin nuoraan kiinnitetyn vaarnan, jonka olin irroittanut isonmaston vaarnapenkistä, ylös kalliolle. Heitto oli tämmöiseltä paikalta vaikea eikä onnistunutkaan, ennenkuin kolmannella yrityksellä. Vedin hiljaa nuoraa takaisin, kunnes vaarna luiskahti jyrkän teeltä alas. Mastonpäästä kallionreunalle oli tasan kaksikymmentä jalkaa, vinosti ylöspäin mitattuna. Tarkastin mastonpäässä olevaa huipputangon kenkää. Se oli mustaksi lakeerattua rautaa, kaksitoista senttimetriä läpimitaten. Minua oudostutti se seikka, että kengän yläreunasta lakeeraus kalliolle päin antavalta puolelta oli poissa. Mutta kun samassa huomasin, että kengän sisäpuoli näytti vastaiselta syrjältä kuluneelta ja oli alemmalta ihan kirkas, käsitin samassa hetkessä, että keksimäni keino, jolla ehkä pääsisimme kalliolle,

ei ollutkaan uusi. Se oli jo ollut käytettynä, monta kertaa käytettynä. Jos laivassakävijät olivat tätä tietä kulkeneet kalliolta laivalle, ja laivalta kalliolle takaisin, oli sama tie meillekin avoinna. Ja tie oli käytettävä.

Tämä päätös mielessäni luisuin mastosta alas ja seisoin minuutin perästä Tomin vieressä kannella.

Kehoitin Tomia nousemaan mastonpäähän ja tarkastamaan tarkoin huipputangon kenkää. Alas tultuaan selitti minulle Tom, että huipputangko oli ollut huolimattomasti harustettuna ja sentähden hangannut kenkensä sisäpuolta toisesta syrjästä.

Kysyin Tomilta, oliko huolimaton harustus myöskin lakeerauksen kengän yläreunalta kuluttanut pois? Tätä Tom ei ollut huomannut, mutta läksi nopsana kuin orava uudestaan mastonpäähän. Kannelle tultuaan sanoi hän olevansa siitä vakuutettu, että kalliolta päin oli pistetty tanko maston päässä olevaan kenkään. Tätä tietä olivat epäilemättä laivassa kulkiijat sekä tulleet että menneet, ja samaa tietä aikoi hän jo huomenna kalliolle nousta.

Laakasaaren ylimmällä kohdalla oli viiden sylen pituinen meriviitta, jonka ajojääät olivat sinne vieneet. Veimme sen vielä samana iltana laivalle, kiinnitimme köyden pienempään päähän ja saimme maston päästä hinaamalla tuon jotenkin raskaan tangon nostetuksi seisomaan maston kyljelle.

Varhain seuraavana aamuna palasimme laivalle köysikimppu ja muutamia pylpyröitä mukana. Tehtyämme kaksi köysistä rokkia, jotka pakottivat tankomme mastoa seuraamaan, oli meillä pian tankomme pää toista syltä kalliota korkeammalla. Vaikein työ oli vielä tekemättä, kallistaa tangon päätä kallion varaan. Sekin onnistui kuitenkin hyvin, ylempi rakki laskettiin väljemmäksi, ja muutaman tunnin kuluttua oli meillä tankomme paikallaan, alapää kengässä, yläpää kalliolla. Tie oli tehtynä.

Tom tahtoi heti paikalla kiivetä kalliolle katsomaan. Mutta kun työ epämukavassa asennossa maston päässä oli ollut voimia kysyvä, kielsin Tomia lähtemästä, ennenkuin oli ensin levähty. Hän ei olisi kai muka isäntänä ollen minun kiellostani paljoa välittänyt, mutta huomattuansa, että minä olin valmis vaikkapa kytkemään häneltä kynkät kiinni, tuli hänkin alas kannelle ja läksimme kotisaarelle murkinoimaan.

*Syötyämme ja hetken lounaa pidettyämme palasimme laivalle, kiipesimme maston nenään, ja minuutin perästä seiso Tom jo ylpeänä kallion laella. Minun piti nyt seurata samaa heiluvaa tietä. Mutta minun isäni ei ollutkaan merimies, vaan aito maanmyyrä, joka ei ollut hitustakaan merimiespäättä minulle perinnöksi antanut. Kun katselin tuota ahdasta koloa syvällä allani laivan kyljen ja kallion välissä, rupesi silmiäni huimaa-

maan. Eipä paljon puuttunut, etten olisi nuivalla nenin saanut palata mastosta kannelle. Mutta Tomin ilkkuva naama, kun hän huomasi epäröimiseni, pelasti minut näin häpäisevästä peräysretkestä. Syljin kouriini ja läksin kiipeämään.

Keskimatalla rupesi tanko ankarasti heilumaan, mikä pani sydämeni vähäisen vavahtamaan. Heiluminen lakkasi kuitenkin ylemmälle päästyäni. Niin paljon teki kuitenkin tuo hämmästyminen, että päästyäni onnellisesti kallionsyrjän yli en uskaltanut heti laskeutua kalliolle, vaan jatkoin kiipeämistä, laskeakseni kalliolle vähäisen syrjästä etäämmällä. Samassa tunsin, kuinka tanko keikahti kengästään irti, sen tyvipää nousi korkealle ilmaan, mutta rupesi kohta taas laskemaan; en jaksanut pusertaa sitä uudestaan nousemaan, vaan minun oli pakko hellittää otteeni. Ellei Tom olisi samassa saanut minua hartioista kiinni, olisin epäilemättä seurannut tankoa syvyyteen. Nyt jäin kuin jäinkin Tomin viereen kallionreunalle.

Arvelen, etteivät kasvojemme piirteet näyttäneet erittäin älykkäiltä katsellessamme neuvottomina toisiamme. Pyyteittemme perille olimme päässeet, mutta samassa olimme oikeaan killeeröön vangitut. Yhdestä ainoasta paikasta oli kalliosen verran viettävä, että olisi ehkä uskaltanut luisua siitä alas mereen. Mutta uimaväli siitä laivalle, missä vene keinui, oli ainakin neljäsatametriä, ja vesi tuntui vielä jotenkin kylmältä. Ja

„kuivan kosken laskeminen” epätasaisella kallion pinnalla ei myöskään tuntunut aivan houkuttelevalta.

Rupesimme kalliosaartamme lähemmin tarkastelemaan. Ihan jalkaimme edessä oli muutamille pensaille heitetty tanko, joka oli vielä pitempi kuin juuri menetetty oma tankomme. Se oli saarnipuuta, hoikempi, mutta kuitenkin paljon jäykempi kuin meidän ja sen toisessa päässä oli erityinen helalaitos, joka silminnähtävästi oli tehty sovitettavaksi maston päässä olevaan kenkään. Ei ollut enää epäilemistäkään, mitä tietä laivassakävijät olivat tulleet.

Olisimme nyt hyvinkin voineet punnertaa tangon paikalleen maston päähän ja palata takaisin sinne, mistä olimme tulleet, mutta kun olimme kerta saarelle tulleet, emme malttaneet poistua lähemmin tutustumatta siihen ja ehkä myöskin sen asujamiin, jos miehet todella pitivät saarella asuntoa. Eivät ne kuitenkaan niin vieraanvarantonta väkeä voineet olla, että pakottaisivat meidät lähtemään uimalla pois.

Mitään nälänhätää ei meidän tarvinnut pelätä, jos olisimme tulleet useitakin päiviä saarella viipyneeksi. Täällä pesi näet paljon vesilintuja, ja useimpien munat olivat suuria. Tiesimme kyllä, ettei ole luvallista ottaa vesilintujen pesistä munia, ei niidenkään, joita on lupa keväälläkin ampua, emmekä ottaisikaan, ellei tulisi kova nälänhätä.

Useimmat linnut olivatkin juuri tätä laatua; mutta pysytkin olivat toisella saarella. Pesivää lintua ei olisi meistä kumpikaan hädän pakottamatta ampunut. Muuta asetta meillä ei ollut mukamme kuin veitset ja pieni käsikirves, joka tupessaan riippui vyötäisilläni.

Näköala edessämme oli tästä paikasta katsottuna merelle päin laaja. Kotirantakin näytti näin korkealta katsottuna paljon lähemmältä. Selvästi taisimme erottaa kirkon korkealla kummullaan. Kiikarin avulla olisi arvatenkin myös kylä näkynyt.

Luotomme rannat olivat sen korkeimmat paikat. Koko luoto oli näet sisäänpäin viettävä umpilaakso, jonka keskellä välähti vähäinen järvi. Luodon pinta-ala taisi olla neliökilometrin paikkeilla, josta järvi teki noin kolmannen-osan. Järven pinta näytti minusta olevan merenpintaa melkoisen alempana.

Yhtä kolkolta ja nuivalta kuin Roimaluoto näytti mereltä päin katsottuna, yhtä miellyttäviltä näyttivät sen sisäosat. Kaikkialla kasvoi kivien välissä pihlajia ja tuomia, ja siellä täällä näkyi joku ruotsinpihlajakin. Missä tuomet kasvoivat jonkun isomman kiven eteläkyljellä, olivat ne jo kulkassa.

Läksimme käymään alas järvelle päin. Mitään muuta merkkiä ihmisten läsnäolosta kuin jo mainittu tanko emme tiellä huomanneet. Järvelle tul-

tuamme emme myöskään ensi näkemältä mitään oudompaa huomanneet. Suuri osa järven pintaa oli jonkunlaatuisten vesikasvien peitossa. Etteivät kasvit olleet tavallista vitaa, ahvenruohoa tai sentapaista näimme kyllä. Yhdessä kohdin kasvoi tätä kasvia niin lähellä rantaa, että meidän onnistui vetää joku säie siitä rannalle. Säie oli sitkeä kuin nuora. Rupesimme lappaamaan sitä maalle ja vedimme monta kymmentä metriä rannalle tulematta kuitenkaan päähän. Tämäntapaista vesiköynnöstä emme olleet ennen nähneet, jonka tähden leikkasimme hyvän palan siitä irti ja panimme kivelle kuivamaan antaaksemme sen tilaisuuden tullen opettajalle, joka aina oli kovin iloissaan saadessansa jonkun oudon kasvin kokoelmaansa. Kasvit olivat näkemiään ikäänkuin jonkinlaista merilevää eli meriliekkoa, jonka kasvin olimme opettajan kokoelmissa nähneet.

Jatkoimme nyt kulkuamme pitkin rantaa aikoen kulkea järven ympäri. Kävimme pensaikossa vähän matkan päässä itse rannasta. Kauas emme kuitenkaan ehtineet, ennenkuin edessämme oli vesi, jonka ensin luulimme puroksi, mutta jonka pian huomasi olevankin kapean ja syvän järvenpoukaman. Poukaman vastainen ranta oli äkkijyrkkää kalliota.

Tässä poukamassa kellui vierekkäin kaksi suurta kannellista lotjaa eli ponttuuta, jotka täytivät poukaman koko sen leveydeltä ja olivat rau-

taketjuilla kumpaankin rantaan kiinnitettyinä. Ponttuut uivat niin syvällä, että kansi oli vain pari jalkaa vedenpintaa ylempänä. Missä tarkoituksessa nämä isot lotjat oli tämmöiseen mitättömään sisäjärveen rakennettu, tuntui meistä ihan käsittämättömältä. Ettei niitä millään tavalla saisi nykyiseltä paikaltaan mereen kuljetetuksi oli minusta selvää. Tom, joka yhä vain uneksi salakuljettajistaan, arveli niiden sisältävän romminassakoita, silkkikankaita ynnä muuta salatarvaa. Hän oli melkein suuttua minuun, kun leikkillisellä tavalla koetin luovuttaa häntä salakuljettaja-haaveiluistaan. Vähääkään hän ei uskonut minun vakuutuksiini, ettei Suomessa mitään varsinaista salakuljetusta oltu harjotettu viiteen-kuuteenkymmeneen vuoteen. Silloin, Krimin sodan aikana, kun ei maahan saatu tuotettua edes suolaakaan, silloin kuului moni Pohjanmaan laivuri ja kauppias rikastuneen tuommoisella salakuljetuksella. Pienet alukset pistäytyivät sopivalla tuulella vihollisilta salaa yli Ruotsin puolelle ja palasivat sieltä tuoden väestölle välttämättömiä tavaroita mukanaan. Ja tullivirastoja eivät kertomuksien mukaan viitsineet tavaroillaan vaivata. Kukapa merkkiluetteloja rupeaisi pitämään ja muita tarpeettomia laivaliikennemuotoja noudattamaan, kun jo vihollislaivojen onnellinen välttäminen vaati ihan toista taitoa kuin kirjoi-tustaitoa ja virastoissakäymiseen tottumusta.

Istuimme hetken toisen lotjan kannella ihailen veden kirkkautta ja läpikuultavuutta. Vaikka syvyys tässä paikassa oli kymmenkunta metriä, näkyi epätasainen pohja kuitenkin varsin selvästi. Lotjien pohjan alle oli kiinnitetty paksut rautatangot, jotka näyttivät häviävän vuorenseläisiin.

Kun tästä ei näyttänyt pääsevän edemmäksi, palasimme hetken perästä samaa tietä, jota olimme tulleet. Tullessamme takaisin siihen paikkaan, missä olimme vetäneet vesiköynnöksen rannalle, oli tuo kokoon vanutettu kasvipeite ihan rannassa. Vesi oli laskenut ainakin jalan verran ja kuivaksi jääneellä rannalla näkyi useassa paikassa tyhjiä näkinkengiä. Ne eivät olleet aivan niin suuria ja kauniita kuin nuo, joita merimiehet tapaavat tuoda kotiin vaimoillensa piironginkoristeiksi, mutta meidän mielestämme kuitenkin kylläkin kauniita. Rupesimme molemmat niitä etsimään ja kokoilemaan.

Etsiessämme oli Tom kiiruhtanut eteenpäin ja oli ehkä sata askelta etäämpänä rannalla.

Olin juuri kahlannut veteen ottamaan erityisen ison ja kauniin näkinkengän, kun arvaamatta kuulin Tomin päästävän hirvittävän hätähuudon ja lyövän hoikalla kävelykepillä, jonka hän oli tuomipensaasta itselleen leikannut, kerta toisensa perästä jalkojaan kohti. Mitään muuta asetta kuin tuo pieni keppi hänellä ei ollut, ja huu-

dosta kuulin selvästi, että toveriani uhkasi todellisen hengenhätä. Nähtävästi ahdisti häntä joku eläin.

Ei kestänyt puolta minuuttia, ennenkuin olin Tomin vieressä, jonka hänen vastustajansa oli jo kaatanut kumoon, yrittäen vetää häntä veteen päin. Tom oli käsin hampain iskenyt kiinni pienen pensaaseen, joka kasvoi lähellä rantaa. Hänen molemmista jaloistaan riippui lujasti kiinni kaksi suunnattoman suurta merikrapua yrittäen saada uhrinsa vedetyksi pensaasta irti. Ahdistettu toverini oli keppinsä heittänyt ja koetti potkimalla turhaan saada vastustajansa hellittämään otteistaan. Pensas huojui sinne tänne rajusta ottelusta.

Löin heti voimani takaa käsikirveeni talaksella lähempänä olevaa eläintä päähän. Mutta kirves oli pieni, aivan köykäinen vain, ja ainoa seuraus iskustani oli, että hirviö julmistuneen näköisenä ojensi toisen kyntensä avonaisena minua kohti. Tähtäsin nyt kirveen terällä iskun kynnen haaraan ja onnistuin osumaan ihan nivelen kohdalle, että toinen kyntensäanka putosi maahan. Eläin, joka oli runsaasti kahden jalan pituinen, ei näyttänyt kuitenkaan tästä vähääkään välittävän, mutta samassa osuin Tomin jalkaa pitävän kynnen ylimpään niveleen niin onnellisesti, että kynsi irtaantui pedon ruumiista, joka heti sen jälkeen poistui veteen.

Yritin nyt pelastaa Tomin toisestakin vihollisestaan, mutta en ehtinyt vielä saada asettani oikeaan paikkaan suunnatuksi, ennenkuin tunsin ruuvipihlien voimallisesti sulkeutuvan oman säärivarteni ympärille ja heti sen jälkeen vielä toiset vähän alempana. En ehtinyt asettani käyttää, ennenkuin jo makasin kumoon temmattuna maassa ja tunsin itseni vastustamattomalla voimalla vedetyksi veteen päin. Toinen niistä molemmista hirviöistä, jotka olivat takaapäin hyökänneet kimppuuni, oli suurempikin kuin se, josta juuri olin toverini vapauttanut.

Viholliseni olivat jo vetäneet minut ihan vedenrajaan asti, kun onnistuin tarttumaan käsin kiinni suippopäiseen kiveen, joka pisti hiedasta esille. Kainaloihin asti oli ruumiini vedessä, ja eläimet nykivät kaikin voimin yrittäen temmata minut tuestani irti. Mutta tuntui siltä kuin olisi vihollisten voima ollut niiden omassa elementissään vähempi kuin maalla. Tunsin selvästi, että ellei niiden onnistu ihan uuvuttaa minua, eivät saa minua kivistäni irroitetuksi. Mutta sen tunsin myös, että aivan monta minuuttia en jaksakaan enää pingoitusta kestää.

Kirves oli ihan edessäni terä hiekkaan hakattuna. Olin yrittänyt täten saada jonkunlaatusen tukikohdan, juuri samassa kuin olin kiven vierestä luisua ohitse. Koetin nyt pitää itseäni vasemmalla kädellä kiinni ja sain jo kirveen varren

käteeni, kun kuulin murskuvan äänen, joka heti taas uudistui. Ruuvipihtien otteet sääressäni höllentyivät, ja parilla potkahduksella tein itseni niistä vapaaksi, samassa kuin voimallinen käsi iski kaulukseeni kiinni ja tunsin itseni vedetyksi rannalle. Ensi kertaa elämässäni pyörryin. An-kara voimain ponnistus ja pelko kai yhdessä saivat tuon kohtauksen aikaan.

Kun toinnuin tajuntaani takaisin, seisoivat vieressäni Tom ja eräs vanha mies rautainen, viivoittimen muotoinen sauva kädessään. Saappaan oli hän vetänyt jalastani ja katseli juuri paria rumaa sääreen tullutta mustelmaa, jotka olivat selvänä todistuksena siitä voimasta, minkä vastustajaini mahtavat kynnet olivat panneet liikkeelle. Mies kosketteli hyppysillään mustelmia, hieroi niitä vähäisen, mikä saattoi minut huutamaan kivusta, ja lohdutteli minua sillä, että muuttaman päivän perästä kykenisin jo palaamaan samaa tietä, jota olin saarelle tullut, ellen mielummin tahtoisi käyttää toista, mukavampaa tietä, jonka hän lupasi minulle näyttää.

Kiittelin kaikesta sydämestäni henkeni pelastajaa, nousin istualle ja rupesin itse sääreni vammoja hieromaan. Mies kehoitti minua jatkamaan hyvän hetken tätä tointa välittämättä siitä, että paikkaa hiukan kirveli; sitä pikemmin olisi kipu lieventyvä, kuta ahkerammin hieroin.

Tom, jolla oli kaitaisemmat sääret kuin minulla, oli päässyt asiasta helpommin kuin minä. Kuitenkin näkyi hänenkin toisessa säärivarressaan pari pientä sinimarjaa. Mutta vieläkin tirkisti hän ilmeisellä kauhulla veteen päin ikäänkuin peläten, että sieltä joku uusi hirviö taas nousee heittäytyäkseen hänen kimppuunsa. Ellei pelastajamme rautainen tankonsa kädessään olisi seisonut vieressämme, olisi hän varmaankin yrittänyt saada minut laahatuksi turvallisempaan paikkaan loitommaksi tuosta vaarallisesta vedestä.

Rupesin nyt henkeni pelastajaa vähän tarkemmin katselemaan. Hän oli keskikokoinen, voimakkaan näköinen mies. Hänen ahavoittuneet, tarmokkaat kasvonpiirteensä olivat omituisessa risti-riidassa hänen tukkansa kanssa, joka oli tuuhea, mutta lumivalkoinen. Arvasin hänen olevan noin seitsemänkymmenenvuotiaan, erittäin hyvin säilyneen miehen. Mies huomasi, että tutkivasti tarkastelin häntä, hymyili ja sanoi olevansa „näiltä seuduilta” kotoisin ja neljäkymmenen kahdeksan vuoden vanha. Luulin hänen leikkiä laskevan, mutta myöhemmin opin tuntemaan, että olin erehtynyt.

Sata kysymystä pyöri huulillani, mutta mies ei näyttänyt semmoiselta, jolta turhia kysytään. Sen katsoin kuitenkin voivani huoletti kysyä, miten tämmöisessä mitättömässä lätäkössä taisi elää noin hirvittäviä petoja.

— Tämäpä lätäkkö ei olekaan niin mitätön, vastasi mies, kun siinä ero luoteen ja vuoksen välillä tekee kahdeksatta jalkaa.

Pelkään, ettemme Tomin kanssa näyttäneet erittäin miehen sanoihin luottavilta.

— Ettekö ole kuulleet tai lukeneet mitään tuosta kauheasta pyörteestä Norjan rannikolla?

Minä en ollut siitä kuullut luotua sanaakaan. Mutta Tomin suusta rupesivat sanat virtaamaan niinkuin lapinkapasta. Siinä tuokiossa kertoi hän pitkän historian kahdesta merimiehestä, jotka olivat rasvatyvenellä ilmalla lähteneet laivasta turskanpyynnille ja joutuneet meripyörteen veto-voiman alaisiksi. He olivat ensin soutaneet kaikkiin voimin päästäkseen pyörteestä pois. Mutta huomattessaan, ettei tämä tulisi onnistumaan, ei heillä ollut muuta tehtävää kuin käyttää kaikki voimansa veneen ohjaamiseen, ettei se pääsisi kaatumaan. Pyörre oli ollut suppilon muotoinen, ja kuta syvemmälle he painuivat, sitä hirvittävämmäksi tuli veneen vauhti. Pyörteen keskisteeseen tultua oli vene ruvennut pyörimään ympäriinsä kuin hyrrä, ja miesten oli mennyt pää pahoin pyörälle. — Miehet olivat lähteneet laivasta illan suussa. Toisella miehellä oli sinä yönä koiranvahti ja hänen piti siis olla kannella kello kahdestatoista neljään. Mies oli joutunut kovaan tuskaan, sillä hän tiesi, että yhdeksänhännäistä oli hiljan tervattu. Mutta vasta kun laivalta soitet-

tiin kolme lasia ja miehen vahtivuoroa oli siis jo kolme puolta tuntia kulunut, rupesi pyörteen voima laimentumaan. Laimentuminen jatkui kuitenkin hitaasti vain, ja vasta koiranvahdin loppupuolella pääsivät miehet pyörteestä irti. Heidän laivalle saapuessaan soitettiin juuri kahdeksan lasia, ja päivävahti tuli kannelle. Iltavahti eli plattfuutti oli ollut siivo mies ja ottanut koiranvahtivuoron, ja kapteeni, joka oli mennyt maata, ei tiennyt asiasta mitään. Miehet olivat kertoneet olleensa koko seuraavan päivän pahoin kohmelossa, mutta siitä huolimatta oli vahtivuoro maksettava. Toisen täytyi siis iltapäivällä neljästä kahdeksaan olla plattfuuttina ja vältti vaivalla äsken tervatun, kun oli kapteenilta lupaa hankkimatta vahtivuoronsa vaihtanut.

Mies kuunteli hyvin totisen näköisenä Tomin kertomusta loppuun asti. Kertomuksen päätyttyä sanoi hän vain: „oletpa sinä aika mestari valehtelemaan! Muistutus saattoi Tomin pahalle päälle, sillä hän oli kertomuksen lukenut jostakin „lentävästä hollantilaisesta” eikä ollut sanaakaan siihen lisännyt. Mutta miehelle, joka oli hänet juuri pelastanut hirviön kynsistä, ei sopinut nyrää mieltään ilmoittaa.

Mies veti nyt molemmat vedessä tapetut merikravut rannalle, katkaisi kaikista pyrstöt ja kynnet, „sakset”, ja käski meidän ne kantaa mukamme. Hän sanoi niitten olevan erinomaisen

hyvänmakuisia. Mutta niin vaarallisia olivat nämä eläimet, ettei hän koskaan kulkenut rannalla olematta asetettuna tuolla ison viivoittimen muotoisella rautakepillään. Silläkään ei sopinut lyödä päähän, koska kuori oli pään kohdalta sangen luja. Keskiruumiilla oli se ohuempaa, ja voimakas lyönti siihen paikkaan tappoi eläimen paikalleen.

Läksimme nyt miehen kanssa kulkemaan sinne päin, missä äsken olimme käyneet. Kävellessämme hän kertoi, että tämä järvi on maanalaisessa yhteydessä valtameren kanssa. On ehkä olemassa samanlainen maanalainen kanava, minkä vanhan ajan oppineet otaksuivat yhdistävän Punaisen meren veden Välimereen ja jonka olemassaolon he katsoivat muutamain yhteisten eläinmuotojen jotenkin varmasti todistavan. Hän arveli tämän saariston silloin syntyneen, kun vesi murtautui läpi ja Roima-tarina, jonka hänkin näytti tuntevan, viittasi epäilemättä tähän tapahtumaan, joka siis olisi sattunut niin myöhäiseen aikaan, että Suomi oli jo silloin asuttua maata. Veden vahva suolapitoisuus ja selvä valtameren-eläimistö ja -kasvisto todistivat jo riittävästi yhteyden, mutta aivan vastaansanomattomaksi tekivät asian luode ja vuoksi, joiden ero tässä oli verraten suuri. Jo muutaman kymmenkunnan sylen päässä rannasta ei luoti enää tavannut pohjaa. Oliko Pohjanlahden pinta tällä leveysasteella

valtameren pintaa ylempänä vai alempana, siitä mies ei sanonut tahtovansa mitään varmasti väittää. Mutta että valtameren pako- ja nousuvesi selvästi tässä järvessä näkyi, sitä ei sopinut epäillä.

Minun mielestäni oli miehen puhe maanalaisesta kanavasta jotenkin yhtä uskottavaa kuin Tomin äskeinen kertomus merimiesten seikkailusta, ja ellei hän olisi juuri äsken henkeäni pelastanut, olisin tuskin voinut olla ajatustani hänelle ilmaisematta. Mutta se puhe, jossa minusta ei ollut hihaa eikä helmaa, se oli Tomin mielestä päivänselvää, ja hän lupasi miehelle lähtevänsä itse kapteenintutkinnon suoritettuaan ottamaan selkoa, missä on kanavan toinen pää, vaikkapa hänen täytyisi pyörteen löytääksensä etsiä kaikki Norjan ja Ruijan rannikot kauttaaltaan.

Puhellessamme olimme tulleet siihen paikkaan, missä ponttuut olivat. Ne uivat nyt aivan selvästi matalammalla kuin äsken. Mies vei meidät tästä jonkin verran oikealle, missä vähän veden rajan yläpuolella ovi johti vuoreen. Ymmärsin, että vuori tässä paikassa muodosti rotkon ja että saattajani käytti sitä asuntonaan.

Miehen kehotuksesta astuimme ovesta sisälle. Mahtava valovirta häikäisi silmiäni. Olimme suuressa, korkeassa huoneessa, jossa sähkölampuja säteili kymmenittäin katosta ja seinistä. Keskellä huonetta riippui katosta upea kristalli-

kruunu, kauniimpi ja epäilemättä paljon kallisarvoisempi kuin kirkossa oleva. Lattia oli paksun, erinomaisen kauniin brysselimaton peittämänä. Sekä katto että seinät olivat tummaa tammipaneelia. Ilma huoneessa oli kuivaa ja parhaiksi lämmintä eikä mitenkään muistuttanut vuorenonkalon raskasta, kosteaa ilmaa. Olisi pikemmin uskonut olevansa palatsissa kuin luolassa. Tätä vaikutelmaa enensivät viereisiin huoneisiin vievien ovien raskaat silkkiset verhot. Huonekalut näyttivät olevan vanhanaikuisia ja olivat arvatenkin nekin silkipäälyksineen hyvin kalliit. Häikäisevä sähkövalo näytti huonosti vain soveltuvan huoneen muuten vanhanaikuiseen kuntoon. Enhän minä tuota asiaa niin tarkoin ymmärrä, mutta minusta tuntui kuitenkin siltä kuin vahakynttilät olisivat soveltuneet paremmin tuohon kruunuun ja noihin seinälamppuihin kuin sähkövalo.

Olimme Tomin kanssa jääneet oven suulle. Vieressämme seisoivat kaikkien näiden ihanuuksien omistaja ja näytti iloitsevan hämmästyksestäni. Sanon hämmästyksestäni, sillä katsellessani Tomia huomasin ihmeekseni, ettei hän ollut vähääkään hämillään, vaan päinvastoin aivan haltioissaan. Näytti siltä kuin hän ei olisi odottanutkaan mitään muuta kuin juuri tätä.

Samassa kääntyi Tom isäntämme puoleen, avasi suunsa ja sanoi:

— Herra on tietysti salakuljettaja tai ehkäpä merirosvo?

Häpesin silmittömästi kaverini häikäilemättömiä sanoja, mutta eihän niitä käynyt enää peruuttaminen. Yritin sopertaa jotakin Tomin lapsellisuudesta ja vilkkaasta mielikuvituksesta, mutta sanani hukkuivat isäntäni herttaiseen nauruun.

— Vai semmoiseltako mieheltä mielestäsi näytän. Kyllä sinä, poikaseni, taidat tässä luulossasi pahoin pettyä. Tullaamatonta tavaraa en ole markankaan arvosta maahan tuonut, vaikka merimiehet muuten usein pitävät tullinuuskijain nänstävetämistä luvallisena kepposena vain. En ole myöskään ainoatakaan kauppalaivaa häirinnyt.

Tom näytti pettyneeltä.

— Mutta, jatkoi isäntämme, sittenkään ei ole vaistosi sinua aivan hullusti vienyt harhaan. Näitä lamppuja lukuunottamatta on epäilemättä kaikki, mitä täällä näet, salakuljettajien ehkäpä merisissienkin tänne kuljettamaa. Ja näissä huoneissa on ennen aikaan todella asunut merisissejä, joiden kokoamat aarteet nyt käytetään parempiin tarkoituksiin kuin niiden entiset omistajat ovat voineet mielessään kuvailla.

Tomin kasvot valkenivat nähtävästi. Olihan siinäkin jotakin, että paikka oli vanha merisissien pesä, jos tosin sen nykyiset asujamet harjoittivat rauhallisempaa tointa. Ehkä voisi täältä vielä löytää muitakin mielenkiintoisia merkkejä entisten

asujainten ajoilta kuin vain huoneet ja huonekalut? Tom innostui niin tähän ajatukseen, että hän pyysi isännältämme lupaa mennä viereisiinkin huoneita katsomaan, minkä luvan tämä päänyökkäyksellä heti hänelle myönsi.

Ei ollut minuuttia kulunut, ennenkuin Tom palasi saliin kauhistuneen näköisenä. Kun hän käänsi katseensa isäntäämme, niin tämä vain nauroi ja kysyi, oliko Tom nähnyt merisissiä vaiko maapeikon?

Tom in astuessa huoneeseen oli siellä istunut kirjoituspöydän ääressä — isäntämme. Mutta nyt hän ei ollut enää sama hyväntahtoisen näköinen vanha mies kuin äsken, vaan keskiikäinen tuimannäköinen mies, parta ja hiukset pilkimustat. Hän oli äkisti noussut pöydän äärestä, temmannut tulijaa rintapielestä, pudistanut aika tavalla ja kysynyt, miten hän oli tänne tullut ja mitä hänellä oli asiaa. Kun Tom oli pelästyneenä vastannut, että mies kai parhaiten itse tiesi sen asian, koska oli juuri äsken hänen henkensä pelastanut, rupesi mies nauramaan ja työnsi hänet ovesta takaisin saliin.

Tuskin oli Tom saanut tämän kerrotuksi, kun mies jo astui itse viereisestä ovesta saliin.

Kun miehet nyt seisoivat vierekkäin, oli ero heidän välillensä helpommin huomattavissa kuin nähdessään ainoastaan toisen heistä. Toinen veli — sillä kuten voi heti arvatakin, olivat mie-

het veljeksiä — oli yhtä tumma kuin toinen vaalea. Myöskin oli hän veljeään hiukan pitempi ja nyt molempien vierekkäin seisoessa näytti hän ryhdikkäämmältäkin. Mutta Tomin äskeinen hämmästys ei minua vähääkään oudoksuttanut, siksi erehdyttävän samannäköisiä olivat miehet.

Pelastajaamme ällistymisemme huvitti. Mutta veljensä, joka näytti jäyheältä, tällä hetkellä melkeinpä tuikealta, ei enää meistä vähintäkään välittänyt. Hän oli vakuuttanut itsensä siitä, ettemme olleet luvottomalla tavalla hänen asumuksensa tunkeutuneet, ja muuten olimme hänestä ilmaa vain. Toinen murhe häntä nyt vaivasi!

— Etkö voi minulle tarjota mitään syötävää? sanoi hän veljelleen. Olen koko päivän ajatellut, laskenut ja sommitellut enkä ole vielä voimakoneeseeni palastakaan saanut. Ellen siihen saa tarpeellista polttoainetta, tekee se pian työlakon, ja hyvästi silloin kaikki työmme ja tuumamme. — Tätä sanoessaan heitti hän Tomiin ja minuun niin tuiman silmäyksen, kuin olisi hän jo yhden syönyt ja sitä nyt vain epäröi, kumman meistä heittäisi ensiksi polttoaineeksi „voimakoneeseensa”.

— Olethan sinä tänään jo syönyt minun kansani sekä aamiaisen että päivällisen. Älä lämmitä konetta liiaksi, se kuluu liian nopeasti loppuun. Ei kynttilääkään saa molemmista päistä polttaa.

— Olenko todellakin syönyt jo kahdestikin tänään? Kovin minun on taas nälkä. Pitää syödä vahvasti, tehdä työtä vahvasti ja ottaa työstään huikea maksu. Tiedäthän sen. — Mutta mikä tuossa? Oletko onnistunut saamaan merikravun? Sen liha on fosforirikasta ainetta ja virkistää erinomaisesti liiallisesta työstä väsyneitä aivoja.

— Vai kelpaisi se sinulle, herkkusuu. Miksi en onnistuisi, kun on ollut hyvät syötit. Olen syötteinä käyttänyt näitä poikia.

— Ole helkkarissa! Siihen ne tulevat olemaan erinomaisia. Älä vain salli heidän pujahtaa tiehensä. Pyydämme tästälähin joka päivä merikrapuja. Sido ne vain lujasti kiinni, muuten kraput vievät ne mukanaan.

Se kohtalo, jonka tuo tuimannäköinen herra näytti meille aikovan valmistaa, ei tuntunut meistä vähääkään hauskemmalta kuin jos olisimme joutuneet todellisten merisissien valtaan. Hänen veljensä kasvojen hymyilevä ilme kuitenkin näytti takaavan, etteivät veljensä kovat sanat olleet aivan kirjaimen mukaan käsitettävät. Eihän mitään rokkaa niin lämpimältä syödä kuin se keitetään. Myös näytti tuo tuikea herra itse samassa unihottaneen sanansa, koska hän kääntyi Tomin puoleen kysyen paljon leppeämmällä äänellä:

— Osaatko laittaa ruokaa poikaseni?

— Osaanhan minä muutamia ruokalajeja. Osaan keittää puuroa ja lihamuhennosta perunain kanssa.

— Puurosta puhu orsille ja parsille. Puuro, se puita louhittaa, mutta minulla on toisenlaatuisia ongelmia ratkaistavina, joihin puuro ei pysty. Meillähän on nyt merikrapuja. Pane vettä ja vähäsen suolaa kattilaan ja keitä kravun pyrstö ja sakset. Mutta ota jalat altasi tai minä pehmitän selkänahkasi.

Tom otti keitettäväksi määrätyt esineet käsiinsä ja katseli neuvottomana ympärilleen. Toinen herra oli jo mennyt huoneesta pois.

— Tuossa on keittiö. Korjaa jo kinttusi. Joutuun.

Kuin lehti liukkaalla jäällä riensi Tom osoitettuun huoneeseen. Minä heti perään päästäkseni ainakin muutamaksi minuutiksi tuon ankaran herran komennosta.

Keittiön seinällä riippui hyvässä järjestyksessä kattiloita, patoja, paistinpannuja ja muitakin keittiöastioita. Ne näyttivät kaikki ihan käyttämättömiltä. Yhdessäkään ei näkynyt noki-pilkkuja. Eikä ihmettäkään, sillä tuo tuima herra näytti unhottaneen laittaa keittiöönsä tulisijaa. Tämän keittiössä varsin tarpeellisen laitoksen puutteessa asetin kattilan pöydälle, kaadoin siihen vettä, ja Tom asetti tapetun merikravun pyrstön ja kynnet veteen, johon olin heittänyt muu-

taman suolajyvän. Tom, joka ei huomannutkaan, että olin veteen jo pannut suolaa, oli juuri lisäämäisillään samaa ainetta, kun onneksi sain viime tingassa tuon estetyksi. Mitenhän meidän olisi käynytkään, jos olisimme tuon tuiman herran mieliruoan turmelleet!

Emme juuri tiedeet, mitä nyt tehdä. Istuuduimme odottamaan, kunnes saisimme tarkemman määräyksen aterian valmistamisesta. Tom silloin kertoi erehtyneensä vähäisen kerta ennenkin ruoan suolaamisessa.

Hän oli edellisenä kesänä isän ollessa kaupunkimatkalla istunut muutamana iltana uunin pankolla muutellen leikkilaivaansa kuunarista parkkilaivaksi. Silloin oli emännöitsijä tullut tupaan, nostanut padan takalle, täyttänyt vedellä ja pannut suolaa veteen. Kohta tämän jälkeen oli väki tullut pellolta, ja emännöitsijä oli mennyt karjaa laskemaan tarhaan. Palvelijatar, jonka tehtävänä puuron keittäminen oikeastaan oli, teki tulen, nosti padan raakkuun ja heitti suoloja veteen, kuten ainakin, kun pata tulelle nostetaan. Tom ei sanonut oikein pitäneensä tuosta kaksinkertaisesta suolaamisesta, mutta koska hän oli iltapäivällä käynyt nevala lakkoja syömässä, ei hän omasta puolestaan illallisesta paljon välittänytäkään. — Hetken perästä tuli isäntärenki tupaan ja istuutui lavitsalle odottamaan aterian valmistumista.

Isäntärengin mielestä palvelustyttö ei käyttänyt härkintä kyllin voimallisesti, jonka tähden hän oli vähän ivallisesti lausunut, etteivät naisväen voimat näy riittävän puuroakaan kunnollisesti keittämään. Tyttö suuttui, käski isäntärengin keittää itse puuron valmiiksi ja lähti tarhaan auttamaan emännöitsijää lypsyssä. — Nyt oli isäntärenki keittänyt puuron oikein miehenvoimalla valmiiksi. Hän oli „tamputtanut” sitä, kunnes se tuli niin sitkeäksi, että se oli „puukolla poikki purrettava”. Semmoisena oli puuro hänen mieleensä. Hän käänsi siis raakun patoinensa tulelta sivulle, suolasi, hämmensi vielä vähäisen ja läksi pihalle.

Nyt oli Tom tuuminut, että koska muut, niin minäkin, pannut omasta puolestaan hyvän kahmalollisen suolaa, hämmentänyt vielä kerran ja ryhtynyt uudestaan tehtävänsä.

Väen tullessa illalliselle viimeisteli Tom taklaussimuutoksiaan eikä näyttänyt mitään muuta maailmassa ajattelevan kuin työtään.

Tom ei sanonut usein pitäneensä itsekseen niin hauskaa lystiä kuin sille sananvaihdolle puuron oikeasta suolaamisajasta, joka ruokapöydässä tapahtui emännöitsijän, isäntärengin ja palvelustytön välillä.

Tuskin oli Tom kertomuksensa päättänyt, ennenkuin hän jo katui uskoneensa salaisuuden „erehdyksestään” minulle. Minun oli pakko an-

taa pyhä lupaus olla Tomin osallisuudesta tähän asiaan sanaakaan talonväelle hiiskumatta. Silloin vasta toverini rauhoittui.

Tomin kertomus oli jo saattanut hänet puoleksi unhottamaan tuon tuikean herran ruoanlaittamiskäskyn. Kun se nyt taas muistui hänen mieleensä ja mitään tulentekemismahdollisuutta ei näkynyt, joutui toverini kovin levottomaksi. Kehoitin häntä siis olemaan elämän kaikissa vaiheissa yhtä tyynenä kuin Peltosalmen kellonsoittaja. Tom ei tietänyt mitään tämän miehen mielentyyneystä. Sain siis tilaisuuden hämmentämään hänen levottomia ajatuksiaan kertomalla kellonsoittajan seikkailun.

Peltosalmella oli kuten monessa muussakin pitäjässä osa kellonsoittajan palkkaa siinä, että hän sai käyttää hyväkseen kirkkopihan rehevän heinäkasvun. Soittaja oli jo saanut heinänsä korjatuksi kirkkopihan veräjän eteen. Mutta samassa kuin hänen oli mentävä noutamaan hevonen ajaakseen satonsa kotiin, tuli käsky sanomakellojen soitosta jonkun kuolemantapauksen johdosta. Otsansa hiessä oli mies tehnyt työtä, ettei ollut ehtinyt yhtä piippuakaan polttaa. Arveli sentähden käyvän päinsä vetää sauhujaan soiton aikana, vaikkakin hyvin tiesi, että näin jumalaton teko oli ankarasti kielletty sekä paikkaan ja tehtävään katsoen että tulenvaaraan nähden.

Vaivalla onnistui soittajan saada hiestä kostu-

neet kessut nahkavarsisavipesässään syttymään. Mutta juuri saatuaan kellonsa vauhtiin huomaa hän, että niin suurella vaivalla sytytetty nysä on sammua. Ellei hän saa tupakkaa heti lujemmaksi pesään painetuksi, tapahtuu tuo epäilemättä. Iso-kello „seisoo” juuri, ja siinä tuokiossa, ennenkuin se palajaa, ehtii hän hyvinkin peukalolla painaa tupakan lujemmaksi. On siis pakko päästää sekunniksi lämsä kädestä. Imemällä tiheään rupesi soittaja jo saamaan savua, kun vanha iso-kello, joka ei ollut tuommoiseen suitsutukseen tottunut, arvaamatta palaa takaisin. Lämsä tarttuu soittajan jalkoihin, singahuttaen hänet tapulin luekusta ulos, ja tuossa tuokiossa huomaa ukko makaavansa selällään omalla heinäsuovallaan, töppösten tapulia tavoittaessa. Päästyään uudestaan tasapainoon nousee ukko istualle, imee piippuaan, katsoo tapulissa heiluvia kelloja ja sanoo itseksensä:

— Olipa tuo aika hyppy! Onni, ettei sammunut piippu! Jos olisi oikein hullusti sattunut, olisi voinut pesäkin haljeta. — — —

Olin juuri päättänyt kertomukseni kellonsoittajan seikkailusta, kun samassa kuului outo poriseva ääni. Ääni tuli epäilemättä kattilasta. Sen kansi liikkui, rupesi sinne tänne tanssimaan eikä näyttänyt tahtovan enää pysyä paikallaan. Rupesivatko nuo onnettomat kravunkynnet uudestaan elämään? Olin jo tuntevinani niiden sul-

keutuvan vielä kerta säärivarteni ympärille. — Samassa luiskahti koko kansi pöydälle.

Noiden iljettävien harmaanviheriäin könttien asemesta, jotka olimme kattilaan panneet, loisti nyt silmiimme keitettyjen krapujen heleänpunainen väri, vesi kattilassa kuohui, ja höyry nousi kattoa kohti. Tom, joka ei joutunut vähästä hämmilleen, hämmästyi kuitenkin tästä odottamattomasta tapahtumasta niin, että hän jäi suurin silmin kattilaa tuijottamaan.

Olin kattilan asettanut pöydällä olevalle pyöreälle astinalustalle. Pöytälaatta, joka oli jotakin ulkomaista puuta, oli minusta liian hieno pannakseni kattilan suoraan sen päälle. Tutkin nyt tuota luultua alustaa ja huomasin, että se oli jonkun senttimetrin laskenut pöytälaattaa alemmaksi. Myöskin Tom uskalsi jo pöytää lähestyä, ja nyt hänestä asia ei ollut mitenkään outo. Olimme lumotussa linnassa. Ja pöytä oli itsestään keitettävä pöytä. Hän oli samanlaisesta pöydästä lukenut jossakin kirjassa. Se vain erona, että tuo pöytä hankki ruoatkin itse. Sanoi vain pöydän ääreen tultua: pöytä, kata itsesi! ja heti oli pöydällä koko rivi höyryäviä vateja. Ei muuta kuin valita vain!

Minä kun en voinut enää oikein uskoa tuommoisten pöytäin olemassaoloon, en tyytynyt Tomin aivan yksinkertaiseen selitykseen. Rupesin asiaa tutkimaan ja huomasin, että kun kattilan

nostin alustaltaan, lakkasi se heti kiehumasta, mutta alkoi uudestaan niin pian kuin se laskettiin alustalleen takaisin. Mutta nyt se rupesi niin vimmatusti kiehumaan, että kiehuva vesi räiskyi reunojen yli pöydälle. En tiennyt, mitä tämmöisessä tapauksessa tehdä.

Sen sain samassa kuitenkin tietää, kun jymyävä korvatillikka miltei kaatoi minut pöydän viereen ja äreä ääni huudahti:

— Miksi sinä, pojanpölli, panet kaksinkertaisen virran, vaikka vesi kiehuu jo ennestään liian kovaa?

Enhän minä siihen voinut mitään vastata, minä kun en nähnyt merta enkä virtaa. Mutta kun kurittajani väenteli jotakin pientä pöydän laidassa olevaa nappulaa, kiehui vesi taas hiljaa vain.

Rupesin pöydän salaisuuksia jo vähän aavistamaan. Sähkövalaistus huoneissa ei minua sanottavasti ihmetyttänyt, sillä semmoisesta olin kuulut puhuttavan. Mutta että huoneiden lämmittäminen ja ruoankeittokin voi tapahtua sähköän avulla, sitä en aavistanut. Nostamalla kattilan laatalle olin pannut sähkövirran toimimaan ja nostamalla sen pois ja jälleen paikalleen olin sen kahdistanut.

Talon tuikea herra — sillä hän tuo kurittajani oli — ei katsonut tarpeelliseksi meille mitään selitystä antaa. Hetken perästä pisteli hän pui-

kolla nivelen kohdalta lihaa, ja kun se hänen mielestään oli kypsää, viittasi hän meille ottamaan kattilan ja tulemaan mukaan ruokasaliin, huoneeseen, jossa emme vielä olleet käyneet. Tähän huoneeseen oli hänen veljensä kattanut ruokapöydän. Kattilan höyryävine sisältöineen asetin käskystä keskelle pöytää, ja ryhdyimme syömään.

Aterian aikana huomasin, miten tuon tuikean herran kasvojen ilme sulii yhä lempeämmäksi. Syödessään näkyi hän todella toteuttavan ensimmäisen osan sanastaan „syödä huikeasti, tehdä työtä huikeasti ja ottaa huikeat maksut”. Ja sen mukaan kuin kylläisyyden ilme alkoi hänen kasvoissaan näkyä, muuttui myös hänen ankara puheensaakin. Hän rupesi jo kiittelemään Tomia hyväksi kokkipojaksi ja sanoi veljelleen, että olisi ehkä hyödyllisempää käyttää häntä kokkipojaksi kuin täkykalaksi. Ehkä onnistuisi käyttämällä yksin minua syöttinä saada vielä muutamia noita herkullisia krapuja. Mutta laskea meidät vapaiksi, sittenkuin kerta olimme joutuneet hänen valtaansa, se ei näkynyt erehdyksestäkään juolahtaneen hänen mieleensä.

Tuo lempeäluontoisempi veli vain hymyili näille ehdotuksille ja viittasi meille olemaan huolehti. Enkä voinutkaan, vaikka vaara nyt oli kääntynyt ensi sijassa minua kohti, täydellä todella pelätä. Olinkin tuon ankaran herran todellista mielialaa arvostellut oikein, sillä aterian päätyttyä

rupesi hän jo puhumaan siitä, että minua ehkä voisi käyttää hyödyllisemmällä tavalla verstaassa, missä tapauksessa minua ei tultaisi kravunsyötinä käyttämäänkaan.

Tomin uteliaisuus nykyisen olinpaikkamme oikeasta luonnosta oli vielä yhtä suuri kuin tänne tullessamme. Hän ei antanut oikean hetken mennä käyttämättä ohitse, vaan kysyi, eikö hän saisi nyt, kun hänen piti kuitenkin pitemmäksi ajaksi jäädä tänne, tutustua taloon ja sen mahdollisiin salaisuuksiin. Tietysti oli vanhassa merisissien pesässä sekä salaisia käytäviä ja varastohuoneita, laskuluukkuja että kukaties muitakin mieltäkiinnittäviä salaisuuksia.

Nyt nauroi tuikea herra ensi kerran oikein sydämen pohjasta ja sanoi Tomille, ettei hän itsäkään tärkeiden töittensä tähden ollut ehtinyt mitään perinpohjaisempaa kotitarkastusta tehdä, vaikka oli jo useita talvia talossa asunut. Mutta jos Tom tutkimusretkillään sattuisi hänen huoneestaan löytämään raskaan, rautahela-arkun, joka oli ollut täynnä vanhan ajan kultarahoja, mutta joihin oli valitettavasti viime vuosina syntynyt jo syväkin kolo, niin tämä oli ensimmäisen löytäjän oikeudella hänen ja hänen veljensä oma. Siihen Tom ei saanut sormellansakaan kajota.

Näin sanoen isäntämme työnsi sähkölyhdyn Tomin käteen ja käski hänen etsiä hyvin tarkoin. Erittäin tulisi hänen pitää kultarahojen löytä-

mistä silmämääränään. Ne olivat isännän tieteil-
lisiä tutkimuksia varten kovin tarpeen, ja Tom
saisi kunnolliset löytäjäiset.

Kukapa nyt oli onnellinen ellei Tom! Haltiois-
saan poistui hän huoneesta samassa kuin isäntä
palasi omaan huoneeseensa kirjoituspöytänsä
ääreen. Mitäpä hän rahoista ja aarteista! Mutta
salaiset käytävät, salaportaat ja kätkeyt lasku-
luukut! Ne, ne jotakin olivat!

Jäin ruokasaliin kahden kesken henkemme pe-
lastajan kanssa, joka ensi sanakseen minulle sa-
noi, että saisin, kun ei meidän nyt ainakaan muu-
tamaan aikaan sopinut paikalta poistua, ruveta sa-
nomaan häntä Esko-sedäksi. Hänen nimensä oli
näet Esko. Perhenimeään hän ei tahtonut sanoa.
Hänen veljeänsä olisi parasta sanoa kapteeniksi.
Tämä oli kyllä toimensa puolesta enemmän insi-
nööri kuin merikapteeni, mutta molemmat veljek-
set olivat lapsuudestaan saakka merillä purjehti-
neet ja molemmat myös Liverpoolissa merikap-
teenin tutkinnon suorittaneet.

Kapteenin tutkimukset, joissa häntä ei saanut
häiritä, koskivat sähköä, jolla alalla hän tiesi
enemmän kuin useimmat maailmanmaineenkin
saaneet miehet. Näissä suojissa, joihin armas
aurinko ei päässyt ainoatakaan sädettä laske-
maan, loisti valoisimpanakin kesäpäivänä sähkö-
lamput. Ennen kolkkoja huoneita lämmittivät
sähköllä toimivat lämmityskojeet, katossa suri-

seva venttiili toimi sähköllä, ja olinhan itse aivan äsken sähkön avulla ruokamme valmistanut.

— Mutta voimalaitos, joka kaiken tämän sähkön synnyttää, missä se on?

— Tänne tullessasi näit sen, astuit sen ylitsekin.

—?

— Ponttuut asumuksen edustalla. Ne nousevat ja laskevat vuoroveden kanssa ja panevat käyntiin dynamon, joka sähkönkasaajat panostaa. Nämä sähkönkasaajat eli akkumulaattorit ovatkin juuri veljeni tärkein keksintö. Niitten paino ei ole kuin muutama prosentti vain entisten parhainpain kasaajain painosta, ja ne voivat heikontumatta vuosikautia säilyttää ampärimääränsä. Etkö huomannut, kuinka keveä oli lyhty, jonka toverisi sai? Se on kuitenkin 50:n normaalikynttilän lyhty ja palaa samalla paristolla toista sataa tuntia. Tämän osan keksintöjään katsoo kapteeni jo täysin valmiiksi. Jo tätä keksintöä viimeistelllessään hän söi kuin ahma, ja nyt hänestä näkyy jo tulleen oikea ruoansulatuskone. Kuta enemmän hän syö, sitä enemmän minulle kasaantuu työtä. Hän näet ei käy itse mekaaniseen työhön käsiksi. Hän vain ajattelee, laskee, piirustaa ja mittailee, ja minun on pakko rakentaa ja hoitaa kaikki hänen koneensa. Usein en saa nukkua neljääkään tuntia vuorokaudessa. En tiedä, nukkuuko hän itse sitäkään. Kun hänellä on jokin oikein pulmallinen kysymys ratkaistavana, hän välistä ei

nuku viikkokausiin. Silloin minulla on vähän parempi aika, sillä hän ei ehdi niin usein käydä verstaassa minua hoputtamassa. Minun sopii silloin välistä torkahtaa joku tunti työn ääreen.

— Mutta minkätähden veljenne syö niin paljon? Onko hänen ruoansulatuselimissään joku vika?

— Päinvastoin. Parempaa ruoansulatusta ei ole kenelläkään. Kun hän joskus suo itselleen lyhyen lepoajan, lakkaa hän heti ahmimasta eikä syö enempää kuin kuka muu ihminen tahansa. Hän väittää, että kuta vähemmällä kuormituksella konetta käytetään, sitä vähemmällä voimaatuottavalla aineella se on syötettävä, mutta täydellä kuormituksella käyvä höyrykone vaatii myös pesän täyteen hiiliä. Pelkään vain, että hän koneestaan kerta yrittää saada niin paljon voimaa, että kaikki räjähtää. Olen häntä monta kertaa varoit-
tanut, mutta hän vastaa aina vain, että koneenkäyttäjä, joka koneensa tuntee, ei kuormita sitä enempää kuin hän tietää sen kestävän. Ja ellei hän osaa koneestaan sen täyttä voimaa ottaa, on hän toimeensa kelvoton.

— Sovittaako siis kapteeni ihmiseen samoja sääntöjä kuin kuolleeseen koneeseen?

— Sitäpä hän juuri tekee. Tietysti hän myöntää, ettei joka ihmisestä voi saada yhtä paljon voimaa esille. Asia riippuu siitä, miten ja minkälaisista aineksista kunkin pääkoppa ja muukin

ruumis on suunniteltu ja sommiteltu, miten tuota voimakonetta on voideltu ja muutenkin hoidettu, sekä minkälaista työtä sitä on pantu tekemään. Parhaimmastakin hoidosta huolimatta auton kone tomuisella ja kuoppaisella maantiellä ei kestä puoltakaan siitä ajasta, minkä samanlainen kone huviveneessä kestää. Ja hienoimmasta aineksesta tehty höyrösilinteri, joka painaa kaksikymmentä kiloa, tuottaa enemmän voimaa ja tekee tehtävänsä sittenkin paljoka paremmin kuin samanlainen romuraudasta valettu, joka painaa sata kiloa. — Minun ruumiini, jatkoi setä, hän sanoo olevan suunnitellun ja sommitellun sopivaksi tehtaan-työläiselle, kun hän itse sitävastoin tuottaa enemmän ja hyödyllisintä työtä käyttämällä pääasiallisesti aivojaan. Minäkin mielelläni käyttäisin välistä aivojani vähän enemmän, erittäinkin kun muu ruumis on liian väsynyt. Mutta veljeni väittää, että kun hän tärkeiden aatteidensa toteuttamiseen ei voi täysin luottaa kehenkään muuhun kuin minuun, on parasta jatkaa samaa työnjakoa kuin tähänkin asti.

Minusta tuo kapteeni oli jotenkin vaativa veli, mutta Esko-setä oli tehtävänsä tyytyväinen, eikä silloin ollut mitään sitä vastaan sanottavaa. Ja että veljesten välillä oli hyvä veljellinen rakkaus näkyi selvästi kyllä. Silmännähtävää oli, että Esko-setä tämän lisäksi ihaili veljensä suurempaa lahjakkuutta.

Tommin kotitarkastus rupesi jo kestävämpään mielestämme tarpeettoman kauan. Menimme siis Esko-sedän kanssa keittiöön katsomaan, mitä hän siellä oikeastaan hommasi.

Tomia ei näkynyt. Vastaisesta seinäpaneelistä ammotti musta aukko meitä vastaan.

Tom oli arvaamattoman nopeasti päässyt toiveittensa perille. Mutta sitä emme voineet ensi katsannolta huomata, että hänen oli onnistunut nämä toiveet toteuttaa paljon perinpohjaisemmin kuin hänelle itselleen oli täysin mieluista.

Aukko keittiön seinässä vei todellakin etsittyyn käytävään, jonka toisesta päästä päivänvalo häämötti.

— Hei, hei! huudahdin.

Äänekäs „hohoi! ole varuillasi” kajahti käytävän toisesta päästä minua vastaan. Kuitenkin tuntui minusta vastaus tulevan kauempaa, tai ehkä syvemmältä, kuin siitä paikasta, josta päivänvalo häämötti.

Astuin käytävään, joka luisui jotenkin jyrkästi alaspäin, ja varoituksesta huolimatta ei puuttunut paljon, etten joutunut käytävän toiseen päähän nopeammin kuin terveellistä oli. Käytävän seinät ja lattia olivat näet kosteudesta ja homeesta erinomaisen liukkaat. Luiskahdin kumoon ja rupesin nopeasti luisumaan alaspäin. Pelkäsin jo, ettei kulkuneuvoni tule tämmöistä matkaa kestävämpään, kun onneksi painamalla kädet seinää vastaan sain

vauhdin pidätetyksi ja pääsin takaisin jaloilleni. Suurinta varovaisuutta noudattamalla minun onnistui tulla käytävän toiseen päähän.

Käytävä päättyi vuorensinämiin, joka tässä paikassa äkkijyrkkänä laskeutui mereen.

Kahdeksan jalkaa alempana istui vastaisen vuorensinämän vieressä vähäisessä venosessa Tom, likomärkänä tosin, mutta joistakuista nirhamista puhumatta muuten vahingoittumatta ja hyvässä turvassa. Näytti yhtä vähän säikähtyneeltä kuin Peltosalmen kellonsoittajakin. Mutta minun luokseni hän ei päässyt paremmin kuin minunkaan sopi hänen luoksensa pyrkiä.

En uskaltanut ihan käytävän suuhun asti astua. Näin kuitenkin paikaltani, että kallionseinät kaikilta puolin olivat äkkijyrkkiä, jopa toisiaan vastaan kallistuvia, jotta ainoastaan pienestä aukosta ylhäältä päivä näkyi. Että tämä kaivontapainen satama oli yhteydessä meren kanssa ymmärsin siitä, että siellä oli vene. Oli siis selvää, että vaikka olimme kaksikin kertaa soutaneet saaren ympäri, emme olleet tuota syrjäväylää huomanneet. Asia oli kuitenkin helposti selitettävissä, olimme näet kummallakin kertaa kulkeneet vähän etäämmällä rannalta emekä voineet siis kaikkia pieniä koukeroita tarkastaa.

Nykyisestä olinpaikastani päin en voinut Tomia mitenkään auttaa, sen huomasin heti. Yritin siis palata takaisin. Pääsinkin ehkä kymmenen as-

kelta eteenpäin, mutta siinä tuli niin liukas paikka, että minun tuli pakko huutaa Esko-sedältä apua. Köyden avulla, jonka hän minulle lennätti, pääsin onnellisesti pulmallisesta tilastani.

— Missä Tom on? kysyi setä.

— Istuu veneessä.

— Eihän se ole mahdollista.

— En tiedä, miten mahdollista se on, mutta veneessä hän vain istuu.

— Siinä tapauksessa on hänen onnistunut päästä venevalkamaan. Mutta siihen ei pääse muualta kuin pienestä aukosta sen katossa.

Selitin sedälle, että Tom epäilemättä on nyt juuri tuossa samassa paikassa ja pyysin setää auttamaan hänet sieltä ihmisten ilmoille takaisin.

Läksimme asunonhuoneista ulos ja nousimme lahdekkeen toiselta puolelta vuorelle. Vähäisestä vuoren aukosta näkyi toverini, joka istui vielä veneessä, mutta tällä kertaa alastomana.

— Hohoi, huudahdin.

Vastausta en ehtinyt saada, sillä samassa tuokiossa hyppäsi Tom suinpäin veteen. Kauan ei kuitenkaan kestänyt, ennenkuin hän jo uudestaan ilmestyi pinnalle, joku esine kädessään.

Vieressämme olevaan aukkoon oli kiinnitetty paksu touvi, jonka setä nyt surjahdutti aukosta alas. Se ylettyi vedenpintaan asti, ja minuuttia myöhemmin istuimme sedän kanssa veneessä Tomin vieressä. Tom katseli niin hartaasti kädes-

sään olevaa esinettä, että hän tuskin huomasikaan saaneensa seuraa, vielä vähemmin ajatteli pukea vaatteet päällensä.

Esine, jota Tom niin innokkaasti katseli, oli neliskulmainen vanha Ruotsin plooduraha, arvo-merkki kulmiin ja keskelle leimattuna. Samanlaisia tapaa meillä useassa talossa. Niiden katsotaan tuottavan talolle, jossa niitä on vanhastaan säilytetty, onnea, ja sentähden on moni niistä onnistunut välttämään toisten kohtalon — kahvipannuksi muuttumisen. Tom oli monta kertaa näitä vanhoja rahoja nähnyt, mutta tätä tarkasteli hän, unhottaen sekä ajan että paikan, aivan erityisellä uteliaisuudella. Hetken perästä huokasi hän, ja sanoen „ei tätä voi kukaan kristitty ihminen ymmärtää”, ojensi rahan sedälle ja alkoi pukea likomärkiä vaatteita päällensä, vääntäen enimmän veden samassa niistä pois.

Raha oli neliön muotoinen, noin kuuden- tai kahdeksantoista senttimetrin pituinen kahden taalarin plooduraha. Leimapuoli ei ollut mitenkään outo. Mutta rahan takapuolella näkyi useita viiruja ja naarmuja, jotka eivät näyttäneet kulumisesta syntyneiltä, vaan pikemmin olivat jollain terävällä aseella, ehkä veitsenkärjellä, tahallaan siihen piirretyt. Ne näyttivät muodostavan jonkinlaisen kokonaisuuden, mutta raha oli niin pak-sussa homeessa, ettei kaikkia viiruja voinut silmä erottaa.

Kiipesimme touvia myöten maan pinnalle takaisin, ja pian lämmittelihen Tom Esko-sedän nuttuun puettuna työpajan lämmityskojeella.

Tom oli alottanut tutkistelunsa keittiöstä. Hän oli lukenut monenlaatuista vanhoissa rakennuksissa tavattavista laskuluukuista ja salakäytävistä, eikä voinut edes kuvitella itselleen vanhaa luuntreijarien tai merisissien pesää ilman sentapaisia „attributteja”. Hän alotti siis etsintänsä siitä täysin vakuutettuna, että etsittävänsä oli todellisuudessa olemassa. Ja tässäkin toteutui, että on meidän aikanamme olemassa niin vähän salaperäistä siitä syystä vain, että niin harvat ihmiset siihen uskovat. Tom siihen uskoi, ja sentähden hänen toiveensa toteutuivat myös ja toteutuivat odottamattoman pian. Itse sanoi Tom, että tuo tapahtui liiankin pian. Salakäytävähän ovat löydettävät vasta kauan kestäneiden turhien yritysten jälkeen. Mitäpä niistä juuri muuten olisikaan! — Mutta tapahtuuhhan joskus sattumoilta niinkin, että tuommoinen salakäytävä löydetään aivan tilapäisesti, melkein ilman vähintäkään etsimistä. Näin oli Tomin käynyt. Ja koska tämä salakäytävä näkyi kuuluvan tuohon jälkimmäiseen laatuun, oli hänen tämänlaatuiseenkin tyytyminen. Taisihan talossa olla vielä toisiakin, kukaties kuin kakin vaikeasti löydettäviä.

Tom kun joka kirjasta oli lukenut, että oikean salakäytävän ovi aina on seinäpaneliin kätkeyty

— tästähän syystä ei olekaan mitään vanhaa linnaa ilman seinäpanelia — ja että se jollakin salaisella pontimella tai muulla metkulla siitä avautuu, päätti alottaa tutkistelunsa juuri tästä paikasta. Hän nosti tämän tähden useita panelissa riippuvia keittoastioita lattialle, etteivät ne hänen tutkistelujaan estäisi. Tomilla ei ollut tapana mitään hätiköimällä toimittaa: tutkistelu oli siis alusta alkaen tapahtuva perusteellisesti. Joku kasarinvarsi sattui silloin takertumaan nappulansa päähän niin lujasti kiinni, että nappula panelista irtaantui. Kun Tomin piti työntää irtaantunut nappula paikalleen takaisin ja tässä tarkoituksessa työnsi koko ruumiinpainollaan nappulaa, petti koko panelikappale, ja Tom suistui suin päin käytävään, luisuen samassa sen toiseen päähän asti. Siinä oli kasvanut pari pientä koivupensasta, ja kun Tom niiden lehtien välistä näki veden vilahtavan, hapuili hän käytävän seinistä tukea. Silloin oli hän käteensä saanut ploomurahan, joka aivan käytävän lattian rajalla oli rakoon pistettynä. Raha ei ollut kuitenkaan kätköpajkaansa kiinnitettynä eikä voinut siis vauhtiaan ehkäistä, enemmän kuin nuo pienet koivupensaatkaan taisivat mitään tukea antaa.

Tomin veteen suistuessa oli raha luiskahtanut hänen kädestään. Hietaisella pohjalla se kuitenkin selvästi näkyi, ja löytäjä oli sukeltamalla saanut sen uudestaan haltuunsa.

Esko-setä arveli rahan olevan tämän talon onnenrahaksi koloonsa kätkettynä. Mutta koska se nyt oli tällä tavalla tullut päivänvaloon, sopisi se yhtä hyvin jossakin pöytälaatikossakin säilytettäväksi kuin koloonsa takaisin pantavaksi. Tom ei uskonut, että raha oli talon onnenrahaksi säilytetty. Hän väitti, että joku luuntreijareista oli tahtonut täten salata sen tovereiltaan. Se oli hänelle sisältänyt jotakin enemmän kuin rahanarvonsa vain. • Joka tapauksessa tahtoi hän rahansa puhdistaa voidakseen „lukea”, mitä siihen oli piirretty.

Tomin hinkattua homeen rahasta pois, tuli piirros varsin selväksi. Kirkastetulla pinnalla näkyivät pienimmätkin viirut ruskeanvihreäisinä syvennyksinä.

Sekä minun että Esko-sedän silmissä esitti piirros puuta, jonka ylimmässä latvassa istui apina. Apina vain oli suhteettoman suuri puuhun verrattuna. Mutta tuontapaiset perspektiivivirheet tapahtuvat taitamattomalle varsin helposti. Ja mikään taiteilija piirroksen tekijä ei ollut — sen näki selvästi kyllä, niin suurella huolellisuudella kuin työ olikin tehty.

Katsellessamme rahaa tuli kapteeni huoneeseen. Tom, muistaen kapteenin kehotusta pitää tutkisteluissaan erittäin rahaa silmissä, ojensi löytönsä hänelle. Tämä otti rahan, katseli leimavuotta ja antoi hymyillen rahan löytäjälle takaisin sanoen,

ettei sillä ole mitään arvoa. Jos se olisi ollut leimattu sinä ja sinä vuonna — vuosilukua en muista enää — olisi siitä maksettu muutama sataanen. On näet heikkoja aivoja, kykenemättömiä vakavampaan toimeen, jotka huvittelevat kokeilemalla vanhoja rahoja, postimerkkejä ynnä muuta sentapaista arvotonta pötyä. Tuommoiset ihmiset, joiden mielisairaus esiintyy juuri tänä merkityksettömänä lajimuunnoksena, maksavat välistä tuommoisesta arvottomasta esineestä puolet omaisuudestaan. Mutta tämä raha oli tavallinen vaskipalanen vain, muutaman markan arvoinen.

Esko-setä käänsi nyt rahan takapuolen ylöspäin ja kysyi veljeltään, mitä kuva merkitsi. Kapteeni vilkaisi siihen ja sanoi hänkin kuvan esittävän puuta, jonka latvaan on kiivennyt apina. Salakuljettajalle tai merisissille käy usein päivä pitkäksi. Arvatenkin on joku tämän talon entinen asujain ajankulukseen tehnyt tuon kömpelön piirroksen.

Tom ei ottanut uskoakseen meidän ja kapteenin selitystä. Kukaan ei rupea aikansa kuluksi vain tuommoista kuvaa vaskeen kaivertamaan. Ja miksi oli raha tuohon koloon kätkeyty? Varmaankin sentähden, että se säilyisi joutumasta asiattomien käsiin. Epäilemättä oli kuvalla joku salainen, syvempi merkitys.

Illalla Tom otti rahan mukaansa sänkyyn. Kun

yöllä kahden aikana heräsin, oli hän sytyttänyt lampun ja tuijotti rahaansa. Kielsin häntä tuota asiaa enää ajattelemasta ja sammutin lampun. Siitä huolimatta paloi taas aamulla herätessäni lamppu, mutta Tom nukkui nyt rauhallisesti ja tyytyväisen näköisenä, pitäen molemmin käsin aarrettaan painettuna rintaansa vastaan.

Yksi asia oli piirroksessa minua oudoksuttanut. Puu näytti muutamin paikoin puolta paksummalta kuin toisissa. Ja rungon vieressä näkyi kaikenlaisia piirtoja, jotka välistä menivät samaan suuntaan kuin itse puu, mutta toisin paikoin levisivät puusta pörröisten karvain kaltaisina. Nämä kuitenkin mielestäni tarkoittivat kuvata kaarnan laatua.

Tom nukkui tänä aamuna kauan. Hän heräsi vasta kun Esko-setä leikkisanoilla „hei, ylös rei-vaamaan” pudisti häntä olkapäästä. Kolme minuuttia myöhemmin istui hän kuitenkin jo pestynä, puettuna ja kammattuna vieressäni aamiaispöydässä.

Näin Tomin aterian aikana usein hapuilevan taskuansa. Aamiaisen päätyttyä näytti kapteeni, joka taas oli saanut mieliruokaansa, olevan hyvin hyvällä tuulella. Tom silloin arvaamatta pisti rahansa, piirros ylöspäin käännettynä, kapteenin etee pöydälle.

— Olenhan jo luvannut, että saat sen pitää, sanoi kapteeni.

— Kiitän nöyrimmästi, herra kapteeni. Onko herra kapteeni koskaan purjehtinut Amazon-joella?

— Olen poikaseni. Sekä Solimões-joella että sen jatkolla Amazon-joella. Kuusi vuotta olen tällä joella kuljettanut sekä matkustaja- että rahtilaivoja. Tunnen sen tuhansine saarineen, virranpyörteineen ja hietasärkkineen, joista toiset melkein joka vuosi siirtyvät uusiin paikkoihin. Tunnen sen, poikaseni, kuten nämä huoneetkin. Se on ihmeellinen joki. Tekisikö sinun mielesi kerta nähdä sitä?

— Tuo kuva on Amazon-joki.

— Hullutuksia, poikaseni, johan minä sanoin sinulle, että se on puu. Hiero uni silmistäsi, niin ajatukset selviävät.

— On se Amazon. Siinähän näkyvät selvästi lisäjoet Tapajos, Madeira, Rio Negro ja sadat muut.

Kapteeni katsoi järkensä kehittyneemmäksi kuin kenenkään muun. Tästä syystä hän ei myöskään kärsinyt vähintäkään vastaväitettä. Hän kun vaivasi itseänsä sanomalla ajatuksensa jostakin asiasta, oli asia ratkaistu, ja armahtakoon armias sitä, joka uskalsi ilmoittaa vastaisen ajatuksensa. Esko-setäkään ei sanonut koskaan häntä vastaan. Olin tuntenut kapteenin yhden päivän vain, mutta ajattelin itsekseni, että Tomin asema oli nyt turvallisempi pöydän alla kuin vieressä.

Ensin näyttikin siltä kuin olisin ollut oikeassa, sillä kapteeni säpsähti, hänen silmänsä iskivät tulta ja hän jo nousi paikaltaan karataksensa Tommin niskaan. Mutta nähdessään Tommin seisovan pelottomana paikallaan hänen suuttumustaan vähäkään pelkäämättä, purki hän äkkinäisen suuttumuksensa sydämelliseen nauruun, tarttui Tomia käsivarresta ja, painaen käsivarret kylkiä vastaan, nosti hänet ilmaan, katsoi häntä vakavasti silmiin ja sanoi:

— Sinusta tulee vielä oikea mies.

Tom, joka oli mielestään jo tavallisen miehen arvoinen, ymmärsi kuitenkin antaa täyden arvon kapteenin suopeille sanoille. Mutta ei voinut pidättää itseänsä uudistamasta sanojaan: on se sitenkin Amazon-joki.

Salamoiva poskenpunoittaja oli seurauksena tästä uskomattomasta uhkarohkeudesta.

Nyt tapahtui jotakin, jota en olisi rohkeimmillakaan ajatuksillani voinut mielessäni kuvailla. Tom sovitti nyrkkinsä semmoisella voimalla kapteenin sydänalaa, että tämä rupesi selkä kumaruksissa ja henkeänsä haukkoen kävelemään edestakaisin huoneessa. Esko-setä tarttui Tomia niskapieleen, ja jo luulin Tomin viimeisen hetken tulleeaksi. Heitin takkini lattialle ja valmistauduin hengellä ja verellä toveriani puolustamaan. Mutta kapteeni vain pui nyrkkiä veljelleen ja päästyänsä henkiinsä takaisin rupesi kahta hul-

lummin nauramaan. Hänestä oli Tomin rohkeus jotakin niin käsittämättömän hullunkurista, että koko hänen suuttumuksensa haihtui olemattomiin.

Nyt kapteeni ikäänkuin erehdyksestä heitti silmäyksen piirrokseen, säpsähti ja jäi seisomaan pöydän eteen.

— Kuka on tämän tänne tuonut? Eihän tämä ole sama piirros, jonka tuo pojanpahennus minulle eilen näytti. Tämähän on virta eikä mikään puu.

Vakuutimme kaikki yksin suin, että raha oli sama raha ja piirros sama piirros, jonka kapteeni oli eilenkin nähnyt.

— Piirros on tarkka, vaikka kömpelösti tehty Amazon-joen kuva. Tuossa näkyy satamakaupunki Pará. Myös Manáon kaupunki, jonka satamassa olen ehkä sata kertaa ollut, on selvästi kuvaan merkitty. — Mistä on tämä piirros löydetty?

Tom selitti nyt vielä kerran, mistä ja miten hän oli rahan löytänyt.

— Mutta tuo apinankuva? Eihän sitä ollut siinä piirroksessa, jonka eilen näytit.

Vakuutimme taas yksin suin, ettei kuvaan oltu tehty vähintäkään muutosta. Se oli ihan samanlainen kuin oli eilenkin ollut. — Ymmärsin, ettei kapteeni tavannut kuluttaa muistiaan säilyttämällä siinä semmoista, mikä oli hänestä turhaa. Eilisestä kuvasta hän ei ollut vähääkään välittänyt, sentähden hän ei myöskään siitä muuta muis-

tanut, kuin että se hänestä kuvasi kasvavaa puuta. Tänään tuo sama kuva näytti synnyttävän aivan toisia ajatusyhdistelmiä. Hän jäi pitkäksi aikaa istumaan pöydän ääreen ajatuksiinsa syventyneenä. Erittäin näytti tuo apinankuva herättävän hänen mielenkiintoansa.

Kun kapteeni hetkeksi nosti silmänsä kuvasta, uskalsin kysyä häneltä, mitä merkitsivät nuo viivat ja viirut, joiden olin luullut kuvaavan puun kaarnaa.

— Ne kuvaavat virran kanavia, poikaseni, vastasi hän, tällä kertaa aivan leppyisän näköisenä. Virran kanavia ne kuvaavat. Pitkin suurinta osaa Amazonin rantoja on luonnon kaivamia kanavia, jotka monine koukeroineen muodostavat todellisen kanavaverkon. Muutamat vievät lampiin ja sisäjärviin, toisten kautta laskevat lukuisat olkajoet vetensä pääjokeen. Näitä kanavia on muutamain paikoin lyhyellä matkalla satoja. Ne ovat äkkinäisten rajumyrskyjen syntyessä erinomaisia satamia, syviä kun tavallisesti ovat. Suurempiin pääsee isolla laivallakin pujahtamaan. Olen monta rajumyrskyä välttänyt pistäytymällä aluksineni tuommoiseen kanavaan. Monet niistä kulkevat penikulmittain virran suuntaan ja yhtyvät sitten taas päävirtaan, jonka kanssa ne ovat monien sivukanavienkin kautta yhteydessä, muodostaen täten monimutkaisen kanavaverkon. Soutuveneillä tavataan, erittäinkin pihalla säällä, kul-

kea pitkät matkat näitä kanavia, joista kapeammat ovat erinomaisen ihania, holvattujen käytävien näköisiä, puiden oksat ja latvat kun muodostavat todellisen holvikaton, josta koristeina riippuvat heleänväriset kauniit kukat. Moniväriset kirjavat papukaijat ja puissa liikkuvat vikkelät apinat elähyttävät aarniometsää ympärillään. Mutta toisissa tilaisuuksissa olet päivittäin turhaan etsivä elomerkkiä ympäriltäsi. Kaikki elämä on kuin tuulen pois tempaamaa. — Usein olen myöskin välttääkseni päiväsydämen pahinta hellettä pistäytynyt tyynenä päivänä muutamaksi tunniksi tuommoiseen kanavaan. Niissä vallitsee aina varjo ja ilma on kuumimpanakin päiväsydännä, ellei juuri viileä, niin kuitenkin siedettävä.

Tom oli silmät ammollaan kuunnellut kapteenia. Ilmeisesti oli päätös lähteä Atlantille merenpyörrettä etsimään saanut vaarallisen kilpailijan. Aarniometsien apinat ja nuo ihmeelliset holvikattoiset kanavat houkuttelivat vastustamattomalla vetovoimalla hänen mielikuvitustaan. Ja kun kapteeni rupesi puhumaan kaikenlaisista suloisista hedelmistä, jotka itse aarniometsässä puiden oksista riippuvat, ei ollut Tomin innostuksella enää rajoja. Kätensä jo nousi ilmaan ikäänkuin banaaneja ja ananashedelmiä puista poimimaan. Ja kun ei ole minunkaan suuni tuohesta tehty, en kiellä, että kapteenin eloisa kuvaus tuntui minus-takin kovin houkuttelevalta. Varsin mielelläni

olisin myös istunut kaloja onkimassa tuommoisen viheriäisen lehtikatkon varjossa. Mutta kaikkein mieluummin olisin kuitenkin ampunut jaguarin tai puuman taikka käynyt indiaanien kanssa kilpikonnia pyytämässä noissa monissa sisäjärvisissä.

Kapteeni yhä uudestaan tarkasteli rahassa olevaa piirrosta. Se herätti jollakin tavalla hänessä vanhoja muistoja eloon.

Koko tämän päivän pysyi kapteeni huoneessaan. Kävi ruokasalissa päivällisellä ja illallisella, mutta poistui heti aterian jälkeen eikä aterioidenkaan aikana puhunut mitään. Tiesimme, että kun hän oli äänettömällä tuulella, häntä ei saanut puheella, saati kysymyksillä häiritä. Esko-setäkään ei häntä semmoisissa tilaisuuksissa puhutellut ja oli meitäkin kieltänyt puhuttelemasta, ellei hän itse katkaissut äänettömyyttä.

Seuraavana aamuna ani varhain herätti minut itse kapteeni käskien Esko-setää työssä auttamaan. Samassa hän ilmoitti minulle, että tulemme kaikki viikon perästä, ehkä ennenkin, purjehtimaan saarelta pois. Selitin tämän johdosta hänelle, että olen renkimies vain, joka olen täällä Tommin kanssa kalastamassa ja hylkeitä ampumassa. Meidän on pakko joka tapauksessa ensin viedä silakkanelikot ja hylkeistä keitetty öljy kotiin. Ei ole myöskään ensinkään luultavaa, että isäntärenki, jonka alaisena nyt olen, myöntää minulle lupaa näin kesken palvelusvuotta poistua palveluspaikastani. Omasta

puolestani olisin muuten hyvinkin halukas merille lähtemään, vaikk'ei minulla tosin ollut muuta merimiehentietoa kuin mitä toverini oli minulle viimeksi kuluneiden viikkojen aikana opettanut.

Kapteeni nauroi sille merimiehentiedolle, minkä Tom oli minulle opettanut. Arveluistani hän ei vähääkään välittänyt. Sanoi ottavansa nyt väkisin minut puolimatruusiksi. Semmoinen menettely oli merillä aivan tavallista; kun merikapteenien ei onnistunut saada mielisuosiolla riittävää miehistöä laivaansa, otettiin väkisin, kiristettin, kuten merillä sanotaan. Häneltä itseltään oli kerran englantilainen sotalaiva yrittänyt kiristämällä ottaa miehistöä, vaikka yritys tosin sillä kertaa ei onnistunut. Minut oli jo kirjoitettu puolimatruusiksi hänen laivansa luetteloon, ja jos Tom oli minulle rahtuakaan merimiestietoa opettanut, tiesin kai, miten sen miehen käy, joka uskaltaa kapteenin käskyjä vastaan mökistä. Vähintä, mikä hänelle tapahtuu, on, että hänet lyödään väkikartulla kannelle, josta hänet siirretään muutamaksi viikoksi paikkaan, missä ei aurinko eikä kuu loista. — Nämä olivat ensimmäiset merimiehentiedot, mitkä kapteeni minulle opetti. Sen lisäksi sain tietää, että Tom, joka ei vetelehtinyt kuten minä puolta päivää sängyssä, — kello kävi nyt vähän viidettä — oli jo kertonut kapteenille, että hän, Tom, oli minun oikea isäntäni ja luovutti kaikki isännänoikeutensa kapteenille. Itse

oli hän vapaaehtoisesti astunut jungmannina palvelukseen ja tuli hänen ainakin aluksi hoitaa myöskin kokin tehtävät.

Olisinhan minä mieluummin lähtenyt ensimmäiselle matkalleni mielisuosiolla kuin väkisin otettuna. Mutta kun kapteenin luonteesta en vielä tietänyt paljon mitään enkä myöskään millaiselle matkalle oli lähteminen, oli asia ehkä tätenkin hyvä. Ellen kapteenin kanssa voinut ajan pitkäkään tulla toimeen, niin omatuntoni ei ainakaan estäisi minua ensi tilaisuudessa karkaamasta palveluksesta. Se minua kuitenkin vähän sapetti, että Tom tuolla tavalla minun tietämättäni oli selkänahkani myynyt. Tom oli muutamissa tilaisuuksissa kuitenkin vielä ajattelematon. Koetin lohdutella itseäni sillä, että jos selkänahkani joutuisi liian paljon venytettäväksi, niin arvattavasti hänen omansakaan ei pääsisi aivan likoamatta. Olin jo eilen nähnyt, ettei kapteeni vasikannahkai- siaan säästänyt, jos joku uskalsi vähänkään mökistä.

Minun ei tarvinnut tätä ensimmäistä matkaani katua, olkoon se tässä kapteenin kunniaksi sanottu.

Ulos tultuani näin Esko-sedän rantatörmällä toimittavan jotakin Tomin kanssa. He johtivat sähkölankaa asumuksesta laivalle, joka oli yhä paikallaan hietaisessa vuoteessaan lujasti kiinni.

— Tälläkö laivalla kapteeni aikoo purjehtia saarelta pois? kysyin sedältä.

— Tällä on aina lähdetty. Aiotko sinä jäädä tänne?

— Ei tässä näy minun aikomuksistani paljon välitettävään. Tom on minut veljellenne myynyt orjaksi, niinkuin muinoin Joosefin veljekset tekivät. Olemme tosin serkukset vain, mutta aina eläneet kuin veljekset. Veljenne on nimeni jo kirjoittanut laivansa nimiluetteloon. Taitaa olla vastustelu turhaa?

— On varmaan. Mutta jos kapteeni hyväksyy sinut laivaansa, ei sinun tarvitse katua sitä, oletko ottanut pestin vai tullut väkisin. Veljeni maksaa miehistölleen hyvät kuukausirahat, ja yhdellä matkalla hänen komentonsa alaisena opit enemmän kuin monen muun komennossa kolmella matkalla. — Jungmanniksiko tuo otti?

— Puolimatruusiksi.

— Minä se jungmanni olen, pisti Tom ylpeänä väliin.

— No kylläpä teitä on onni potkaissut! Päästä heti ensimmäisellä matkallaan puolimatruusiksi, se onni ei tapahdukaan joka miehelle. Itse kävin kolmesti Lyypekissä, ennenkuin jungmanniksikaan hyväksyttiin. Kajuuttavahtina ja kokin apulaisena täytyi siihen asti palvella.

— No, jos tällä laivalla lähdetään, taidan saada ainakin tämän kesän täällä virua, ennenkuin puolimatruusi-arvostani mitään tulee. Laivahan on toista metriä hiedassa.

— On se vähän kolmattakin. Alus käy keski-laivalta syvällä, vaikka päät uivat matalalla vain. Se on ennen ollut kilpapurjehduskutteri, vaikka se on nyt kuunariksi taklattu, joten sitä on pitkillä matkoilla helpompi hoitaa. — Eikö kapteeni sanonut, että lähtö tapahtuu ensi viikolla?

— Sanoi. Mutta ei sanonut millä laivalla.

— Jos kapteeni sanoi ensi viikolla, niin lähtö tapahtuu ensi viikolla. Hän ei tapaa määräykksiensä muutella.

— Jos hän tällä laivalla aikoo ensi viikolla lähteä, aikoo hän kai ottaa tämän saaristonmukaansa?

— Se on hänen asiansa, mitä hän aikoo mukaansa ottaa. Tottele sinä vain empimättä hänen käskyjensä — ja minun käskyjäni myös, sillä minä tulen olemaan tällä matkalla perämiehenä. Iske nyt kiinni tuohon kaapeliin, sen toinen pää on johdettava ruumaan.

Kaapeli oli tavallinen eristetty sähkökaapeli, jonka toisen pään setä yhdisti sähkönkasaajiin, joita oli suuri joukko laivanruumassa.

Ruumassa ei ollut pisaraakaan vettä, ja kaikki näytti olevan valmistettuna pitempää matkaa varten, milloin hyvänsä omistajan päähän pistäisi lähteä paikalta pois. Myöskin pentteri, joka oli ruumaan sijoitettu, näytti olevan kaikenlaisilla ruokatavaroilla hyvin varustettu. Tässäkin oli samanlainen keittöpöytä kuin talon keittiössä. Pentterinkatossa oleva kailetti laski päivänvaloa

myöskin varsinaiseen ruumaan, jossa sen lisäksi näkyi myöskin sähkölamppuja. Keskellä ruumaa oli jonkinlainen minulle ihan outo kone. Se näytti pieneltä vain, mutta setä ilmoitti minulle sen olevan 150:n hevosvoimaisen sähkökoneen.

Tehtävän täytettyämme palasimme taas saarelle, ja tuo valkopartainen Esko-setä näytti kiivetessä olevan meistä kaikista notkein.

En uskaltanut kysyä, minkätähden sähkökaapeli oli laivaan johdettu. Sain sen pian kysymättäkin tietää. Setä aikoi panostaa kasaajat, jotka ruumassa olivat, tyhjentäen sähkön verstaassa olevista kasaajista. Nämä saivat nyt jäädä tyhjiksi, kun ei voinut tietää, kuinka pitkän ajan tulisi kestämään, ennenkuin nämä suojat taas olivat asuttavat. Ehkä vuosia. Setä arveli, että olisi lähdetty ehkä jo huomenna, mutta sähkö kotoisista kasaajista ei riittänyt, vaan meidän oli pakko turvautua vielä muutaman päivän ajan ponttuitten työhön saadaksemme laivaamme tarvittavan sähkömäärän.

Seuraavana aamuna vietiin saaren satamassa oleva pieni vene laivalle. Väylä satamasta oli mutkainen ja tukevalla rautaveräjällä mereltäpäin suljettu. Sinne ei päässyt sisälle eikä siitä ulos muulloinkuin jotenkin hyvällä ilmalla. Muuten se olisikin ollut aivan erinomainen satama. Siitä taloon johtavan salakäytävän suu, joka nyt oli noin kahdeksan jalkaa vedenpintaa ylempänä, oli

siis pari sataa vuotta sitten, jolloin se arvatenkin oli tehty, ollut meren tasalla. Tiesi, kuinka paljon kalleuksia salakuljettajat tai merisissit olivat aikojen kuluessa tästä paikasta pesäänsä kuljettaneet. Nähtävästi oli tavarapakat satamasta vedetty touvilla huoneisiin. Muuten olisi arvatenkin käytävään hakattu astimia. Tom arveli, että käytävä oli pidettävä jyrkkänä ja liukkaana. Sillä jos luuntreijarien tai sissien päämies tahtoi vapautua jostakin miehestä, joka tiesi ehkä liian paljon, ei ollut tarvis muuta kuin sysätä laskuluukusta menemään. Piti vain siitä huolen, ettei kiipeämistouvi riippunut kattoaukosta paikallaan, ja siitä miehestä ei tarvinnut enää kuulla puhuttavan. Semmoista väitti Tom tapahtuvan joka luuntreijari- tai sissikoplassa.

Iltapäivällä ilmestyi kapteeni itse laivaan. Työnsi käteeni lapion ja käski minun ruveta laivan peräsimen kohdalta kaivamaan hiekkaa pois. Vesi oli tänään hyvin matalalla, peräsimen kohdalla oli vettä pari jalkaa vain. Arvelin, että jos meidän on kolmen tai neljänkin miehen kaivettava laiva hiekkavuoteestaan irti, emme suurimmallakaan ahkeruudella voi saada sitä tänä kesänä vesivaraan. Ja onhan syvemmälle tultuamme joka tapauksessa pakko laittaa jonkunlaiset ruoppauskojeet. Sillä niin pian kuin vesi alkaa nousta kainaloita ylemmäksi, rupeaa parhaimmaltakin työmieheltä olemaan puhti poissa.

Ja kaivettava kappale oli neljättäkymmenettä sylvä.

Ilmoitin kapteenille arveluni, mutta tämä vain käskevällä kädenliikkeellä viittasi veteen, ja hänen selkensä takaa näin Tomin salaa tekevän minulle pitkän nenän.

Kun vieläkin epäröin noudattaa tuommoista minusta mieletöntä käskyä, tunsin äkkiä voimakaiden käsien tarttuvan niskapieleeni ja toiseen housunpuntiini, ja seuraavassa tuokiossa löysin itseni lapioineni kaikkineni vedestä laivan kyljeltä. Esko-setä nauroi täyttä kurkkua, ja Tom virnisteli vahingoniloisena. Kapteeni sitävastoin seisoi suuttuneen näköisenä parraksella, viitaten yhä peräsimeen päin.

Olin minäkin siis oppinut laivassa noudattamaan ehdotonta tottelevaisuutta. Ajatellessani tarkemmin asiaa ymmärsin pian, kuinka kävisi, jos laivamies saisi ruveta kapteeninsa tai perämiehensä käskyjä arvostelemaan ja toimimaan omien arvostelujensa mukaisesti. Tämä olikin ensimmäinen ja viimeinen kerta kun kysymättä uskalsin kapteenille omaa ajatustani ilmaista. Ainoat vastaukseni hänen käskyihinsä tämän jälkeen olivat „ymmärrän, herra kapteeni” ja „niin, herra kapteeni”. Esko-setä opetti minua myöhemmin, että jos olisin älynnyt siten vastata, olisi minulle varmaan myönnetty lupa riisua vaatteet päältäni ennen työhön menoani. Vanhan pins-

pakkipintelini sijaan, joka tämän kylmän saunan jälkeen ei uhannut ruveta enää käymään, sain kuitenkin kapteenilta uuden hyvän hopeakellon.

Laittauduin nyt nopeasti työpaikkaani ja ryhdyin käskettyyn työhön. Hiekka oli tuota laatua, joka on nostettava kauas pysyäkseen juoksematta kuoppaan takaisin. Minun oli siis pakko kantaa joka lapiollinen pari kolme askelta sivulle, ennenkuin laskin sen veteen takaisin. Syvälle en ollut kaivanut, ennenkuin lapioni peräsimen ja perävantaan välissä koski metalliin. Syvemmälle tultuani huomasin, että metalli oli alkseli, vahva potkurinakseli. Alus ei ollut siis tavallinen purjelaiva, vaan näkyi olevan varustettu myös konevoimallakin, vaikka potkuri ei ollut nyt paikallaan. Myöhäiseen iltaan asti tein otsani hiessä työtä, ollen loppupuolella vedessä aina leukaan asti. Tom minulle jäljestäpäin kertoi, että lakini höyrysi kuin mikäkin höyrypannu.

Juuri arvellessani, etten pääse enää syvemmälle, sattui lapioni vielä kerran metalliin. Olin tullut viskirautaan, siihen rautaan, joka alhaalta päin potkuria suojellen yhdistää peräsimen napatangon aluksen talkaan. Se tila, missä potkuri pyörii, oli siis nyt hiekasta vapaa.

Mitättömältä tuntui minusta kuoppani ajatellessani sitä työtä, joka oli vielä tehtävä. Jos kapteeni aikoi panna minut moneksi päiväksi yksin tätä työtä jatkamaan, tiesin kyllä, mitä minun oli

tekeminen. Tomin vene kellui vielä laivan vieressä. Se oli keveäsoutuinen vene, ja minut oli merimieheksi otettu väkivallalla.

Juuri näitä ajatellessani ilmestyi kapteeni peräkannelle kysyen, enkö ruvennut pian kuopan pohjassa rautaa tuntemaan. Onneksi oli Tom minulle opettanut, mitä viskirauta on, että osasin kapteenille selittää, että olin juuri päässyt potkurinalaisen viskiraudan kohdalle, mutta nyt ei päässyt sukeltamatta syvemmälle.

— Hyvä on, tuli vastaus. Astu syrjälle odottamaan.

Hetken perästä ilmestyi hakuulaudalle hienosti kiilloitettu pronssinen potkuri.

— Hellittäkää touvia, kuului taas kapteenin komentosana.

Itse valvoi kapteeni tarkoin raskaan metallikapaleen tasaista laskemista. Sen kohdalleen tultua komennettiin minut sovittamaan sitä paikalleen, mikä usean epäonnistuneen yrityksen jälkeen vihdoinkin onnistuikin. Kiila tiukennettiin lujasti paikalleen, kynsi kiinnitettiin, ja kaikki oli valmista.

Nyt komensi kapteeni minut kannelle takaisin oltuani lähes neljä tuntia kosteassa työssäni. Kannelle tultuani rupesi minua kauheasti pudistuttamaan. Mutta kun kapteeni toi minulle kuivat vaatteet ja antoi minulle jotakin lämmittävää lääkettä, olin hetken perästä taas entiselläni. Itse

näytti kapteeni minulle kojuni miehistön koppilossa ja käski minun mennä heti maata, minkä mielelläni teinkin. Olin jokseenkin väsynyt.

Ollessani juuri nukkumaisillani kuulin muuttaman hiljaisen potkurin iskun, jota hetken perästä seurasi säännöllinen suhina. Viimeinen tajuinen ajatukseni oli, että kapteeni aikoo koettaa konettaan ja sentähden panee sen kiertämään muuttamia iskuja.

Herätessäni oli jo keskipäivä. Tom nukkui siikeästi viereisessä kojussa. Puin ja läksin kannelle.

Siellä ei näkynyt ketään, ja laivan vieressä ollut kallio oli kadonnut.

Siihen paikkaan, missä olimme olleet edellisenä iltana, oli ainakin sata metriä, ja paikalle oli nyt ilmestynyt matala, vedenpäällinen hieta-särkkä. Laivamme ui vesivarassa ja oli ankkurissa tuskin parinkymmenen sylen päässä isosta-veneestämme. Istuuduin ankkurin kelalle ja rupesin silmiäni hieromaan. Kun ei tästä tuntunut apua, valelin päätäni vedellä, nipistin käsivarsiani ja käytin muitakin hyväksytyjä herättämistemppuja.

Ei mitään apua!

Ymmärsin, että kapteeni illalla oli minulle antanut joitakin hirveän väkeviä rohtoja. Mutta ellei hän minulle suoraan juottanut silmänkääntäjäntippoja, pitäisi minun sittenkin jo herätä. Au-rinkohan oli jo keskitaivaalla.

Menin koppiloon takaisin, herätin Tomin ja pyysin häntä kolkuttamaan minua muutaman kerran nyrkillä selkään, minkä hän myöskin nähtävällä mielihyvällä teki, kunnes minun oli pakko kivusta kirkaista. Käsikin Tomin tarkoin tarkastaa kasvojani ja sanoa, nukuinko vai olinko hereillä. Tom näkyi äkkiä äkkäävän jotain, sanoi, että näytin hajamieliseltä ja olin kasvoistani kalpea kuin palttina. Arveli, että pari täyspainoista kummallekin poskukselle ehkä herättäisi minut, selvittäisi ajatuskoppaa ja antaisi minulle luonnollisen värini takaisin.

Tom oli pahankurinen koiranleuka, sitä ei sopinut epäillä. Olimme siis todellakin yön aikana jollakin käsittämättömällä tavalla siirtyneet hiekkamatalikolta vapaaseen veteen. Olin mielelläni tietänyt, miten tuo ihme oli tapahtunut, mutta kun tiesin, miten mahtavasti Tom tulisi tiedostaan ylpeilemään, en ilennyt kysyä. Olin haukottelevinani ikävästä ja heittäysin muka uudestaan nukkuakseni kojuuni. Tiesinhän hyvin, etten voinut millään muulla enemmän suuttuttaa Tomia, joka tietysti paloi halusta saadakseni minulle kertoa, miten kaikki oli tapahtunut. Mutta enhän minä ollut sitä tarkoittanut, että hän kurikoitsisi selkääni siten, kuin hän sen äsken teki.

Kauan ei minun tarvinnutkaan odottaa, ennenkuin toverini itsestään ryhtyi uteliaisuuttani tyy-

dyttämään. Sotajuoneni onnistui täysin, ja Tom nähtävästi pelkäsi suuresti, että nukkuisin uudestaan, ennenkuin hän ehtisi tietojensa kuormaa keventää. Hän oli koko ajan ollut kannella, siihen asti kuin ankkuri laskettiin, ja oli nyt nukkunut pari tuntia vain.

— Olisit ollut vähemmän uninen eilen illalla, alkoi Tom, olisit saanut nähdä, miten kapteeni ajoi laivan täyttä vauhtia sitkeän hietasärkän läpi.

— Satua se on, että sika sukeltaa.

— Niin onkin, mutta tämä on yhtä tosi kuin aamen kirkossa.

— Kaikki totta, mitä teeri laulaa.

— Tosi on asia, mutta et silti uskoa tarvitse.

— Hyvä kun saa kuulla sen luotettavalta mieheltä; jos olisin sen itse nähnyt, en olisi sitä milloinkaan uskonut.

— Usko pois nyt vain, niin saat kuulla.

— Paljon valehdellaan porstuan ja saunan välillä, mitä sitten pitemmillä matkoilla! Mutta annahan kuulua!

En voinut uskoa Tomin sanoja, niin mahdottomalta asia näytti. Tom ehdotti että uskoisin puolet hänen puheestaan, niin kertoisi hän tapahtuman aivan niin, kuin se oli käynyt lisäämättä siihen mitään koristeluja. Tomin ehdot olivat minusta kohtuulliset ja jonkunverran epäiltyäni suostuin niihin. Aijoin vähentää Tomin kertomuksesta sen osan, joka enimmäen muistutti tun-

nettua suurta paroonia. Tomilla oli nimittäin tapana, kun hän tahtoi syöttää minulle pajunköyhtä, kastaa pensselinsä niin syväälle maalipönttöön, että helpostikin voi havaita milloin asia meni vinoon. Mutta tällä kertaa ei hän lukenut mitään läksyä Valehtelija-Lassesta. En voinut suorastaan keksiä mitään vähennettävää.

Kuten jo kerroin olin juuri nukkumaisillani kun kuulin koneen ensi iskut. Kapteeni oli ensin pannut koneensa vain hiljaa pyörähtämään parisenkymmentä kertaa. Tom sanoi että jo tämä pieni liikunto oli tehnyt avaamani kuopan kahta suuremmaksi.

Kun vesi jälleen oli selvinnyt ja kapteeni huomasi, ettei mikään estänyt propellin vapaata käyntiä, oli hän jälleen painanut nappulaa ja siten valjastanut 150 hevosta koneensa eteen. Vesi laivan ympärillä oli alkanut kuohua ja porista kuin noidankattilassa, ja kun Tom kurkisti laivan reunan yli, oli laivan kummallakin puolella käynyt kohiseva hiekkavellivirta. Kapteeni oli joka puolen tunnin päästä mitannut veden syvyyttä, joka yhä eneni. Jo tunnin kuluttua muodostui vähän matkaa laivan takapuolelle vedenäällinen hiekkasärkkä, joka sekin nopeasti kasvoi. Kun vielä oli hetkinen kulunut oli laiva alkanut kallistua vähän kalliota kohti, jolla puolen vesi jo oli syvempää, äkkiä luisunut lähemmäs kalliota ja samassa päässyt irti. Kapteeni oli nyt nosta-

nut ankkurin, katannut sen ranapalkin alle pentterinuoralla, jottei laivankylki raapiintuisi, peräyttänyt vähän ja antanut sitten taas mennä täydellä vauhdilla eteenpäin, niin että keula, työntyen särkän päälle, oli noussut korkealle ilmaan. Nopeasti oli propellin imuvesi ajanut hiekan vellinä taaksepäin. Tämä tempu oli toistunut monta kertaa, kunnes kello kahdeksan tienoissa aamulla, juuri silloin kuin päivävahdin muutto tapahtuu, laiva oli alkanut liikkua nopeammin, keula oli äkkiä sukeltanut syvälle ja samassa oli laiva sulassa vedessä. Kapteeni oli vienyt laivan sille paikalle, missä se nyt oli, ja laskenut ankkurin, jossa toimituksessa Tom oli saanut olla mukana. Heti sen jälkeen oli kapteeni mennyt kajuuttaansa.

Tom oli kysynyt Esko-sedältä, oliko tällaisen hiekan kirnuamisen jälestä propellista paljoakaan jälellä. Setä oli sanonut että tavallinen romumessingistä tehty propelli todennäköisesti sellaisen voimaponnistuksen jälkeen olisi jotenkin kehnossa kunnossa. Mutta meidän propellimme olikin fosforipronssia, Thorncraft'in Lontoossa, valama, luja kuin karaistu teräs. Tom voi olla vakuutettu siitä, ettei siihen ollut tullut naarmuaakaan.

En ollut oikein tyytyväinen siihen, että kapteeni oli lähettänyt minut nukkumaan ennenkuin hupaisin työ alkoi. Mutta epäilemättä oli hän sillä

tarkoittanut vain parastani. Olisin kenties tullut sairaaksi, jos eilisen kaivamistyön jälestä vielä olisin valvonut koko yön. Asiaa ei missään tapauksessa enää voitu muuttaa, ja näin ollen oli viisainta tyytyä siihen, mikä ei tyytymättömyydestä parantunut.

Mitä propelliin tulee oli setä oikeassa. Kapteeni meni suuruksen jälkeen itse tarkastamaan sitä. Sen vahva kiilto ei ollut sanottavasti himmennyt. Kanneltakin saattoi nähdä sen loistavan kuin peili. Kapteeni oli joka tapauksessa toimielias mies, ankara tosin, mutta miestensä parasta tarkoittava. Siitä olin nyt vakuutettu.

Iltapäivällä veimme veneellä laivaan kaiken, mitä sinne vielä piti viedä. Ensi kerran käyimme nyt salakäytävää ja kuljetus kävi täten melkoista helpommin. Kun kapteeni oli upottanut ponttoonit ja omin käsin sulkenut asumuksen, lukittiin rantaportti. Ei mikään ilmaissut, että saarella oli asuttu.

Aikaisin seuraavana aamuna pantiin purjeet kuntoon. Puolipäivän aikana oli laiva merikunnossa.

Kapteeni käski minun nyt mennä veneeseen, hyppäsi itse jälestä ja käski minun soutaa ison veneen luo, jota hän aikoi tarkastaa. Hän tekikin tämän erittäin perusteellisesti. Sitten soudettiin se laivan kylkeen ja nostettiin laivaan, jossa se sidottiin lujasti kiinni kannelle. Minä panin

vastaan velvollisuuteni mukaan, koska meillä ei ilman isäntärengin lupaa ollut siihen mitään oikeutta. Kapteeni nauroi ja lupasi aikansa korvata kaiken vahingon, jos aallot Atlantilla veisivät sen mukanaan. Ja kun Tom, veneen todellinen omistaja, antoi täyden suostumuksensa, ei minullakaan puolestani ollut enää mitään sanomista.

Suolasilakkaa otettiin mukaan evääksi, muistuttamaan matkalla kotimaasta. Vielä kerran menimme Tomin kanssa saunaan, jossa ripustimme hailiverkot hyvään järjestykseen seinille. Otimme pyssymme ja vaattemme sekä jätimme hyvästit jo rakkaaksi käyneelle saarellemme — ties kuinka pitkäksi aikaa.

Molemmat veneet nostettiin taavetteihin, lähdimme purjehtimaan ja — parin tunnin kuluttua hämmöittivät Salakuljettajasaaret epäselvänä siniharmaana pilkkuna kaukana takanamme.

II
VÄLJEMMILLÄ VESILLÄ.

IV.

Lähdimme purjehtimaan jotenkin navakassa latvapurjetuudessa. Illan kuluessa tuuli kuitenkin yhä enemmän tyyntyi kääntyen lisäksi pari viivaa lännempään, niin että meillä alkujaan olleen lousituulen asemasta puoliyön aikaan oli melkein suora sivutuuli.

Pysyimme kaikki varsin myöhäiseen kannella, jossa luonnollisesti näin matkan alussa oli paljon tehtävää. Mutta yhdentoista aikaan meni kapteeni kajuuttaansa, käskien perämiehen olla yövahdissa ja Tomin mennä kojuunsa. Itse lupasi hän pitää päivävahtia ja määräsi minut, joka luonnollisesti en vielä voinut paljon hyödyttää laivassa, perämiehen passariksi. Ja koska tuuli oli suotuista, piti minun, puolimatruusin, samalla oppia kompassin viivat ja ensi alkeet peräsimen käsittelyssä. Nuo kolmekymmentäkaksi viivaa olivat onneksi minulle vanhoja tuttuja.

Ensi kertaa purjehdin nyt laivassa. Maata ei nyt enää näkynyt missään. Valoisa kesäyö oli

lämmin ja kaunis. Kapteeni oli, ennenkun hän poistui kannelta, merimies-rukouskirjasta lue-
nut iltarukouksen. Minä en kyllä ymmärtänyt
siitä mitään, koska kirja oli englantilainen, mutta
hartaus täytti kuitenkin mielen. Kaikki tämä
teki minut harvapuhteiseksi ja herätti minussa
jonkunlaista kotiikävää.

Esko-setä huomasi kyllä mistä kenkä puristaa,
mutta ei sanonut alussa mitään, vaan antoi mi-
nun vapaasti vaipua omiin ajatuksiini. Sitten
pani hän minut peräsimeen, käski minun katsoa
tarkkaan kompassia ja pitää laivaa, niin hyvin
kuin taisin, nykyisessä suunnassaan. En ollut
koskaan ennen pitänyt perää peräsinrattaalla, ja
ensin laiva kiepahti pari kertaa, mutta ei kulunut
pitkää aikaa, ennenkuin viivalleen osasin pitää
laivan määrätystä suunnassa. Peräsimen pito
kauniilla ilmalla oli pian mielestäni paljon hel-
pompaa, kuin olin otaksunut. Setä tarttui nyt
taas peräsinrattaaseen ja alkoi tutkia merimies-
tietojani. Tiesin eri tukiköysien, jalusnuorien ja
raakapuiden nimet, osasin tehdä tyydyttävän ta-
saisia, pitkiä ja lyhyitä pujotuspunoksia, osasin
tehdä paljon erilaisia solmuja, rihmauksia, si-
teitä y. m. Kysytyään vielä lisäksi minulta eri
tankojen, purjeiden ja niiden osien nimiä, lau-
sui setä kuulustelun tuloksena:

— Revetköön koko laivanpohja, ellei tuo mals-
piikki ole ennenkin ollut merellä!

— Mitä tietoihin tulee, jatkoi hän, voisit keltava konstaapeliksikin. Sinähän tiedän enemmän kuin moni rannikkolaivuri. Ja minä kun luulin sinua vain tavalliseksi maakravuksi.

Kerroin nyt sedälle, että Tom tässä samassa laivassa oli parin viikon ajan joka päivä käännellyt ja väännellyt minua, kunnes oli saanut taotuksi nämä tiedot päähäni. Jos setä tahtoisi olla vielä jonkun aikaa kärsivällinen ja antaa minulle edelleen opetusta, voisin ehkä onnellisesti välttää kapteenin yhdeksänhätäisen.

Tällä välin oli tuuli asettunut yhä enemmän, purjeet alkoivat lepattaa ja laiva lakkasi tottelemasta peräsintä. Oli aivan tyyni. Otimme alas keula- ja isonpurjeen, ja pian keinui laiva hiljaisessa mainingissa. Setä istui ankkurikelalle ja minä kannelle hänen viereensä.

Setä kertoi nyt minulle ensimmäisestä merimatkastaan.

— Olin yhdeksännellä vuodella, kun eräällä raumalaisella purrella läksin ensimmäiselle matkalleni. Jokainen merimies muistaa paraiten ensimmäisen matkansa, niinpä minäkin. Kapteenin nimi oli Söderbom ja pursi oli jo aikoja sitten loppuun palvellet „plimsollari”. Se oli maannut yli kaksi vuotta pohjaliejussa, nostettu ylös, tilkitty ja hät'hätää taasen saatu kellumaan veden pinnalla. Molemmissa keulalaidoissa komeili kirjaimilla, jotka kerran olivat olleet kullattuja,

nimi „Oceania”, mutta merimiesten keskuudessa oli se muinaisista ajoista asti ollut tunnettu nimellä „Satalappunen”. Sen sivut olivat nimitäin yhtä täynnä laastarilappuja kuin purjeetkin vanhoja ja uusia riepuja.

— Kapteeni omisti itse laivan, jonka hän paikkoineen päivineen oli perinyt isältään. Joka kesä teki pursi kaksi tai kolme matkaa Lyypekkiin, tuoden sieltä sellaisia kauppatarvikkeita, jotka eivät pilaantuneet vähäisestä kosteudesta. Laivuri alkoi jo harmaantua toimessaan, kun kuten salama kirkaalta taivaalta uusi asetus iski hänen päänsä päälle. Jokaisen itämerenlaivurin piti suorittaa merikoulututkinto, ellei, niin täytyi lopettaa liike. Joukko vanhoja laivureita möi laivansa ja asettui maalle, mutta Satalappusen kapteeni ilmoittautui kouluun. Hänen laskupäänsä oli mahdoton, ja kun hänen lahjakkaisuutensa muutenkin oli mahdollisimman vähäinen, kului kolme pitkää talvea, ennenkuin hänen onnistui saada jonkunlainen paperi, joka taas oikeutti hänet kulettamaan omaa laivaansa Itämerellä ja sen satamiin.

Nyt oli kaikki hyvin. Satalappunen oli kyllä mennyt pohjaan jo ensimmäisenä talvena, kun sen kapteeni hikoili kirjojen ääressä eikä joka päivä ehtinyt pumppuamaan. Mutta se oli vähäpätöinen seikka. Paperit olivat kunnossa. Ja laivakin pantiin pian kuntoon, sellaiseen kuntoon, kuin niin

vanha laatikko voitiin saada. Ylpeänä lähti kapteeni paperit taskussaan vanhan ystävänsä ja perämiehensä luo, joka heti oli valmis seuraamaan mukana, edellyttämällä, että kapteeni huolehti tarpeellisista ruokavaroista, johon perämiehen osalle kuului myöskin jotenkin suuri lekkeri „Old Sam”ia. Perämies rakasti tämänlaatuista särvintä ruuan mukana yhtä paljon kuin kapteeni sitä vihasi. Kapteeni ei kuitenkaan voinut erota vanhasta perämiehestään, sillä raittiina, mikä ei kuitenkaan sattunut useammin kuin välttämättömyys vaati, oli perämies järkevä mies, jonka neuvoja aina oli hyvä seurata. Perämiehen neuvosta hankittiin nyt jostakin romukaupasta vanha oktantti, joka näytti olleen mukana aina ukko Noakin ajoista asti. Tämä merilaitokseen kuuluva, vanhanaikuinen esine puhdistettiin ja kiillotettiin, kunnes se loisti kuin aurinko, ja vietiin sitten kaikessa hiljaisuudessa Satalappusen kaajuuttaan.

Oli itsestään selvää, että vanha miehistö heti oli valmis seuraamaan mukana. Kapteenilla oli nimittäin se jotenkin harvinainen tapa, että hän päästäessään miehistön syksyllä pois ja maksaessaan heille, jakoi purjehduskauden nettovoiton tasan kaikille, jotka olivat olleet mukana. Satalappunen otti sekin osansa, joka kyllä oli tarpeellinen laastaroimiseen ja parantamiseen ensi vuoden sotaretkeä varten.

Ainoa muutos, jonka uusi itämerenlaivurin arvo sai aikaan, oli että kapteeni nyt katsoi olevansa velvollinen ottamaan kajuuttavahdin.

Kajuuttavahti olin minä.

Se oli juhlallinen hetki, kun purjeet nostettiin ja me lähdimme purjehtimaan, juhlallinen varsinkin minulle, ensimatkan pojalle. Rauhoituin kuitenkin jotenkin pian, kun konstaapeli kysyessäni lohdutti minua, ettemme tällä matkalla mene päiväntasaajan poikki. Olin kuullut, että tämä tilaisuus olisi erittäin vaarallinen ensimatkan pojalle, koska hänet silloin tervataan, kieritetään höyhensäkiissä ja kallistetaan kyljelleen. Erittäinkin viimeainittu särisi epämiellyttävästi korvissani.

Hetken juhlallisuutta lisäsi vielä eräs vanha merikarhu, joka juuri tätä tilaisuutta varten oli sepittänyt Satalappusesta laulun, minkä hän nyt viritti, kun köydet heitettiin irti. Laulua laulettiin sitten merimiesten keskuudessa pitkät ajat. Se oli varmaankin erittäin ansiokas lukuisasti kokoontuneen yleisön mielestä. En kuitenkaan voi enää muistaa muuta kuin ne värssyt, joissa kapteenin ja perämiehen ansioita kuvattiin:

Kapteenin nimi oli Syöteripummi,
 Ja Syöteripummi — ja Syöteripummi.
 Hänpä se vast' oli helkkarin dummi
 Ja helkkarin dummi — ja helkkarin dummi.

Työrmännin kurssi oli Kalle Perhälliss'
 Ja Kalle Perhälliss — ja Kalle Perhälliss',
 Vaikka hän ain' oli täydessä tälliss'
 Ja täydessä tälliss' — ja täydessä tälliss'.

Kapteeni oli hyväntahtoinen mies, joka hyvin säästeliäästi käytti pamppua. Mitään tavattomampaa ei tapahtunut, ennenkuin olimme Ahvenanmaan toisella puolella. Silloin tuli kapteeni kannelle kädessään liinalla peitetty esine. Hän selitti, että hän muuttuneiden olosuhteiden tähden katsoi olevansa velvollinen kutsumaan kokoon laivaneuvoston, mikä erittäin vakavien olosuhteiden vallitessa oli säädetty. Miehistö — konstaa-peli, kaksi matruusia ja minä, — asettui riviin etukannelle. Perämies, joka muuten olisi myöskin pitänyt kutsua, oli jo ehtinyt purjehtia liiaksi tuuleen ja makasi nyt ankkurissa kojussaan. Juhlallisena astui kapteeni nyt esiin, paljasti salaperäisen esineen ja kysyi liikutuksesta vapisevalla äänellä:

— Pojat! Purjehdittaisiinko nyt merenkulkuopin vai kokemuksen mukaan?

Miehet tuijottivat uteliaina kiiltävää merenkulkukonetta. Olihan vahinko jättää käyttämättä esinettä, joka varmaan oli maksanut monta sataa markkaa. Mutta kun se ei näyttänyt heistä erikoisemmin luotettavalta, vastasivat kuitenkin kaikki yhteen ääneen:

— Purjehditaan vain kokemuksen mukaan, purjehditaan kokemuksen mukaan kuten ennenkin.

Kivi näytti putoavan kapteenin sydämeltä.

— Sitten mies ylös tähystämään.

Sanottuaan nämä sanat katosi kapteeni kajuuttaansa, ja minut lähetettiin ylös tähystämään, sillä aikaa kun miehet nuuttivat mälliä. Miesten mieleen näytti päätös vaikuttavan yhtä keventävästi kuin kapteeninkin. Oli selvää, ettei kapteenin uusi arvo saisi aikaan mitään mullistuksia laivan vanhoissa hyvissä tavoissa.

Parin vuoden lepo merenpohjassa oli tehnyt Satalappusen vanhan hiekkakellon käytäntöön kelpaamattomaksi. Mutta kapteeni oli itse tehnyt uuden. Hän oli porannut pienen reijän vanhan kilohailinassakan pohjaan, ja siitä tippuva vesi näytti ajan yhtä tarkasti, kuin vanhasta tuntilasista juokseva hiekkakin. Työnnettävällä puikolla voi reijän suuruutta järjestää siten, että nassakka tyhjentyi tasan neljän tunnin kuluessa. Vapaavalhdin ensimmäinen tehtävä ylös päästyään oli siis täyttää vesinassakka.

Kysymyksessä olevana päivänä oli meillä ollut vastatuuli. Pitääksemme oikean suunnan tuli meidän, perämiehen laskelmien mukaan, luovia kaksi nassakkaa alahankaan, mutta vain yksi ylahankaan. Konstaapeli, joka oli kokenein miehistä ja jo yli kuusikymmentä kertaa onnellisesti

tehnyt saman matkan, totesi, että vaikka perämies oli ollut jotenkin „tanakka”, oli hänen laskelmansa kuitenkin oikea, ainakin suunnilleen.

Kolme vuorokautta pysyi tuuli vakavasti samantlaisena ja pari kolme kertaa päivässä tuli joko perämies tai kapteeni itse ylös kannelle kysymään, joko voitiin „haistaa maata”. Kun ei mitään maanhajua voitu huomata, jatkettiin entiseen tapaan: kaksi nassakkaa alahankaan ja yksi ylahankaan.

Mutta neljäntenä aamuna, kun konstaapeli oli päivävahdissa ja minä tälhystelin, tunsimme molemmat, kannelle tultuamme, selvää maanhajua. Olimme kuitenkin tulleet liian lähelle Venäjän rannikkoa. Tehtiin käännös ja minut lähetettiin alas kajuuttaan ilmoittamaan kapteenille, että tuntui maanhajua Venäjän rannikolta. Kapteeni tuli itse ylös, haisteli ilmaa, tunsikin maanhajua ja antoi määräyksen purjehtia „alahankaan” neljä tai viisi nassakkaa perätysten.

Seuraavana päivänä tuli vastaanme purjehtija; saimme siltä tietää missä olimme ja purjehdimme jatkuvasti kokemuksen mukaan hyvällä onnella aina Lyypekkiin asti ja sieltä yhtä onnellisesti takaisin Raumalle.

Siten päättyi minun ensimmäinen merimatkan.

Meri oli nyt peilityyni. Aloin tuntea väsymystä ja me istuimme molemmat vaipuneina omiin ajatuksiimme. Kahden lasin seuduissa alkoi pilvenlonka kohota itäiselle taivaanrannalle. Se tiheni yhä enemmän. Auringon noustessa alkoi sen ylempi, kauhean synkkä, öljymäinen reuna kohota yhä ylemmäksi. Esko-setä heräsi mietteistään, katseli hetken pilvenlonkaa ja määräsi siten, että prammi- ja märssypurje piti koota. Pieniä purjeita ei oltu vielä pantu kokoon. — Tätä tehdessämme nousi pilvenlonka aina ylemmäksi. Me reivasimme nyt isonpurjeen ja keulapurjeen, jotka jo illalla olimme korjanneet kokoon, ja olimme valmiit ottamaan vastaan vihurin, jos se tahtoi tulla.

Mutta kaikki oli vielä peilityyntä. Ilma vain tuntui tavattoman painostavalta. Kuuden lasin seuduissa tuli kapteeni kannelle, vaikka hänellä olisi vielä pitänyt olla vahtivapautta kokonainen tunti. Kun samalla pilvenlonka muutamaksi minuutiksi erkani taivaanrannasta päästäen läpi muutamia auringonsäteitä, puisteli kapteeni päästään sanoen:

— Kun itä irvistää, tulee paha ilma.

Rako meni kuitenkin melkein heti taas kiinni. Kuulin kapteenin sanovan veljelleen: kymmenen millimetrin laskeminen neljässä tunnissa on vähän liian paljon. Mutta „se, joka laskee purjeensa, ennenkuin vihuri näkyy vedessä, on

raukka ja se, jolla ne eivät ole kannella, kun se on kimpussa, on narri". Vetäkää ylös isopurje ja keulapurje. Oli nimittäin alkanut tuulla niin paljon, että kuunari saattoi totella peräsintä.

Temppu oli pian tehty ja kymmenen minuuttia myöhemmin vaahtosi jo vesi keulassa. Tuuli kiihtyi nopeasti eikä näyttänyt loppuvan ennen aikojaan. Pilvenlonka nousi yhä korkeammalle, mutta kun se lähenei keskitaivasta, lakkasi tuuli äkkiä. Purjeet riippuivat kohta velttoina. Aallot hyppelevät sinne tänne, loiskuen, ikäänkuin neuvottomina mihin niiden piti kääntyä, ja ilma tuntui omituisen tukahduttavalta.

Katselin lakkaamatta tuulenpuolelle, josta luulin odotetun myrskynpuuskan tulevan. Mutta kapteeni ja Esko-setä näyttivät tarkastelevan yhtä huolellisesti tuulen- kuin kostepuoltakin. Äkkiä huusi kapteeni: tuolla se tulee. Isopurje alas! Höllentäkää keulapurjetta alahangan puolelta! Samassa kuulin peräsinrattaan rahisevan. Tuskin oli määräys täytetty ja „vasikka" pantu kiinni, kun kuulin omituista suhinaa ilmassa. Kohta sen jälkeen näin mustan juovan lähenevän siltä puolelta, joka aivan äsken oli ollut kosteena. Samalla kun se saavutti meidät, pullistui keulapurje kovasti pamahtaen, ja vaikka se oli kiinnitetty myötätuulta varten, kallistui laiva niin paljon että vettä läiskyi kannelle. Luulin jo, että menisimme kumoon, kun pursi sa-

malla joustavasti kohosi ja sähisevällä vauhdilla alkoi kiittää eteenpäin. Näin Tomin unenpöpperössä syöksyvän kannelle. Hän näytti siltä, kuin olisi pudonnut maston latvasta ja säikähtänyt matkalla. Hän oli laivan kallistuessa pudonnut kojestaan lattialle, tai kuten hän itse väitti, seinälle.

Tuuli, joka nyt alkoi puhaltaa, ei ollut äkkiä ohimenevä puuska. Se puhalsi koko päivän, mutta koska se meille oli melkein myötätuuli, voi meillä vain olla hyötyä siitä. Myöhemmin päivällä heikkeni se muutaman viivan, jolloin lisäsimme myrskyviistopurjeen ja illalla myöskin täysin reivatun isonpurjeen. Yön kuluessa löysättiin reivi toisensa jälkeen ja seuraavana aamuna lisättiin myöskin märssypurje. Enempää kangasta emme nyt muutamien päivien kuluessa voineet pitää.

Olimme jo Bornholmin kohdalla, kun taivas eräänä aamuna ilahdutti meitä pukeutumalla pehmeään, ohueen, tasaisenkirjavaan pilvihuntuun. Se on melkein pettämätön hyvän ilman enne. Kapteeni antoi päästää viimeisenkin reivin märssypurjeesta. Tuntia myöhemmin lisättiin prammi- ja yläprammipurjeet, joita pian seurasi latva- ja ajopurjeet. Kun purjehdimme salmien läpi oli meillä joka riepu ylhäällä. Ilma oli suloisin mitä merimies voi toivoa, merenkäynnistä ei näissä ahtaissa vesissä voinut olla puhettakaan, ja

mittapyörä näytti melkein joka kokeella kymmenen solmuväliä. Kuljimme siis joka tunti kymmenen kertaa 1,854 metriä, toisin sanoen maantieteellisen minuutin kuuden minuutin ajalla, s. o. yhden leveysasteen kuudessa tunnissa. Tuskin 50 jalan suuruiselle laivalle on tämä hyvässä säässä kunnioitusta herättävä vauhti. — Sellainen purjehdus kauniissa ilmassa on erittäin virkistävää. Kapteeni on pelkkää auringonpaistetta, perämies kulkee kädet selän takana edestakaisin kannella, ja miehistö on melkein vapaana työstä. Vain pitkien väliaikojen kuluttua lähetetään mies ylös tekemään jonkun vähäpätöisen muutoksen jossakin purjeessa tai muuta sellaista. Mutta tuntikausia kulkee laiva tasaista kulkuaan ilman muuta huomattavaa puuhaa, kuin että miehistön mällejä aika-ajoin muutetaan oikeasta poskesta vasempaan tai päinvastoin.

Olimme Tomin kanssa, ollessamme kahden kesken, jo usein puhuneet siitä, mikä saattoi olla syynä siihen, ettei laivallamme ollut nimeä. Tomin mielipide oli, että kapteeni joka tapauksessa kulkee omia teitään, jotka eivät siedä päivänvaloa; mutta mitä laatua hänen valoapelkäävät tekonsa olivat, ei ollut helppo saada selville. Tänään sain tietää miksi meillä ei ollut nimeä. Kun laiva ajalehti Karhusaarta vasten, oli alahangan nimilautamennytti rikki ja Esko-setä oli silloin ottanut pois nimilaudan ylahangan puoleltakin tehdäkseen

uuden aivan samanlaisen. Nyt vasta oli uusi nimilauta tullut valmiiksi. Nimi „Kaukomieli” loisti kultakirjaimin vastaani, kun Esko-setä nimilaudat kainalossaan ilmestyi kajuutan rappusille.

Minä sain nyt tehtäväkseni ruuvata nimilaudat kiinni paikoilleen. Jölingin avulla lasi setä minut alas oikealle kohdalle. Kun olin ruuvannut laudan kiinni paikoilleen, piti minun huutaa sedälle, että hän vähän kohottaisi jölinkiä, niin että voisin päästä ylös kannelle, kun samassa keula-aalto alkoi nousta yhä korkeammalle ja äkkiä vaahdoten kuohahti päälleni, niin että oma ylähankani kastui läpikotaisin aina olkapäähän asti. Ymmärsin heti ketä sain kiittää tästä odottamattomasta kastumisesta. Tom oli seisonut kapteenin vieressä peräsinrattaan luona ja oli pyytänyt, kun ilma oli niin tasainen, saada harjoitella vähän ohjaamista, minkä hän saikin tehdä jo mainitulla menestyksellä. Olin täysin vakuutettu siitä, että Tom antoi tahallansa purren tehdä tuon pienen mutkan. Ja kuinka olisi voinutkaan olla mahdollista antaa niin hyvän tilaisuuden mennä ohi käyttämättä sitä!

Esko-setä vain nauroi huonolle onnelleni. Tom oli katuvinaan suuresti ja pyysi minulta useita kertoja anteeksi „taitamattomuuttaan”. Kapteeni ei sallinut Tomin enää sillä kertaa harjoittaa ohjausta, vaan tuli toinen nimilauta ilman uudistettua kastamista paikoilleen.

Tomin ohjaustempun panin oikein kirjaan hänen laskuunsa, toivoen vielä kerran mahdollisesti saavani tilaisuuden tyhjentää hänen kahvipannunsa omaksi hyväkseni.

Pohjanmerellä oli meillä kaunis ilma. Aeolus ei avannut kertaakaan tuulisäkkiänsä liiaksi, olipa muutaman kerran liiankin säästäväinen lahjoissaan. Sitten tuli eräänä päivänä peilityyni. Olimme sillä kertaa juuri hyvällä kalastusmatallikolla. Trawlers'ia, (lue: trowls — kalastajia, jotka käyttävät vetonuottaa) liikkui joka suunnalla. Kapteeni tahtoi säästää akkumulaattorejaan siltä varalta, että päiväntasaajan seuduissa tulisi pitempiaikainen tyyni, mikä joskus tapahtuu. Hän arveli, että Pohjanmerellä aina tulee toimeen muutaman päivän tyvenessä, mutta kun on siinä paikassa, jossa piki juoksee kansipalkkien raoista, tulee mieliala laivassa jo muutaman päivän kuluttua liian painostavaksi. Silloin oli moottori aina hyvä olemassa.

Kapteeni esitti sentähden, että koska ei tällaisessa ilmassa tarvittu muuta kuin yksi mies kannella kansivahtina, voisimme kernaasti ottaa itsellemme lepopäivän. Sekä Tom että minä emme olleet halukkaita lepoon. Lupasimme kaksin hoi-
taa kansivahtitoimen, kunnes taas saisimme tuulta, jos kapteeni tahtois antaa meidän koettaa kalastaa Tomin veneellä muutamia tunteja. Kapteeni ei ensin aikonut antaa meille haluamaamme lupaa,

mutta kun Esko-setä puhui hyvää puolestamme, saimme kuitenkin lomaa kello 12 asti. Minulla oli silloin ensimmäinen iltavahti (kello 12—4) ja Tom keittäisi päivällisen.

Kapteenin varastoista saimme siimoja ja koukkuja, jotka mielestämme olivat tavattoman paksumia. Niin paksua uistinsiimaa en ollut vielä koskaan nähnyt, mutta Esko-setä sanoi, että merellä tulee olla vahvat kojeet; ei voi koskaan tietää, painaako koukkuun tarttunut kala viisi vai viisikymmentä kiloa. Otimme parikymmentä suolasilakkaa syötiksi — setä sanoi, ettei merikalaa välitä paljon siitä, onko syötti suolaista tai tuoretta — ja sousimme vähän matkaa laivasta.

Heitimme ulos koukkumme ja odotimme kärsivällisesti tunnin ajan, kalan kertaakaan nykäisemättä. Tomin esityksestä siirryimme nyt laivan toiselle puolelle. Tuskin olivat koukut päässeet pohjaan, ennenkuin molempiin tarttui. Kalat olivat jotenkin raskaita, mutta eivät paljon pitäneet vastaan, vaan seurasivat aivan kiltisti mukana. Oli erittäin hupaista katsoa niiden hölmistynyttä ilmettä, kun ne tulivat vedenpinnalle. Molemmat olivat noin kahden jalan pituisia turskia. Saimme nyt yhtä mittaa hinata ylös parikymmentä sellaista juroa poikaa, kun äkkiä kaikki kalat olivat kuin poispuhalletut. Ei yhtään nykäystä enää.

Tämä hiljaisuus oli vain tyyntä ennen myrskyä. Äkkiä nykäisi taas molemmilla samalla kertaa.

Tunsin heti, ettei tässä ollut kysymyksessä mikään turska, pikemmin sitte itse merikäärme. Käteni ovat omasta mielestäni jotenkin hyvin känsittyneet, mutta silti vuoti niistä veri jotenkin pian, sillä sellaisella vauhdilla vedettiin siimaa känsistäni. Onneksi olin sedän neuvon mukaan kiinnittänyt siiman toisen pään tyhjän leilin ripaan. Pian olin pakotettu heittämään leilin mereen ja kala lähti poijuineen päivineen suoraa päätä laivaa kohti, jonka sivulla näin leilin sukeltavan alas. Luulin viimeisen kerran nähneeni piimäleilini, omien käsieni työn.

Nyt oli meillä aikaa puuhata Tomin kalan kimpassa. Sen kanssa ei myöskään näyttänyt olevan hyvä olla tekemisissä. Mutta kun meitä nyt oli kaksi siimassa ja pidimme kiinni säännöstä „antaa ja ottaa”, saimme sitkeän ottelun jälkeen saaliin veneen luo, jossa minun onnistui venekirveen kannalla antaa kalalle sellainen isku kalloon, että saimme sen vaikeudetta yhdistetyin voimin veneeseen. Se huomattiin olevan jättiläiskampela, lyhyt ja paksu, kala, jonka varsinainen koti on Norjan pohjoiset rannikot, mutta joka joskus tavaetaan näilläkin vesillä. Se oli erittäin lihava ja kapteeni kehui pöydässä suuresti Tomin saalista, ja hän osasi erittäin hyvin arvostella eri kalalajujen makua.

Kun olimme päässeet laivaan, sain lainata sedän kiikarin, ja todentotta: parin kilometrin päässä

laivasta näkyi selvästi joku esine kelluvan vedessä, todennäköisesti kadonnut leilini. Setä lupasi hoitaa vahtivuoroni alkupuolen, ja vene, jonka jo olimme hinanneet taavetteihin, pantiin taas vesille.

Emme säästäneet käsivarsiamme, ja pian olimme pelastaneet leilin. Siima oli aivan veltto ja luulimme, että kalan oli onnistunut vapautua. Kauan ei kuitenkaan viipynyt, ennenkuin pääsimme erehdyksestämme. Hiljaa mutta vastustamattomasti alkoi siima taas liikkua eteenpäin, ja pian oli leili taas vedessä. Saimme nyt soutaa kaikin voimin pysyäksemme mukana, ja kun keran olimme vähän voitolla, tartuin siimaan ja kiersin sen pari kertaa keulanpään ympäri. Hypäsimme molemmat veneen perään. Se näytti olevan hyvä keino. Peräsimen avulla onnistuimme saada kuljettajamme suuntaamaan matkan laivaa kohti.

Herkeämätön voimanponnistus näytti pian väsyttävän kalan, ja kun aloimme lähestyä laivaa, oli vauhti jo huomattavasti laimeampaa kuin alussa, ja meidän onnistui saada siima sisään jalka jalalta.

Äkkiä huomasin veneen vieressä jotain, jota olisin luullut kuorituksi sahatukiksi, ellei esine olisi ollut elävä kuin elohopea ja kiemurrellut pahemmin kuin juuri maasta temmattu kastemato. Seisoin keulatuhdolla tuulas kädessä ja työnsin

arvelematta kaikin voimin vä'ällä varustetun raudan eläimen ruumiiseen. Eläin vastasi töytäykseen kouristuksentapaisella liikkeellä, mutta onneksi oli tuulasisku sattunut niskaan ja minun onnistui nostaa eläimen pää veneeseen, jossa se samalla tempasi tuulaan kädestäni. Eläimen ruumis seurasi kuitenkin samalla kertaa veneeseen.

Veneessä syntyi hirveä sekasotku. Huutaen „suuri merikäärme”! syöksyi Tom päistikkaa mereen ja ui nopeasti laivaa kohti. Olin jo seuraamaisillani hänen esimerkkiänsä, sillä eläin oli melkein koko veneen pituinen ja sen selkään jäänyt tuulaan varsi sai aikaan hirveän epäjärjestyksen veneessä.

Onneksi suutuin Tomin paosta niin, että päätin yksin ryhtyä otteluun merihirviön kanssa. Se joka on ottanut paholaisen veneeseen, vieköön itse sen maihinkin, sanotaan. Samassa kääntyi kiemurteleva peto siten, että sen iljettävä kita hirvine hampaineen ammotti jalan päässä minun jaloistani. Harppaus keskituhdolle ja sieltä perätuhdolle oli seuraus. Täällä sain kuitenkin käsiini veneen kirveen. Sitten seurasi vielä hurja tanssi tuhdolta tuhdolle, kunnes vihdoin onnistuin tarttumaan tuulaan varteen. Peto oli jo verenhukasta niin paljon väsynyt, ettei se enää voinut vääntää vartta käsistäni.

Nyt ei minun enää tarvinnut pelätä, että se pu-

risi minua. Kun peto teki sopivan liikkeen, iskin kirveeni sen päähän ja olin voittanut pelin.

Voitonriemuisena sousin laivalle. Vene oli kauheassa kunnossa. Verta joka paikassa. Puseroni oli yhtä punainen, kuin jos olisin ollut härän teurastuksessa, ja vain käyttämällä laivan paloruiskua voitiin Tommin vene taas saada käyttökelpoiseen kuntoon.

Esko-setä tiesi kertoa, etten kylläkään ollut saanut kiinni suurta merikäärmettä, mutta että saaliini oli meriankerias. Ja täysikasvuista lajia se oli, sillä se oli melkolailla kolmatta syltä pitkä ja painoi vähän yli viisikymmentä kiloa. Liha ei ollut aivan niin hyvää kuin Tomin saaliin, mutta paino oli kolminkertainen ja pituus — niin siinä ei mikään vertaus voi tulla kysymykseenkään. Kapteeni oli peräti tyytyväinen, sillä hän ei pitänyt kuivista laiva-aterioista.

Ketään ei harmittane, että Tomille syötettiin monta kertaa hänen häpeällinen lähtönsä merikäärmettä pakoon. Tämän tapauksen kautta olin mielestäni saanut täyden hyvityksen hänen kujeestaan perää pitäessään.

Seuraavana yönä saimme hyvän purjetuulen, ja kahden päivän kuluttua olimme Lontoossa.

V.

Lontoo on suuri kylä. Minunlaiseni pojanjäärät tekevät viisaimmin kun eivät lähde vaeltelemaan ominpäin. Sen sain jo seuraavana päivänä kokea, kun tavalla tai toisella, en itsekään tiedä miten, erkanin Tomin ja Esko-sedän seurasta. Puolen päivää sain retustella ympäri, ennenkuin löysin takaisin joelle. Koetin kylläkin monelta kysyä „Thems?“, mutta toinen viittasi tänne, toinen sinne. En varmaankaan osannut lausua sanaa oikein.

Kun vihdoin olin joutunut oikealle tolalle, menin luonnollisesti väärään suuntaan. En tietysti voinut nyt tietää, olinko sen paikan ylä- vai alapuolella, johon laivamme oli asettunut. Onneksi tiesin, että nyt pitäisi olla nousuvedenaika ja että vesi siis nyt virtasi joensuusta ylöspäin. Muuten en kaikei koskaan olisi osannut oikeaan. Vihdoin tulin eräälle sillalle, ja kun emme olleet kulkeneet minkään sellaisen paikan ohi, tiesin että olin kulkenut väärälle taholle ja että minun nyt

täytyi kääntyä takaisin. Alkoi jo hämärtää, kun löysin taas laivamme, jossa kaikki olivat olleet puolestani levottomia. Tom lupasi seuraavana päivänä taluttaa minua käsiraudoissa, kuten poliisi rikoksentekejiä — hän oli juuri ensi kerran eläessään nähnyt kuinka se tapahtuu —, niin etten häviäisi jossakin kadunkulmassa, ja minä lupasin lämmittää hänen selkäpiinsä, kun ei hän ollut opettanut minulle niin paljon merimieskieltä, että olisin voinut lausua Themis-joen nimen niin, että ihmiset olisivat ymmärtäneet minua.

Lontoossa pestasi kapteeni vielä kaksi miestä lisää. Toinen oli yli kuudenkymmenen-vuotias merikarhu, jonka kaikille tahoille töröttävä tukka vain vaivoin pysyi hänen avaran merimieslakkinsa alla. Hän totteli nimeä Bob, ja kun toisen aivan nuoren miehen nimi oli Jack, ei Tom voinut ajatellakaan ihanteellisempaa laivamiehistöä. Hän oli jo niin kauan itsepintaisesti sanonut minua Toby'ksi, että nyt vähitellen aloinkin kuvitella itselleni, että se todellakin oli nimeni.

Sittenkun kapteeni oli täydentänyt ruokavarastoja ja ostanut jokaiselle miehistöstään kaksi uutta pukua ja yhden sadeilmapuvun, lähdimme purjehtimaan.

Suotuisat tuulet suosivat alussa matkaamme ja pääsimme joka päivä hyvän matkaa etelään päin. Kun ei sellaisissa olosuhteissa laivan hoito vaatinut paljon työtä, alkoi Esko-setä opettaa

Tomille ja minulle tärkeimpiä merimiestietoja. Tom erittäinkin edistyi nopeasti. Hänellä oli, kuten sanotaan, hyvä lukupää. Hänen merimiestaipumuksensa olivat kulkeneet perintönä, ties kuinka monessa sukupolvessa. Minä en edistynyt yhtä nopeasti. Mutta minäkin opin, ennenkuin saavuimme Amerikkaan, käyttämään seksanttia ja merkitsemään korttiin laivan suunnan. Bob ja Jack eivät osanneet sanaakaan muuta kuin äidinkieltänsä, eikä kauan viipynyt, ennenkuin tiesin useimmat merellä käytännössä olevat sanat ja osasin „spiikata” vähän englanninkieltä. Kun Tom eräänä päivänä kauppasi minua vanhalle Bobille, joka tarjosi minusta kapan tuhkaa, ymmärsin jo panna vastaan väittäen, että hän aikaisemmin kotona Suomessa oli myynyt minut kapteenille ja nyt, nähtävästi harjakaisten toivossa, koetti kaupitella minua kerran vielä. Näiden ilmoitusten johdosta ei kaupasta tietysti tullut mitään eikä paljon puuttunut, ettei Tom näistä vähemmin rehellisistä kepposistaan saanut hyvinansaittua „löylytystä”.

Me ensi matkan pojat pelkäsimme hyvällä syyllä pahoin tunnettua Biskajan lahtea. Vanha Bob ei sanonut kertaakaan sivuuttaneensa sitä olematta pakotettu nelistämään „espanjalaisilla tammoilla”. Ne tärisyttävät ratsastajaansa aivan surkeasti. Itse myrskyä en ymmärtänyt juuri etukäteen pelätä, mutta minä häpesin kauheasti

mahdollisuutta tulla pakotetuksi ruokkimaan simppeja. Tomkin näytti parina päivänä vaka-valta, eikä hän tehnyt ainoatakaan kepposta.

Mutta Bob saikin tällä kertaa kuulua vääriin profettoihin, mistä hän ei itsekään näyttänyt olevan pahoillaan. Hän sanoi että ilmaprofeetta oli hyvin epäkiitollinen tehtävä. Tom tahtoi samana iltana kureilla vähäsen ukon kustannuksella ja kysyi: no, old boy (vanha poika), minkälaisen ilman saamme yöksi? Bob otti lakin päästään, raapi vakavannäköisenä korvantaustaan, tarkasteli pilviä ja vastasi hetken kuluttua: ellei tule kovaa sadetta tai myrskyä, luulisin että saamme jotenkin siedettävän ilman.

Tomilla näytti olevan jotain kiireellistä asiaa alas kanssiin ja Bob meni laivan reunalle, lähettäen mereen pisimmän ruskean säteensä. Hänen ulkomuotonsa ei osoittanut mitään erityisempää kunnioitusta kyseliäitä poikia kohtaan.

— — —

Omituisen vaikutuksen katselijaan tekee köli-veden vahvasti valkimoiva valo. Loistavat ma-needitkin, melkein yhtä suuret kuin kädenlappea ja joita Bob sanoi rakoiksi, herättivät ihmettel-lyämme. Niitä oli täällä suurin joukoin. Ja lentokalojen kaarenmuotoisia retkiä en voinut kylliksi ihailla. Joskus putosi joku niistä kan-nelle. Lentoevät, jotka niin kauan kun ne olivat kosteat ja joustavat, toimivat kuten siivet, jäykis-

tyivät nopeasti ilmassa, ja kala, joka leijaten ilmassa näyttää niin komealta, on kannelle pudonneena jotenkin samannäköinen kuin kuollut särki, jota kalaa se suuruutensakin puolesta vastaa. Mitään haikalaa emme vielä olleet nähneet. Mutta sekä Bob että Esko-setä sanoivat, ettei meidän enää kauan tarvinnut odottaa niitä.

Tom ja minä olimme eräänä kauniina iltana iltavahdissa. Olimme nyt molemmat niin tottuneita peränpitäjiä, että kapteeni kauniilla ilmalla rohkeni uskoa meille vahtivuoron. Aurinko oli juuri laskemaisillaan. Vain kapea reuna näkyi vielä auringonterästä ja — olin melkein kuulevinani kuinka illan portti sulkeutui. Niin äkkiä tapahtui siirtyminen valosta pimeyteen. Pyhä kirjailija, joka ylistäen Jumalan lahjojen täydellisyyttä sanoo „aamun ja illan portit täytät sinä riemulla”, oli epäilemättä ollut tilaisuudessa ihailemaan auringonnousua merestä ja auringon laskua mereen, sillä juuri siihen sopii vertaus portin avautumisesta ja sulkeutumisesta.

Tunnin kuluttua nousi syvyydestä „pienempi valo, jonka Herra Jumala loi hallitsemaan yötä.” Keltaisenpunaisena nousten merestä vaaleni se yhä enemmän mitä korkeammalle se kohosi, ja pian hopeoi sen hohtava hopeaterä kimaltelevat aallot. Tuuli oli heikontunut, mutta vielä kuului hiljainen porina keulasta eikä vielä yksikään purje riippunut veltona. Juhlallinen hiljaisuus kaik-

kialla vei ajatukset kotiin. Mitä mahtoivatkaan nyt isäntärenki, naapurit ja kaikki hyvät ihmiset ajatella siellä kotona? Aivan varmaan luulivat he meidän olevan kuolleita. Olisin tahtonut antaa paljon, jos olisin huomenaamulla saanut mennä viikate olalla Pikkuniitylle niittämään heinää. Itse olin Tomin kanssa keväällä vuosi sitten raivannut tämän niityn joen rannalle ja metsänrantaan kyhännyt pienen ladon.

Tom in ajatukset lienevät varmaan vaeltaneet samaa tietä kuin minunkin. Aioin juuri ruveta puhumaan hänen kanssansa kodista, kun Esko setä samassa tuli ylös kannelle, tarkasteli suuntaa, nyökäytti Tomille ja istuutui viereeni.

Olimme usein Tom in kanssa ihmetelleet, kuinka sedän tukka ja parta olivat tulleet niin lumivalkeisiksi, vaikka hän muuten kaikin puolin näytti olevan keski-ikäinen mies. Mutta olimme aina välttäneet kysymästä sitä suoraan häneltä. Nyt, tänä hiljaisena kuutamoyönä kajosi hän itse kysymättä tähän aineeseen.

— Vaikk'ette ole mitään kysyneet, olen kyllä huomannut, että olette ihmetelleet valkoista päätäni. Tahdotteko kuulla kuinka se on tullut niin valkoiseksi?

Meitä hävetti vähän sanoa, että monta kertaa keskenämme olimme juuri puhuneet tästä asiasta. Tom sai sen kuitenkin sanoneeksi.

— Toivoakseni ei minun koskaan enää tarvitse

tulla siihen maahan, joka on saanut tukkani valkenemaan. Ja jos kohtalo kuitenkin joskus heittäisi minut sinne, tiedän sentään etten koskaan teidän kauttanne joudu onnettomuuteen. Uskallan siis aivan hyvin kertoa teille jutun.

— Kaksikymmentä vuotta sitten oli veljeni komean parkkilaivan päällikkönä, kun hänen perämiehensä hukkuu Cadizin edustalla. Olin sinä kesänä kotona Suomessa, kun eräänä päivänä sain sähkösanoman kehoituksella lähteä, jos tahdoin tulla hänen perämieheksensä, suoraa päätä Cadiziin. Jo samana iltana olin matkalla, ja kahdeksan päivää myöhemmin olin määrätyllä paikalla, jossa lähdin suoraan rautatieasemalta konsulinvirastoon saadakseni tietää, missä veljeni laiva oli ankkurissa.

— Tuskin olin avannut oven, kun kaksi poliisia tarttui minuun, pani minut rautoihin ja laahasi vankeuteen, johon he eivät kuitenkaan saaneet minua viedyksi, ennenkuin olivat hankkineet pari toveria avukseen. Olin silloin nuori ja kiivas. Olin viaton, juuri kaupunkiin saapunut matkustaja ja pitelin ehkä liian kovakouraisesti konstaapeleja. Viattoman ei koskaan pitäisi tehdä niin, se pahentaa aina hänen asiaansa. Mutta kuinka maltoinkaan ajatella, miten itseäni puolustin, kun niskaani hyökättiin ilman vähintäkään syytä.

— Kauan ei minun tarvinnut odottaa, ennenkuin minut vietiin oikeuden eteen. Jo seura-

vana päivänä seisoin tuomioistuimen edessä, syytettynä miestaposta, poliisin vastustamisesta ja törkeästä pahoinpitelystä. Ensimmäistä syytöstä väitin jyrkästi vääräksi. Molempiin toisiin tunnustin itseni siinä määrin syylliseksi, että kun päälleni oli ilman syytä hyökätty, olin, kuitenkin käyttämättä asetta, kaikin voimin puolustanut itseäni. Passistiani ja muistakin asiakirjoista kävi selville, että olin kahdeksan päivää aikasemmin ollut Hlesingissä. Pyysin, että asiani lykätäisiin muutamiksi päiviksi, jotta saisin tilaisuuden todistaa, että olin edellisenä aamuna, jolloin murha oli tehty, ollut Madridissa. Mikään ei auttanut. Kuusi englantilaista matruusia kutsuttiin sisään; kaikki vannovivat, että minä edellisenä päivänä, seisoen laivani kannella, olin revolverillani ampunut heidän upseerinsa, joka kuolleena oli pudonnut veneeseen.

— Aloin nyt ymmärtää asian oikeaa laitaa. Vielä kerran vakuutin viattomuuttani ja pyysin uudelleen, että tuomioistuin myöntäisi minulle oikeuden todistaa, että olin edellisenä aamuna ollut Madridissa. Minut vietiin ulos oikeussalista ja kun minut hetkisen kuluttua taas tuotiin sisään, julistettiin tuomioni: mitään todistamisoikeutta ei minulle myönnetty, koska murha jo kuuden vannotetun vieraanmiehen yksimielisen todistuksen kautta oli täydellisesti näytetty toteen ja syytetty itse oli tunnustanut muut syytök-

set. Minut tuomittiin elinkautiseen vankeuteen, josta ensimmäiset neljä vuotta suoritettaisiin palkoluokassa yksityisessä kopissa.

— Nämä neljä vuotta, jotka istuin yksin kopissani ilman minkäänlaista työtä, tekivät pääni sellaiseksi kuin se nyt on. En tiedä kuinka olisin voinut elää tätä aikaa, jollen ensimmäisen vankeusvuoden lopulla olisi kerran kopin lattialta löytänyt kapeata paperikaistaletta, johon oli ruotsiksi kirjoitettu sanat: „Älä väsy, luota tulevaisuuteen!” Ymmärsin silloin, että veljeni oli saanut tietää kohtaloni ja että hän tekisi kaiken voitavansa puolestani.

— Loppumattoman pitkiksi kävivät kuitenkin nämä neljä vuotta.

— Koppiaikana en ollut raudoissa. Mutta kun minut siirrettiin niin sanottuun koetusluokkaan ja minun piti alottaa tehdä työtä muiden vankien kanssa yhdessä, pantiin minulle jalkaraudat. Nämä olivat kuitenkin sellaiset, että ne aina illalla, kun palasimme vankilaan, otettiin pois ja aamulla, kun lähdimme työpaikalle, taas pantiin paikoilleen. Kun työnä oli kivenporaaminen, eivät raudat erikoisemmin haitanneet, ja aikani alkoi nyt kulua paljon paremmin, erittäinkin sitten kun jonkun kuninkaallisessa perheessä sattuneen ilahduttavan tapauksen johdosta vankien tuomioita lyhennettiin. Monta vankia vapautettiin heti ja minun tuomioni muutettiin kahden-

kymmenen vuoden vankeudeksi, josta jo vähän yli neljä oli suoritettu. Vapaasta ihmisestä voi tuntua ihmeelliseltä, että enemmän kuin viiden-toista vuoden rangaistusvankeus voi tuottaa mitään iloa, mutta niin oli joka tapauksessa minun laitani. Elinkautisvangille on päivä, jolloin hänen tuomionsa muutetaan määrättyyn lukuun vuosia, hyvän toivon päivä.

— Työpaikkamme oli meren rannalla. Siinä oli äkkijyrkkä, kolmen- tai neljäkymmenen jalan korkuinen kallio. Kaivaten katselivat vangit ohi purjehtivia laivoja. Olin jo monena päivänä huomannut erään ohipurjehtivan huvijahtin, jossa aina oli vain kaksi miestä. Vahtisotamiehet istuivat tavallisesti iloisesti jutellen ja polttaen tupakkaa kappaleen matkaa sivulla päin, eivätkä ensinkään välittäneet siitä, vaikka me usein kokoonnuimme tiheään ryhmään aivan kalliojyrkänteen viereen. Hehän tiesivät, että kahlemme painoivat enemmän kuin kymmenen kiloa ja että yritys paeta heittäytymällä mereen oli samaa kuin itsemurha. Mutta he eivät tiedäneet sitä, että minä olin jotenkin varma siitä, että voisin nämä kahleet jaloissani uida ainakin sata, ehkä kaksikin sataa metriä.

— Eräänä päivänä päivällislevon aikana — päivällisruoka tuotiin aina vankilasta työpaikalle — seisoj taas koko vankijoukko kallion reunalla, katsellen pientä, somaa huvijahtia, joka samassa

luovi ja ikäänkuin vankien huviksi purjehti ohi tuskin sata metriä rannasta. Samalla tunsin perämiehen, veljeni, joka antoi minulle merkin kädellään.

— Lausuen „hyvästi toverit” syöksyin pää edellä veteen ja olin muutamaa minuuttia myöhemmin jahdissa, joka nyt hyvällä vauhdilla jatkoi entistä suuntaansa. Odotimme nyt, että sotamiehet ampuisivat, mutta ei kuulunut eikä näkynyt mitään tavatonta. Toveruus vankien kesken, jotka luonnollisesti henkeään pidättäen olivat seuranneet tapauksen kulkua, oli siksi hyvä, ettei mitään huomattu, ennenkuin vangit illalla luettiin ja minä olin poissa. Miehet olivat silloin sanoneet, että olin väsynyt pitkään urakkaan, sanonut hyvästi tovereilleni, hypännyt mereen ja vaipunut pohjaan kuin kivi. Jos kruunun kahleet pitää hankkia takaisin, on paras naarata juuri työpaikan edustalta.

— Espanjalaiset vankilaviranomaiset olivat kuitenkin olleet sitä mielipidettä, että naaraus- ja hautauskustannukset nousisivat suuremmiksi kuin kruunun vaatteiden ja kahleiden arvo. Ne poistettiin luetteloista ja nimeni vankilan kirjoista.

— Pienellä jahdilla purjehdimme nyt kolmeen mieheen Atlantin yli ja nousimme maihin neljä viikkoa myöhemmin Brasilian rannikolla. Mies, joka oli veljeni mukana, oli eräs amerikkalainen seikkailija, johon ei voinut luottaa. Vasta sitten

kuin olimme eronneet hänestä, sain lähempiä tietoja siitä asiasta, josta olin tuomittu.

— Kapteenin laiva oli ollut ankkurissa ulommaisella väylällä Cadizin edustalla, valmiina purjehtimaan Brasiliaan. Odotettiin vain minun, uuden ensimmäisen perämiehen tuloa satamakaupunkiin. Silloin oli saapunut eräs englantilainen sotalaiva ja heittänyt ankkurinsa kauppalaivojen keskelle, aivan lähelle kapteenin laivaa. Pian tuli tunnetuksi, että sotalaiva oli kadottanut useita miehiään ja kauppalaivojen kapteenit alkoivat pelätä, että englantilainen yrittäisi kiristämällä täydentää miehistöään. Kaksi laivaa, jotka olivat melkein valmiita lähtemään, purjehti pois jo samana iltana, mutta kapteeni odotti minua.

— Varhain seuraavana aamuna lähti vene sotalaivasta. Vene, jossa oli yksi upseeri ja kuusi miestä, sousti suoraan kohti veljeni laivaa. Veljeni oli huutotorvella ilmoittanut, että jos joku ilman hänen suostumustansa yrittäisi tulla hänen laivaansa, ampuu hän hänet heti kuoliaaksi. Vene ei välittänyt tästä vähääkään, vaan jatkoi kulkuaan suoraan kohti laivan nuoraportaita, joita ei vielä oltu otettu pois. Kapteeni meni silloin laivan reunalle, kielsi ankarasti jokaista tulemasta laivaan, lisäten, että ensimmäinen mies, jonka pää näkyy partaan yli, ammutaan heti. Upseeri, joka luultavasti ei uskonut, että kapteeni, sota-

laivan ollessa tuskin kilometrin päässä, uskaltaisi panna uhkaustaan täytäntöön, oli tehnyt pilkallisen kädenliikkeen ja noussut ylös nuoraportaita. Kapteeni astui silloin revolveri kädessä vähän syrjään ja samalla kun upseerin pää näkyi laivanreunan yläpuolella, pamahti laukaus. Upseeri putosi kuin säkki takaisin veneeseen ja matruusit soutivat heti laivaansa.

— Samassa kun upseeri kaatui, komensi kapteeni joka miehen paikalleen, nosti ankkurin ja purjeet, ja ennenkuin englantilainen vene vielä oli päässyt laivaansa, oli veljeni laiva jo menossa.

— Sotalaiva lähetti heti isonveneensä ajamaan takaa pakenevia, mutta pian kävi selville, ettei vene voinut saavuttaa heitä. Laivasta ammuttiin nyt useita kanuunanlaukauksia, jotka kaikki sattuivat, mutta kun luodit olivat pieniä ja kaikki osuivat vesirajan yläpuolelle, olivat reijät helposti korjatut ja laiva jatkoi matkaansa Atlantin yli.

— Brasiliaan tultuaan näki veljeni kohta sen jälkeen sinne tulleista englantilaisista sanomalehdistä, että hän oli antanut laivansa lähteä purjehdintaan, mutta itse hiipinyt kaupunkiin, jossa hän kuitenkin jo samana päivänä oli joutunut kiinni ja saanut ansaitsemansa palkan. Hän ymmärsi heti, että minut oli otettu kiinni hänen asemastaan ja kääntyi erään brasilialaisen asianajajan puoleen, jota hän pyysi rupeamaan asiamiehek-

seen. Asianajaja, joka sattui hyvin tuntemaan espanjalaiset olot, neuvoi kuitenkin jyrkästi tekemästä nyt mitään asiassa. Minua ei missään tapauksessa päästettäisi vapaaksi ja jos tämä vastoin todenmukaisuutta onnistuisikin, kuluisi siihen joka tapauksessa monta vuotta ja nämä vuodet piti kapteenin itsensä viettää tutkimusvankina jossakin kurjassa espanjalaisessa vankilakomeroissa.

— Asianajaja tiesi paremman neuvon. Kapteenilla oli luonnollisesti täysi oikeus ampua tuo englantilainen upseeri, kun hän yritti tulla laivaan vastoin kieltoa. Tulla laivaan vastoin kieltoa on kotirauhanrikkomista. Mutta olla oikeassa ja saada oikeutta on kaksi eri asiaa. Asianajaja luuli, että suomalaiselle miehelle oli jotakuinkin yhtä mahdotonta kuin samojeedille saada Espanjassa oikeutta asiassa, joka koski englantilaisen upseerin henkeä. — Niinkauan kuin minun täytyi istua kopissa ei ollut pakenemisenkaan mahdollisuutta, mutta sitten kun minut oli siirretty yhteiseen vankilaan, ei tämä enää ollut mahdotonta.

— Raskaalla sydämellä täytyi veljeni seurata asianajajan neuvoa. Suurilla lahjomisilla onnistui hänen tuoda salaa pieni paperiliuska koppiini. Lopun tiedätte.

— Missä setä on senjälkeen purjehtinut?

— Kymmenkunta vuotta Amazonvirralla ja nämä viimeiset vuodet eri vesillä. Useimpina

vuosina olemme kuitenkin talvehtineet Salakuljetajasaarilla, koska veljeni tieteelliset työt ovat vaatineet pitempiaikaista oleskelua maalla.

— Ja nyt purjehdimme Amazonvirralle?

— Aivan niin. Tomin löytö näyttää suuressa määrin herättäneen kapteenin mielenkiintoa ja hän istuu usein monta tuntia ajatuksiinsa vaipuneena. Mutta on paras ettei kysy häneltä mitään, kunnes hän itse ottaa asian puheeksi.

— — —

Kap Verdin saarien luona ankkuroimme ottaaksemme raitista vettä. Sataman edustalla oli pari Itä-Intiaan kulkevaa laivaa. Oli hyvin hauska katsella asukkaiden uimatemppuja. Jos jostain laivasta heitettiin kolikko veteen, syöksyi lähimmästä veneestä silmänräpäyksessä pari kolme miestä tai poikaa mereen, kilpaillen kuka ensin voisi saada kolikon käsiinsä. Jos kaksi samalla kertaa onnistui tarttumaan rahaan, yrittivät molemmat päästä sen omistajaksi ja erittäin hupaisia otteluja taisteltiin väliin monta sylvä vedenpinnan alla. Matkustajat eivät näyttäneet säästävän kolikoitaan, enkä nähnyt kolikon menevän hukkaan. Huvia jatkettiin tuntikausia.

Kapteeni antoi Tomille ja minulle maalomaa mennäksemme kaupunkiin tai kylään, miksi sitä nyt nimittäisi. Kuljimme hetken aikaa pitkin katuja. Eräältä hedelmäkaupustelijalta ostimme muutamia appelsiineja ja kimpun banaaneja,

jonka jälkeen istuimme varjoisaan paikkaan syömään hedelmiämme. Banaaneja en ollut ennen syönyt. Ne olivat lähes jalan pituisia ja erittäin maukkaita. Edessämme kieritteli joukko neekerilapsia hiekassa. Niitä ei haitannut paita eikä housut. Meitä eivät ne näyttäneet vähääkään ujostelevan ja leikki kävi parhaassa sovussa. Kieritin heille appelsiinin. Kukaan ei ottanut sitä. Tuo korea hedelmä ei näyttänyt huvittavan kehtään sen enempää kuin peruna meillä kotona. Tom koetti minkä vaikutuksen karamelli tekisi. Kas, nytpä tuli toinen ääni kelloon. Kirkuen kuin joukko kalalokkeja syöksyivät kaikki karamellin kimppuun, joka heti paperineen kaikkineen hävisi leveimpään suuhun.

Tom otti nyt taskustaan uuden karamellin, nousi ylös ja kohotti aarteensa korkealle ilmaan kiusatukseen vilisevää joukkoa. Heti kiipesi puoli tusinaa alastomia kakaroita hänen päällensä, Tom kaatui maahan, viisi sekuntia myöhemmin oli hänen taskunsa paljastettu ja tyhjä ja riemuhuudoin hajosivat voittajat kaikkiin ilmansuuntiin. Tom näytti jotenkin nololta ja yritti saada kiinni jonkun pienistä ryöväreistä, käyttääkseen lakia ja oikeutta. Mutta vaikka pienimmät varmaan olivat neli- tai viisivuotiaita, oli hänen vaivansa turhaa. Hänen onnistui jo tarttua yhden käsi-varteen, mutta liukkaana kuin sirkusporsas sukkelsi pieni velikulta hänen käsistään ja oli ties-

sään. Hänen vihlova hätähuutonsa kutsui kuitenkin paikalle jättiläismäisen neekerin ja noloina hiivimme itse pakoon ja palasimme kiireesti laivaan.

Seuraavana päivänä jätimme Kap Verdin saaret suunnaten matkamme suoraan Amazonvirran suuta kohti. Raikas myötätuuli suosi lähtöämme, mutta se heikkeni pian, lakaten muutaman tunnin kuluttua kokonaan. Tunnin kuluessa luulen laivamme kääntyneen kaksi tai kolme kertaa ympäri. Setä esitti jo, että pantaisiin kone käymään, mutta kapteeni arveli, että tuuli pian taas palaisi ja tahtoi kaikin tavoin säästää sähkövoimaa, jota hän luuli kyllä tarvittavan Amazonvirralla.

Kapteeni olikin oikeassa ja puolenpäivän seuduissa saimme oikein hyvän tuulen. Olimme jo hetken aikaa katselleet jotain esinettä vedenpinnalla. Se oli pari kilometriä laivastamme ja aivan suunnallamme. Lähestyessämme esinettä, meni kapteeni hakemaan kajuutasta pyssyänsä. Esine näytti nyt äärettömän suurelta käärmeeltä. Se oli täysin kaksi kertaa niin pitkä kuin laiva ja näytti makaavan kokoonkääriytyneenä renkaana, aivan kuin auringonpaisteessa lepäävä kyykäärme, jonka väriäkin se muistutti. Vanha Bob seisoi perää pitämässä, ja kapteeni käski hänen ohjata suoraan esineen päälle, menen itse kiivääri kädessä keulaan.

Näin Bobin sylkevän kolme kertaa, ja kun tulimme aivan lähelle, käänsi Bob peräsinrattaan niin, että purjehdimme muutaman kymmenen metrin päästä pahuksen sivu. Samassa kun laivan kokka-aalto saavutti sen, nousi sen toinen pää ylös merestä, ehkä noin metrin korkeudelle, ja kapteeni ampui.

Heti laukauksen jälkeen juoksi kapteeni peräsinrattaan luo, antoi Bobille jyrisevän korvapuustin ja tarttui itse rattaaseen. Me käännyimme, kapteeni viittasi minut peräsimen rattaaseen ja antoi minulle saman määräyksen kuin Bobille äsken, samalla osoittaen vielä liikkumattomana makaavaa miestä. Tottelemattomuus palveluksessa oli kapteenin käsityksen mukaan törkein rikos, minkä kukaan voi tehdä.

Tiesin siis mikä minua odotti, ellen ohjannut suoraan esineeseen päin. En väitä etten pelännyt, sillä pelkäsin todellakin tuota omituista esinettä, jonka nyt selvästi luulin näkeväni kiemurtelevan aalloilla. Mutta pelkäsin vieläkin enemmän kapteenia, ja uskallan väittää, että käteni oli aivan vakava, kun nyt ohjasin suoraan päin uivaa hirviötä.

Kapteeni seisoi nytkin kokassa pyssy kädessä, mutta hän ei ampunut. Pieni, tuskin tuntuva sysäys, hirviön molemmat päät nousivat ylös ilmaan — olimme purjehtineet sen yli. Kerran vielä käännyimme, kapteeni käski ohjata esineen

kostepuolelle ja kun olimme aivan sen vieressä laskettiin luo.

Kiinnitimme nyt köyden tuon pitkän ruumiin keskelle ja nostimme sen aivan laivan reunalle asti. Se oli tältä kohdalta juuri jalan paksuinen, ja kapteeni hakkasi sen poikki kirveellä. Suuri merikäärmeemme, joka kaiketi nyt oli kuollut, koska se näytti olevan aivan välinpitämätön kirveeniskuista, oli — kappale ruskolevää, vähän yli sadan jalan pituinen. Pää, joka, kun laivan kokkalaine kohtasi esinettä, nousi pystyyn, oli irtilohjennut kappale emäkasvista, josta merikäärmeemme oli erkaantunut. Kaikki olimme nolon näköisiä paitsi kapteeni, joka oli ampunut esinettä ja nyt näytti pikemmin vihaiselta kuin nololta. Kukaan meistä ei uskaltanut nauraa. — Bob oli kajuutassa hautomassa poskeansa.

Vasta yöllä, kun Bobin kanssa olin yövahdissa, kysyi vanha merikarhu, kuinka olin uskaltanut ohjata suoraan suuren merikäärmeen päälle. Kerroin silloin hänelle koko tapauksen ja kuinka olimme ällistyneet kun koko käärmeen huomattiin olevan vain kappale ruskolevää, jonka nähtävästi joku myrsky oli riistänyt irti emärungosta ja joka oli alkanut mädäntyä sekä mädätyskaasuista täyttyneenä ruvennut kellumaan jotenkin korkealla vedessä.

Bob ei nähtävästi uskonut sanaakaan kertomuksestani. Hän oli omin silmin nähnyt meri-

hirviön ilettävän, litteän pään ja kuinka kapteenin ampussa kaksipäinen kieli oli pudonnut suusta. Itse olin luullut näkeväni jotain samantapaista, mutta tiesin nyt, että olin erehtynyt.

Bob sanoi, että kapteenilla oli oikeus panna hänet tottelemattomuudesta rautoihin ja ensi satamaan saavuttua vaatia edesvastuuta uppiniskaisuudesta. Mutta mieluummin tahtoi hän istua vaikkapa koko jälellä olevan ikänsä vankeudessa, ennenkuin hän tällaisessa asiassa tottelisi mielettöntä hulluttelijaa, tehdén vaimonsa onnettomaksi ja lapsensa isättömiksi. Merihirviöitä on paljon, ja on aina paras antaa niiden olla rauhassa, jolloin saa itsekin olla niiltä rauhassa.

Vanha merikarhu näytti nyt olevan puhelutuu-
llessa. Nähtävästi oli hän mielestään päivällä päässyt suuresta hengenvaarasta. Päätin käyttää tilaisuutta hyväkseni ja kysyin, uskoiko Bob todellakin suuren merikäärmeen olemassaoloa. Vanha matruusi tuli äkkiä hyvin vakavaksi, katseli ulos pimeään vedenpintaan ympärillämme ja tuumasi, että oli paras olla puhumatta siitä, joka minä hetkenä tahansa voi nostaa päänsä laivanreunan yli ja siepata saaliikseen toisen meistä. Uudistettuani kysymykseni kertoi ukko kuitenkin seuraavaa:

— En nähnyt eilen ensi kertaa suurta merikäärmettä. Olen purjehtiessani kerran ennenkin tavannut samanlaisen jumalattoman veitikan, kuin

tämä. — Panin hiljaisuudessa vastalauseen kapteenin otaksuttua jumalattomuutta vastaan, sillä hän piti joka ilta, olipa ilma hyvä tai paha, iltarukouksen miehistönsä kanssa. En kuitenkaan sanonut mitään, koska en tahtonut loukata vanhaa toveriani ilmaisemalla oman vastakkaisen mielihiteeni. — Intian valtamerellä, jatkoi Bob, näimme suuren merikäärmeen. Se oli vielä suurempi kuin se, jonka eilen tapasimme. Se makasi aalloilla, ja ilma oli yhtä kaunis kuin eilenkin. Ollisimme aivan hyvin voineet väistää sitä, sillä tähyttäjä huomasi sen hyvissä ajoin. Mutta tuo hirtehinen kapteeni, joka suhteessa hulluttelija, käski ohjata suoraan sen päälle. Peräsimessä oli silloin eräs nuori mies, samanlainen kokematon houkkio kuin kapteeni itse. Hullu teki mitä hupsu pyysi. Olin silloin märssymiehenä, mutta kun huomasin, mitä tulisi tapahtumaan, kiipesin aina keulaprammiraakaan asti, ollakseni jossakin määrin suojassa.

— Samassa silmänräpäyksessä kuin laivan keula kosketti käärmettä, nosti se päänsä ja kaulansa — sillä oli kaksi päätä, molemmilla eri kaulat — ja katsoi tulta säihkyvin silmin vihaisena rauhanhäiritsijöitä. Laiva liukui kuitenkin käärmeen ohi, ja toivoimme jo, että kapteenin mieletön teko päättyisi ilman vaarallisempia seurauksia. Mutta sillä kertaa teimme tilin ilman isäntää. Sillä tuskin olimme onnellisesti

sivuuttaneet käärmeen, kun se oikaisee itsensä kuten ääretön hirsi ja alkaa päät pystyssä uida perässämme. Vesi kohisi merihirviön ympärillä kuin pahimmassa koskessa, eikä kestänyt montakaan minuuttia, ennenkuin se jo ui vieressämme, hirveillä silmillään tarkastellen miehistöä, ikäänkuin miettien kenen se valitsisi uhrikseen. Luullakseni kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että joko kapteeni tai tuo nuori nulikka peräsimmäisessä olisi omiaan hirviön uhriksi. Kapteeni seiso komentosillalla, ampuen niin nopeaan kuin hän vain voi saada uusia patruunia kivääriin. Mutta luuleeko kukaan, että ruuti ja luodit pystyisivät sellaiseen pahukseen. Luodit menivät kyllä läpi eläimen, niin että veri ruiskui, mutta se ei puistellut edes päätään.

— Olimme kaikki hirveässä jännityksessä, kun hirviön pää nuolen nopeudella kohosi korkealle ilmaan ja tempasi luokseen kaksi märssymiestä. Miehet huusivat hirveästi ja pitivät sätkytellen kiinni päртеistä, mutta mitä merkitsi ihmisvoima tässä epätasaisessa taistelussa. Käärme katosi uhreineen syvyyteen. Sen hengityskin oli niin myrkyllinen, etten enää monta minuuttia olisi sitä kestänyt putoamatta kannelle. Ja minä seisoinkin kuitenkin enemmän kuin kymmenen jalkaa korkeammalla kuin ne, jotka vietiin. Mitä muuta sinä päivänä tapahtui, en voi kertoa. Mutta laiva saapui Kalkuttaan ensimmäisen perämiehen ollessa

päällikkönä ja konsulivirastoon ilmoitettiin, että kapteeni sekä kolme miestä, niiden joukossa se, joka tuossa tuhoisassa tilaisuudessa oli pitänyt perää, olivat hukkuneet.

Kuinka oli käynyt kapteenin ja nuoren peränpitäjän, en saanut oikein selville, koska silloin vielä ymmärsin kieltä hyvin epätäydellisesti. Sen vain ymmärsin, että he Kalkuttaan saavuttua olivat poissa, mutta kuinka hukkuminen oli tapahtunut, sitä en ymmärtänyt.

En tietänyt mitä minun piti ajatella Bobin kertomuksesta. Ensimmäinen ajatukseni oli, että Bob oli veitikka, joka nyt tahtoi syöttää minulle pajunköyttä, siten jollakin tavoin lyhentääkseen yövahtia. Mutta tänä yönä ei ukolla näyttänyt olevan mitään kettua korvan takana. Ehkä oli laiva törmännyt suureen jättiläismustekalaan. — Vanhojen kirjailijain kertomukset tavattomista merihirviöistä, jotka ovat olleet aina puoleentoista penikulmaan ympäri mitaten, ovat nähtävästi satuja. Mutta sekin mustekala, joka v. 1853 ajelehti Juutinmaan rannikolle, oli uskomattoman suuri. Ja se, jonka Alecton laiva tapasi Madeiran läheisyydessä, oli, lukuunottamatta käsivarsia, viisikymmentä jalkaa pitkä. Se mustekalan käsivarsi, jota säilytetään Dublinin museossa, on yli kolmenkymmenen jalan pituinen. Kun eläimellä on kahdeksan, jopa kymmenenkin sellaista käsivartta, ei Bobin kertomus enää tuntunut niin mahdotto-

malta, jos hänen merikäärmeensä oli suunnaton mustekala. Suuri mustekala voi epäilemättä uiden seurata purjelaivaa, ja koska liikkuminen tapahtuu siten, että eläin imee itseensä vettä, jonka se sitten taas ruiskuttaa pois, vastaa tämä liikkumistapa hyvin Bobin kuvausta kuohuvasta koskesta.

Arveluuni, että takaa-ajava merihirviö oli ollut suuri mustekala, vastasi Bob halveksivalla hymyllä. Mustekaloja hän oli nähnyt monta kertaa. Mustekala on pieni eläin ja on aivan rutikuluneen köysiluudan näköinen, joka on heitetty mereen. Vaikka sillä on ilkeät silmät, ei se voi olla vaarallinen muille kuin mahdollisesti uiville lapsille. Yhden ainoan kerran oli hän kuullut puhuttavan mustekalasta, joka ehkä oli voinut siepata miehen veneestä. Mutta se eläin, joka oli ajanut heitä takaa, oli ollut yhtä pitkä kuin suurin valaskala ja olisi, jos se olisi tahtonut, voinut kaataa pienen kuunarin kumoon. Sellaisia merihirviöitä saattaa olla monta eri lajia, mutta merimiehet sanovat niitä kaikkia merikäärmeiksi. Merenkulkijoille ovat ne hyvin vaarallisia, ja se kapteeni, joka ei voi niiden antaa olla rauhassa, pitäisi kieltää kulettamasta laivaa. Tämä oli yleinen mielihope merimiesten keskuudessa.

Olin oikein iloinen, että Tom makasi kojusaan eikä kuullut mitään Bobin kertomuksesta. Muuten en olisi pitkään aikaan saanut nukkua rauhassa hänen uniltaan. Ilman sellaisia kerto-

muksiakin herätti hän usein minut öisin huudoillaan „hollantilainen — lentävä hollantilainen — huh, se tulee päälleni — auttakaa, auttakaa!”

Todellakin ihmeellinen tapausten yhteensattuma oli, että Bob vielä tänä samana päivänä sai kokea, ettei mustekala ensinkään ole mikään rutikulunut köysiluuta, vaan voi ainakin veneessä olevalle miehelle olla hengenvaarallinen.

Edellisenä iltana oli laivan ympärillä liikkunut useita albakoria. Albakora on valtameren petokala, jota merimiehet mielellään pyytävät uistimella. Sen liha on kyllä karkeaa ja öljypitoista, mutta tarjoaa joka tapauksessa vaihtelua yksitoikkoiseen merimiesruokaan. Kala muistuttaa ulkomuodoltaan vähän merilohta, mutta sen selkäpuoli on kauniin tummansininen. Mustat miekanmuotoiset rintaevät ovat erittäin voimakkaat ja uppoavat vastaaviin loviin sivuilla.

Aamulla oli merenpinta peilikirkas ja siellä täällä näkyi vielä joku albakora särkevän vedenpintaa. Bob esitti, että yrittäisimme uistinta soutamalla saada jonkun niistä. Olin heti valmis otteluun noiden koreiden kalojen kanssa. Tomilla oli vahtivuoro eikä voinut tulla mukaan. — Sousimme ensin pitkin ja poikin lähellä laivaa, mutta kalan nykäisemättäkään. Esitin nyt, että yrittäisimme heittää uistimen mereen ja lappamalla siiman sisään vetää sen venheeseen. Tällä tavoin olin kotirannoilla saanut monta haukea.

Pyyntitapa oli Bobille uutta ja hän kehoitti minua heittämään, itse soutaen venettä sinne tänne. Monta kertaa ei minun tarvinnut heittää pyyntikojettani, ennenkuin toista metriä pitkä albakora tarttui kiinni. Kala on paljon voimakkaampi kuin saman suuruinen hauki ja taistelee raivokkaasti vapautensa puolesta. Vähitellen pakotettiin se kuitenkin lähestymään venettä.

Olin niin innostunut ottelusta saaliini kanssa, etten ensinkään huomannut, että kalan mukana nostin veneeseen esineen, joka riippui siinä kiinni ja joka muistutti limaista, kauan vedessä ollutta touvin kappaletta. Samassa päästi Bob hirveän hätähuudon. Pitkä käsivarsi oli kietoutunut hänen ympärilleen ja koetti vetää häntä veneestä. Vene kallistui jo arveluttavasti toiselle puolelle, kun venekirveellä onnistuin hakkaamaan poikki kamalan kiemuran. Silloin oli kuitenkin jo se hirviön käsivarsi, joka oli imeytynyt kalaan, siirtänyt otteensa toiseen jalkaani ja oli vähällä saada minut vedetyksi kumoon. Jumalan kiitos, se ei onnistunut. Huomasin nimittäin samassa merihirviön silmät aivan vedenpinnan rajassa kauheina tuijottaen minuun. Tähtäsin niin voimakkaan kirveeniskun eläimen toiseen silmään, että kirves tarttui kiinni. Ote jalkani ympäriltä hellitti, eläin ruiskutti tummaa nestettä veteen ympärillensä ja vajosi takaisin syvyyteen. Kiihollinen huokaus hänelle, joka oli auttanut hä-

dästä, kevensi sydäntäni. Bobkin, jonka suusta muuten pian pääsi kirous, liitti kätensä yhteen.

Minua ilahdutti nähdä, että Bob illalla suuremmalla hartaudella kuin tavallisesti otti osaa iltahartaushetkeen laivassa.

Seuraavasta päivästä alkaen oli meillä, harvoja poikkeuksia lukuunottamatta, tasaisia pasaadi-tuulia aina Amerikan rannikolle asti. Se helpotti paljon työtä laivassa, ja Tomin ja minun koulunkäyntini edistyi nopeasti. Moni vahtivuoro vaihdettiin koulutuntiin. Varmasti en olisi enää tehnyt itseäni syypääksi sellaiseen virheeseen kuin ensimmäisenä päivänä Lontoosta lähtömme jälkeen. Niin kauan kun meitä oli vain neljä miestä laivassa, ei meillä ollut säännöllisiä vahtivuroja, mutta Lontoosta purjehdittuamme määräsi kapteeni säännöllisen vahtipalveluksen. En tietänyt vielä silloin, että ainoastaan yövahti jaetaan kahdeksaan lasiin, muut sitävastoin ainoastaan neljään, ja tulin siitä syystä antaneeksi Tomin hoitaa osan vahtivuoroani, jonka vuoksi kauan sen jälkeen aina vähä väliä sain kuulla, minkä arvoimen olin.

Olimme vielä noin neljäkymmentä penikulmaa Amerikan rannikolta, kun eräänä päivänä merivedessä oli tavallisuudesta poikkeava värivivahdus. Kun otin vettä huuhtoakseni tavallisuuden mukaan kannen, maistoin sitä. Tämä ei ollut valtameren vettä. Se oli tuskin suolapitoisem-

paa kuin vesi omilla kotirannoillamme, jota me kalastajat yleensä käytämme sekä ruuánvalmistamiseen että juomavetenä. Setä, jolle mainitsin huomiostani, sanoi että purjehdimme nyt juuri valtameren ja Amazon-veden rajalla ja että jo huomenna vesi olisi aivan suolatonta. Tämä jättiläisvirta, joka minuutissa vie mereen neljä miljoonaa kuutiometriä vettä, tuntuu jo kymmenkunta penikulmaa ennen, kuin rannikkoa voi nähdä.

Seuraavana päivänä saavuimme Paràn satama-kaupunkiin. Edessämme oli suunnaton virta, jota on sanottu Etelä-Amerikan Välimereksi ja joka sisältää neljännen osan kaikesta maapallomme suolattomasta vedestä. Ja kauan saimme kulkea tätä vettä, ennenkuin aloin käsittää, että se todellakin oli virta. Tällä kohdalla oli virta kuusi penikulmaa leveä, ja monta kertaa matkallamme sellaisissa virran kohdissa, joissa ei satanut olemaan saaria, ei kannelta voinut nähdä mitään maata. Purjehdimme mielestämme avoimella merellä.

Satamassa sattui sinne tullessamme olemaan eräs laiva valmiina purjehtimaan Englantiin. Bob, joka oli ottanut pestin vain Paràan asti, halusi nyt palata, nosti saatavansa ja oli vapaa laivasta. Kaiholla erosin hyväntahtoisesta ukosta, sillä vaikka hän välistä oli erittäin harvapuheinen, jopa jurokin, oli hän, ollessaan avomielisemmällä

tuulella, lyhentänyt monta ikävää yövahtivuoroani, niin että tuskin tiesi asiastakaan, ennenkuin vapauttava vahti jo pisti päänsä esiin kanssinaukosta. Neljäkymmentä vuotta oli hän kulkenut maailman kaikilla merillä ja aina silmät auki, joskin se kuva olosuhteista ja tapauksista, jonka nämä silmät loivat, toisinaan tuntui minusta jotenkin nurinkuriselta. Myöhemmin olen kuitenkin muutamiin asioihin nähden ollut tilaisuudessa oikaisemaan omaa käsitystäni ukon minulle esittämän kuvan mukaan.

Ukko uskoi nyt Tomille ja minulle aikomuksensa lähteä viimeisen kerran Atlantille. Hän saapuikin onnellisesti kotimaahansa, jossa hänellä aivan Thamesin varrella oli pieni mökki. Jos kotimatalla viivymme muutamia päiviä Lontoossa, en lyö laimin hänen ystävällistä kutsuansa käydä tervehtimässä häntä hänen kotonaan.

Kapteeni oli nyt pakotettu palkkaamaan toisen miehen Bobin sijaan. Jack, joka oli nuori, seikkailuhaluinen mies, lupasi seurata Amazonvirrallekin. Hänelle oli yhdentekevää purjehtiko hän suolattomalla tai suolaisella vedellä, kun vain kuukausipalkka oli hyvä ja ruoka mukiinmenevä.

Jo seuraavana päivänä onnistuimme saamaan kapteenin mieleisen miehen, samanlaisen vanhan merikarhun kuin vanha Bob.

Kuljeskellen satama-alueella satuimme kulkemaan jotenkin suuriäänisen seurueen ohi, joka oli

kokoontunut erään vanhanpuoleisen lörpöttelevän merimiehen ympärille. Ainoastaan merimiesten kuultiin täällä puhuvan eniten portugalinkieltä, mutta myöskin ranskaa puhuttiin jonkun verran. Melkein kaikki näyttivät myöskin ymmärtävän eräänlaista intiaanimurretta, nimeltään tupé, joka on etelä-amerikalajisten intiaaniensa esperantoa.

Puhuteltiinpa erästä vanhaa merimiestä millä kielellä tahansa, aina tuli vastaus samalla kielellä, jolla häntä oli puhuteltu. Kehuen väitti mies puhuvansa maailman kaikkia kieliä. Esko-setä tahtoi huvittaa meitä saattamalla kerskailijan pulaan. Tässä aikeessa astui hän esiin ja löi miestä olalle sanoen:

— Osaatko suomenkieltä myös?

— Enköhän tuota vielä vähäsen osaisi, tuli vastaukseksi, kun kerta kelpaan Härmän kirkonkirjoihin.

Nolatuksi tulikin nyt setä. Olimme kohdanneet maanmiehemme. Meille tuli kaikille hauska ilta, jonka lopussa uuden tuttavamme nimi, Simo, oli viety laivan kirjoihin. Hän otti konstaapelin pestin Manaos-kaupunkiin, sadanviidenkymmenen penikulman päähän, ja lupasi tarpeen tullen seurata kauemmaksikin.

Matkalla Paràsta Manaos'een, joka sijaitsee Rio Negrón suulla Amazonvirran alajuoksussa, ei ole paljon kertomista. Suuremman osan matkaa kuljimme purjehtien, mutta välistä oli kap-

teeni pakotettu turvautumaan koneeseen. Kun sattui pimeitä, tuulisia öitä, laskimme ankkurin ja kapteeni asetti kannelle tuulimoottorin, joka jauhoi sähköä akkumulaattoreihin. Moottori voitiin irroittaa kappaleiksi ja kantaa kannen alle, kun lähdimme purjehtimaan. Se oli melkein samannäköinen kuin nuo myllyt, joita vanhemmissa purjelaivoissa käytetään pumppuamaan. Se oli vain suurempi ja siinä oli monta siipeä. Navakalla tuulella lienee se saavuttanut kymmenkunta hevosvoimaa.

Tänä vuodenaikana vallitsevat Amazon-virralla pasaadituulet melkein yhtä säännöllisesti kuin valtamerellä. Purjehtiminen kävi siis enimmäkseen myötätuulella. Muutamat harvat myrskyt, jotka kuitenkin olivat yhtä lyhytaikaisia kuin rajujakin, häiritsivät kuitenkin jossakin määrin matkaa jokea ylöspäin.

Yksi ainoa omituinen tapaus, joka melkein muistutti seikkailua, sattui tällä aikaa. Ja vaikka tapauksella epäilemättä oli luonnollinen selityksensä, teki se minuun kuitenkin haihtumattoman vaikutuksen. Se tapahtui ensimmäisen oikean myrskyn aikana, joka meille sattui tällä joella.

Oli kaunis auringonpaisteinen aamupäivä. Kuumuus, joka tavallisesti vasta vähän päivällisen jälkeen tulee melkein sietämättömäksi, oli nyt jo aamupäivällä ollut erittäin painostava, ja Esko-

setä esitti, että ohjattaisiin laiva johonkin varjoisaan pieneeri kanavaan.

Aloimme jo virran keskeltä ohjata toista ranta kohti, kun yhdentoista aikana ilma muuttui äkkiä. Idästä, siis virran suusta, nousi nopeasti pilvi, joka muistutti merisumua, saavuttaen meidät jo lyhyen ajan kuluttua, tuoden mukanaan jotenkin vahvan tuulen. Heti kun pilvi tai sumu, miksi sitä sanoisi, saavutti meidät, laski lämpömittari muutamien minuuttien kuluessa kaksikymmentäviisi astetta. Vähän aikaa aikaisemmin oli se näyttänyt 35° ja nyt se näytti äkkiä 10° . Kymmenen astetta keskipäivällä näillä seuduilla on melkein tuntematonta ja tuntuu sietämättömän kylmältä.

Kapteeni tuli heti kannelle, tarkasteli lämpömittaria ja ilmapuntaria ja näytti levottomalta. Ei sanonut kuitenkaan mitään. Tuuli ylti pian melkeinpä myrskyksi, ja kun katsoin sivulle vasemmalle puolelle, näin lähempänä kuin puolen kaapelin mitan päässä erään vieraan laivan purjehtivan rinnallamme. Sillä oli sama suunta kuin meilläkin ja vaikka se oli puolta suurempi kuin meidän, ei se kuitenkaan näyttänyt voivan purjehtia ohitsemme. Vieras laiva nousi ja laski aalloilla samassa tahdissa kuin mekin — ja Amazonvirralla ovat aallot myrskyssä hirveän jyrkät. Ne näyttävät melkein samanlaisilta kuin valtameren aallot tuulen äkkiä kääntyttyä. Kun laiva

aaltojen harjalta syöksyi alas syvyyteen, pelkäsinkin monta kertaa, ettei se enää kohoaisi, vaan syöksyisi seuraavaan aaltoon, koskaan enää näyttäytymättä. Mutta onnellisesti suoriutui se kuitenkin kerran toisensa jälkeen.

Ihmettelimme juuri tätä Tomin kanssa, kun kuulin takanani sanat: „Minut saa tervata ja pistää höyhensäkkiin, ellei tuo ole itse Lentävä hollantilainen. Mikään muu laiva ei voisi kohota niiden sukelluksien jälkeen.”

Katsoin taakseni: siellä seisoi Simo hajasäärin ja näytti yhtä huolettomalta kuin muulloinkin. Luulin että Tom heti hyväksyisi Simon selityksen. Mutta minä erehdyin. Tom vastusti päinvastoin heti. Lentävästä hollantilaisesta oli hän lukenut niin monta kirjaa, että oli mahdoton erehtyä hänen laivastaan. Useimmiten näyttäytyy ikuisen purjehtimiseen tuomittu rikoksentekijä Hyväntoivon niemen seuduilla, mutta joskus myöskin valtamerellä ja ennustaa joko pahaä imaa tai jotain onnettomuutta. Sisämerissä ei sitä vielä koskaan ole nähty, vielä vähemmän millään virralla. Koskaan ei tuo rauhaton saa ohjata laivaansa suolattomaan veteen, vaan hänen täytyy miehistöineen aina särpiä vain valtameren suo-laista, inhoittavaa nestettä.

Siitä huolimatta pysyi Simo mielipiteissään. Hän oli kerran ennenkin nähnyt Lentävän ja samana päivänä oli yksi mies pudonnut prammi-

raalta ja hukkunut. Tämä tapahtui kyllä aivan lähellä Hyväntoivon nientä, ja kummituslaiva oli siinä tilaisuudessa, kuten meidän oma laivamme-kin, ollut rikattu kuin kuunariparkki. Mutta silläkin kertaa, kuten tänäänkin, oli kummituslaivan edellä kulkenut ilkeä, kylmä sumu, joka haisi ruumiilta, ja olihan hyvin tunnettu asia, että se aina muutti taklinkiaan sen laivan mukaan, jota se tahtoi rangaista. Mitä siihen asiaan tuli, että Hollantilainen sai purjehtia ainoastaan valtamerellä, pitäisi Tommin muistaa, että tämä paikka oli ainoastaan parikymmentä penikulmaa Atlantista ja nousuvesi, joka kaiketi tässä kuitenkin oli määräävänä, on Amazonvirralla selvästi huomattavissa vielä 700 kilometriä virran suusta. Vieressämme oleva laiva oli kummituslaiva, siitä ei voinut olla epäilystäkään. Mitä pitää tapahtuman, se tapahtuu.

Meidän vielä vaihtaessamme mielipiteitä vieraasta laivasta, oli kapteeni taas tullut kannelle ja tarkasteli sumukaukoputkella erittäin tarkasti omituista ilmiötä. Konstaapeli oli vihaisen näköinen. Kummituslaivaa ei saa katsella kaukoputkella. Sellaisesta seuraa onnettomuutta. Ja ikäänkuin vahvistaakseen vanhan miehen sanoja kaatui vapaapurjehtija samassa kumoon, meni kerran ympäri ja jatkoi purjehdustaan mastot ja purjeet alaspäin kääntyneinä. Ja vaikka se nyt kulki köli ilmassa, räiskyi joka aallolta kuohu kor-

kealle keulan yläpuolelle. Muutaman minuutin kuluttua kummittelu katosi. Se ikäänkuin haihtui ilmaan, myrsky lakkasi yht'äkkiä, niin kuin se oli alkanutkin, ja puolen tunnin kuluttua paistoi aurinko taas pilvettömältä taivaalta.

Kun kummituslaiva katosi, oli kapteeni pannut kaukoputkensa pois ja mennyt taas alas. Hänetä emme missään tapauksessa olisi uskaltaneet kysyä selitystä tähän tapaukseen, jollei hän itsestään sanonut mitään. Mutta jo samana iltana selitti kapteeni miehistölleen tuon tavattoman näyn. Kummituslaivan esiintyminen, kuten sen äkillinen kumoon menokin ja häviäminen, oli kaikki oman laivamme peilikuvaa ja riippui muutoksista ympäröivässä ilmakehässä, joita tavattoman kylmä sumu oli tuonut mukanaan. Ymmärsin, että kapteeni tiesi nämä asiat paremmin kuin me taitamattomat merimiehet. Olen täysin vakuutettu siitä, että hänen selityksensä oli oikea. Enkä kuitenkaan voi olla tuntematta pientä puistatusta, kun ajattelen ylösalaisin kääntyneen laivan purjehtimista. Niin elävänä on vieläkin mielikuvituksessani tuo kamala kuva.

Manaos'issa sai kapteeni akkumulaattorinsa taas ladatuksi. Tuoretta ruokaa hankittiin, ja muutaman päivän kuluttua jatkoimme jälleen matkaa länteenpäin pitkin Amazonvirran yläjuoksua. Tätä virran osaa sanotaan Solimöes'iksi. Myöskin Solimöes on suuri mahtava virta, mo-

nin kohdin ei voi nähdä toiselta rannalta toiselle. Kun lähtee Manaus'ista on virran leveys noin puoli penikulmaa. Merituuli, pasaadi, joka paraana kuivana vuodenaikana, loka- ja marraskuussa, on huomattavissa Amazonvirran alajuoksulla aina Rie Negroon asti, ei enää käy Solimõesillä. Amazonvirran alajuoksun ilmanala onkin pasaadituulen vaikutuksesta verrattain kuiva; monta kuukautta kuluu kuivana vuodenaikana satamatta. Solimões'illä on asianlaita toinen. Harvoin kestää selkeää ilmaa neljätoista päivää peräkkäin; ilma on liikkumattomampi ja hiottava. Mutta vaikka on kuin alituisessa höyrykylvyssä, on ilmasto kuitenkin terveellinen.

Metsät ovat täällä paljon tiheämpiä kuin alisen Amazonvirran alueella, mikä nähtävästi riippuu kosteammasta ilmanalasta. Äärettömän suuret puut ovat ikäänkuin toisiinsa sidottuina köynnös-kasveilla, jotka satoja metrejä pitkinä kiertävät puusta puuhun, muodostavat aivankuin läpitunke-mattoman pensaikon. Ilman oksakirvestä ei aarniometsässä voi liikkua tuskin missään, ellei tunne niitä harvoja intiaanipolkuja, jotka yhdistävät alkuasukasten asunnot toisiinsa. Mutta vettä pitkin voi kulkea kymmeniä penikulmia näkemättä yhtään polkua tai intiaanasuntoa. Tässä äärettömässä aarniometsässä ei ihminen merkitse mitään.

Maaperä oli kaikkialla samanlaista, joko sitkeää

lietesavea tai kasvimultaa, joka aina kahdenkymmenen, jopa kolmenkymmenenkin jalan vahvuudelta peittää saven, kuten virran rannoilla helposti voi huomata. Virta on nimittäin tässä maassa kaivanut itselleen syvän uoman, mikä uoma saateisena vuodenaikana monin kohdin leviää niin, että rantatörmä kaikkine äärettömine jättiläispuineen ukkosenkaltaisella jyrynällä syöksyy veteen, missä virta, joka nyt on noussut parikymmentä jalkaa ja laajalti tulvinut metsään, vie koko rydön mukanaan. Näitä yhteensotkeutuneita ryteikköjä, joissa usein on käärmeitä ja muita eläimiä, täytyy laivojen tarkasti välttää, sillä yhteensattumisesta voi usein olla turmiollisia seurauksia.

Ei ole siis mikään ihme, että sellaisessa ilmanalassa ja sellaisessa maaperässä sekä kasvi- että eläinmaailma ihmeellisesti kehittyy. Jo Atlantin läheisyydessä näyttää luonto erikoisen muotorikkaalta, mutta mitä kauemmaksi länteen tullaan, sitä rikkaammaksi käy luonto, sitä voimakkaamman ja vaihtelevamman muotoiseksi se tulee. Hedelmäpuiden hedelmät, jotka jo rannikolla ovat erinomaisen mehukkaita ja hyvänmakuisia, tulevat täällä vieläkin suuremmiksi ja mehukkaammiksi. Monissa puissa on täällä villinä aarniometsässä kasvaen mehukkaampia ja hienomakuisempia hedelmiä kuin kauempana idässäpäin puutarhoissa viljellyissä puissa. Ja toiset, jotka siellä

kukkivat ainoastaan kerran vuodessa, kukkivat ja hedelmöivät täällä vuoden ympäri.

Kaiken tämän kertoi minulle Esko-setä. Sillä itse en nähnyt näistä seuduista paljon muuta kuin mitä laivaan näkyi. Kapteeni ei välittänyt muusta kuin päästä nopeasti eteenpäin. Hän ei luonnollisesti voinut olla erikoisesti huvitettu seuduista, joissa hän jo niin monta kertaa oli matkustanut ja joilla ei enää millään tavoin voinut olla uutuu- den viehätystä hänelle. Toinen oli Tomin ja minun laitani. Olisin mielelläni halunnut oppia tuntemaan maata ja kansaa. Ja Tom oli taas aivan onneton, kun ei saanut soudella ihmeellisissä holvikattoisissa kanavissa. Kun purjehdimme rantojen läheisyydessä, saattoi usein nähdä niiden virtaan laskun ja ne näyttivät joka paikassa erittäin houkuttelevilta. Mutta kapteeni purjehti aina ohi. Maan hedelmiä oli meille kuitenkin runsaasti tarjolla, ja ne olivat erinomaisen herkullisia. Kapteeni osti melkein joka päivä tuoreita ja useita eri lajeja. Sellaisia oli aina kaupan vastaantulevissa veneissä.

Syrjäjoki Rio Negron suulta olimme nyt purjehtineet lähes 250 penikulmaa. Purjehdimme mepa minkäpuoleista rantaa pitkin hyvänsä, aina oli aarniometsä kuin korkea seinä vieressämme. Ainoastaan lukuisien lisäjokien kohdalla, joista moni näytti olevan yhtä suuri kuin päävirtakin, avautui laajempia näköaloja pohjoiseen ja ete-

lään. Silloin selitti kapteeni eräänä päivänä, että matkamme Solimöes'illä pian päättyisi ja että kääntyisimme jatkamaan matkaamme eräälle sen lisäjoelle.

Huokasin helpotuksesta. Matka tällä loppumattomalla virralla alkoi jo tuntua hirveän yksitoikkoiselta ja toivoin, että matka lisäjoella kuitenkin kerran loppuisi; joka tapauksessa pitäisi sen tuottaa jotain vaihtelua. Erittäinkin sateisina päivinä — ja sellaisia alkoi nyt sattua usein — tuntui virta autiolta, melkeinpä kamalalta. Eivät saaretkaaan, joita nyt oli sadottain, niin että monta kertaa ei tietänyt, kuinka piti ohjata, voineet enää poistaa lamauttavaa vaikutusta. Setäkin näytti olevan tyytyväinen, että jotakin vaihtelua oli odotettavissa, puhumattakaan Tomista, joka luuli olevansa varma siitä, että nyt käytäisiin kanavissakin.

Tähän asti olimme usein kulkeneet yölläkin, jos vain oli jotakuinkin kirkas kuvalo. Nyt määräsi kapteeni, että matkaa jatkettaisiin vain päivänvalossa ja aina pitkin pohjoista rantaa. Emme saaneet nyt enää, kuten tähän asti olimme tehneet, kulkea suorinta tietä niemien välitse, vaan meidän täytyi seurata virran mutkia. Kansivahdin tuli aina pitää tarkkaa vahtia, ja kun sattui lisäjoki, piti siitä heti ilmoittaa kapteenille. Se lisäjoki, jota kapteeni haki, tunnettaisiin maasta esiinpistävästä kalliosta.

Tunnusmerkki oli paras mitä voi ajatella. Aina siitä saakka kuin olimme tulleet Amazonvirralle ja sivuuttaneet niin sanotut Taffelvuoret, en ollut nähnyt yhtään mukulakiveä, vielä vähemmin mitään, mikä olisi ollut kallion näköistä. Alkuvuori oli näillä seuduilla nähtävästi monen sadan metrin syvyisen maakerroksen peittämänä.

Kapteeni näytti kuitenkin tietävän mitä sanoi. Sillä muutaman päivän kuluttua alkoi kuulua koskenkaltainen kohina, ja vielä samana päivänä saavuimme jotenkin suuren lisäjoen luo, jonka vesi syöksyi matalan vesiputouksen kautta päävirtaan. Putouksen korkeus oli noin joku kymmenkunta jalkaa, mutta vedenpaljous teki, että se kuitenkin vaikutti katselijaan mahtavasti. Joka tapauksessa oli se miellyttävä vaihtelu joen yksitoikkoisuudessa. Alkuvuoresta oli korkea ja kapea harjanne, kulkien joen suuntaan, tässä kohonnut melkein maanpinnalle ja estänyt lisäjoen kavamasta itselleen syvempää tietä päävirtaan.

Laiva laski ankkurinsa ja me menimme maihin. Kapteeni alkoi hyvin huolellisesti tutkia vuorta, joka tässä oli satakunta metriä näkyvissä, mutta kauempana taas hävisi maan alle. Tähän tutkimiseen kului monta tuntia. Kapteeni näytti olevan tyytymätön tulokseen. Sousimme nyt putouksen vastakkaiselle puolelle, jossa piti tapahtua samanlainen tutkimus. Kapteeni ja setä nousivat maalle, jättäen minut ja Tomin veneeseen.

Kuten sanottu, teki putous, vaikkakin se oli matala, ainakin tänä vielä jotenkin kuivana vuodenaikana mahtavan vaikutuksen. Varsinaisena sadekautena, joka oli pian tulossa ja kun Solimöes nousi korkealle, oli putous luultavasti enemmän kosken kuin vesiputouksen näköinen. Kallio, jonka yli vesi nyt viisikymmentä metriä leveänä syöksyi päävirtaan, oli tätä kohti äkkijyrkkä ja muodosti pari jalkaa sen nykyisen pinnan yläpuolelle pengermän, joka hyvin paljon houkutteli Tommin uteliaisuutta. Minustakin hupaisa piilopaikka kallion ja kohisevan vesiesiripun välissä oli houkutteleva, ja kun edessämme nyt oli odotus, joka luultavasti kestäisi monta tuntia ja vielä lisäksi polttavassa auringonpaisteessa, sousimme Tommin esityksestä paikalle. Veden liikkuminen aikaansai ilmanvedon, niin että ilma täällä tuntui huomattavasti viileämmältä.

Putoavan veden vauhti oli niin suuri, että kallionpengermä jäi jotenkin kuivaksi, mutta aivan pengermän reunan edessä kohisi vaahtoava vesi.

Olimme jo hetken istuneet viileässä odotuspai-kassamme, kun Tom väitti näkevänsä itse putouksen alla olevassa kallion seinässä jonkunlaisen kuvan. Hän tahtoi mennä katsomaan mikä se oli, mutta minusta näytti olevan liian uhkarohkeata mennä kyseenalaiseen paikkaan ja kielsin häntä sentähden lähtemästä veneestä. En saanut häneltä kuitenkaan mitään rauhaa, ennenkuin hän sai tyy-

dyttää uteliaisuuttaan. Tomhan oli hyvä uimari, ja jos vesi veisi hänet mukanaan, oli vene lähellä saatavissa. Tällä paikalla ei näkynyt ensinkään noita hirveitä alligaattoreita, jotka monin paikoin joukottain rumentavat virran rantoja. Kun sanon, että Amazonvirrassa, sekä alajokien yläjuoksussa, vilisee alligaattoreja kuten savisessa ojassa meillä Suomessa alkukesällä sammakonpoikasia, en luule liioittelevani.

Tom viipyi kauan sillä kohdalla pengermää, jonka yläpuolella minäkin huomasin muutamia kummannäköisiä syvennyksiä vuoren seinässä.

Palattuuan vaati hän kiihkeästi, että minäkin lähtisin tutkimaan kysymyksessä olevaa paikkaa. Minulla ei juuri ollut halua kiivetä sinne, sillä Tom oli jotenkin läpimärkä, enkä ollut ensinkään vakuutettu, että voisin suoriutua siitä niinkään hyvin kuin hän. Jos vesi tempaisi minut mukaansa — ja se tapahtuisi epäilemättä jos olisin vähänkin varomaton — oli edessäni pitkä sukellus. Kuitenkin voitti Tomin ivallinen ilme kaikki arveluni. Ja samalla pysyi hän niin kiihkeästi vaatimuksessaan, että katsoin olevani pakotettu uskaltamaan, käyköön sitten miten tahansa: ei minun sentään tarvinnut pelätä juuri hukkumista. Erittäin varovasti vetäydyin pitkin kallionseinää paikalle, jossa vesi, luultavasti jonkun kallion ylemmän reunan epätasaisuuden

vuoksi, syöksyi vähän kauemmaksi kuin muissa paikoissa, niin että siinä voi hyvin oleskella.

Edessäni oli — apinan kuva, jollakin teräaseella hakattuna syvälle kallionseinään.

Minun täytyy tunnustaa, että sitten kun Salakuljettajasaarten satamassa purjeet ensi kerran nostettiin, eivät ajatukseni olleet kertaakaan johduneet Tomin rahalöytöön, ja nyt muistutettiin minua siitä näin odottamatta tällä paikalla, maapallon toisella puolella. Sillä että kuvan oli hakannut kallioon sama mies, joka oli kaivertanut sen Tomin kahden taalarin rahaan, siitä ei voinut olla epäilystäkään. Niin samanlaisia olivat molemmat piirustukset, vaikka tämä kyllä oli kaksi jalkaa korkea. Sen hakkaaminen kallioon tällaisella paikalla oli varmasti vaatinut monen päivän työn, ellei työtä ollut tehnyt tottunut kiivenhakkaaja, varustettuna vasaralla ja taltalla.

Kun palasin Tomin luo, olivat kasvoni jotenkin pitkät. Tomkin katsoi minuun kysyvästi.

Olimme yksimieliset siitä, että tämä löytö piti ilmoittaa kapteenille, joka luultavasti vielä säilytti Tomin löytöä Karhunsaarelta. Mutta ei kumpikaan meistä ollut, siitä saakka kun tulimme laivaan, puhutellut kapteenia muuten kuin virkasioissa. Esitin sentakia, että Tom, joka oli meistä rohkeampi, ilmoittaisi kapteenille löytönsä.

Saimme vielä monta tuntia odottaa kapteenia ja setää. Vihdoinkin he tulivat, väsyneinä ja

nähtävästi tyytymättöminä työhönsä. Kun kapteeni astui veneeseen, sanoi hän, että tämä lisäjoki ei näyttänyt olevan oikea, vaan että meidän vielä piti jonkun aikaa jatkaa purjehdustamme päävirralla.

Nyt oli tilaisuus mielestäni sopiva, jonka vuoksi nyökkäsin Tomille, että hänen nyt pitäisi puhua löydöstään. Tom alkoi hyvin kaavamaisesti, aivan kuin laivassa.

— Herra kapteeni, saanko lausua muutaman sanan?

— Puhu vain, poikaseni, mutta tee se lyhyesti, olen väsynyt enkä tahdo kuulla mitään tarpeettomia valituksia.

— Herra kapteeni, tuohon kallionseinään alas-
syöksyvän veden alla on hakattuna aivan samanlainen apinan kuva kuin se, joka oli kaiverrettuna salakäytävästä Karhunsaaarelta löytämäni rahaan.

Kapteeni ponnahti pystyyn veneessä.

— Jos nyt valehtelet, poika, heitän sinut pää edellä koskeen. Mutta jos puhut totta, lasken sinulle kouraasi vielä tänään tuhat niin kirkasta punnan kappaletta, kuin milloinkaan on valettu Lontoon rahapajassa.

Kapteeni konttasi itse tarkastamaan Tomin löytämää kuvaa. Kun hän palasi, oli koko väsymys poissa. Saman päivän iltana laskettiin Tomin ihmettelevien silmien eteen tuhat kiiltävää kultakappaletta, jotka kapteeni kuitenkin lupasi Tomin pyynnöstä vielä säilyttää häntä varten.

VI.

Vielä samana iltana alettiin ankara työ. Kapteenin ohjeiden mukaan tasoitettiin virranranta kappaleen matkaa vesiputouksesta ja isovene pantiin veteen. Jo seuraavana päivänä keinui se rannalla putouksen yläpuolella. Päivällisen aikana olivat kaikki valmistukset tehtyt, laiva oli ankkurissa pienessä suojatussa poukamassa, viimeiset määräykset annetut Simolle ja Jackille, jotka jäisivät laivan vahdiksi, ja kapteeni, setä, Tom ja minä lähdimme näin Apinajokea ylöspäin.

Tom oli antanut joelle nimen Apinajoki, jonka nimen kapteeni ja Esko-setä hyväksyivät.

Meillä oli hyvä sivutuuli, joka aimo vauhtia kuljetti meitä ylös jokea. Ajattelin itsekseni, että varmaan ensi kerran pohjalainen verkkovene kynti näitä vesiä. Ja huvini purjehduksesta oli puolta suurempi kuin jos olisimme olleet pakotettuja tekemään tämän retken jossakin Amazonvirran kömpelössä montariossa. Ja jos myrsky meidät yllättäisi, tiesin että suoriutuisimme monta

kertaa paremmin omalla hyvin tuntemallamme veneellä kuin tuollaisella meille oudolla aluksella. Nyt vasta ymmärsin, miksi kapteeni, joka luonnollisesti entisiltä ajoilta tunsi näiden seutujen alukset, oli kuljettanut veneemme pitkän matkan Pohjanlahdelta Amazonvirralle. Olin nyt hänelle kiitollinen siitä, enkä ajatellut vähääkään niitä ankaria sanoja, joita kerran luultavasti saisin kuulla isäntärengiltä koko tästä matkasta. Joka tapauksessa oli minulla tässä asiassa hyvä omatunto: olin isäntärengin puolesta ilmoittanut vastalauseeni sen johdosta, että kapteeni otti veneen mukaan. Muutahan en ollut voinut tehdä.

Tässä tuulessa kuljimme ainakin 16, ehkä 18 kilometriä tunnissa. Joki oli lähes parin sadan metrin levyinen. Seutu ei ollut aarniometsää, vaan sellaista laajaa ruohokenttää, jolla maantieteessä on nimenä *pampas*. Tumma reuna edessämme osoitti kuitenkin, ettei metsä ollut kaukana, ja vielä saman päivän iltapäivänä saavuimme sen luo, jolloin tuulikin lakkasi ja me olimme pakotettuja tarttumaan „kuusipurjeisiin”. Jos meillä olisi ollut myötätuuli, olisi se luultavasti kuljettanut meitä vielä jonkun tunnin eteenpäin, mutta nyt se lakkasi niin äkkiä, kuin kynttilä puhalletaan sammuksiin.

Niinkauan kuin purjehdimme pitkin kentän reunaa, en nähnyt ainoatakaan jokeen juoksevaa

kanavaa. Mutta niin pian kuin olimme päässeet metsän kohdalle, alkoi sellaisia tuon tuostakin näkyä. Ne olivat kuin salaperäisiä metsäteitä ja ihmeellisellä tenhovoimallaan houkuttelivat ne mielikuvitusta. Tunsin selittämätöntä vetovoimaa lähteä tutkimaan niiden salaisuuksia. Jos olisin kulkenut täällä omin päin, en olisi voinut olla menemättä jo ensimmäiseen. Ja Tom pyysi lakkaamatta kapteenia poikkeamaan johonkin kanavaan. Kapteeni vain hymyili hänen innolleen ja rauhoitti häntä lupauksella, että yöksi poikkeaisimme johonkin kanavaan.

Täälläkin, soutuessamme nyt joen toisella rannalla, oli erinomaisen kaunista. Pilvenkorkuiset puut, jotka monenlaisilla köynnöskasveilla olivat ikäänkuin sidottuina kiinni toisiinsa, muodostivat läpitunkemattoman seinän meidän puolellemme. Moniväriset kukat, joista monet olivat uskomattoman suuria, koristivat sekä itse puita, että vielä enemmän köynnöskasveja. Ja näiden puiden lehdet sitten! Niiden vihreys oli niin kirkas, että katsellessani niitä aloin epäillä, olinko koskaan ennen nähnyt vihreää väriä. Koko metsän yläpuolelle kohosi siellä täällä yksinäisiä puita. Erittäinkin oli eräs puu, moratinja nimeltään, äärettömän korkea. Sen latvukset, jotka kohosivat korkealle muun metsän yläpuolelle, tekivät, kun niitä katseli suoraan joen poikki, erinomaisen mahtavan vaikutuksen. Melkein yhtä korkea

oli eräs toinen puu, jonka nimi oli assakei, ja jota intiaanit pitävät erittäin myrkyllisenä. Kun teräaseella leikkaa sen kuoreen, juoksee siitä maidonkaltaista nestettä, jonka sanotaan olevan niin myrkyllistä, että jos sitä vähänkin pääsee iholle, ilmaantuu parantumattomia haavoja. Intiaanit pelkäävät tätä puuta siinä määrin, että mielummin tekevät suuren mutkan kuin menevät sen ohi.

Eläinmaailma oli vieläkin kauniimpi ja jos mahdollista vaihtelevampikin kuin kasvikunta. Apinat, joista tuontuostakin joku joukko näyttäytyi, heittäytyivät puusta puuhun, muutamat kirkuen ja mylvien, toiset leikkien ja lörpötellen keskenään. Niillä oli kaikilla häntä, ja ne olivat pieniä verrattuina Afrikan apinoihin. Erittäinkin olivat niin sanotut hämähäkkiapinat todellakin hienoja elämiä. Niiden sirot jäsenet ovat ihmeellisen joustavia. Oravamme on kömpelö verrattuna näihin eläimiin, joille viidenkymmenen jalan hyppäys puusta toiseen näytti olevan vain leikkiä. Ja kuitenkin näytti toiselta puolen niiden esiintymisessä olevan jonkunlainen mieltäväisyyden leima. Jos löi kätensä yhteen, oli koko joukko muutamien sekuntien kuluttua kadonnut, ties miten kauas. Mutta jos kulki äänettömästi ohi, istui koko eläintarha rauhallisesti puissa, ahkerasti syöden pähkinöitä ja muita hedelmiä. Niiden ruokahalu näytti olevan yhtä suuri, kuin niiden notkeus oli kaiken ymmärryksen yläpuolella.

Moniväriset papukaijat vilkastuttivat myöskin puolestaan muuten kolkon aarniometsän suuremoisuutta. Nekin liikkuvat parvissa, kuten apinat, ja olivat melkein yhtä suuriäänisiä kuin nekin. Kolibitkin, jotka perhosten tavoin lensivät kukasta kukkaan, imien hunajaa ja hakien hyönteisiä, retkeilivät enimmäkseen parvittain. Mutta yksinäisiä lintujakin näkyi usein. Monet niistä vetivät huomiota puoleensa kauniilla ruumiin muodollaan ja koreilla väreillään. Muutamat harvat linnut lauloivat myös kauniisti. Erittäinkin kiintyi huomioni erääseen, jonka sävelet tuntuivat huilun tai torven ääniltä. Setä mainitsikin, että intiaanit sanoivat tätä lintua torvilinnuksi.

Viiden aikaan iltapäivällä ohjasi kapteeni, puhumatta sanaakaan, veneen erääseen pieneen kanaavaan, joka poikkesi oikealle metsäänpäin ja näytti tarjoavan vapaan pääsyn. Monissa pienemmissä kanavissa ei oltu voitu päästä eteenpäin muulla tavalla kuin kyyristymällä alas veneeseen ja vetämällä sitä eteenpäin köynnöskasveihin ja puiden alempiin oksiin tarttuen. Setä sanoi, että nämäkin kanavat usein voivat olla monen kilometrin pituisia ja että ne useimmiten veivät jollekin laguunille tai pienelle metsäjärvelle.

Se kanava sitävastoin, johon kapteeni nyt ohjasi veneemme, oli monen jalan korkeudelta vapaa

niinhyvin oksista kuin köynnöskasveistakin. Jollei aurinko olisi sieltä täältä latvojen välistä lähettänyt muutamia säteitä, olisi täällä vallinnut synkkä hämärä. Nyt näimme kuitenkin, sitten kun silmämme vähän olivat tottuneet niukkaan valoon, jotenkin hyvin.

Olimme siis nyt todellakin sellaisessa holvikattoisessa kanavassa, jota Tom oli niin kauan ikävöinyt, ja ikäänkuin täyttäkseen Tomin kiihkeimmän toivomuksen oli muuan banaanipuu laskenut rypäleensä niin alas, että Tom yhdellä ainoalla leikkauksella pudotti koko rypäleen veneeseen. Lähes kolmekymmentä melkein jalanpituista, kypsää banaania mötkähti veneen pohjaan, ja Tomin kasvat muuttuivat yhdeksi ainoaksi leveäksi hymyksi. Tosiaankin kuninkaallinen illallinen!

Sousimme pari kolme sataa metriä, jolloin tulimme vähän aukeammalle paikalle. Kanava leveni tässä pieneksi lahdeksi, ja puutkin vetäytyivät vähän kauemmaksi rannasta, jättäen sijaa hauskalle nurmikolle lahden rannalla. Tänne ohjasi kapteeni veneen, joka vedettiin vähän matkaa ylös maalle ja sidottiin vielä kokkanuoralla matalaan palmuun, joka ikäänkuin vain sitä varten kasvoi rannalla. Sido hevosesi hyvin, mutta veneesi vielä paremmin.

Kapteeni ei kuitenkaan aikonut tyytyä siihen ateriaan, jonka Tom jo oli hankkinut, vaan

ojensi minulle onkivehkeet ja käskei heittää ongen veteen veneen perästä, sitten kun olin kiinnittänyt koukkuun suolaisen silakan syötiksi. Vaikka en juuri uskonut onnistuvani sellaisessa paikassa kuin tämä, sitäkin vähemmin kuin ilma oli peilityyni, tein kuitenkin kuten oli käsketty. Ja koukku ei edes ehtinyt vaipua pohjaan — tässä oli vesi yli kahden jalan syvyinen —, ennenkuin jo nykäisi ja olin menettämäisilläni koko onkivehkeeni. — Tartu kiinni voimakkaasti, sanoi kapteeni, tässä ei käy laatuun ensinkään kursailla. Minuutin kulluttua sätkytteli veneen pohjalla suuren siian kokoinen ja näköinen kala. Minun piti juuri heittää onki veteen kerran vielä, kun kapteeni kielsi, sanoen että vasta suurukseksi otetaan toinen kala.

Luulin sattumalta kalan tarttuneen onkeeni niin pian, mutta kapteeni selitti, että nämä luonnon kaivamat kanavat ovat oikeita kalalampia, vaikka monet täällä esiintyvistä kalalajeista ovat pöydässä vain keskinkertaisia. Minun kalani sattui olemaan parempaa lajia, ja kapteeni sanoi, että se täydellisesti vastaa meidän parasta suomalaista rautua, johon arveluun minäkin yhdyin, sitten kun olimme ottaneet sen vartaasta.

En tiedä oliko kapteeni nyt ahmarituulellaan tai muustako syystä hän otti pyssyn käteensä ja lähti kulkemaan pitkin verrattain matalan lahden rantaa, tarkkaan tähystäen rannan lähellä olevaa vettä. Muutamien paikoin kasvoi vedessä harvaa,

mutta korkeakasvuista ruohoa, samannäköistä kuin meidän tavallinen järviruoko. Päästyään sellaiselle paikalle ojensi hän pyssyn ruohikkoon päin, tähtäsi tarkkaan ja ampui. Kohta laukauksen jälkeen nähtiin hänen juoksevan veteen ja heittävän rannalle melkein kahden jalan pituisen kilpikonnan. Se oli maannut aivan matalassa vedessä, ja kapteenin onnistui ampua niin tarkalleen, että pää erkani ruumiista. Kun koetin tyrkkiä irti ammuttua päätä lähemmäksi rantaa, varoitti kapteeni minua koskemasta siihen sormin, koska se vielä vallan hyvin voi purra sormeni poikki. Hän pisti sormenpaksuisen puunoksan avonaiseen kitaan sillä seurauksella, että oksa meni murskaksi. — Sinä iltana söin ensi kerran eläissäni kilpikonnanlihaa. Paistettuna selkäkilvessä maistui se erinomaiselta.

Sillä aikaa oli Esko-setä kaatanut puun leiritulta varten ja toi pari tanakkaa pölkyä leiripaikalle. Kiviä pölkyjen tueksi ei ollut, mutta setä toi mukanaan pari salkkoa, jotka hän löi maahan. Näiden väliin pantiin nyt pölkyt toistensa päälle, pari kiilaa väliin. En tahtonut sanoa mitään, mutta hymyilin kuitenkin itsekseni yritykselle tehdä leirituli kahdesta halkaisemattomasta, raa'asta lehtipuupölkystä. Tätä tarkoitusta vartenhan tavallisesti haetaan kuiva pihkainen puunrunko tai myöskin niin sanottu kelohonka ja siitäkin täytyy vähän veistää toisiinsa päin käännet-

tyjä sivuja, jos tahtoo saada tulen palamaan taiseisesti ilman erityistä hoitoa koko yön. Mutta kuinka suuri olikaan hämmästykseni, kun nuotio alkoi heti palaa sellaisella vauhdilla, että tuli aivan ruiskusi ulos tukkien välillä olevasta aukosta. Puu oli niin pihkainen, että se paloi melkein kuin tärpätillä täytetty sieni. Mutta toisenlaisesta puusta olevat tuet ja kiilat olivat aamulla vain pinnalta mustuneet, hyvin vähän tulen kärventämiä.

Melkein kohta kun olimme sytyttäneet nuotiomme, laski aurinko ja samassa oli pilkimusta yö. Pohjolan ihana iltarusko on näillä leveysasteilla tuntematon. Yön ja päivän erotus on kuin viivottimella vedetty. Moskiitteihin olimme jo tottuneet, sillä sekä Amazonvirralla että Solimões'illa oli näitä kiusanhenkiä runsaasti. Vain muutamat harvat seudut olivat vapaat niistä. Onneksi eivät ne kuitenkaan aikaansaa malariaa. Ehkä olivat oman maamme hyttyset jo tehneet meidät vastaanottamattomiksi. Joka tapauksessa voin koko ajan tässä maassa hyvin.

Hetken kuluttua näin jonkun eläimen lepattelevan leiritulen ympärillä. Se näytti melkein jättiläiskokoiselta yölepakolta. Tom asettui keppi kädessä vahtimaan ja hänen onnistui kepinlyönillä tappaa eläin.

Mitään niin hirveän rumaa kuin tuo otus en ole koskaan eläissäni nähnyt. Se oli todellakin manalan sanansaattaja ja sitä katsellessani kävi

väristys läpi ruumiini. Siivenpäiden välimatka oli ainakin kaksi jalkaa. Sen suuret nahkamaiset korvat, ihmeellinen, sarvimainen kohopaikka kuonossa, irvistävä suu ja mustat kiiltävät silmät muodostavat tosiaankin niin hirveän ruman kokonaisuuden kuin suinkin ajatella saattaa. Kun kapteeni katsottuaan eläintä sanoi, että Tom oli tappanut vampyyrin, luuli Tom tehneensä erinomaisen sankarityön. Jollei eläintä olisi tapettu, olisi se Tomin käsityksen mukaan yön kuluessa valinnut jonkun meistä uhrikseen ja imenyt veren hänen ruumiistaan. Vampyyri hakee nimitäin yön aikana nukkuvia ihmisiä ja elää imemällä heidän vertansa. Siivillään liehutellen tuottaa se uhrilleen niin suloisen viileyden, että tämä ei huomaa mitään, ennenkuin verityö on tehty. Niin tiesi Tom kertoa.

Mutta kapteeni sanoi, että jos milloinkaan mikään elävä olento on saanut viattomasti kärsiä onnettomasta ulkomuodostaan, niin on sitä varmasti tehnyt tämä vaaraton yölepakko, joka elättää itseään melkein yksinomaan hedelmillä ja hyönteisillä eikä ole koskaan edes yrittänytkään kajota ihmiseen. Tomin pitäisi lukea vähemmän rosvojuttuja ja enemmän luonnontieteellisiä kirjoja, niin ei hän olisi yhtä valmis kuuntelemaan ensimmäisen vanhan merikarhun pöyristyttäviä kertomuksia.

Mutta vaikka kapteeni nyt varoitti Tomia uskomasta kaikenlaisia rosvomaisia merimiesjut-

tuja, ei se kuitenkaan estänyt häntä itseään tänä samana iltana kertomasta merimiesjuttua, joka pani Tomin aivan päälleen ja kiihoitti minunkin mielikuvitustani siinä määrin, etten sinä yönä ensinkään tahtonut saada unen päästä kiinni.

VII.

Olen jo kertonut että siitä asti kuin Suomesta lähdettiin, en ollut ainoatakaan kertaa muistanut Tomin löytöä Roimasaarella, ennenkuin vesiputouksella löysimme samanlaisen kuvan kuin löydetyssä rahassa. Toisin oli Tomin itsensä laita. Hän ei ollut päiväksikään tapahtumaa unohtanut, olipa koko ajan ollut siitä vakuutettuna, että juuri hänen löytönsä tähden tämä matka tehtiinkin. Minulta oli hänen kuitenkin onnistunut omat ajatuksensa täysin salata. Hänellä oli monta kertaa ollut varsin vaikea olla kapteenilta kysymättä asiaa.

Mutta joka jotain hyvää odottaa, ei odota liian kauaa. Tänä iltana kapteeni omasta aloitteestaan otti asian puheeksi. Että hän jo aikoja sitten oli Esko-sedän kanssa siitä puhunut, uskon varmasti.

Illallisen jälkeen kun telta oli pystytetty, istuimme kaikki nuotiota paistattamaan. Omituista että vaikka ilmanlämpö on jo itsessään hiesyttävää, nuotion ääreen vetäytyy sittenkin jokainen.

Kapteeni ja Esko-setä sytyttivät piippunsa ja kapteeni alkoi kertoa:

— Käydessäni erityisistä syistä ensi kertaa tässä maassa — veljekset iskivät toisilleen silmää — tapasin Paràn satamassa eräässä merimieskapakassa niin sanotun metsäkapteenin. Nämä metsäkapteenit, capitães d omato, olivat silloin vielä olemassa jäännöksenä entisistä ajoista, nekeriorjuuden kukoistusajalta. Nyt ovat viimeisetkin heistä kuolleet. Niiden elinkeinona oli hyvin asetettuina miehistöineen ristiin rastiin kulkea halki Brasilian äärettömien aarniometsien etsimässä ja kiinniottamassa isänniltään karanneita nekeriorjia. Nämä joko annettiin lunastusta vastaan entisille omistajilleen takaisin tai myytiin kenelle vain, joka parhaimman hinnan tarjosi.

— Luonnollista on että tuommoiseen tehtävään antautuivat ainoastaan hurjat velikullat, jotka oleskeltuaan vuosia metsissä ja tultuaan sitten asuttuihin seutuihin takaisin, useimmiten kapaikoissa tuhlasivat ansionsa palatakseen koplansa kanssa niihin metsiin, jotka yksin he tunsivat. Monet näistä levottomista sieluista olivat jo monta kertaa kulkeneet Atlantilta Tyynenmeren rannikolle ja samaa tietä takaisin. Klopiaan, „komppaniaan”, kuului kaikenlaista roskavälkeä, mutta kapteenina toimi useimmiten joku mies, joka oli parempia päiviä nähnyt ja osasi parem-

mat tiedot saaneena pitää koplansa koossa ja kurissa.

— Tämmöinen oli myöskin se vanhus, jonka Parassa tapasin. Hän oli silloin jo parikymmentä vuotta sitten viran jättänyt ja eli nyt vanhuutensa päivinä „parempien päivien” niukoilla säästöillä.

— Tämä vanha seikkailija oli monivaihteisen elämänsä aikana paljon kokenut ja kertoi myös mielellään elämänsä vaiheista.

— Se kertomus, joka on nykyisen matkamme yhteydessä, ei ollut kuitenkaan metsäkapteenin omia kokemuksia, vaan oli hän sen nuoruudessaan kuullut isältään, joka oli hänkin ollut metsäkapteeni. Kertojani oli Brasiliassa syntynyt, lähetetty Espanjaan, jossa oli hyvän kasvatuksen saanut, mutta veren voima oli hänet vetänyt takaisin Brasiliaan ja isänsä virkaan.

— Isä oli aivan ensimmäisellä partioretkellään tutustunut erääseen merimieheen, joka oli vanhan maailman pohjolasta kotoisin, mutta joka oli maailman rantoja mutkiessaan harhailut näillekin seuduille. Tämä oli silloin kertonut aarniometsissä harhaillessaan joutuneensa maahan, jonka asujamilla oli orjina aivan omituista ihmisrotua. Nämä eivät olleet neekerejä eivätkä indiaaneja, vaan olentoja, jotka olivat näitä vielä alemmalla kannalla. Koko ruumiiltaan ne olivat karvaisia ja niillä oli hännät kuin apinoillakin, mutta vaikka lyhytkasvuista ja heikkoraajaista kansaa

olivat ne erinomaisen väkeviä ja työssään kestäviä. Jos näitä voisi tuottaa suurille istutuksille sokerimyllyjä vetämään, voisi siten epäilemättä ansaita roima-rahast. Heidän silloiset isäntänsä, eräs indiaanikansa, käyttivät heitä juuri myllyjensä vetämään, vaikka kertoja ei ollut voinut saada siitä oikeaa tolkkua, millä tavalla tuo työ tapahtui, orjat kun olivat häkkeihin suljetut myllyjen ollessa häkkien ulkopuolella. Mutta niin suurella voimalla myllyt pantiin pyörimään, että elleivät häkit olleet lujasti pönkätyt, kaatuivat ne liiallisesta voimaponnistuksesta kumoon. Kertoja sanoi yrittäneensä ostaa yhden parikunnan noita orjia, mutta kun heidän isäntänsä eivät olleet koskaan valkoihoisten ihmisten kanssa olleet kosketuksessa eivätkä tunteneet rahan arvoa, ei kauppa ollut onnistunut.

— Merimies ei aikonut kuitenkaan kokonaan heittää asiaa, joka hänen mielestään viisaasti hoidettuna voisi tehdä miehensä rikkaaksi, ja kun hän ei oikein tietänyt, missä osassa maata hän oli, oli hän kanootilla lähtenyt sitä jokea alas, jonka varrella tuo kansa asui, ja siten muutamana viikona päästä saapunut Solimôesvirralle. Joen suulla oli hän erääseen kallioon tuntomerkiksi itselleen hakannut tuommoisen orjan kuvan ja siitä jatkanut aina Manaon kaupunkiin, joka siihen aikaan oli pieni uudisasutus vain.

— Kertojani isälle oli merimies myös näyttä-

nyt nelikulmaiselle vaskilevyllä piirretyn virran kuvan, jonka avulla ei pitäisi olla vaikeata osata kysymyksessä olevaan maahan, sekä ehdottanut yhteistoimintaa, hän kun itse ei paljon ymmärtänyt, miten orjia on kohdeltava ja karkaamasta estettävä.

— Vanhan metsäkapteenin mielestä oli tuomoinen kauppayritys kuitenkin liian uskallettua, erittäinkin siihen katsoen, että maa oli niin kaukainen. Kauppayhtiöstä ei tullut mitään.

— Tuohon maahan, noita salaperäisiä orjia etsimään me nyt olemme matkalla, päätti kapteeni kertomuksensa.

— — —

Tom oli henkeään vetämättä kuunnellut kapteenin kertomuksen. Nyt hän ei voinut itseään enää pidättää.

— Mutta mitä kapteeni noilla orjilla tekee? Eikö orjakauppa ole jo kaikissa maissa kielletty?

Kapteeni ja Esko-setä purskahtivat sydämelliseen nauruun.

— Vai orjakauppiaksiko sinä nyt meidät uskot? Eikö ole salakuljettajan tai merirosvon virka sinusta enää kylläksi repäisevää?

Tomia näytti vähäsen hävettävän ja hän katseli kysyvästi kapteenia. Mutta kapteeni ei antanut mitään enempiä selitystä, vaan meni teltaan, jossa hän paneuduttuansa maata samassa tuokiossa nukkui.

Minua ja Tomia ei ollenkaan nukuttanut. Olikohan meillä ollut noita n. s. hermoja? Tuskin luultavaa, kun ei kapteenikaan näyttänyt tuntevan tuommoisia tarpeettomia elimiä. Jäimme siis istumaan vielä hetkeksi nuotion ääreen tyytyväisinä siitä, ettei Esko-setää myöskään vielä näyttänyt nukuttavan.

Sedältä tietysti ei jäänyt huomaamatta mikä poikia vaivasi, ja hyväntahtoisesti hän myöskin tyydytti uteliaisuuttamme.

Kapteenin sähkötutkistelut olivat yhteen aikaan suuressa määrin kohdistuneet sähköä tuottaviin eläimiin. Hänellä oli sinä vuonna suuret akvaariot, joissa pidettiin sähköankeriaita, sähkörauskuja ja vielä muitakin vedessäeläjiä. Mutta kaikki hänen yrityksensä käyttää niiden tuottamaa sähköä käytölliseen tarkoitukseen olivat jääneet onnistumatta. Sitävastoin arveli hän että jos löytyisi lämminverisiä sähköä tuottavia eläimiä, ei olisi ehkä mahdotonta käyttää sitä sähköä, minkä ruoka-aineksien palaminen heidän ruumiissaan tuottaa, ihmisen palvelukseen. Kapteeni väittää, että jos hevosen työkyky voisi esiintyä toimivana sähkön muodossa ja siten tulla välittömään käytäntöön, sen jokapäiväinen ruoka-annos tuottaisi ehkä kymmenen kertaa niin paljon työvoimaa kuin se nyt tuottaa. Ihmisen tai eläimen ruumiissa polttoainekset tuottavat monta vertaa enemmän energiaa kuin paraiten sovitel-

lussa moottorissa tai höyrykoneessa. Yksin se osa, joka irroittautuu sydämen toiminnassa, on — niin, en muista enää kuinka hirvittävän suuren kapteeni sanoi sen olevankaan. Mutta myös se osa, jota ruumis ei itse tarvitse, on sekin suuri kyllä.

Tämä kaikki oli meille Bessarabian kieltä, ja se missä yhteydessä se oli noitten hännällisten orjien kanssa, jotain vielä vaikeampaa. Tom, joka varsinkaan minun läsnäollessani ei juuri mielellään tahdo näyttää, ettei ole jotain ymmärtänyt, sanoi vain „vai sillikö tavalla”. Mutta minä, joka en tietämättömyyttäni häpeä, kysyin sedältä lähempää selitystä.

Sain täten tietää että tuon vanhan metsäkapteenin kertomuksessa oli yksi kohta vain, joka oli kapteenin mielenkiintoa herättänyt. Nuo kesyt apinat, jotka merimiehen mielikuvitus oli tehnyt hännälliseksi ihmisroduksi, olivat häkissä ollessaan vetäneet häkin ulkopuolella olevaa myllyä, ja häkki oli ollut pakko tämän työn aikana pönkitä, niin suurella voimalla oli vetäminen tapahtunut. Jos myllyn koneisto olisi ollut jollain tavalla häkkiin johdettu, merimies kai ei olisi puhunut noitten orjien työstä minäkään niin omituisena, mutta nyt oli sekä noitten heikkoraajaisen suuri voima että tapa, jolla työ toimitettiin, herättänyt hänessä ihmettelyä. Kapteeni oli ruvennut aavistamaan, että tässä on ehkä kysymys

jostain sähköä tai animaalimagnetismia tai jotain muuta salaperäistä voimaa tuottavasta maaeläimestä ja että tuo indiaanikansa oli keksinyt sen käyttämistavankin. Tuon eläimen löytäminen, jos semmoinen oli todella olemassa, oli matkamme tarkoitus.

— — —

Päävirralla kulkiessamme emme olleet enää viime päivinä tavanneet ainoatakaan ihmistä — liike näkyi tähän aikaan olevan näillä seuduilla varsin vähäinen —, mutta Apinavirralla tapasimme jo nyt ihmisen, kulkeaksemme sitten kuitenkin useita viikkoja ainoatakaan toista näkemättä.

Herätessämme aamulla istui näet nuotiomme ääressä nuori indiaani. Hän istui ääneti kyykyssä ja näytti odottavan, että kämpän miehet heräisivät. Harvoin näkee sopusuhtaisempaa miestä kuin vieraamme oli. Kookas ruumis, leveä rinta, kaunis kasvojenmuoto, kaikki teki saman vaikutuksen kuin kreikkalaisen voimistelijan kuvapatsas. Etelä-Amerikan indiaanit ovat yleensä reipasta, voimallista kansaa, mutta tämä nuori mies omisti aivan erityisessä määrässä nämä ominaisuudet. Hänen ulkonäkönsä oli todellakin kuninkaallinen.

Minulla oli hyvä aika katsella vierastamme, sillä hän istui hiljaa paikallaan, kunnes kapteeni heräsi, jonka hän hyvällä arvostelukyvyllä heti oli

huomannut leirin päälliköksi. Kapteenin herättyä astui vieras hänen eteensä ja, käyttäen tupi-kieltä, pyysi saada liittyä hänen seuraansa, jos hän aikoi matkustaa virtaa ylös. Hänet oli lapsena ryöstetty omasta heimostaan ja myyty „palvelijaksi” valkoihoisille. Nyt oli hän jo monta vuotta vapaana kiertänyt aarniometsiä etsien omaa heimoansa, eläen metsän hedelmistä ja puhallusputkensa tuottamasta saaliista. Hän oli, kuten melkein kaikki valkoihoisten kanssa tai heidän läheisyydessään elävän indiaanit, kristitty ja nimensä oli Joannes. Kotiseudustaan ei hän tietänyt mitään muuta kuin että ryöstäjät olivat kanootissaan vieneet hänet vesiputousta alas ja kun hän tässä oli ensi kerta tavannut todellisen vesiputouksen, toivoi hän seuraamalla tätä virtaa saapuvansa oman heimonsa asunnoille. — Mies osasi paitsi tupi-kieltä ja useita muitakin indiaanimurteita myöskin espanjankieltä, jota kaikki pitemmän ajan valkoihoisten palveluksessa olleet ovat oppineet.

Kapteeni oli tästä onnellisesta yhtymisestä hyvin tyytyväinen, minkä tähden pyydetty myöntymys heti annettiin. Jos matka halki metsän, jossa ei ollut tuulesta paljon toivoa, tulisi pitkäksi, oli yksi soutaja lisää hyvä asia. Mies toi muutamasta pensaasta „kanuunsa”, aivan pienen, sirotekoisen venosen, joka nostettiin veneeseemme, ja heti aamiaisen jälkeen jatkettiin matkaa.

Tämä päivä oli pilvinen ja jotenkin viileä, min-

kätähden pidettiin aivan lyhyt päivällislepo ja jatkettiin soutuja iltaan asti. Mutta seuraavana päivänä poikkesi kapteeni päivälliseksi erääseen jottenkin leveään kanavaan. Joannes silloin pyysi saada lähteä jotain lintua tai apinaa ampumaan päivälliseksi. Tämä myönnettiin samoin kuin Tommin ja minun pyyntöni saada seurata mukana. Tom otti haulikon, mutta minä luodikon toivossa, että löytäisimme jotain isompaa riistaa. Läksimme siis kanavan vartta eteenpäin.

Kauan emme tarvinneet kulkea, ennenkuin edessämme näkyi avonainen paikka. Lähemmäksi tullessamme huomasimme tullemme metsälammelle, laguunille, jonka meidän puoleinen ranta oli ruohoisa, kun vastaisella rannalla puut näyttivät kasvavan suoraan vedestä.

Juuri tullessamme laguunin rannalle viittasi Tom minulle, että rannassa makaa iso hylje. Asia tuntui minusta kovin mahdottomalta, mutta hiivin kuitenkin varovasti pensaitten välistä lähemmäksi. Pääsin hyvälle ampumavälille, kun samassa huomasin eläimen syövän sitä ruohoa, joka kasvoi vedessä. Ajoin 12-kaliiberin kuulan eläimen pään läpi.

Vaivalla saimme saaliimme vedetyksi rannalle, jossa avasimme sen ja veimme pari parasta palasta leirille. Eläin oli suuri kuin suurin halli ja minusta tuntui ikävältä surmata noin suuri eläin, kun emme kuitenkaan voineet käyttää muuta kuin

muutamia vähäisiä lihakappaleita vain. Setä sanoi että olin ampunut merilehmän ja lähetti Joanneksen venosellaan tuomaan lihasta pari kappaletta lisää.

Liha ei ollut huonoa. Minusta se maistui sianlihalta, mutta oli toki karkeampaa. Rasva sitävastoin, joka paksuina kerroksina täyttää välit laihain ruumiinosien välillä, on vaaleanvihertävää ja minusta vielä huonompaa kuin hylkeenrasva.

Takaisin tullessaan kertoi Joannes, että osa laguunin rantaa oli hiekkasärkän tapaista, ja että hän oli siinä huomannut useita kilpikonnia, jotka siellä näyttivät aurinkoa paistattavan. Kun leiripaikkamme oli varsin sopiva myös yöleiriksikin, määräsi kapteeni, että jäisimme tänne huomenna muksi ja lähtisimme kaikki päivällisen jälkeen laguunille kilpikonnia pyytämään. Läksimme siis toisen kerran laguunille.

Toisten poiketessa pitkin laguunin rantaa hietaiselle rantakohdalle päin, menin vielä kerta katsomaan kaadettua merilehmää. Huomasin nyt jonkun mustan eläimen liikkuvan tuon mahtavan ruhon vieressä ja minun onnistui hyvintähdätyllä kuulalla kaataa eläin. Se oli pikimusta jaguari, täälläpäin tiikeriksi sanottu. Olin onnistuneesta laukauksesta sanomattoman iloinen, sillä hartain toivomukseni Amerikkaan tultuamme oli ollut juuri jaguarin ampuminen. „Tiikeri” eli musta jaguari kuuluu olevan muutamain paikoin tätä

maata jopa yleisempikin kuin täplikäs ja on haa-voitettuna varsin vaarallinen vastustaja.

Päivä oli siis minulle ollut varsin onnellinen. Ampua samana päivänä merilehmä ja jaguari ei kuulu juuri jokapäiväisyyksiin. Kapteeni sanoi, että kokenutkin metsästäjä laskee semmoisen päivän onnistuneimpien joukkoon. Sillä niin paljon metsänriistaa kuin Etelä-Amerikan aarniometsissä asuukin, saa kuitenkin eränkävijä välistä kulkea monta päivääkin näkemättä niin paljon kuin yhtä ainoata apinaa tai lintua. Tämä riippuu aarniometsän eläinten salaperäisistä elintavoista sekä myös siitä, että monet niistä ollen seuraeläimiä elävät joukoissa, joten laajat alueet metsässä voivat olla kaikesta eläinelosta tyhjiä kun toisessa paikassa metsä vilisee eläimiä. Ja nuo aina lavertelevat apinat voivat, vaaraa aavistaen, olla niin hiljaisia, ettei kukaan arvaisi niiden läsnäoloa.

Tom oli hänkin päivänsä varsin tyytyväinen. Hän oli tosin rantapensaitten välissä ollut astua kalkkarokäärmeen päälle, mutta kalistimen kahiseva ääni oli ajoissa häntä varottanut ja hän oli tappanut vaarallisen matelijan pitkällä kepillä. Myös kilpikonnain pyytäminen oli ollut erinomaisen hauskaa tointa. Muuta ei tarvittu kuin noposat jalat. Kuta useampia ehti vääntää nurin, ennenkuin ne pääsivät veteen, sitä hauskeempaa. Ja Tom kertoi juosseensa nopeimmiten kaikista.

„Kaikilla” tarkoitti hän tietysti itseänsä, kapteenia ja setää. Sillä indiaanin kanssa ei käynyt kilpaileminen. Toista kymmentä elävää kilpikonaa tuotiin veneeseen, ja meillä oli hyvää ruokaa monen päivän tarpeeksi. Mitä mehukkaimpia hedelmiä, banaaneja, pomeransseja, luumuja, muutamia persikantapaisia hedelmiä ja monta muuta-kin lajia revimme, milloin mieli vain teki, suoraan puista alas. Mutta semmoisiakin paikkoja näkyi, jossa kasvoi yksinomaan pilvenkorkuisia metsäpuita, joitten hedelmät ja siemenet, jotka aivan peittivät maan pinnan, eivät olleet syötäviä. Muutamat niistä kuuluivat olevan vahingollisia, jopa suorastaan myrkyllisiäkin. Juuri tässä paikassa makasi maassa läjittäin palkohedelmiä, jotka olivat melkein metrin pituisia, mutta jotka eivät olleet syötäviä. Niitten tulipunaiset, suuren aisakellon muotoiset kukat olivat erinomaisen kauniita, mutta Joannes sanoi, että nekin olivat vahingollisia.

Kahtena seuraavana päivänä ei tapahtunut mitään mainittavaa. Mutta kolmantena päivänä ollessamme eräällä suvantopaikalla, oli tie meille nousta pystyyn. Pieni, musta pilvi nousi lännestä, ihan edessämme. Arvaamattoman nopeasti kasvoi siitä raskas lonka, jonka alin osa venymistään venyi kärjenmuotoiseksi ja pyörteentapaisesti kiertäen yhä enemmän lähestyi meitä. Ja ennenkuin se oli ehtinyt meidät saavuttaa, se ikäänkuin

pakahtui lähettäen virtaan huikaisevan salaman, jota seurasi hirvittävä jyrähdys. Koko paikka muuttui kohisevaksi vaahdoksi ja rajua vihuri kohotti parissa minuutissa aivan suunnattomia aaltoja. Metsät virran kummaltakin puolelta vastasivat kauhealla jyrynyllä. Meikäläinen metsä olisi luullakseni tuommoisesta äärettömästä painosta lakoutunut maata myöten, mutta aarniot, tuhansilla touveilla toisiinsa sidottuina, seisovat kuni kirkonmuuri. Katkenneita oksia vain jättiläispuitten latvoista sinkoili sakeasti maahan ja virtaan.

Olimme hyvin tukalassa asemassa. Pilvenputoaman tapainen kaatosade teki meistä kymmenessä sekunnissa todelliset nilviäiset. Aallot olivat ensin niin jyrkät ja lyhyet, että ne pakkasivat päästä veneeseen, ja kahdella meistä oli täysi työ ammentamisessa, kun muut airojen avulla pitivät venettä kokka tuulta vastaan.

Kauaa emme kuitenkaan tarvinneet aaltojen lyhyttä moittia, sillä jo muutaman minuutin perästä olivat ne veneemme mittaisia; vihurin ensimmäinen hyökkäys oli ohi ja muuttui säännölliseksi myrskyksi, jota vene hyvin kesti. Meidän puoleisella rannalla ei ollut mitään tuulensuojaa, mutta vastaisella rannalla näkyi useitten kanavien suut. Sinne oli noin kolmasosa kilometriä. Kapteenin käskystä pohjareivasimme kiireesti kokkapurjeen, nostimme sen isonmaston sijaan, ja kym-

menen minuuttia myöhemmin olimme hyvässä turvassa kauniissa, pienessä kanavassa, myrskyn raivotessa korkealla päittemme yllä.

Oli vasta päivällisaika. Mutta kun kaikki olimme jo likomärät eikä rajuilma vielä näyttänyt päättyvän, päätti kapteeni olla täällä yötä. Teltta pystytettiin siis ja sen suulla paloi kohta hyvä nuotio, jonka loisteessa kaikki pian olivat kuivia. Pyysin ja sain kapteenilta luvan mennä hetkeksi metsään etsiäkseni jotain ammuttavaa illalliseksi. Kukaan ei näyttänyt olevan halukas tulemaan mukaani, sillä Tom tahtoi seurata Joannesta kanavalle ahingoimaan jotain isompaa kalaa. Joanneksen kertomus miten tällainen kalanpyynti tapahtuu, oli näet saattanut hänet aivan haltioihinsa.

Otin siis pyssyni ja kassarani, jota ilman kaikki kulku Brasilian metsissä on turhaa, ja vaelsin tieheni.

Varsin omituiselta tuntuu tällainen vaellus aarniometsän salaperäisessä äänettömydessä myrskyn pauhatessa korkealla puitten latvoissa. Hiljaa vain liikuin eteenpäin pitäen koko ajan tarkoin silmällä näkyisikö mitään ammuttavaa. Näin linnun, jonka nokka oli kolme kertaa suurempi kuin koko muu osa päätä — sain sitten kuulla että sen nimi on tukaani —, mutta koska se samassa huomasi minut ja siirtyi ylemmäksi tiheikköön, en saanut sitä ammutuksi.

Nyt oli edessäni aukeampi paikka metsässä. Puut seisoivat enemmän ryhmittäin, ja toivoni löytää jotain metsänriistaa kasvoi. En tullut siis suuntaani niin tarkoin tarkastaneeksi, ja miten olikaan en tiennyt enää missä olin. Käännyin takaisin ja luulin kulkeneeni oikeaan suuntaan leiripaikkaa kohti, kun puolen tunnin jälkeen muutamasta yksinäisestä, omituisesti kasvaneesta puusta huomasi olevani samassa paikassa, jossa olin kerta ennenkin ollut.

Olin eksynyt, eksynyt aarniometsässä.

Eksyminen aarniometsässä on aina vaarallista, yksityisen henkilön eksyminen matkaseurueestaan pois melkein aina hengenvaarallinen asia. Missä on jokia ja puroja, voi kuitenkin niitten suunnasta saada osviittaa, mutta nuo tuhansin mutkin kiertelevät kanavat, joissa virtaa joko ei käy ollenkaan tai myös sinne tänne, riippuen kokonaan päävirran veden noususta tai laskusta, eivät anna eksyneelle vähääkään tukea. Jopa voi varomaton niitä soutuessakin niin eksyä, ettei osaa virralle takaisin. Mikä näissä äärettömissä erämaissa myös suuresti, ehkä kaikkein eniten vaeltajaa eksyttää, on maan laatu, joka näyttämättä minkäänlaisia ylempiä tai alempia paikkoja on kaikkialla litteätä kuin lautanen. Korkeimmat kummut ovat eräitten muurahaislajien keot.

Tätä asiaa en tässä nyt kuitenkaan ruvennut ajattelemaan. En ehtinyt siltä kannalta ruveta

tilaani ymmärtämään. Enempää kuin kolme, korkeintaan neljä kilometriä en ollut leiristä kulkenut, ja siellä oli neljä miestä, jotka varmaankaan eivät tulisi minua metsään jättämään, siitä olin vakuutettu. Ja aukeamman maan rajalle asti kas-sarini jäljet viittoivat kulkuani. Hädestä ei siis voinut olla kysymystäkään.

Kello oli neljä. Nyt vasta otin kompassin esille ja otin mielestäni varman kurssin. Mutta — joka ei ole tottunut metsässä kompassin mukaan liik-kumaan, hänen kulkunsa muodostuu jotenkin samantilaiseksi kuin käärmeen kulku kalliolla. Vielä monimutkaisemmaksi siis kuin ensikertalaisen kömpelöt yritykset kovalla ilmalla ohjata veneensä kompassin mukaan. Jos olisin ymmärtänyt pitää koko ajan kompassia kädessäni, ei olisi ehkä sent-tään juuri noin hullusti käynyt, mutta nyt kun kymmenen minuutin jälkeen taasen kurssiani tarkastin, löysin itseni marssimasta leiristä pois, kun luulin kulkevani leiriä kohti. Pari kertaa otin uuden kurssin ja marsin reippaasti päämaaliani kohti, mutta vasta kello puolikuuden aikana, kun huomasin etten ehtisi missään tapauksessa yöksi leiriin, rupesin hätäntymään. Merkkilaukaus to-vereille ei olisi vähääkään auttanut. Tuhansien metrien paksuinen seinä aarniometsää laskee tus-kin kanuunanlaukauksen lävitseen; pyssynlaukaus on kuin käsien taputtamista vain.

Mitään otusta en tulisi enää ampumaan, sen

tiesin. Puolustaakseni itseäni petoeläinten mahdollisia hyökkäyksiä vastaan, joita totta sanoen en ollut ennen pelännyt, pistin kuulapatruunat piippuihin. Rupesin etsimään sopivaa puuta, josta saisin sateensuojaa, jos alkaisi yöksi sataa, johon oireita taas rupesi näkymään, kun tuuli sitä vastoin oli jo suuresti lauhtunut. Tahdoin ehdottomasti valita itselleni yöpymispaikan vielä päivänvalolla, että pääsisin varmuuteen siitä, etten saisi käärmettä yötoveriksi. Näitäkään eläimiä en pelännyt päivän aikana, mutta nyt näytti outo risahduskin metsässä pelottavan. Kaikki vain tuskastutti. Olin hiestä, tuskanhiestä pelkään, likomärkänä.

Juuri kun olin löytänyt mieluisen puun ja rupesin oksia kokoilemaan toivossa saada niistä, märkiäkin vaikka olivat, pienen nuotion, näin jotain valkoista parin kolmen sadan metrin päässä edessäni. Se näytti minusta melkein teltantapaiselta. Mieleni rohkaistui ihmeellisen nopeasti, sillä luulin seutua kiertäessäni joutuneeni tietämättäni jollain tavalla leirin lähetyville. Huikkasin riemastuneena ja juoksin mitä kintuista lähti paikalle, sitä tyytyväisempänä kun samassa rankkasade taas alkoi. Kun ainoastaan ehkä viisikymmentä askelta erotti minut päämaalista, oli edessäni kanava. Olinko siis joutunut toiselle puolelle sitä kanavaa, jonka rannalle olimme leirytyneet?

Vastaisella rannalla ei näkynyt venettä eikä kuulut ääniä. Nuotio ehkä oli saanut sammua.

Oli jo melkein pilkkopimeä, mutta en tullut ajatelleeksikaan muuta, kuin että leiri oli edessäni. Ja kun parikymmentä askelta sivulla olin näkevinäni puunrungon kaatuneena portaantapaisesti kanavan yli, liiruhdin sinne ja olin kohta toisella puolella.

Esine, jonka olin teltaksemme otaksunut, oli huone. Se oli ollut valkoisella kalkintapaisella väriellä maalattu, ja vaikka tuuli ja ilma olivat aikoja sitten suurimman osan väristä poistaneet ja koko rakennus oli nyt vanha lääkkänä vain, hohti se kuitenkin etäämmältä katsottuna vielä valkoiselta. Huone oli puunrungoista koirankaulalle salvettu, ja katto oli peitetty paksulla palmunlehtikerroksella.

Ettei huoneessa oltu pitkiin aikoihin asuttu näkyi heti. Ehkä oli joku maailmanrantojen kiertäjä — niin miksipä ei juuri tuo merimies, josta kapteeni oli kertonut? — tähän paikkaan rakentanut itsellensä majan, asunut täällä kenties muutamia vuosia, jättäen poislähdettyään tai kuoltuaan huoneensa metsään ränstymään. Tuomoiset vanhat autioiksi jätetyt huoneet eivät ole tässä maassa, tuskinpa muuallakaan, hyvässä huurossa. Kansa luulee että entisen asujamen henki niissä vieläkin austaa. Eipä yksikään brasilialainen, vielä vähemmän indiaani, asettuisi vapaaeh-

toisesti yöksi tämmöiseen tyhjillään olevaan majaan.

Minun ei kannattanut kauaa tätä asiaa arvella. Ulkona pauhasi myrskyntapainen tuuli; kaatosade ja kaamea ukkonen, joka uudestaan oli alkanut, pakottivat suojaa etsimään vaikkapa kalmiston luuhuoneesta. Astuin siis avonaisesta oviaukosta sisälle.

Huone oli tyhjä. Muuta lattiaa ei ollut kuin kovaksi poljettu multa. Muutamilla kuivilla palmunlehdillä hinkkasin pyssyni kuivaksi ja öljysin. Tämä oli ilmanalan kosteuden tähden välttämätön, aina uudistettava suojeluskeino, jos mieli pitää ampuma-aseensa käyttökunnossa; eipä se ole missään ilmanalassa tarpeetonta. Väänsin ensin veden takistani pois, kasasin muutamia tuulen tänne tuomia kuivia palmunlehtiä nurkkaan ja asettauduin levolle. Kylmä ei ollut eikä ihan pimeäkään, sillä yhäti uudistuvat salamät valaisivat huonetta aavemaisella valollaan.

Minun ei ollut vilu. Kohtalaisen väsynyt olin myöskin. Kuitenkaan en voinut nukkua. Kohtaloni rupesi minua huolestuttamaan. Miten osaisin takaisin toverieni luokse? Ja ellen osaisi, tulisiko minusta tuommoinen eksyksissä kulkeva raukka, joka elää metsässä muutamia viikkoja, ehkä kuukausia, kuollakseen kuitenkin vihdoin nälkään ja puutteisiin. Minua rauhoitti kuitenkin jossain määrin ajatus, että käyttäisin huo-

menna kompassiani ymmärtäväisemmin, jolloin joka tapauksessa osaisin takaisin Apinavirrälle. En epäillyt sitä että toverini jättäisivät minut kohtalolleni.

Pimeänarka en tiedä koskaan olleeni. Tomin hirvittävimille kummitusjutuille olin aina nauranut. Mutta olin jotenkin outoon tilaan joutunut, ja ellen kyennyt mielikuvitustani täysin tässä tilaisuudessa ohjaamaan, älköön minua liian ankarasti tuomittako!

Tom oli juuri edellisenä iltana nuotiolla kertonut pöyristyttävän jutun jostain vanhasta skotlantilaisesta herraskartanosta, joka ei pysynyt kauaa kenenkään ostajan käsissä, syystä että siinä kummitteli aivan hirvittävästi. Satoja vuosia sitten oli silloinen linnanherra, joka oli ollut oikea ritari Siniparta, takonut rouvansa ketjuihin ja sulkenut kaukaiseen tornihuoneeseen, mihin viaton nainen oli kuollut. Nyt kulki hän joka yö linnan käytävissä ja suojissa laahaten kitiseviä ketjujaan mukanaan, toivoen että joku hänet niistä vapauttaisi, jolloin hän pääsisi rauhaan. Hänen lähestymisensä osottautui ensin kylmänä tuulenviimana, joka kulki huoneen läpi, sitten kuului syvää huohottavaa voihtinaa, ja vihdoinkin tuli onneton linnanrouva itse valkoiseen pukuun verhottuna kalisevia kahleitaan laahustaen.

Niin vähän kuin nykyinen olopaikkani muistuttikaan mieleen vanhaa hovia tai linnaa, en voi-

nut estää Tomin kertomusta, jolle leiritulen ääressä olin vain nauranut, pakkautumasta mieleeni. Mielikuvitukseni toimi äärimmilleen kiihtyneenä, kunnes vihdoin vaivuin levottomaan uneen.

En voi sanoa kuinka kauvan olin nukkunut, kun äkkinäinen huoneen läpi kulkeva kylmä viima minut herätti. Rajuilma ei ollut päättynyt. Siniset kalevantulet valaisivat vähän väliä huonetta, mutta ukkosta ei kuulunut enää. Tomin linnanrouva kuvastui uudestaan mielikuvitukseeni. Ja ikäänkuin tehdäkseen haavekuvani todellisuudeksi tunsin taasen tuon kylmän, huoneen läpi liikkuvan viiman.

Nousin istualle ja kiinnitin silmäni vastaiseen seinään. Kylmä hiki löi äkisti jäseneni kankeiksi. Hiukset nousivat pystyyn. Olin kuulevinani hiljaisia, salaperäisiä askeleita ja näin, avoimin silmin näin varsin selvästi vastaisen seinän komerossa valkoisiin verhotun päättömän olennon edessäni. Älä minua kovin pilkkaa, mutta näky oli kauhean todellinen. Olin ypöyksin aarniometsän vanhassa lääkkänässä. Ja kun samassa tuokiossa kahleitten kalina selvästi soi korvissani ja tuo päätön kummitus näytti käsivarret hajallaan astuvan komerostaan minua kohti, jouduin siitä niin kauhistuttavan pelon valtaan että hyppäsin vuoteeltani karatakseni samaa vauhtia huoneesta pois.

Onnekseni en kuitenkaan tätä tehnyt. Samassa

valtasi näet minut mahtava häpeän tunne. Miten kehtaisin ensi kerta Tomin kummitusjutuille ilveillä, jos luulin itse kummituksen nähneeni? Pyssy kädessä astuin tuota luultua kummitusta kohti. Metsäpeikkoihin en usko, niitä vastaan ei muka pyssy paljoakaan auta. Mutta jos kummitus ei ollutkaan kahleisiin taottu luuranko vaan elävä olento, oli minulla joka tapauksessa ase kädessä.

Mitä siis näin?

Edessäni oli paita, tavallinen hurstinen miehen paita.

Paita oli, keppi asetettuna hihain läpi, ripustettu paikalleen aivan kuin variksenpelätti herne-maahan. Mitähän Tom sanoisi, jos tietäisi että olin antanut variksen pelättimen pelottaa itseni puoleksi järjiltäni? Kyllä siitä saisin vielä Suomessakin kunniani kuulla.

Huoneessa oli, mitä en ollut illan hämärässä huomannut, kaksi vastapäätä toisiaan olevaa ovi-aukkoa. Se, josta olin huoneeseen tullut, oli ollut aivan avonainen, mutta toisen eteen oli ripustettu tuo paita, jota tuulahdus välistä pullistutti, että se todella kalevantulien hämärässä valossa teki hulmuavan valkoisen vaatetuksen vaikutelman.

Mutta kilisevät kahleet?

Samasta kepistä, joka oli hihain läpi pistetty, oli ripustettu ryntäille riippumaan nauha noita suuria lasihelmiä, joilla indiaanit mielellään it-

seään koristavat, ja jotka siitä syystä ovat käypänä kauppatavarana kaikkialla. Joka kerta kun sopiva tuulenpuuska paitaa pullistutti, pani se lasihelmet kilisemään.

Olin ainakin täksi yöksi perinpohjin parannettu kummitustaudistani. Nukuin ja heräsin vasta kun kirkas aurinko valaisi yömajani.

Sanoin että onneksi en karannut yön aikana huoneesta ulos. Kun herättyäni katselin oviaukosta ulos, täytti suuri kivi oven edessä melkein koko oviaukon. Katselin ihmeissäni tuon kiven omituisen pehmeitä, pyöreitä ulkopiirteitä, kun samassa kiven keskipaikalta nyrkinkokoinen, litteä pää pistihe esille ojentuen ovesta huoneeseen. Minulla oli yövartijana ollut mahdollottoman suuri kokoonkääriytynyt käärme.

Tiesin kuinka salamannopeita noitten suurten matelijoitten liikkeet voivat olla. En uskaltanut yrittää ryömiä toisesta ovesta huoneesta pois, kun siten ehkä olisin saattanut käärmeen hyökkäämään päälleni. — Pyssyni oli varustettu semmoisella liipasinlaitoksella, mikä yhteen aikaan katsottiin varsin edulliseksi. Kun viritti molemmat hanat ja veti vasenta liipasinta, laukesivat molemmat piiput. En ollut koskaan ennen tätä laitosta käyttänyt, kun pelkäsin siinä tapauksessa arvattavasti hirveää potkaisua. Mutta nyt kun näin tuon ilettävän eläimen vetävän päänsä hiljaa takaisin, vaihdoin kuulapatruunat haulipatruunoihin, täh-

täsin pistävien, mustain silmäin väliin ja ajoin molemmat panokset eläimen päähän.

En huomannut miltä potkaisu tuntui. Huone täyttyi ruudinsavulla, ja tuo kivi oven edessä poistui samassa. Tuntui ikäänkuin se olisi räjähtänyt ilmaan pudotakseen seuraavassa tuokiossa hirveällä jyskeellä takaisin maahan.

Hypähdin pyssy kädessä toisesta ovesta vapaaseen ilmaan. Siellä oli kaikki yhtä ainoata sekasotkua. Käärme kiemurteli rajusti sinne tänne pääsemättä kuitenkaan paikalta pois. Heitin tavallisen aidaksen paksuisen puun sen päälle. Puu tarttui kiemurain väliin ja nakshti poikki kuin oljenkorsi. Pitkään hetkeen en uskaltanut mennä lähemmäksi. Vasta kun rajut liikkeet vähitellen talttuivat, hakkasin kassaralla pään ruumiista irti.

Mielenliikutukset ensin yöllä ja nyt aamulla olivat seuranneet niin lähellä toisiansa, etten ollenkaan pitänyt outona Joanneksen ja muitten toverien ilmaantumisista sillalle, joka johti kanavan yli. Viittasin vain käärmeeseen, etteivät menisi liian lähelle.

Poissaoloni illalla oli saattanut koko leirille levottoman yön, ja heti auringon noustua oli minua lähdetty etsimään. Jälkien seuraaminen ei tehnyt indiaanille vähintäkään vaikeutta ja hän nauroi hyväntahtoisesti eiliselle levottomuudelleni siitä, osaisinko ikänä enää ihmisten ilmoille takai-

sin. Hän vakuutti että kulkemalla aina yhteen suuntaan — hänelle ei ollut mikään kompassi tätä varten tarpeen — joutuu aina joko isolle virralle tai jollekin sen sivujoelle. Tekee sitten itselleen kanuun ja soutaa myötävirtaa vaikka valtamerelle asti. Puhallusputkensa avulla elää mies aarniometsissä vaikka kymmenen vuotta. Ja ilman puhallusputkea ja kassaraa ei lähde järkimies metsään.

Selitin Joannekselle ettei minunkaan maassani lähdetä kirjatta kirkkoon eikä kirveettä metsään. Mutta puhallusputkea minulla ei ollut, ja jos minulla olisikin semmoinen ollut, en olisi siitä paljon hyötynyt. Sillä niin hyödyllinen kuin tämä ase onkin metsissä taitavan käyttäjän käsissä — hyödyllisempi epäilemättä kuin pyssy — taitamaton ei tee sillä mitään. Ilman Joanneksen apua olisivat siis arvatenkin luuni pian mädänneet metsässä.

Olin ampunut Sucuruju'n, niin nimittävät indiaanit anaconda eli suurta vesikäärmettä. Käärme ei ollut tosin suurimpia, se oli vain vähän yli 20 jalkaa — indiaanit väittävät, että suurimmat tulevat kahta vertaa pitemmiksi, — mutta se oli sinänsäkin varsin vaarallinen vastustaja.

Anaconda ei ole myrkkykäärme. Tästä huolimatta pelkäävät sitä indiaanit enemmän kuin mitään myrkkykäärmettä. Sen paha tapa ryöstää vasikoita, siipikarjaa y. m. pienempiä koti-

eläimiä tekee sen myöskin suuresti vihatuksi. Ja kaikkialla Amazon-alueella on se aivan yleinen. Myöskin sen ulkonäkö on erittäin vastenmielinen, pää- ja pyrstöpuoli kun ovat kapeat, keskiruumiin ollen läpimitalta lähes pari jalkaa. Ihminen sen kiemuroissa on pian mäsänä. Onneksi tuo ilkiö etsii saalistaan paraasta päästä vedestä, jossa se oleskelee ehkä yhtä paljon kuin maallakin.

Kapteeni ja Esko-setä olivat nähneet monta tapettua anacondaa, ja minun Tomin kanssa katsellessa käärmeen kiemurtelemista, kiinnittivät he huomionsa kokonaan tuohon lääkkänään, jossa olin yöni viettänyt. Setä tarkasteli erityisen tarkoin itse salvutapaa ja muistutti hetken huoneen nurkkia tarkastettuansa, ettei ole kirveenjälki valkoisen ihmisen tekemä.

Joannes meni suorastaan rakennukseen sisälle, tullen vähän hetken jälkeen ihmettelevän näköisenä sieltä takaisin. Hänkin todensi että huone oli indiaanein rakentama. Hän oli kuulut tämäntapaisista huoneista kerrottavan, mutta ei ollut koskaan uskonut niitten todelliseen olemassaoloon. Vaikka rakennus oli jo pahoin ryttyyn ränsistynyt, ei se arvatenkaan ollut aivan monen vuosikymmenen vanha. Kosteaa ilmanala tekee puisessa rakennuksessa nopeasti tehtävänsä. — Huone oli, sanoi Joannes, epäilemättä indiaanien lylypaikka metsässä, heidän pyhäkkönsä.

Etelä-Amerikan indiaanein uskonnosta tiede-

tään hyvin vähän. Uusimmankaan ajan tutkistellut eivät ole voineet paljon tätä asiaa valaista. Muutamat tutkijat, joista toiset valitettavasti ovat antautuneet asiaan valmiit ajatukset päässään, ovat tulleet siihen johtopäätökseen, ettei näillä heimoilla ole minkäänlaisia uskonnollisia käsitteitä, korkeintaan jotain velhojen ja poppamiesten pelkoa. Toiset näitten seutujen olojen tuntijat taas arvelevat, että olisi pakko elää vuosikymmeniä heidän elämäänsä saadakseen siihen määrään heidän luottamustaan, että he näitä syvimpiä salaisuuksiaan vieraalle ilmoittaisivat. Melkein kaikki luonnonkansat pelkäävät, että joka salaisia tietojaan toiselle jakaa, hän on samassa nämä tietonsa tehottomiksi tehnyt. Se vain lienee jotenkin varma, ettei näillä indiaaneilla ole uhria tai muita todellisia jumalanpalvelusmuotoja ollut.

Joannes, joka oli jo aivan nuorena joutunut valkoihoisten käsiin, tullut kastetuksi ja ruvennut pitämään kirkkojuhlia — kirkkojuhlain pitäminen on kastetuille indiaaneille pääasiana —, oli kuullut kerrottavan, että muutamat pakanalliset indiaanit, saatuaan tietoja valkoihoisten uskonnollisista menoista, olisivat itselleenkin rakentaneet pyhäköitä kaukaisiin syrjäpaikkoihin ja ruvenneet niissä salaperäisille haltijoille lahjoja kantamaan.

Tätä paikkaa oli ehkä ikivanhoista ajoista pidetty lyllypaikkana ja nykyajan kansa oli siksi ra-

kentanut tänne itselleen uudenaikaisen pyhäkön. Huoneessa löytyi, mitä en yöllä voinut nähdä, monta muutakin indiaaneille arvokasta esinettä kuin tuo paita helmivöineen. Seinillä riippui nuolikimppuja, useita helminauhoja, veitsiä y. m.

Mutta Joannes oli huoneessa nähnyt jotain, joka oli hänelle paljon suuremman arvoista kuin tämä kaikki, jotain joka muistutti mieleen hänen omaa heimoaan. Sen oven yläpuolelle, josta olin illalla astunut huoneeseen sisälle, oli maalattu — apinankuva. Tämä oli jo kolmas kerta kun kohetasimme samanlaisen apinankuvan.

Nyt Joannes juhlallisen näköisenä avasi paitansa rintamuksen. Hänen rinnassaan oli tatuoituna aivan samannäköinen apinankuva. Kuva, joka oli aikanaan pojan rintaan tatuoitu, esiintyi nyt täysikasvaneen rinnassa epätasaisena, mutta sen yhdennäköisyys maalatun apinankuvan kanssa oli ilmeinen.

Kapteeni otti nyt povitaskustaan oman piirroksensa, oikeammin sanottuna Tomin piirroksen, ja näytti sen indiaanille sanoen, että meillä pitäisi hänen laskujensa mukaan olla vielä kolmen viikon matka siihen maahan, missä apina-indiaanit asuvat. Samalla hän myös kertoi, minkätähden hän aikoi heidän maassaan käydä. Kaikki tämä herätti Joanneksen suurta mielenkiintoa. Silminnähtävästi rupesi hän pitämään itseänsä paremmin ystävänämme kuin tilapäisenä matkatoverina vain.

En tahdo lukijaa vaivata seuraavien viikkojen tapahtumilla. Enkä osaakaan kuvata kuinka äärettömän viehättävä joka uusi päivä oli. Kapteeni ei näkynyt pitävän nyt enää kiirettä, kun kerta tiesi olevansa oikealla tiellä. Ehdimme sekä kalastaa että metsästää kylliksemme. Myös saimme kylliksemme ihailla noita ihania luonnonkanavia, joita oli metsässä kaikkialla ja joita ilman metsä olisikin ollut kovin yksitoikkoista ja ennen kaikkea vaikeakulkuista. Tom tiesi jo hyvin aterioita varten valita makuisimmat hedelmät, joita tässä seudussa oli riittävästi vaikkapa tuhatmiehiselle matkaseurueelle. Ammuin vielä toisenkin jaguarin, ja Tomin onnistui ampua tapiiri, eläin, joka on melkein suuren sian näköinen, kärsän ollessa kuitenkin naurettavan pitkän.

Milloin purjehtien milloin soudettuna saapui kälviäläinen isovene matkustajineen vihdoin pitkälähkään avonaiseen laaksoon, jonka viljaville rinteille hyvinvoipa indiaanikylä levitti pitkiä majarivejään.

Merkkejä ihmisen läsnäolosta oli jo parin päivän aikana näkynyt. Yhtäkkiä kylän näkeminen, kun se tapahtui, tuli jotenkin arvaamattamme.

VIII.

Jotenkin suurella varmuudella taisimme arvata että edessämme oleva indiaaniasutus oli matkamme päämaali. Aurinko olisi laskeva tunnin jälkeen, ja kapteeni ei tahtonut tulla yöksi kylään. Ohjasimme siis veneemme pieneen virran poukkaan, johon jäimme yöksi.

Päivännousu toi mukanaan aika navakan tuulen. Nostimme purjeet, ja kymmenen minuuttia myöhemmin laskimme vaahtopilven verhoamina kylän valkamaan. Kapteenin komentosanasta laskeutuivat purjeet kuin itsestään, ja minuuttia myöhemmin kellui kälviäläinen parinkymmenen indiaanikanootin vieressä.

Enpä usko että tulomme kylään olisi voinut tapahtua komeammalla tavalla kuin se nyt tapahtui. Enkä tiedäkään uhkeampaa näköä kuin ison veneen tulo vinhaa vauhtia satamaan — edellytettynä tietysti että ohjaaja ja miehistö ymmärtävät asiansa. Näyttäähän sekin komealta kun pari reipasta poikaa täyttä ravia ja uljas ori val-

jaksissa ajavat porraspäähän, mutta, — jos ajaja ei osaa ohjaksia hoitaa, muuttuu tuokin näköäkisti irvikuvaksensa. Meidän tuloamme kylään ei häirinnyt pieninkään vahinko.

Tullessamme satamaan oli kylän väki juuri kokoontunut rannalle lähteäkseen päivän eri toimiin, naiset yksinkertaisilla viljelyskaluillaan varustettuina, miehet jousilla ja keihäillä. Puhallusputki, Etelä-Amerikan indiaanin tärkein metsästysase, näytti olevan näille ihmisille tuntematon. Ymmärsin myöhemmin syyn. He eivät osanneet valmistaa sitä myrkkyyä, jolla noitten keveitten nuolien kärjet ovat sivellettävät ja jonka vastamyrkky on vain suolajyvä haavaan pistettynä.

Ilman tätä on puhallusputki samanarvoinen kuin pojan lasiputki, jolla hän pihlajanmarjaraakiloita ampuu toverinsa niskaan. Joanneksen pitkä ase näytti asujamissa herättävän enemmän ihmetelyä kuin meidän pyssymme. Vielä samana päivänä pääsivät kuitenkin pyssymmekin oikeuteensa.

Tämän kylän asujamet eivät näyttäneet mitenkään eroavan useimmista muistakin indiaaniheimosta. Heimon tunnusmerkki oli kuten voi aavistaakin apinankuva, joka oli jokaisen miehen rintaan tatueerattu. Naisten ruumiita ei mikään tatueeraus rumentanut. Kaikki olivat soreakasvuista väkeä.

Etelä-Amerikan indiaanien eniten silmiinpistävä henkinen ominaisuus on se stoalainen kylmäverisyys, jopa välinpitämättömyys, jota hän kaikissa elämän kohtaloissa osoittaa. Monessa yksilössä tuo välinpitämättömyys näyttäytyy haluttomuutena, joka on suorastaan tympäisevää. Jos tapahtuu vaikka kuinkakin outoja tapahtumia, jos hän näkee vaikka mitenkin oudostuttavia uusia esineitä, koskaan ei hän kysy niistä mitään. Ja jos kysyt häneltä, tietääkö hän miksi vesi juoksee virtaa alas tai minkätähden aallot nousevat tuullessa korkeiksi, vastaa hän haluttoman näköisenä „en tiedä” tai „en ole kuullut”. Mutta kysyä sinulta selitystä, ei, se ei juolahda hänen mieleensä, siihen puuttuu häneltä tarvittava tiedonhalu.

Luulin ensin että tuo indiaanien yleinen haluttomuus hankkia tietoja riippui siitä, että heitä ehkä hävetti uteliailta näyttäminen. Niinhän Cooper kuvaa Pohjois-Amerikan indiaaneja. Mutta pian tulin huomanneeksi, että tuo ei ollut siihen syynä, vaan he olivat todella näin välinpitämättömiä kaikesta. Ja kuitenkin taisivat nuo samat ihmiset olla ahkeria jopa tarmokkaitakin viljelysmiehiä kentällä ja banaani- tai kaakaoistutuksessa.

Onneksi eivät kaikki indiaanit tässä maassa ole näin veltostuneita. Joannes, joka tosin oli melkein ikänsä elänyt valkoihoisten luona, oli siitä loistava esimerkki. Mutta myöskin tässä kylässä

oli useita lahjakkaita miehiä. Yksikään ei kuitenkaan näyttänyt mitään yllätyksen tai edes oudoksumisenkaan merkkiä arvaamattomasta tulostamme. Ja kuitenkin ei yksikään heistä ollut ennen valkoihoista ihmistä nähnyt. Jos merimies oli toista sataa vuotta sitten täällä kulkenut, ei nykyinen polvi ainakaan siitä mitään näyttänyt tietävän.

Että nämä ihmiset olivat kaikin puolin rauhallista väkeä, näkyi heti. Melkein kaikki tämän maan maata ja hedelmäpuita viljelevät indiaanit ovat rauhallisia ja elävät hyvässä sovussa valkoihoisten kanssa. Toisin on kuljeskelevien heimojen laita. Ne ovat sotaisia, ja on vaarallista joutua niitten kanssa tekemisiin. Useasti ne ryöstävät lapsia vakinaisesti asuvilta heimolaisiltaan. Monet valkoihoisten perheitten indiaanipalvelijat ovat näitä ryöstetyitä lapsia, joita indiaanit ovat heille „hankkineet”. Täten oli myöskin Joannes joutunut valkoihoisten käsiin.

On jotenkin luonnollista että indiaanitoverimme suuremmalla mielenkiinnolla kuin kukaan meistä katseli heimolaisiaan. Mutta vasta hänen avattuaan paitansa rintamuksen ja ympärillä seisoville näytettyään merkin rinnassaan, ilmestyi muutamien kasvoihin harrastuksen merkki. Muutama keski-ikäinen nainen astui esiin, tarkasteli tarkoin tatueerausta ja osoitti sormellaan hänen vasenta hartiaansa. Joannes ymmärsi tarkoi-

tuksen, veti paidan päältä ja paljasti ison maksankarvaisen luoman.

Nyt ei naisen riemastus enää pysynyt salassa. Hän hypähti ilosta, tarttui takaisin tulleen poikansa käteen ja veti hänet viereiselle teltalle, josta samassa astui ulos heimon päällikkö, korkeavartaloinen, arvokkaan näköinen mies.

Vanhempien ja pojan yhtymys teki omituisen vaikutuksen. Poika osoitti ihastuksensa valkoihoisten tavalla, mikä näytti saattavan vanhemmat, ja erittäinkin isän, hämilleen. Mutta että ihastus oli molemmin puolin vilpittönnä, näkyi selvästi kyllä. Myöskin Tom tuli niin iloiseksi, että hän astui esille pudistamaan päällikön kättä, mikä antoi aiheita yleiseen ja kauan kestäväseen käsien pudistukseen. Indiaanit näkyivät heti käsittävän, että tämä oli meikäläisten tervehdystapa.

Hirvittävä kirkuna virran rannalta keskeytti äkisti tervehtimistoimen; kaikki kiiruhtivat rannalle. Alligaattori oli siepannut kitaansa pojan, joka toisten poikain kanssa leikkiessä oli uskaltanut liian lähelle rantaa. Onneksi oli neuvokas, vähän isompi poika lyömällä eläintä karttulla silmään onnistunut pelastamaan toverinsa. Mutta haava onnettoman pojan sääressä oli hirvittävä, ja kamalasti kaikui hänen huutonsa.

Olimme oudoksuneet sitä ettemme olleet useaan päivään nähneet ainoatakaan alligaattoria. Tässä niitä näkyi sen sijaan vilisevän. Kylä oli perus-

tettu paikkaan, missä virta levisi lampareeksi, ja tämä näytti houkutelleen kaikki seudun alligaattorit sinne. Niitä oli ainakin parikymmentä ja olivat vähitellen käyneet semmoiseksi vitsaukseksi asujamille, että oli jo ollut kysymyksessä viljelysten jättäminen ja muuttaminen paikkakunnalta pois. Siitä ei ollut kuitenkaan vielä totta tullut, sillä indiaanikin rakastaa synnyinkyläänsä ja isiensä vanhoja viljelysmaita.

Alligaattori eli kaimaani, uuden maailman krokodiili, ei tule juuri niin suureksi kuin Afrikan ja Indian krokodiili. Mutta on vain tämäkin ilettävä matelija, missä se suuremmassa määrässä esiintyy, vaarallinen vastustaja sekä ihmisille että eläimille. Alligaattori on samalla kertaa uskottoman hävytön ja pelkuri raukka. Kun se tietää itsensä huomatuksi, uskaltaa se vain harvoin hyökätä ihmisen kimppuun, mutta pienikin varomattomuus voi viedä uhrin sen kitaan. Vaikka tuskin kuusikymmentä metriä rannalta hieta-penkereellä, joka kohosi muutaman jalan veden pinnasta, makasi useita alligaattoreja, kylpivät indiaanit vapaasti rannan läheisyydessä. Mutta jos yksikään eläimistä rupesi liikahtamaan veteen päin, oli samassa koko kylpevä joukko vedestä pois. Kaikki nauroivat ja kirkuivat, mutta alligaattorit saattoivat tuntia myöhemmin uudistaa saman näytelmän.

Pahoin haavoitetun pojan surkea valitus näytti

huutavan koston. Vihollinen oli jo ryöminyt hiekkapenkereelle, missä se kolmen toverinsa kanssa paistattihe nousevan auringon säteissä. Naiset seisoivat rannalla, missä he nyrkkiä puiden kiroisivat vihollisiaan. Mutta kun kaimaanin tappaminen keihäällä useasti onnistuu vasta monta päivää jatkettun takaa-ajon jälkeen ja yhtä usein epäonnistuu, eivät miehet näyttäneet katsovan hyväksi sekaantua asiaan.

Toisin oli Tomin ja minun laita. Rosvon yritys kuohutti mieltämme, ja pyysimme kapteenilta saada ampuu noita ilettäviä vieraita penkereellä. Kapteeni antoi luvan, yhtyen Esko-sedän kanssa itse toimeen. Myöskin hänen ja Esko-sedän pysyt olivat suureikäisiä tussareita samaa mallia kuin meidänkin. Nämä pysyt karkaistuine pyörokuulineen ovat erinomaisia näitä kova-ampuisia eläimiä vastaan. Useasti vaikka kuula ei osukaan ihan silmäkoloon, menee se pääpanssarin läpi ja tuottaa nopeasti kuoleman.

Aivan rannan vieressä oli ylösalaisin käännetty kanuu. Se antoi hyvän tuen pyssynpiipuille. Kun nuo ihmisryövärit eivät näyttäneet vähääkään ihmisiä pelkäävän — kuulimme myöhemmin että ne olivat yhtä vähän arkoja kuin kotieläimetkin — astuimme kaikki kanuun taakse. Indiaanit jäivät seisomaan taaksemme. Että meillä oli jotain alligaattoreita vastaan tekeillä, sen he tietysti huomasivat, mutta kun eivät tien-

neet miten meidän aseemme olivat käytettävät, jäivät he seisomaan välinpitämättömän näköisinä.

Ampuma-asento oli tavattoman hyvä ja ampumaväli lyhyt. Neljä eläintä ja neljä ampujaa. Otimme eläimet jyvälle samassa järjestyksessä, missä itse makasimme, ja sedän komennosta paukahti yhteislaukaus. Ankarimmallakaan komppanianpäälliköllä ei olisi pitänyt olla mitään muistuttamista tätä yhteislaukausta, vielä vähemmän sen seurauksia vastaan. Sillä yksi eläimistä vain yritti päästä veteen ja sekin jäi makaamaan pää vedessä, mutta ruumis hiedalla.

Nyt näyttivät indiaanit huomanneen, mitä oli tapahtunut. Kaksi heistä hyppäsi isompaan kaanuun, niin sanottuun montariaan, ja läheni keihäät käsissä alligaattoreja. Kun he ymmärsivät eläimet kuolleiksi, huusivat he tovereilleen, ja kohta oli parikymmentä miestä hietasärkällä. Yksi eläimistä oli jo avattu ja osaksi nylettykin, kun se äkisti pyrstöllään kaatoi kaksi miestä, jotka seisovat vieressä. Toiset nauroivat ääneen miesten onnettomuudelle.

Samana päivänä ammuimme Tomin kanssa vielä kolme noita inhottavia eläimiä, ja viikon perästä ei ollut ainoatakaan enää näkyvissä. Elleivät ne olisi olleet näin hävyttömän rohkeita, emme olisi tietysti näin tavattoman hyvin onnistuneet. Yksi niistä, joka tunnettiin siitä, että sen toinen takajalka oli viallinen, oli elänyt paikkakunnalla

jo vanhimpien ukkojen lapsena ollessa, olipa se kertomuksen mukaan ryöstänyt erään nyt keskiikäisen miehen isoisan. Meitä huvitti paljon näitten suurten eläinten ampuminen. Vaikka niitä matkallakin näkyi, olivat ne jotenkin arkoja, emmekä olleet onnistuneet ampumaan niitä. Kapteeni ei myöskään tahtonut niitä varten pysäyttää venettä. Hän sanoi niiden olevan näitten suurten virtain virtapoliiseja, jotka korjasivat pois kaikkea asiaankuulumatonta vedestä mätänemästä.

Nähtävästi olivat isäntämme mielissään siitä, että olimme vainolaiset tappaneet. Ja kiitollisuutensa osoittivat he antamalla meille asuttavaksi suuren, siistin majan, toisista aivan erillään, aivan aarniometsän reunalla. He näyttivät vaistomaisesti aavistaneen, että asuisimme mieluummin vähäsen syrjemmällä.

Illalla istuimme nuotion ääressä majamme edustalla puhellen päivän tapahtumista. Illan viileys alkoi levitä ympärillemme, tulikärpäsiä riisiteli kaikkialla ilmassa, ja viereisessä metsässä pitivät mölyapinat korviavihlasevia laulajaisiaan. Näitten apinain hirvittävä karjunta on ensi aikoina matkustajalle suureksi vaivaksi, mutta kaikenhan tottuu, vaikka tosin tähän mylvinään hitaasti vain. Tuo vahva ääntäminen näkyy vaativan aivan vähäpätöistä voimanponnistusta. Mutta — kukapa uskoisi härkäsammakon mahtavan mylvintänsä aikaansaattajaksi!

Aivan majamme edessä oli vähäinen laguuni, jonka pinta oli melkein kokonaan Victoria regian jättiläislehtien peittämänä. Tämän vesikasvien kuningattaren lehdet ovat runsaasti kolmen jalan levyisiä, reunat ylöspäin käännettyjä, joten ne muistuttavat jättiläistarjottimia. Isotkin vesilinnut kulkevat vapaasti näillä lehdillä toisesta lammikon rannasta toiseen aivan kuin meillä västäräkit lumpeen lehdillä.

Päivän kuluessa emme olleet nähneet mitään, joka olisi osoittanut metsäkapteenin kertomuksen noista hännällisistä orjista todeksi. Nämäkin indiaanit kuten kaikki Etelä-Amerikan indiaanit, samoin kuin valkoihoisetkin, pitivät paljon apinoita kotieläiminä ja lasten leikkiovereina. Apina on tässä osassa maailmaa talonkoirana. Mutta mitään oudompaa apinalajia emme huomanneet. Suurempi osa oli tavallisia hämähäkkiapinoita, Amerikan notkein ja vikkelin apina, joka näissä osissa maata on kaikista yleisin. Päällikön majassa vain näin kaksi Midas-apinaa, n. s. leijona-apinaa. Tämä apina, joka on jotenkin harvinainen, on oravan kokoinen ja sen liikkumistapa muistuttaa suuresti oravaa. Se on saanut nimensä pitkästä ruskeasta harjastaan, joka kaulasta riippuu alas ja antaa tuolle pienelle kääpiölle leijonantapaisen näön. Nämä apinat olivat hyvin kesyjä. Eritäinkin Tomiin ja minuun mieltyivät ne ensi hetkestä, ja kylässä kulkiessamme oli kummallakin

tavallisesti jompikumpi niistä olallaan. Poistuessaan lahjoitti päällikkö ne meille, ja meidän onnistui myös saada ne elävinä ja terveinä kotiin Suomeen. Ne ovat kiintymyksellään isäntiinsä ja monilla hauskoilla kujeillaan valmistaneet meille monta iloista hetkeä. —

Kapteeni uskoi kuitenkin varmasti olevamme oikealla paikalla. Ja jo seuraavana päivänä näyttäytyi, ettei hänen laskunsa pettänyt. Pitkä matkamme Suomesta tänne Tyynen meren läheisyyteen ei tapahtunut turhaan, jos tosin matkan päämäärää ei saavutettu ihan sillä tavalla kuin kapteeni oli uskonut.

Ihmettelin seuraavana aamuna minkä tähden kaikki kylän apinat pantiin kiinni, mikä näytti saattavan nuo muuten niin iloiset eläimet kovin apealle mielelle. Mutta seisoohan hevonenkin talista otettuna pää riipuksissa, kun se huomaa että on raskas kyntöpäivä edessä. Apinat nähtävästi tiesivät mitä kahlehtiminen heille merkitsi — työtä, jotain, johon apina on vähemmän sovelias kuin useimmat muut eläimet. Onneksi ne saivat olla sitten taasen kymmeniä päiviä vapaina, ennenkuin uusi työpäivä sarasti. Vaan nuo iloiset veitikat olisivat nähtävästi olleet mieluummin aina laiskana.

Kapteenin silmissä näkyi outo kiilto, ja kaikki odotimme suurella mielenjännityksellä, mitä nyt tulisi tapahtumaan. Kohta ilmestyi majasta

joukko naisia, kullakin maissisäkki hartioillaan ja kulkue lähti liikkeelle pitkin virran rantaa. Merkeillä osoitimme kulkueen johtajalle, että meidän teki mieli tulla mukaan, mikä meille heti myönnettiin. Tomia ja minua oudoksutti suuresti, että miehet itse vain taluttivat apinoita, kun naisten oli pakko kantaa raskaat viljasäkit. Mutta maassa maan tavalla. Ja tämä oli indiaanien maan tapa. Erään vanhan muijan säkki oli niin raskas ja hänen näytti olevan niin vaikea saada se kannetuksi, että olisin häntä mielelläni auttanut, mutta Esko-setä kielsi, sanoen että olisin täten ainaiseksi kadottanut kaiken miehenarvon isäntäväkemme silmissä ja eukonkin tämän kautta häväissyt. Miehelle on perin alentavaa kantaa kantamusta, jos on naisväkeä läsnä, joitten hartioille se sopii säilytettäväksi. Ja Joannes, joka nyt oli myös liittäytynyt joukkoon, sanoi että nuoret indiaanitytötkin olisivat kovin halveksineet minua, jos olisin tuommoiseen alentavaan toimeen ryhtynyt. Ja autetulle muijalle olisi siitä koitunut ikuinen häpeä. Tietysti en tahtonut menettää sitä sankarimainetta, minkä olin Tomin kanssa alligaattorien tappamisella nuorten naisten joukossa jo ansainnut, ja muija sai häiritsemättä kantaa säkkinsä. Perille tultuamme hän näyttikin äärettömän ylpeältä. Hänen kantamuksensa olikin todella kaikista raskain.

Käytyämme noin puolen tunnin matkan rupesi

kuulumaan puron lirinää. Vähäinen puro tyhjensi hopeisen aarteensa virtaan. Tässä tasaisessa maassa on puron lirinä ihaninta laulua korvalle. Indiaanikin ymmärtää arvostaa tätä suloa. En tiedä mistä syystä muuten mylly — sillä myllylle oltiin todella nyt menossa — oli näin kauas kylästä rakennettu. Sillä myllyn käyttämiseen tuota pientä koskentapaista ei käytetty. Mutta indiaaneille näytti rannalla istuminen, puron lirinän kuunteleminen ja jalkain pitäminen virtaavassa vedessä tuottavan suurta nautintoa.

Paikka oli kaikin puolin kaunis. Aamu oli parhiksi viileä, ja tuo majesteetillinen virta paloi kuin tuli aamuauringon säteissä. Indiaanit ryhtyivät heti tanssileikkeihin nuorten naisten kanssa, ja heidän kunniakseen on sanottava, että kaikki tapahtui täysin sievästi. Koko jauhamistoimi jätettiin vanhempien naisten huostaan. Indiaaneja näytti suuresti ihmetyttävän se seikka, että kaikki meidän huomiomme oli jauhamistoimeen kiintynyt eikä heidän tanssiinsa, joka kuitenkin näytti olevan toimeenpantu huvittamaan juuri meitä vieraita.

Mylly, jota nyt tietysti hyvin tarkoin tarkastelimme, oli rakennettu pienelle kummulle puron rannalle. Se oli avonainen vaja, kuitenkin katoksella varustettu. Itse jauhamislaitos oli yksinkertaista laatua: noin neljän metrin pituinen pyörä, aivan tavallisen härkinrattaan näköinen, nosti ja

laski kahta survinta, joitten painosta jyvät survoutuivat karkeiksi jauhoiksi. Ainoastaan yli kolmasosa rattaasta oli avonainen, muu osa kiersi jonkunlaisessa kodassa, joka oli puunkaarnasta tehty. Avonaisen rattaanosan kohdalla oli tukevalla pönkkälaitoksella kiinnitetty puinen häkki, yhtä pitkä kuin rataskin. Koko laitos ei näyttänyt paljon luottamusta herättävältä. Mutta eihän ole koiraa karvoihin katsomista. Nähdäänpä ensin laitos liikkumassa.

Äsken mainittu vanha muija meni ensin rattaan napoja voitelemaan. Sitten jaettiin apinat kahteen työkuntaan ja toinen suljettiin häkkiin. Tämä oli väkivallalla tehtävä, sillä apinat vastustelivat häkkiin menemistä aivan kuin äksy hevonen vastustelee valjaisiin astumista. Häkkiin jouduttuaan tarttuivat ne heti häkin rattaanpuoleisiin säleisiin kiinni ja koettivat käsin jaloin pitäytyä niin kaukana vihatusta rattaasta kuin mahdollista. Oli ikäänkuin se olisi niitä polttanut, mutta samalla kertaa myös puoleensakin vetänyt.

Kun viisi tai kuusi apinaa oli häkissä, rupesi ratas kitisten, ähkyen pyörimään ja survimet aikaansaattoivat hirveää rähinää. Tämäpä oli indianeille mieliksi. He hihkuivat, huusivat ja lauloivat ja yrittivät kaikin tavoin itse lisätä hälinää. Survinten alusta oli tehty ontoksi, rummuntapaiseksi, epäilemättä hälinän suurentamisen tarkoituksessa.

Kuta useampia vetäjiä häkkiin työnnettiin, sitä nopeammin rupesi ratas pyörimään ja survimet jyskyttämään. Kun heikommat eläimet rupesivat väsymään, mikä huomattiin siitä, että ne painuivat rinta häkin säleitä vastaan, heitettiin kaarnariepu peittämään avointa osaa rattaasta ja samassa koko mylly pysähtyi. Toinen työkunta työnnettiin häkkiin, kaarnapeite otettiin pois, ja jauhaminen alkoi uudestaan. Työtä tehneet olivat hirveän nälkäisiä ja saivat lujat annokset banaaneja ja pähkinöitä, mikä näytti suuresti tyydyttävän kapteenia, koska se näkyi antavan tukea hänen mieliaatteen.

Työkunnan vaihto tapahtui noin pari kertaa tunnissa. Vuorotellen syöden, vuorotellen työtä tehden jatkoivat työläiset täten päivällisaikaan asti, jolloin kaikki jyvät olivat jauhoina.

Eipä ihmettäkään ettei vanha suomalainen merimies saanut itselleen selväksi, miten nuo indiaanien orjat suorittivat työnsä. Oli selvää että kapteenin toiveet nyt olivat toteutumaisillaan, jos tosin ei ihan sillä tavalla, kuin hän oli uskonut. Ei sopinut kieltää että oli joku salainen voima olemassa, joka veti apinoita ja rattaan lastoja toisiinsa, mutta jonka tuo puun kaarna väliin pantuna esti toiminnasta. Rattaan rakenne, joka ylimmän osan vain jätti avonaiseksi, näkyi perustuvan tähän puunkuoren ominaisuuteen. Apinat vain olivat vaihdettavat johonkin elimettömään

esineeseen, joka itse muuttumatta teki niiden tehtävän, ja — ikiliikkuja oli keksitty! Kaarna, jolla suurin osa rattaankehää oli peitetty, niin että sen ylin osa vain sai panna vetovoimansa liikkeeseen, oli laitoksen pääasia. Rattaanlastat katosivat yksitellen tuon suojelevan peitteen taakse *vähintäkään voimaa kuluttamatta*. Keksi samanlainen suojeelusaine magnetia varten, ja sekin tulee ikiliikkujaksi! — Tulin ajatelleeksi tuota pientä, ilmatyhjään lasikelloon suljettua nelilastaista ratasta, „valokonetta”, joka seisoi siinä kaapissaan liikkumattomana, mutta auringonvaloon nostettuna heti rupesi iloisesti pyörimään. Olin koulussa sitä monta kertaa ihmetellyt, kunnes opettaja kerta nosti sen pöydälle käymään selittäen samalla valonsäteitten vaikutusta lastoihin. Valitettavasti tämä vehe pimeään siirrettynä lakasi heti liikkumasta.

Sanoin että kapteenin toiveet olivat toteutumaisillaan, vaikk’ei aivan samalla tavalla, kuin hän oli ajatellut. Indiaanit näyttivät mikäli mahdollista pysyttelevän rattaasta loitommalla. Vanha muijakin, joka sen napoja voiteli, teki tehtävänsä pitkävärtisen sauvan avulla. Kun kapteeni tutkiakseen kojetta lähenteli sitä, huomasin hänen äkisti tarttuvan molemmin käsin häkin säleisiin kiinni. Indiaanit rupesivat nauramaan täyttä kurkkuansa. He luulivat silminnähtävästi, että hän tahtoi auttaa apinoita työssä ja että tuo vä-

häinen vahinko oli siitä syystä hänelle tapahtunut. Sillä rattaanlastat vetivät häntä voimallisesti puoleensa, se näkyi nyt selvästi.

Indiaaneilla oli asia selvillä, ja nyt se selviää äkisti myös meille kaikille. Apinat eivät vetäneet ratasta puoleensa, vaan ratas veti niitä. Sen lastat olivat jotain ainetta, joka salaperäisellä voimalla veti ihmisiä ja eläimiä puoleensa, noita apina-raukkoja nähtävästi vielä suuremmalla voimalla kuin ihmistä. Aivan kuin magneetti raudankappaletta. Koetimme kaikki vuorotellen. Lähentelimme varovasti ratasta, ja kuta lähemmäksi tulimme, sitä enemmän tuntui tuo omituinen voima. Olimme löytäneet uuden voima-aineen, emme uutta sähköeläintä.

Jauhamistyön päätyttyä rupesi kapteeni tarkemmin tutkimaan noita rattaanlastoja. Itse ratas oli puuta, mutta lastat olivat ohuita levyjä, jotain taivaansinistä metallia. Väri oli niin kirkas, että se melkein silmiä häikäisi. Rattaan ollessa nyt liikkumatta ei lastain vetovoima kuitenkaan ihmiseen niin suuresti vaikuttanut, että olisi tuntunut suorastaan tuskastuttavalta. Kovin sukkelalta tuntui Tomista ja minusta kosketella tuota metallia. Se tuntui melkein samalta kuin sähköpatterin kosketteleminen, mutta käsi ei tarttunut siihen kiinni, vaan päinvastoin työntyi vauhdilla siitä pois.

Nyt olisi ollut hyvä osata puhua isäntäväkem-

me kanssa. Sen verran saimme kuitenkin heiltä merkkien avulla tietää, ettei heillä ollut muuta myllyä kuin tämä ainoa. Tätä heiltä ei siis sopinut houkutella. Mutta mylly oli semmoisenaan tuotu vuorenväen — muinaisindiaanien — asunnoista, jossa niitä oli vieläkin monta kymmentä. Ja indiaanit tulisivat mielellään meitä sinne opastamaan. He osoittivat virtaa ylöspäin, missä kaukaa häämötti vuorenkukkuloita, arvatenkin Andes-vuorten sakaroita.

Vielä samana päivänä olimme neljän nuoren miehen seuraamina taasen matkalla virtaa ylös. Matka sujui hyvin, ja indiaanit, jotka omissa veneissään, suuremmissakin, käyttivät yksinomaan melomista, huomasivat pian kuinka paljon paremmat vehkeet meillä oli. He oppivat nopeasti airoja käyttämään. Tietysti hekin, kuten jokainen vasta-alkaja, ensin yrittivät kiskoa kantoja vedestä, mutta pian he käänsivät aironlapansa vinoon kuten mekin vanhat merimiehet. Ja purjehtiminen hankatuuleen näytti huvittavan heitä aivan erinomaisesti. Omilla pyöreäpohjaisilla veneillään, jotka olivat niinipurjeilla varustetut, eivät he päässeet täyteen laitatuuleenkaan ja nähtävästi käsittivät meidän veneemme risteilemisen purjekankaasta riippuvaksi. Heidän veneittensä kykenemättömyys pääsemään vastatuuleen riippui kuitenkin pääasiallisesti siitä, että mastot olivat sijoitetut liian paljon kokkapuolelle, ettei vene tul-

lut vähääkään luoviseksi. Jos melan nosti vedestä, ei vene ollenkaan noussut päin tuuleen, vaan päinvastoin laski tuuleen. Tultuamme kylään takaisin varustimme Tomin kanssa muutamaan sirotekoiseen kanuuhun irtokölin ja siirsimme maston oikeaan paikkaan — siten että purjepinnan keskus joutui noin desimetrin verta kanuun vedenalaisen osan laitavastuksen keskuksesta peremmälle — ja kanuu, joka oli tosin hyvin kiikkerä, muuttui kohtalaisen luoviseksi ja siitä tuli tavallisen hyvä risteilijä. Indiaanipojat olivat ihastuksesta suunniltaan ja purjehtivat jo ensimmäisenä päivänä kymmenkunta kertaa kumoon. Mutta kun ei heillä ollut tarpeettomia vaatteita vavanakaan eikä alligaattorejakaan enää näkynyt, olivat kuperkeikat vain lisää huvitusta. Kauaa ei myöskään kestänyt, ennenkuin he jo punnersivat kiikkerää kanuutansa niinkuin kokeneet perämiehet ainakin.

Muutaman päivän perästä saimmekin jo hyvin useasti purjehtia, sillä varsinainen aarniometsä päättyi ja maa tuli avonaisemmaksi ja josain määrin epätasaiseksi. Vuoristo näkyi joka päivä yhä lähempää, ja tasan kaksi viikkoa kylästä lähdettyämme astuimme rannalle vuorenväen kaupunkiin.

Vuorenväen kaupunki on ehkä tuhansia vuosia ollut raunioina. Mutta nämä rauniot olivat monta vertaa paremmin säilyneet kuin nuo mah-

tavat rauniopaikat Meksikossa vanhojen atztekien maassa. Kapteeni oli käynyt noilla indiaanien sivistysaikakauden muistomerkkien seuduilla. Useimmat vanhat temppelit ja palatsit ovat nyky-aikana surkeassa tilassa. Aarniometsien jättiläispuut ovat pakottaneet juurensa muurien liitteisiin ja aikojen kuluessa särkeneet jopa aivan tummelleekin monen muinaisen mahtavan rakennustaidon mestariteokset. Meksikossa ovat monet rauniopaikat nyt aarniometsänä. Täällä sitä vastoin kohosivat uljaat temppelit ja upeat palatsit runsaine kuvanveistoksineen melkein vahingoittumattomina taivasta kohti.

Saattajamme olivat kaikki jo ennen käyneet tässä vuorenväen autioksi jääneessä kaupungissa. Heidän johtaminaan käyimme monta päivää vaelteluun noissa tyhjissä saleissa ja pitkissä eksyttävissä käytävissä. Monet suurimmista rakennuksista olivat maanalaisilla käytävillä toisiinsa yhdistetyt. Suuri paljous maanalaisiakin saleja ja huoneita löytyi; luulimme niitä ensin kalmistoiksi, mutta mitään siihenpäin viittaavaa merkkiä emme löytäneet. Seinissä runsaasti löytyivistä muistokirjoituksista emme tietysti hyötäneet enempää kuin indiaaneistammekaan. Niillä ei näyttänyt olevan mitään muuta tietoa siitä kansasta, joka nämä suurenmoiset rakennustyöt oli luonut, kuin että se kansa oli ennen heidän aikaansa maassa asunut. Emme voineet heissä

huomata mitään pelon merkkiä näissä rakennuksissa liikkuesaän. Nähtävästi eivät he ainakaan vainajien henkiä mitenkään arastelleet. Joitakuita suuria käärmeitä vain ne näyttivät pelkäävän, jotka siellä täällä komeroissa tai parvekkeilla loikoilivat päivää paistattamassa.

Yhteen ainoaan maanalaiseen holviin eivät saattajamme tahtoneet meitä seurata. Myöskin kielsivät he meitä jyrkästi omin päin sinne menemästä: se paikka tuotti onnettomuutta, väittivät he. Siinä säilytti näet vuorenväki aarteitaan, ja ne aarteet olivat eläviltä kielletyt. Joka tahtoi käydä niihin käsiksi, hänen täytyi kuolla. Että indiaanit todella tarkoittivat jotain kallisarvoista, ymmärsimme siitä että he osoittivat vaatteitamme, pyssyjämme ja ennen kaikkea kellojamme, joitten ominaisuuden taskuihinkin suljettuina, jopa taivaan pilvessäkin ollessa tietää auringon kulkua he pian saivat itselleen selväksi ja joita he eniten kaikesta näyttivät ihailevan. Kapteeni, jolla paitsi kronomeettereitaan oli kaksikin taskukelloa, antoi-kin nykyisen saattueemme johtajalle, joka nuoruudestaan huolimatta näytti olevan indiaanien ylhäisimpiä, ystävälahjaksi toisen taskukellonsa.

Vasten indiaaniemme tahtoa emme tahtoneet tunkeutua tuohon maanalaiseen rakennukseen, johon johti erinomaisen kaunis ja hyvin säilynyt rakennettu porraskäytävä, vaan jäi se kokonaan tutkimatta.

Ihmeellisen vaikutelman tekivät meihin kaikkiin nuo suurenmoiset Amerikan muinaisten asujainten muistomerkit. Mieleen muistui Herran sanat: „olen kansat hävittänyt, heidän linnansa ovat hävitetyt, heidän katunsa niin tyhjiksi tehdyt, ettei kenkään niitä kulje. Heidän kaupunkinsa ovat hävitetyt, ettei yksikään ihminen niissä asu.” Kivi on vuosisatoja, ehkä vuosituhansia uhmaittu. Nämä rakennukset ovat vain kattoja ja ovia vailla. Mutta niitten rakentajista ei ole vähintäkään tietoa ihmisten muistiin jäänyt. Ja ellei jonkun vastaisen tutkijan onnistu niiden kirjoituksia tulkita, jää heidän historiansa ainaiseksi kätköönsä.

Jos saattajamme todella olivat, kuten näkyivät uskovan, näitten korkealla sivistysasteella olleitten ihmisten jälkeläisiä, syvälle olivat he todellakin laskeneet. Uskoisin kuitenkin pikemmin että joku voimakas raakalaiskansan on tämän muinaiskansan kukistanut ja sukupuuttoon hävittänyt; kykenemättä kuitenkaan itse hävitettyjen sivistystä itselleen omistamaan on se painunut aarniometsiinsä takaisin.

Olimme kaikki niin innostuneet näihin muinaismuistoihin että olimme miltei unhottaa matkamme varsinaisen tarkoituksen. Indiaanimme, joilla muuten ei näkynyt koskaan olevan kiirettä, muistuttelivat meille vihdoin, että olisi ehkä jo aika lähteä myllyrattaan lastoja noutamaan.

Ne rakennukset, joita olimme täällä tarkastelleet, olivat nähtävästi temppeleitä ja ruhtinaspalatseja. Varsinaisen kansan kaupunki oli puolen päivän matkan päässä tästä, aivan jyrkän vuorenrinteen juurella. Siellä tulisimme löytämään sitä jota etsimässä nyt olimme. Sinne siis läksimme.

Vuorenväen kaupunki oli yhtä tyhjä ja autio, kuin temppelien ja palatsienkin kaupunki. Asuinrakennukset, jotka olivat aivan yksinkertaisia vain, olivat osaksi kivistä rakennettuja, mutta suurimmaksi osaksi kuitenkin itse vuorensienään hakattuja. Kaupunki ei ollut aivan leveä, mutta pituus oli indiaaniemme tiedonantojen mukaan penikulmia. Opimme täällä tuntemaan erään toisen puolen tämän kansan kulttuurista. Heidän maanviljelyksensä oli nähtävästi ollut korkealla kannalla, jopa hyvinkin korkealla. Joki haaraantui tästä ylöspäin kahteen haaraan, joista toinen muodosti useita pieniä koskia. Tähän oli penkerittäin perustetuttu joukko sulkuja, joten koko ylempänä oleva osa maata, monta kymmentä neliöpenikulmaa, oli saanut laajan kastelulaitoksen, joka arvatenkin kunnossa ollen oli synnyttänyt erinomaisen hedelmällisyyden. Ehkä on tämä kansa elänyt hiljaisen maanviljelijäkansan onnellista elämää. Ehkä ovat palatsien asujamet, kansansa tietorikkaimmat ja älykkäimmät, pitäneet alemman luokan häpeällisessä orjuudessa. Mitä me tästä tiedämme?

Emme kulkeneetkaan täällä kovin kauas, sillä löysimme etsittyjä metallilevyjä melkein heti runsaassa määrässä. Kolmen päivän perästä oli meillä kolmekymmentä neljän metrin pituista metallilaattaa kaarnaan hyvin kierrettyinä veneessämme. Että laatat eivät olleet yksinkertaista metallia, luuli kapteeni voivansa varmuudella päättää. Ne olivat jotain pronssintapaista metalliseosta, ja kapteeni arveli että niitten omituinen voima riippui juuri seoksen laadusta, jota hän tultuansa sivistysoloihin takaisin aikoi heti ruveta tutkistelemaan. — Tätä kirjoittaessani harjoittaa hän arvatenkin suurimmalla innolla tutkistelujaan, ja Esko-setä raukka saa ehkä vieläkin kerta tyytyä neljän tunnin yölepoon, jos kymmenkunta hänen hoidettavaansa apinaa suo hänelle edes sitäkään.

Tultuamme indiaanikylään takaisin kapteeni, joka oli jo Manaon kaupungissa hankkinut runsaan varaston indiaaneille mieluista vaihtotavaraa, vaihtoi itselleen kymmenkunta kesyä apinaa, jotka laivalla tulivat meille olemaan sekä huvitukseksi että välistä kiusaksikin. Kylässä viivyimme tällä kertaa toista viikkoa, jolla ajalla Tom ehti opettaa indiaanipoikia lyömään sekä kiekkoa että keilaa. Minä puolestani salvoin heille aika ison kiikun, ja pian oli laite toimessa melkein aarnusta iltaan, välistä apinoita, välistä poikia täynnä.

Ilkävällä sanoimme hyväntahtoisille isännil-

lemme ja erittäinkin Joannekselle jäähyväiset ja jätimme nämä ystävälliset ihmiset. Lähtiesämme jakeli kapteeni runsaasti lahjoja. Kukaan ei jäänyt ilman, ja tyytyväisyys oli yleinen.

Simo ja Jack olivat pitäneet kapteenin tuulimyllyä ahkerasti käynnissä, niin että kaikki sähkökasaajat nyt taasen olivat täytetyt. Molemmat miehet tekivät pestaussuostumuksen Tukholmaan asti, ja matka kävi varsin onnellisesti muutamia apinainme pienempiä kapinoita lukuun ottamatta. Ne eivät näet mitenkään tahtoneet hyvällä tulla illaksi taklaasista alas, ja kapteeni pelkäsi että ne yön aikaan muuten joutuisivat johonkin onnettomuuteen. Olimme Tomin kanssa loppupuolella matkaa niihin jotenkin kyllästyneet ja toivotimme heille jo monta kertaa matkapassit takaisin siihen maahan missä pippuri kasvaa.

Lontoossa kapteeni viipyi useita päiviä. Hän tarvitsi erityisiä aineita laboratorioonsa, joita hän ei sanonut löytävän Tukholmassa. Hän oli jo laivamatkalla ollut täydessä työssä metallilevyjensä tutkimassa, mutta mitään tietoja tulokista emme saaneet. Esko-setäkään ei tietänyt muuta kuin että hän oli hurjimmalla syömätuulellaan, teki työtä yöt päivät ja oli aina hyvällä tuulella. Häiritsemistä vain ei kärsinyt.

Vanhan Bobin kodissa kävimme Tomin kanssa kaksikin kertaa. Hän oli jättänyt lopullisesti merielämälle hyvästit ja kuten moni muu Lontoon

vanha merimies ostanut itselleen moottoriveneen, jolla hän kuljetti väkeä Themsvirtaa ylös maalle. Siinä oli hän ainakin kaikista merikäärmeistä turvattuna. Hänen muijansa, jota Tom väitti vanhaksi riivinraudaksi, mutta joka minusta oli oikein rattoisa eukko, kestitsi meitä kaikenlaatuisilla herkuilla, joitten maku oli jo melkein suustamme unehtunut, mutta ihmeen nopeasti uudestaan opittu.

Kapteeni jäi aarteineen Esko-sedän kanssa Tukholmaan. Hän ei sanonut uusien tutkimuksiansa tähden voivansa sieltä poistua. Hän teki siis litviikit miehistölleen. Tomia oli talonpoikaisiin oloihin katsoen nyt pidettävä varakkaana miehenä. Mutta minäkin tulin saamaan aika sievosen summan, suuremman kuin olin voinut aavistaa. Kolmentoista kuukauden palveluksesta merillä olin ansainnut enemmän kuin neljän vuoden renginpalkan. Tietämättäni oli kapteeni paluumatkan alkaessa ylentänyt minut matruusiksi, joksi minut myös erokirjassa nimitettiin. Tom melkein kadehti minua.

Vielä samana päivänä pantiin molemmat veneemme vesille ja varustettiin parin viikon matkaa varten. Emme olisi kahden Tomin kanssa jaksaneet suorittaa näin pitkää matkaa, — kaksitoista tuntia vuorokaudessa peräsimessä käy päinsä korkeintaan päivän tai pari, — mutta Simo, joka pariin kymmeneen vuoteen ei ollut Suomea näh-

nyt, oli katsonut tilaisuuden sopivaksi lähteä vanhaa äitimuoriaan tervehtimään.

Jäähyväiset olivat sydämelliset. Kapteeni velvotti Tomia vakavasti menemään heti ikävuodet täytettyään merikouluun ja antoi hänelle merimiestiedoistaan kauniin todistuksen.

Esko-setä piti meille lähtiäiset niin hienossa ravintolassa, että minua miltei hävetti istua samassa huoneessa niin monien hienojen herrain ja rouvien kanssa. Mutta Tom oli kuin kotonaan vain. Hän rupesi jo saamaan seurustelutottumusta. Kuka tietää kuinka hienossa salongissa hän vielä kapteenina ylvästelee matkustajiensa isäntänä.

IX.

Istuin siis taasen kerta pitkästä ajasta oman veneemme peräsimessä. Tom ja Simo askaroivat purjeitten kanssa.

Tukholman saaristo oli erinomaisen ihana. Kotimme edustalla saaristo on vain aivan laiha. Ainoastaan pari kolme pientä saarta tarjoo välttämättömän suojan meren raivoa vastaan; sitten on meren ääretön pinta edessä. Tässä hymyilevät rannat, lahdet ja salmet, ja metsän vihannasta esiin pilkistävät lukemattomat kodikkaat huvilat lumosivat silmäämme, joka pitkään aikaan ei ollut muuhun tottunut kuin Amazonvirran aarniometsien yksitoikkoiseen yksinäisyyteen ja valtameren äärettömään pintaan.

Sattui niin sopivasti että juuri samassa kuin jätimme Tukholman saariston taaksemme, saimme nähdä jopa tavallansa itsekin ottaa osaa kilpapurjehdukseen. Ankkurissa olevasta höyrylaivasta paukahti tykinlaukaus, ja melkein samassa hetkissä nousivat ihmeteltävällä nopeudella ja täsmällisyydellä parissa kymmenessä suuressa huvialuksessa purjeet, ankkurikettingit ra-

hisivat ja samassa kiiti edessämme koko pilvi purjeita eteenpäin raikkaassa aamutuulella. Tuuli oli täysin perintakainen. Pian nousivat alusten suunnattomat pinnakerit, ja valkoinen pilvi tuli yhä suuremmaksi.

Mekin käänsimme purjeemme „virsikirjaksi”, ja suureksi kunnukseni lähenimme kilpaperjehtijoita hyvällä vauhdilla. Puolen tunnin jälkeen menimme loistolla noitten hienojen kilpaperjehtijain ohitse melkein samassa kuin nuo kaikki ihan kuin komennosta erään merkkipoijun kohdalla tekivät käännöksen ja jatkoivat kurssiaan laita-tuuleen. Oli ilo nähdä miten hienosti tämä manööveri tehtiin. Yksikään vene ei kosketellut toista.

Tunsin itseni kovin ylpeäksi, että olimme sivuuttaneet tuommoisen laivaston, Tukholman hienoimmat kilpaperjehtijat. Tom, joka nämä asiat ymmärsi paljon paremmin kuin minä, mäsensi kuitenkin pian ylpeyteni. Myötätuuleen purjehtii tämmöinen pitkä, varsin matalasti kulkeva saaristolaisvene usein parhaimmankin raskasköli-sen kilpaperjehtijan ohitse. Mutta jos olisimme jatkaneet heidän kanssaan hankatuuleen, olisimme auttamattomasti jääneet jäljelle, ja paluumat-kalla lähtölinjalle olisimme hävinneet monta ver-taa sen kappaleen, minkä olimme nyt voittaneet.

Tämä tieto oli masentava. Olimme nyt kuitenkin menneet noitten hienojen herrojen ohitse,

ja se oli minusta pääasia. Ja olisi ollut varsin hauska nähdä noitten hienopukuisten purjehtijain ottavan osaa siihen kilpapurjehdukseen, jonka olimme nähneet Amazonvirran suussa. Atlantin aallot nousivat mielestämme pilvenkorkuisina virtaa vastaan; kapteeni sanoi kuitenkin olleensa mukana kun tuo „pororoka”, virranpyörre, nousee kahta vertaa korkeammalle. Tuossa kuohuvassa aallokossa purjehti kaksi varsin omituista alusta. Itse alukset olivat tehdyt muutamista suurista puunrungoista, arvatenkin jotain hyvin kevyttä puulajia. Korkeaan mastoon oli pystytetty kolmikulmainen purje. Roteva neekeri hoiti perään kiinnitettyä suurta melantapaista peräsiintä. Ja alusta piti tasapainossa kymmenkunta poikaa ja nuorta miestä, jotka pitäen kiinni alukseen kiinnitetyistä touveista ojentautuivat kauas veden yli tuulenpuolelle. Eipä näkynyt sinivalkoisia merimiesnuttuja eikä kumpipohjaisia kenkiä. Parasta olla vaatteista aivan puhumatta, kuten ei paavin parrastakaan tavata kiistellä. Aallot löivät useasti koko aluksen yli, ja miehet seisoivat polvia myöten vedessä. Mutta miehet jangadassa — tuommoista lautantapaista purjealusta sanottiin siellä jangadaksi — olivat varmaankin oikeita urheilijoita, ja kilpailun into loisti kaikkien silmistä alusten lentäessä vaahtopilven ympäröiminä rinnakkain pyörteissä.

Pian olivat kilpaperjehtijat unehtuneet, ja me jatkoimme matkaamme pohjoisia kotirantoja kohti.

Vaasan kohdalla käytiin maihin ja Simo poistui ilomielin lähteäkseen kotiinsa.

Olimme taasen kuten vuosi sitten Tomin kanssa kahden veneessä. Ja nyt kuten silloinkin ohjattiin Muklareita kohti. Olimme näet päättäneet laskea yhdeksi yöksi silakkaverkot apajalle, ettei tarvitsisi ilman tuoretta kalaa mukanamme saapua kotirantaan. Tuulet olivat Vaasaan asti olleet kiusoittavan vastaisia, mutta jopa nyt tapahtui käännös. Kauan ei kestänyt ennenkuin meri ympärillämme kaikkialla lammesti, ja olimme seuraavana päivänä iloiset saadessamme kääntyä Muklarein satamaan ja laskea ankkurimme oman kalasaunan edustalle.

Mielestämme oli vesi ankkuripaikalla syvempi kuin viime kesänä, ja saunammekin, jonka olimme pienelle kummulle rakentaneet, oli nyt aivan veden rajalla. Mutta nostaahan tämmöinen eteläinen veden välistä tavattoman korkealle.

Saunassa oli kaikki samassa kunnossa kuin sieltä poistuessamme. Laskimme itse satamaan pari silakkaverkkoa ja pujahdimme iloisina suoja paikastamme nukkumaan, ensi kertaa pitkästä ajasta nokisen orren alla.

Aamulla oli meillä vasten odotustamme hyvä saalis verkoissa. En muista ikinä ennen saa-

neemme kahdella verkolla noin paljon kaloja. Tuulikin oli koko paljon asettunut, mutta vesi oli pikemmin nousemassa kuin laskemassa, mikä ei ollut mikään hyvä merkki. Katsoimme kuitenkin uskaltavamme lähteä ja kokosimme saunasta verkot ja muut kapineemme veneeseen. Tällä ajalla vesi nousi vieläkin jalan verta korkeammalle ja rupesi jo läikkymään saunan nurkkaa vastaan.

Tom oli jo astunut veneeseen, ja minun piti juuri irrottaa kokka rannasta itse hypätäkseni siihen, kun ikäänkuin maasta nousseena mies arvaamatta seisoo edessäni. Tuossa tuokiossa ymmärsin saman miehen, joka vanhan ukon oli saarelta häätänyt, seisovan edessäni. Tämäkin mies oli sotisopaan puettu, tappara kädessä, miekka vyötäisillä. Tuikein katsein silmäili hän minua ja Tomia, kysyen miksi olimme petollisella tavalla kiertäneet hänen kieltoansa ja rakentaneet hänen saarellensa saunan?

Neuvottomana katselin Tomia, joka näytti miettivän keinoa.

— Minähän juuri olen estänyt teidän kieltoanne rikkomasta, vastasi Tom. Toverini olisi ehkä kurkihirren nostanut, kun minä muistuttamalla kiellostanne sain sen ehkäistyksi ja tyydyimme tuohon hökkeliin.

— Petollisesti olet menetellyt laittamalla saunasi ilman kurkihirttä. Tiesit aivan hyvin että olin saunaa tai tupaa kieltänyt rakentamasta,

vaikka tulin sanoilleni antaneeksi tuommoisen muodon, jota pahanilkinen voi muka väärinkäsittää. Korjätkaa nyt konttinne täältä nopeasti pois, sillä tänäpäivänä tulevat nämä saaret palajamaan sinne, josta ne ovat tulleet.

Ei ollut hyvä tämmöistä käskyä vastustaa, semminkin kun uhkauksen seuraukset jo rupesivat selvästi näkymään. Pyysimme nöyrästi rikostamme anteeksi ja että meille myönnettäisiin vapaa lähtö saarelta pois. Mitään vastausta pyyntöömme emme saaneet. Mies vain kädellään viittasi meitä kiiruhtamaan. Viisi minuuttia myöhemmin purjehdimme jo satamansuun ulkopuolella.

Takanamme kuului kovaa kuohua ja kohinaa. Mutta emme uskaltaneet taaksemme katsoa, silmämme olivat vakavasti Survimen väylälle suunnatut. Mitä lähemmäksi me tuota kalliota lähestyimme, sitä syvemmälle se näkyi huhmareensa painuvan, ja kiitäessämme sen ohitse näkyi Survimenpäästä jonkun jalan verta vain veden pinnasta nousevan.

Nyt vasta vapaalle vedelle tultuamme uskalsimme heittää silmäyksen taaksemme, nähdäksemme samassa Survimen pään katoavan kuohuviin pyörteisiin. Saaristo takanamme oli poissa. Tuon viheriäisen Kotisaaren paikalla, joka useita viikkoja oli meille tarinnut miellyttävän kodin, ei näkynyt muuta kuin paksu valkoinen utupilvi.

Sinne olivat hävinneet myös mainiot silakkamatalat. Tom ja minä olemme ainoat, jotka olemme sieltä silakoita pyytäneet; viimeinen sieltä tuotu saalis on nyt veneemme pohjassa. Roimasaari on poissa. Mitähän ajattelevat kapteeni ja Esko-setä, jos he ensi kesänä palajavat ja huomaavat entisen kotinsa kaikkine mukavuuksineen mereen hävinneeksi? Ja kuinka uskallamme heille tunnustaa, että me kevytmielisyydessämme olemme tuohon onnettomuuteen syylliset? Mutta kävi miten kävi, totuus on sanottava.

Neljä tuntia myöhemmin rahisi ankkurikettinkimme kotilahdessa, jaakkerin laapat iskivät pohjamutaan kiinni, hyppäsimme pikkuveneeseen ja sousimme rannalle. Itsetietoisena astui talon isäntä tupaan renkinsä seuraamana.

Talon väki istui pöydän ympärillä päivällisellä.

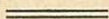
Että odottamaton kotiintulomme ei voinut tapahtua aivan huomiota herättämättä, voi arvata. Isäntärenki tuijotti sanatonna meitä ikäänkuin manalasta palanneita, ja myöskin muu kotiväki ei näkynyt oikein tietävän, mitä tämmöisestä tapauksesta ajatella. Hyvä että oli aurinkoinen kesäpäivä ja etteivät tulijat mitenkään näyttäneet haamuilta varjojen valtakunnasta, kuparinväriset kun olimme kasvoiltamme molemmat.

Lumouksen hävitti kuitenkin pian Tomin käsky: päivällisen jälkeen joka sorkka rantaan silakoita perkkamaan. Saaliimme korjattiin ja verkot reilattiin. Sillä välin selitimme lyhyesti talon väelle kohtaloitamme puhumatta kuitenkaan mitään siitä, mitä tänään oli Muklareilla tapahtunut; ajattelimme että kylläpähän aikanaan huomaavat itse.

Indiaanipäällikön lahjat näyttivät isäntärengin luulevaisessa mielessä herättäneen omituisen epäluulon. Hän epäili nähtävästi, että olimme positiivareina kulkeneet maita mantereita. Kotiintulomme tuottikin hänelle pettymyksen, jota hänen näkyi olevan vaikea sulattaa. Edellisen vuoden syyskäräjillä oli näet oikeus määrännyt Tomille hollhoojan sekä säätänyt, ettei taloa saanut myydä, ennenkuin Tomin kohtalosta saataisiin varmempia tietoja. Isäntärenki oli edullisilla ehdoilla saanut talon vuoden vuokralle, oli nyt isännyyteen tottunut ja ymmärsi hyvin, että Tomin takaisintulo oli tekevä hyvistä päivistä lopun.

Tom täytti viime talvena kolmetoista vuotta ja on jo aika kelpo isäntä talossaan. Nuo tuhat puntaa näkyvät tuottaneen hänelle riittävää kunnioitusta sekä omassa talossaan että toistenkin isäntämiesten kesken.

Kahden taalarin-rahaa säilytetään peräkamarin pöytälaatikossa. Toivottavasti saa se kauan Tomin onnenrahana talossa säilyä.

ALFRED INGMANIN

muut teokset:

Rimpisuon usvapatsas

Seikkailuja Peräpohjolassa.

Hinta sid. 1:90.

Jännittävä kertomus kahden nuorukaisen ihmeellisestä seikkailumatkasta tuntemattomissa eräseuduissa.

Latvasaaren kuninkaan hovilinna.

Seikkailuja Venäjän rajalta.

Hinta sid. 2:90.

Raikkaasti ja vilkkaalla mielikuvituksella kirjoitettu ja jännittävyytensä ohella myöskin opettava seikkailukirja, joka ilahuttaa sekä nuoria että aikuisiakin. Vetää vertoja parhaille alallaan.

Suursalon Halli

Kertomuksia saloilta ja vesiltä.

Hinta 4:25.

„Neuvomme vanhempia, jotka pojilleen tahtovat antaa seikkailukirjoja, ennen kaikkea pitämään Ingmanin kertomukset mielessään.“ (Satakunta.)

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ KIRJA
HELSINKI

Verrattomia seikkailukirjoja!

JULES VERNE:

Matkustus maan keskipisteeseen

Varustettu esipuheella, selittävillä huomautuksilla ja 30 erivärisellä kuvalla.

Hinta sid. 5: 50.

Maailman hauskimpia ja jännittävimpiä seikkailukirjoja, jonka ehdottomasti täytyy löytyä jokaisen aikaansa seuraavan pojan kirjastossa.

MAYNE-REID:

Valkoinen hevonen

Seikkailuja Meksikon aavikoilta.

Hinta sid. 3: 50.

Erinomaisen jännittävä ja vauhdikas intiaaniromaani!

BUFFALO BILL

Seikkailuja Amerikan ruohoaavikoilla.

Hinta sid. 4: 50.

Kustannusosakeyhtiö KIRJA,
HELSINKI.

Hauskimpia, jännittävimpiä ja samal-
la herttaisimpia nuorison kirjoja on

Pikku Ailin matka maailman merillä.

Sidottu ja kuvitettu.

Kun haetaan nuorisokirjaa, joka sopii sekä pojille että tytöille ja jolla on myöskin kasvattava merkitys, ostettakoon tämä teos. Sitä voi suosittaa kaikille, pienille ja suurille!

Kustannusosakeyhtiö KIRJA,

HELSINKI.

Suom. lastenkirj. 3.
Ingman

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 102 2135

10